

**V. SOSYAL
PSİKOLOJİ
KONGRESİ**

Psikoloji Sosyaldır!

6-7 Aralık 2024

Başkent Üniversitesi, Ankara

Bildiri Özetleri Kitapçığı

**BAŞKENT
ÜNİVERSİTESİ**

TÜBİTAK

0312 246 66 29
fef.baskent.edu.tr

Bağlıca Kampüsü Fatih Sultan Mahallesi Üniversite Caddesi
No:42/1 TR06790 Etimesgut / ANKARA

Fen-Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü

V. Sosyal Psikoloji Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı

Yayın Yönetmenleri:
Doç. Dr. Zuhâl Yeniçeri

Dizgi:
Öğr. Gör. Elif Öykü Başerdem
Arş. Gör. Berkay Çakmak
Arş. Gör. Alper Erdem
Arş. Gör. Yasemin Erol
Psk. Ebru Özdemir
Arş. Gör. D. Esra Soysal

Kapak Tasarım:
Dr. Fatih Bayrak

Internet: psksosyal.net

Instagram: @psk.sosyal

X (Twitter): @psksosyal

**Başkent Üniversitesi
Fen Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü
Ankara, 6-7 Aralık 2024**

*TÜBİTAK BİDEB 2223-B kapsamında desteklenmiştir.

Kongre Düzenleme Kurulu Başkanı

Doç. Dr. Zuhâl Yeniçeri Kökdemir (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Kongre Bilim Kurulu Başkanı

Prof. Dr. Diane Sunar (Bilgi Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Kongre Düzenleme Kurulu

Prof. Dr. Diane Sunar (Bilgi Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Prof. Dr. Hale Bolak Boratav (Bilgi Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Prof. Dr. İnci Boyacıoğlu (Dokuz Eylül Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Prof. Dr. Mehmet Harma (University of Akureyri Psikoloji Bölümü)

Prof. Dr. Nebi Sümer (Sabancı Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Prof. Dr. Şenel Hüsnu Raman (Doğu Akdeniz Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Burcu Tekeş Tolungüç (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Burçin Akın Sarı (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Elvin Doğutepe (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Gülçin Akbaş Uslu (Atılım Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Leman Korkmaz (Orta Doğu Teknik Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Zuhâl Yeniçeri Kökdemir (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Cantürk Akben (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Elif Üzümcü Özdemir (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Uyar Suiçmez (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Kongre Bilim Kurulu

Prof. Dr. Adil Sarıbay (Kadir Has Üniversitesi)

Prof. Dr. Andaç Demirtaş Madran (Başkent Üniversitesi)

Prof. Dr. Arzu Araz (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Ayda Büyüksahin Sunal (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Derya Hasdağ (Ankara Üniversitesi)

Prof. Dr. Diane Sunar – Bilim Kurulu Başkanı (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Prof. Dr. Hacer Harlak (Aydın Adnan Menderes Üniversitesi)

Prof. Dr. Hale Bolak Boratav (İstanbul Bilgi Üniversitesi)

Prof. Dr. Hamit Coşkun (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Prof. Dr. İnci Boyacıoğlu (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Leman Pınar Tosun (Bursa Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. M. Ersin Kuşdil (Bursa Uludağ Üniversitesi)

Prof. Dr. Mehmet Harma (Akureyri Üniversitesi)

Prof. Dr. Müjde Koca Atabey (Ankara Medipol Üniversitesi)

Prof. Dr. Nebi Sümer (Sabancı Üniversitesi)

Prof. Dr. Nihal Mamatoğlu (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Prof. Dr. Serap Akfırat (Dokuz Eylül Üniversitesi)

Prof. Dr. Şenel Hüsni Raman (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Doç. Dr. Ahmet Çoymak (Abdullah Gül Üniversitesi)

Doç. Dr. Ayça Özen Çıplak (Akdeniz Üniversitesi)

Doç. Dr. Banu Cingöz Ulu (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. Beril Türkoğlu (TED Üniversitesi)

Doç. Dr. Burak Doğruyol (Kadir Has Üniversitesi)

Doç. Dr. Burcu Tekeş Tolungüç (Başkent Üniversitesi)

Doç. Dr. Elvin Doğutepe (Başkent Üniversitesi)

Doç. Dr. Ezgi Sakman (Bilkent Üniversitesi)

Doç. Dr. Fatih Özdemir (Bursa Uludağ Üniversitesi)

Doç. Dr. Gaye Solmazer (İzmir Bakırçay Üniversitesi)

Doç. Dr. Gülçin Akbaş Uslu (Atılım Üniversitesi)

Doç. Dr. Gülden Sayılan (Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi)

Doç. Dr. Gülgün Meşe (Ege Üniversitesi)

Doç. Dr. İrem Metin Orta (Atılım Üniversitesi)

Doç. Dr. Leman Korkmaz (Orta Doğu Teknik Üniversitesi)

Doç. Dr. Mert Teközel (Ege Üniversitesi)

Doç. Dr. Nevin Solak (Bağımsız Araştırmacı)

Doç. Dr. Onurcan Yılmaz (Kadir Has Üniversitesi)

Doç. Dr. Pelin Karakuş Akalın (Doğu Akdeniz Üniversitesi)

Doç. Dr. Pınar Bıçaksız (Bağımsız Araştırmacı)

Doç. Dr. Sabahat Çiğdem Bağcı (Sabancı Üniversitesi)

Doç. Dr. Selin Salman Engin (Bilkent Üniversitesi)

Doç. Dr. Sinan Alper (Yaşar Üniversitesi)

Doç. Dr. Suzan Ceylan Batur (TOBB ETÜ Üniversitesi)

Doç. Dr. Tarcan Kumkale (Özyeğin Üniversitesi)

Doç. Dr. Zuhale Yeniçeri Kökdemir (Başkent Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Barış Sevi (MEF Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Bilge Yalçındağ (Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Cantürk Akben (Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Fatma Yaşın Tekizoğlu (Ankara Medipol Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Fulya Kırimer Aydın (Anadolu Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Hayal Yavuz Güzel (Hacettepe Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi İlker Dalgı (Ankara Medipol Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Reşit Kışlıoğlu (Başkent Üniversitesi)

Dr. Öğr. Üyesi Sanem Küçükkömürler (Atılım Üniversitesi)

Kongre Sekreteryası

Doç. Dr. Burcu Tekeş Tolungüç (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Doç. Dr. Zuhall Yeniçeri Kökdemir (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Elif Üzümcü Özdemir (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Dr. Öğr. Üyesi Tuğba Uyar Suiçmez (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Dr. Gökçen Tonbul (Başkent Üniversitesi Strateji ve Teknoloji Uygulama ve Araştırma Merkezi)

Öğr. Gör. E. Öykü Başerdem (Başkent Üniversitesi Hemşirelik Programı)

Arş. Gör. Alper Erdem (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Dr. Fatih Bayrak (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Psk. Ebru Özdemir (Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü)

Paneller

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 1

Türkiye’de Sosyal Psikoloji Araştırmaları: 1990-2022

Diane Sunar^a, Hale Bolak Boratav^a, Musa Çekmez^a^aİstanbul Bilgi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Bu çalışmada, 1990 ile 2019 yılları arasında yayınlanan ve sosyal psikoloji alanında Türkiye’li örneklemli kullanan görgül araştırmaları sunan makalelerin bir derlemesi ve değerlendirmesi yapılmaktadır. Örneklem 351 adet ve 2020-2022 arasında ek 61 adet olmak üzere 412 yayından oluşmaktadır. Çalışmalar onbir başlık altında toplanmış ve çeşitli analizlere tabi tutulmuştur. Yayınlanan makale sayısı her on yılda üç katına çıkmıştır, bu artış eğilimi devam edecek gibi görünmektedir. Zaman içinde uluslararası yayın sayısı da yükselmiştir. Makalelerin çoğunda tek bir araştırmaya yer verilmiş ve veriler ağırlıklı olarak Türkiye’de toplanmıştır. Çalışmalarda, nitel ya da deneysel araştırma deseni kullanan araştırmalar küçük bir azınlıkta kalmış, daha çok korelasyonel analizlere yer verilmiş, ağırlıklı olarak öznel durumlar ölçülmüştür. Makale sayıları hem konu başlıkları açısından toplam içinde farklılık göstermekte, hem de on yıllık zaman dilimleri içinde değişik örüntüler yansıtmaktadır. Sosyal psikoloji alanında en hızlı büyüyen konuların, gruplar arası ilişkiler (siyaset psikolojisi dahil) ve kişiler arası ilişkiler (saldırganlık, yardımseverlik ve ahlak dahil) olduğu anlaşılmaktadır. Bulgular 21 yıl önce TÜBA’nın sosyal bilimler için yaptığı bir öngörü çalışması bağlamında ve psikoloji alanında son yıllarda yaşanan gelişmeler bağlamında tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: görgül araştırmalar, bibliyografik çalışma, Türkiyeli örneklemli, araştırma konuları, kültürlerarası araştırmalar

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

Sosyal Psikolojide Türkiye'nin İzleri: 1985-2022 Yılları İçin Uluslararası Yayınların Analizi

Kürşad Demirutku^a, Bilge Yalçındağ^b

^aTED Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Bölümü

^bAnkara Sosyal Bilimler Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Geçmişte, Türkiye'deki sosyal psikoloji içerikli yayınları tarayan çeşitli çalışmalar yapılmıştır (örn., Demirutku ve Yalçındağ, 2016; Sunar ve ark., 2023). Bu çalışmada, Sosyal Bilimler Atıf Endeksi'nde (SSCI) taranan sosyal psikoloji dergilerinde 1985-2022 yılları arasında yayınlanmış Türkiye adresli makaleler incelenmiştir. Bu kapsamda tüm psikoloji alanlarından toplam 6,923 makale tespit edilmiş olup, bunların 891'i sosyal psikoloji alanındadır (%12.9). Sosyal psikoloji alanında 1990 yılından itibaren yayın yapılmaya başlanmış ve 2022'ye kadar makale sayısında anlamlı doğrusal bir artış eğilimi olduğu gözlenmiştir, $F(1,31) = 154.362$, $p < .001$, $R^2 = .83$. Makalelerin tamamı 57 farklı dergide yayımlanmıştır ve %30'u *Social Behavior and Personality* dergisinde kümelenmiştir. Makalelerin yayınlandıkları dergilerin, SSCI'da dahil oldukları kategorinin ortalamasına yakın atıf oranları (Journal Citation Indicator = .86) sergilediği bulunmuştur. Makalelerin yazar kompozisyonu incelendiğinde ise makale başına ortalama 6.2 yazar düştüğü ($Md = 2.0$, $SS = 16.5$), ulusal çok yazarlı (%37.7) ve uluslararası çok yazarlı (%37.5) makalelerin tek yazarlı (%24.5) makalelerden daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Sosyal psikoloji yayınlarında ulusal ve uluslararası ortaklıklarla yapılan yayınlarda artış olmakla birlikte, 2023 yılında yürürlüğe giren yeni doçentlik kriterleri çerçevesinde tek yazarlı yayınların ilerleyen yıllarda artabileceği kestirilmektedir. İlave analiz bulguları, sosyal psikolojinin problem alanları içindeki görece yayın kümelenmeleri de hesaba katılarak tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: SSCI, sosyal psikoloji, yayın, Türkiye, bibliyometri

Kaynakça

- Demirutku, K. ve Yalçındağ, B. (2016). Sosyal Bilimler Atıf Endeksi (SSCI) kapsamında taranan sosyal psikoloji dergilerindeki Türkiye adresli yayınların incelenmesi. D. Kökdemir ve Z. Yeniçeri (Der.), *I. Sosyal Psikoloji Kongresi bildiri özetleri kitapçığı* içinde (s. 6-20). Başkent Üniversitesi.
- Sunar, D., Boratav, H. ve Çekmez, M. (2024). Türkiye'de sosyal psikoloji araştırmaları: 1990-2022. *Türk Psikoloji Yazıları*, 26(52), 76-91.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

Yarım Asırlık Sosyal Psikoloji Yolculuğumun
Yayınlarımdaki Yansımaları ve DüşündürdükleriE. Olcay İmamoğlu^a^aOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Yayınlarımızın, çok yönlü sosyal psikoloji yolculuklarımızın yansımaları olduğu görüşüm doğrultusunda, bu sunumda, sosyal psikolojinin ülkemizdeki gelişimi hakkında, sınırlı da olsa o yılları aktif olarak yaşamış bir kişinin gözünden, fikir verebileceği düşüncesiyle, 1974-2024 yılları arasındaki kendi yayınlarım konu edilmekte; bu doğrultuda öncelikle anılan yayınların genel özelliklerine (örn., yaşam boyu pozitif sosyal psikoloji anlayışını yansıtmaları) ve zaman içinde gözlenen bazı değişimlere değinilmektedir; örneğin, 70'li yıllarda 5-12 yaşlarındaki çocuklarda sosyal gelişim ve üniversite öğrencileriyle birlikte iyilikseverlik yargılarının, yardım etme davranışlarının gelişimi gibi konular incelenirken 90'lı yıllarda konular, insan, çevre, zaman boyutlarında daha genişlemiş, değerler, benlik kurguları, toplumsal cinsiyet, evlilik ilişkileri gibi konuların yanında disiplinlerarası yaklaşımla ev ve çevre değerlendirmeleri, yine disiplinlerarası, kültüriçi ve kültürlerarası yaklaşımla ileri yaşlardakileri sosyal ve fiziki yaşam koşulları içinde ele alan geniş kapsamlı çalışmalara yönelik yayınlar yapılmıştır. Yayınlarda görülen bu ivmenin, 2000'li yıllarda da evlilik ilişkileri; dengeli benlik ile esenlik ilişkileri gibi konuları kültüriçi ve kültürlerarası çerçevede geniş kapsamlı olarak inceleyen yayınlarla devam ettiği; özellikle 1990-2010 yılları arasının, yayın sayısının en yükseldiği zaman dilimini oluşturduğu gözlenmektedir. Dolayısıyla, ülkemiz için rapor edilen genel eğilim doğrultusunda, 50 yıllık zaman diliminde ele alınan uluslararası yayın sayılarının arttığı; ayrıca, araştırmalarda insan, çevre ve zaman boyutlarının, zamanla daha geniş anlamda kurgulandığı anlaşılmaktadır. Sunumun son kısmında ise, özellikle benlik, kültür ve esenlik ilişkileri konusundaki araştırma deneyimlerimden örneklerle, alanımızın gelişmesi bakımından kısıtlayıcı rolü olabileceğine tanık olduğum bazı yaklaşım kalıplarına, açık veya örtülü varsayımlara (örn., benzer görünenleri aynılaştırma, farklı görünenleri kutuplaştırma eğilimleri, karşıtlık varsayımları gibi) kısaca değinilecek ve geleceğimize yönelik öneriler sunulacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sosyal psikoloji, disiplinlerarası yaklaşım, kültüriçi yaklaşım, kültürlerarası yaklaşım

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

PANEL

Tehdit Altında İnsan Psikolojisi

Panel Başkanı: Onurcan Yılmaz^a

^aKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Çevresel ve sosyal tehditler, insanların siyasal tutumlarından genel karar verme süreçlerine kadar birçok alanı etkileyebilmektedir. Klasik sosyal psikoloji bulguları, tehdit algısının bireyleri mevcut ideolojilerine sarılmaya veya daha muhafazakâr bir tutuma yönlendirdiğini öne sürmüştür. Bu görüş, dehşet yönetimi kuramı ve muhafazakârlığın güdülenmiş bir biliş olarak ele alındığı yaklaşımlar ile desteklenmekte olup meta-analitik bulgularla da kuvvetlendirilmiştir. Ancak, bireysel çalışmaların istatistiksel gücünün zayıf olması, bu bulguların genellenebilirliğini kısıtlamaktadır. Son yıllarda, farklı tehdit türlerinin (terör, kıtlık, pandemi, deprem gibi) insan psikolojisi üzerinde farklı etkiler yaratabileceğine dair kuramsal ve ampirik bulgular artmıştır. Bu alanda bir fikir birliğine varılmamış olmasının bir nedeni, tehditlerin nedensel etkilerini inceleyebilecek güçlü deneysel manipülasyonlar ve uzun dönemli (boylamsal) çalışmaların eksikliğidir.

Bu panelde, Burak Doğruyol, kıtlık kavramını deneysel olarak manipüle etmek için yaygın kullanılan yöntemlerin karar verme üzerindeki etkilerini yüksek istatistiksel güce sahip bir dizi deneyle değerlendirecektir. Mehmet Harma, tek bir kapsamlı deneyde, iklim krizi, kıtlık, ilişkiler, terör gibi farklı tehditlerin insan karar verme süreçlerine olan etkilerini inceleyecek; insanların bu tehditler hakkındaki yazdıkları niteliksel verileri, *Linguistic Inquiry and Word Count (LIWC)* programıyla analiz ederek bu etkileri daha derinlemesine araştıracaktır. Sinan Alper, pandemi gibi küresel tehditlerin ardından artan kurumlara güvensizliğin sosyal inançlar ve karar verme süreçleri üzerindeki etkilerini araştırarak çalışmalarını sunacaktır. Bu araştırmada, iki farklı kültürde üç ayrı örneklem üzerinden, birçok farklı değişkeni bir arada değerlendirerek kapsamlı bir analiz gerçekleştirilmiştir. Son olarak, Onurcan Yılmaz, farklı türden tehditlerin (deprem ve terör gibi) sosyal tutumlar üzerindeki etkilerini ekolojik açıdan geçerli bir ortamda inceleyen iki deneysel çalışmayı sunacaktır. Bu çalışmalardan ilki, 2022'de İstanbul Taksim'de gerçekleşen terör saldırısından önce ve sonra yürütülmüş, ikincisi ise 2023 Kahramanmaraş Depremi öncesi ve sonrası gerçekleştirilmiştir.

Bu panelin, insan davranışını etkileyen çevresel ve sosyal tehditlerin insan psikolojisi üzerindeki etkilerini araştırmak isteyen gelecek çalışmalar için önemli kuramsal ve yöntemsel tartışmalara katkıda bulunması amaçlanmaktadır.

© 2024 Bu panel, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: tehdit, kıtlık, manipülasyon, terör, deprem, işbirliği

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 1

Kıtlık Algısının Bilişsel Performans Üzerindeki Etkisi

Burak Doğruyol^a, Gülce Günaydın^b, Uwe Dulleck^c, Ozan Isler^d, Onurcan Yılmaz^a^aKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bAmsterdam Vrije Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cCanberra Üniversitesi, Ekonomi ve Finans Bölümü^dDr., Queensland Üniversitesi, Ekonomi Bölümü**Öz**

Kaynak kıtlığı, insanlık tarihi boyunca süregelen bir olgu olup, günümüzde değişen dünya koşulları bu sınırlı kaynaklar üzerindeki baskıyı artırmaktadır. Bu kıt kaynaklara erişim ve paylaşım, bireylerin ve toplumların davranışlarını etkileyen önemli bir faktördür. Ayrıca, kıtlık algısı bilişsel süreçlerimizi ve davranışlarımızı şekillendirmektedir. Çalışmalar, kıtlık algısının bilişsel kapasiteyi sınırlayarak performansını düşürdüğünü öne sürse de (Mani ve ark., 2013), bu ilişkinin tekrarlanabilirliği bazı çalışmalar tarafından sorgulanmıştır (O'Donnell ve ark., 2021). Kıtlık algısını deneysel olarak inceleyen çalışmaların azlığı ve manipülasyon tekniklerinin karşılaştırılmamış olması bu alanda bir boşluk yaratmaktadır.

Bu çalışmada, kıtlık algısını manipüle eden altı farklı tekniğin etkisini dört deneyde toplam 8.450 katılımcı ile değerlendirdik. Manipülasyonların etkilerini Finansal Kaygı Ölçeği (Kim ve Garman, 2003), Derin Düşünme Testi (Frederick, 2005) ve Raven Matriksleri ile ölçtük. Bulgular, manipülasyonların bilişsel performans üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığını, ancak kıtlık algısında tutarsız etkiler gösterdiğini ortaya koymuştur. Gelir düzeyi yüksek katılımcılar, bağımsız olarak daha yüksek bilişsel performans sergilemiştir. Sonuç olarak, kıtlık algısı ve bilişsel performans arasında beklenen bir ilişki gözlemlenmiş olsa da, bu ilişkiyi nedensel olarak açıklayabilecek güvenilir manipülasyon teknikleri eksiktir. Bu çalışma, kıtlık algısının bilişsel süreçler üzerindeki etkilerini araştırmak isteyen gelecekteki çalışmalar için önemli bir temel sunmaktadır.

Bu araştırma, Think Forward Initiative ve TÜBİTAK 3501 (121K107) projeleri tarafından desteklenmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kaynak kıtlığı, bilişsel performans, finansal kaygı, kıtlık manipülasyonu

Kaynakça

- Mani, A., Mullainathan, S., Shafir, E. ve Zhao, J. (2013). Poverty impedes cognitive function. *Science*, 341(6149), 976-980. DOI:10.1126/science.1238041
- Kim, J. ve Garman, E. T. (2003). Financial Stress and absenteeism: an empirically. derived model. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 14(1), 31-42.
- Frederick, S. (2005). Cognitive reflection and decision making. *Journal of Economic Perspectives*, 19(4), 25-42. DOI: 10.1257/089533005775196732
- O'Donnell, M., Dev, A. S., Antonopolis, S., Baum, S. M., Benedetti, A. H., Brown, N. D., ... ve Nelson, L. D. (2021). Empirical audit and review and an assessment of evidentiary value in research on the psychological consequences of scarcity. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 118(44), e2103313118.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

Farklı Tehdit Manipülasyonlarına Verilen Tepkilerin
Dildeki YansımalarıMehmet Harma^a, Fırat Şeker^b, Burak Doğruyol^c, Onurcan Yılmaz^c^aAkureyri Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bMassachusetts Amherst Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Farklı türde tehditler, gündelik yaşamımızda sıkça karşımıza çıkar ve yalnızca düşüncelerimizi ve duygularımızı değil, aynı zamanda bu tehditlere nasıl tepki verdiğimizizi ve bunları nasıl ifade ettiğimizi de etkiler. Bu tepkiler bilişsel ve duygusal düzeyde farklılık gösterir (Isler ve ark., 2024), bu farklılıklar ise kullandığımız dilde gözlemlenebilir ve tehditleri nasıl işlediğimiz konusunda önemli ipuçları sunar.

Araştırmalar, duygu sözcükleri, bilişsel karmaşıklık ve zamir kullanımı gibi dilsel işaretlerin, altta yatan psikolojik durumları yansıttığını göstermiştir (Harma, 2019; Saha ve ark., 2022). Ancak kişisel tehditlerden toplumsal tehditlere kadar geniş bir yelpazede, dil kullanımının nasıl şekillendiğini karşılaştıran kapsamlı bir çalışma bulunmamaktadır.

Bu konuşmada, temsili bir Amerikalı örnekleme 11 farklı tehdit türüne verilen dilsel tepkilerin farklı örüntüler sergileyip sergilemediğini test eden bir çevrimiçi deneyi sunacağız ($N = 2457$). Tehditlere verilen tepkiler, on farklı dil kategorisi temelinde iki analiz yöntemi kullanılarak incelendi. Grup karşılaştırmalarında, kişiler arası güvensizlik gibi ilişkisel tehditlerin daha fazla üzüntü ve kendine odaklanma (örn., “ben”) içerdiği, iklim değişikliği ve kitlesel göç gibi çevresel tehditlerin ise daha analitik ve geleceğe yönelik bir dil ortaya koyduğu bulundu. Otantiklik düzeyinin ise en düşük olduğu durumlar, kitlesel göç ve kıtlık tehditlerinde gözlemlendi. Ağ analizleri, dil boyutları arasındaki ilişkilerin tehdit türlerine göre değiştiğini gösterdi. Sonuçlar, farklı tehditlerin dilsel yansımalarının değişiklik gösterdiğini ve tehdit manipülasyonlarının işlevi hakkında önemli bilgiler sunduğunu ortaya koymaktadır. Bulgularımız, gelecekteki tehditlerin ortaya çıkarabileceği davranış örüntüleri hakkında öngörüler sağlamaktadır. Bu çalışma, Akureyri Üniversitesi Araştırma Projesi (R2313) ve TÜBA-GEBİP Üstün Başarılı Genç Bilim İnsanı Ödülleri (O. Yılmaz) kapsamında yürütülmüştür.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: soruna vakıflık modeli, tehdit, bilişsel derin düşünme, bilişsel performans

Kaynakça

Harma, M. (2019). Vocal and physiological synchrony while sharing positive memories predict relationship satisfaction. EASP Meeting, Annecy, France. <https://osf.io/qhgde/>

Isler, O., Yılmaz, O., Maule, A. J. ve Gächter, S. (2024). How to activate threat perceptions in behavior research: A simple technique for inducing health and resource scarcity threats. *Behavior Research Methods*, 56(8), 8379-8395.

Saha, K., Yousuf, A., Boyd, R. L., Pennebaker, J. W. ve De Choudhury, M. (2022). Social media discussions predict mental health consultations on college campuses. *Scientific Reports*, 12(1). <https://doi.org/10.1038/s41598-021-03423-4>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

Güvensizliğin, Yolsuzluk Algısının ve Dünya Görüşlerinin Komplo, Paranormal ve Sahte Bilim İnançlarıyla İlişkisi

Sinan Alper^a, Ayşenur Düzgün^a, Eylül Deran Atalay^b, Onurcan Yılmaz^c

^aYaşar Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bCentre for Trust, Peace and Social Relations, Coventry University

^cKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Komplo teorilerinin, paranormal ve sahte bilimlere inançların ortak noktası, ana akım epistemolojik otoritelere olan güvensizliktir. Bazı bireyler medya, uzmanlar ve devlet kuruluşları gibi normalde bilgi edindiğimiz kaynaklara güvenmedikleri ve onları kötücül amaçlara hizmet ediyor olarak gördükleri için, alternatif bilgi kaynaklarına yönelmektedir. Bu da onları gerçekliği şüpheli inançlara daha açık hale getirmektedir.

Geçmişte yürüttüğümüz çalışmalar, yolsuzluk seviyesinin yüksek olduğu ülkelerde komplo inançlarının daha fazla görüldüğünü; yine aynı ülkelerde eğitim seviyesi arttıkça komplo inançlarının düşmediğini ve bilime güvenin artmadığını göstermiştir (Alper, 2023; Alper ve ark., 2024). Yeni yürütülen araştırmalar ise (a) yolsuzluğu bireysel algı düzeyinde ölçmüş, (b) yolsuzluk algısının yanında sosyal güven, dünyayı tehlikeli bir yer olarak görmeyle ilişkili Sağ Kanat Yetkenciliği (SKY) ve dünyayı rekabetçi bir yer olarak görmeyle ilişkili Sosyal Baskınlık Yönelimi'ni de (SBY) yordayıcılar olarak değerlendirmiş; (c) komplo inançlarının yanında paranormal ve sahte bilim inançlarına da yer vermiştir (Douglas ve Sutton, 2023). Hem Türkiye hem İngiltere'den toplanan üç örnekleme ($N = 5400$), yolsuzluk algısı arttıkça ve sosyal güven azaldıkça; komplo inançlarının artma eğiliminde olduğu görülmüştür, ancak bu değişkenler paranormal ve sahte bilim inançlarıyla ilişki göstermemiştir. SKY ve SBY arttıkça; komplo, paranormal ve sahte bilim inançlarının tamamı artma eğiliminde olmuştur. Bulgular, insanlara ve kurumlara güven ile dünyayı algılama biçimlerinin gerçekliği şüpheli inançlarla yakından ilişkili olduğunu göstermiştir. Gelecek çalışmalar, irrasyonel inançları anlamak için güveni ve dünya algısını da önemli faktörler olarak değerlendirmelidir.

Bu çalışma 221K046 numaralı TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında yapılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: epistemik açıdan şüpheli inançlar, paranormal, komplo, sahte bilim, yolsuzluk, güvensizlik

---

Kaynakça

- Alper, S. (2023). There are higher levels of conspiracy beliefs in more corrupt countries. *European Journal of Social Psychology*, 53(3), 503-517. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2919>
- Alper, S., Yelbuz, B. E., Akkurt, S. B. ve Yilmaz, O. (2024). The positive association of education with the trust in science and scientists is weaker in highly corrupt countries. *Public Understanding of Science*, 33(1), 2-19. <https://doi.org/10.1177/09636625231176935>
- Douglas, K. M. ve Sutton, R. M. (2023). What are conspiracy theories? A definitional approach to their correlates, consequences, and communication. *Annual Review of Psychology*, 74(1), 271-298.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 4

Terör ve Deprem Tehditlerinin İnsan Ahlaki Yargı ve Davranışları Üzerindeki Etkisi

Onurcan Yılmaz^a, İlayda Velioglu^a, Melih Varol^a, Burak Doğruyol^a,
Ozan Isler^b, Simon Gächter^c

^aKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bQueensland Üniversitesi, Ekonomi Bölümü

^cNottingham Üniversitesi, Ekonomi Bölümü

Öz

Bu çalışma, deprem ve terör gibi farklı çevresel tehditlerin iş birliği davranışları ve niyetleri üzerindeki etkilerini incelemektedir. Literatürde geniş bir kuramsal birikim olmasına rağmen (Burke ve ark., 2013; Nail ve ark., 2009), çevresel ve toplumsal tehdit algılarının iş birliği üzerindeki etkileri ve bireysel farklılıklarla olan ilişkileri yeterince araştırılmamıştır (Brandt ve Bakker, 2022). Ayrıca, mevcut araştırmalar genellikle batılı kültürlerde ve ekolojik geçerliliği düşük ortamlar kullanılarak gerçekleştirilmiştir. Çoğu çalışma, sadece terörizm gibi tek bir tehdide odaklanarak prososyalliği bozan diğer faktörleri yeterince ele almamaktadır.

Bu bağlamda, Türkiye'de gerçekleştirdiğimiz iki boylamsal çalışmada, çevresel tehditlerin işbirlikçi davranışlar üzerindeki etkilerini daha gerçekçi bir ortamda inceledik. İlk aşamada, katılımcılardan baz puanlar toplandı ve olaylar gerçekleştiikten sonra, aynı katılımcılar rastgele deney veya kontrol gruplarına atandı. Terörizm çalışmasında, Kasım 2022'deki Taksim saldırısından önce ve sonra, katılımcıların ahlaki tutum ve davranışlarını ölçen anketler uygulandı; ayrıca teşviklendirilmiş kamu malları oyunu (iş birliği) ve diktatör oyunu (cömertlik) oynatıldı. Deprem çalışmasında, Şubat 2023 depremlerine odaklanarak olay öncesinde ve sonrasında katılımcıların aynı ahlaki tutum ve davranışları ölçüldü. Sonuçlarımız, terör tehdidinin iş birliği üzerinde olumsuz bir etki yaptığını ve bu etkinin, ideolojik farklılıklarla etkileşime girerek farklı nedensel mekanizmalara yol açtığını göstermiştir. Deprem çalışmasında ise genel bir iş birliği artışı gözlemlenmiş, ancak kontrol grubundaki yüksek farkındalık düzeyi nedeniyle tavan etkisi oluşmuş ve net nedensel bağlantılar kurmak zorlaşmıştır. Bulgular, tehdit ve işbirliği ilişkisini anlamada bağlamsal faktörlerin ve tehdit türüne uygun manipülasyonların önemini vurgulamaktadır. Bu çalışma, TÜBİTAK 1001 (121K638) ve European Research Council (ERC-AdG 101020453) projeleri kapsamında desteklenmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: terör, deprem, iş birliği, cömertlik, alan deneyi

Kaynakça

- Brandt, M. J. ve Bakker, B. N. (2022). The complicated but solvable threat-politics relationship. *Trends in Cognitive Sciences*, 26(5), 368-370.
- Burke, B. L., Kosloff, S. ve Landau, M. J. (2013). Death goes to the polls: A meta-analysis of mortality salience effects on political attitudes. *Political Psychology*, 34(2), 183-200.
- Nail, P. R., McGregor, I., Drinkwater, A. E., Steele, G. M. ve Thompson, A. W. (2009). Threat causes liberals to think like conservatives. *Journal of Experimental Social Psychology*, 45(4), 901-907.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

PANEL

İklim Değişikliği, Çevre Davranışı ve Hayvan Haklarına Yönelik Eğilimler: Sosyal Psikoloji Perspektifinden Araştırmalar ve Tartışmalar

Panel Başkanı: Gözde Kırıl Uçar^a

^aÇanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu panel, iklim değişikliğine, çevre meselelerine, çevreci davranışlara ve hayvan haklarına yönelik tutum, duygusal tepkiler ve bilişsel süreçleri inceleyen üç bölümden oluşmaktadır. İlk bölümde, bireylerin iklim değişikliği ve çevre meselelerine ilişkin yaklaşımlarını anlamaya yönelik yapılan bazı araştırmalardan elde edilen bulguların sunulması amaçlanmaktadır. Bu çalışmalarda öne çıkan değişkenler arasında değer yönelimleri, sosyal baskınlık yönelimi, adalet algısı ve sosyal kimlikler gibi kavramlar yer almaktadır. Bu çalışmaların yanı sıra, kota örneklemeyle yürütülen bir araştırmanın ilk bulguları da paylaşılacaktır. Panelin ikinci bölümünde, çevreci tutum ve davranışların yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi, çevreci tehdit, çevre sorunlarına yönelik psikolojik mesafe, yükleme karmaşıklığı, sistemi meşrulaştırma, ahlak ve siyasal görüş gibi sosyal psikolojik değişkenlerle ilişkisi derinlemesine incelenecektir. Ayrıca, sosyal baskınlık yönelimi, yetkecilik, türçülük ve cinsiyetçilik gibi değişkenlerin hayvan haklarına ilişkin tutumlar ve hayvansal ürün tüketimiyle ilişkisine yer verilecektir. Son bölümde ise iklim değişikliği ve çevre dostu davranışlarla ilgili çalışmalar ele alınacaktır. Bu çalışmalar, İklim Değişikliği Risk Algısı Modeli'nin Türkiye'deki geçerliliğini incelemenin yanı sıra, çevre dostu davranışların sosyal temsillerini, psikolojik mesafe ve normların etkilerini, iklim kaygısının rolünü ve duyguların iklim eylemine etkilerini kapsamaktadır. Bu panel, iklim değişikliğine, çevreye ve hayvan haklarına yönelik bireysel ve toplumsal süreçleri sosyal psikoloji perspektifinden derinlemesine ele alarak, ulusal ve uluslararası literatüre katkı sağlamayı hedeflemektedir.

© 2024 Bu panel, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği, çevre davranışı, değerler, sosyal baskınlık yönelimi, iklim değişikliği inkârı, hayvan hakları, iklim kaygısı

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 1

İklim Değişikliği ve Çevre Davranışı

Gözde Kıral Uçar^a^aÇanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Bu çalışmayla amaçlanan Türkiye'deki yurttaşların iklim değişikliğine ve çevre meselelerine ilişkin duygu, biliş ve davranışları konusunda araştırmalar yürüten Envipsy-Lab'ın öne çıkan bazı araştırmalarından hareketle bir çerçeve çizmeye çalışmaktır. Bu araştırmalarda, örneğin, değer yönelimleri, sosyal baskınlık yönelimi, adalet algısı, doğaya duygusal bağlılık, sosyal kimlikler, yetkinlik algısı gibi değişkenlerin ilgili konuların anlaşılmasında önemli değişkenler oldukları ve bulguların uluslararası yazınla tutarlılıklar gösterdiği görülmektedir. Öte yandan, bazı bulgular bakımından çalışmalar içerisinde farklılıklar bulunmaktadır. Örneğin, uluslararası yazında erkek cinsiyetinin iklim değişikliği inkârının önemli bir yordayıcısı olduğu gözlenmekte iken çalışmaların bazılarında bulguların uluslararası yazınla tutarlılık gösterdiği, bazı çalışmalarda da aynı ölçüm aracı kullanıldığında dahi cinsiyetin anlamlılık göstermediği görülmektedir. Bununla birlikte, bu çalışmalar kolay ulaşılabilir örnekleme kullanıldığı kesitsel araştırmalardır ve çalışmaların önemli bir kısmı üniversite öğrencileriyle gerçekleştirilmiştir. Dolayısıyla bu durum, Türkiye'deki yurttaşların ilgili konulardaki eğilimleri hakkında daha açık çıkarımlar yapılabilmesini sağlamak için, kullanılan örneklemlerde Türkiye temsiliyetine ihtiyaç olduğunu düşündürmektedir. Bu bağlamda bu çalışmada ilgili bazı değişkenlerin, yaş (+18), cinsiyet ve eğitim düzeyi değişkenleri göz önünde bulundurularak bu özelliklerin Türkiye popülasyonunu temsil edecek nitelikte oluşturulmuş, bir kota örnekleminde ele alındığı bir araştırmanın ilk bulgularının sunulması da amaçlanmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği inkârı, çevre davranışı, değerler, sosyal baskınlık yönelimi, ekolojik baskınlık yönelimi

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

Çevreye ve Hayvanlara İlişkin Tutum ve Davranışlarda Sosyal Psikolojik Etmenlerin Rolü

Derya Hasdağ^a^aAnkara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Panelin bu kısmında, ilk olarak Türkiye’de gerçekleştirilen üç çalışma özelinde çevreciliğin yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi, çevreci tehdit, çevre sorunlarına yönelik psikolojik mesafe, yükleme karmaşıklığı, sistemi meşrulaştırma, ahlak ve siyasal görüş gibi değişkenlerle ilişkisinden söz edilecektir. Ardından yine Türkiye’de gerçekleştirilen iki çalışmanın bulguları eşliğinde sosyal baskınlık yönelimi, yetkecilik, türcülük ve cinsiyetçilik gibi değişkenlerin hayvan haklarına ilişkin tutumlar ve hayvansal ürün tüketimiyle ilişkisine yer verilecektir. Beş farklı katılımcı grubuyla gerçekleştirilen bu çalışmalarda ölçüm aracı olarak çevreci tutum ve davranışlar, sağ kanat yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi, yükleme karmaşıklığı, sistemi meşrulaştırma, çelişik türcülük, çelişik duygulu cinsiyetçilik, hayvansal ürün tüketimi bağlamında yaşam tarzları, çevre sorunlarına yönelik psikolojik mesafe, çevreci tehdit algısı, ekolojik ikilemler ve hayvan haklarına yönelik tutum ölçekleri kullanılmıştır. Çalışmalarda korelasyon, regresyon, anova analizlerinin yanı sıra PROCESS Multiple Mediation Model 5 ve 6’dan yararlanılmıştır. Çalışmaların bulgularına göre çevrecilik yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve sistemi meşrulaştırma değişkenleriyle negatif yönde; yükleme karmaşıklığı ve sol siyasal görüşle pozitif yönde ilişkilidir. Yetkeciliğin ve sosyal baskınlık yöneliminin çevrecilikle olan ilişkisinde gerçekçi tehdit algısının aracı rolü vardır. Sağ görüşlü bireylerin çevrecilik düzeyleri saflık/kutsallık ve zarar verme/bakım verme ahlaki temelleri açısından farklılaşmamaktadır. Hayvan haklarına destek sosyal baskınlık yönelimiyle negatif yönde; hayvansal ürün tüketimi ise türcülük ve düşmanca cinsiyetçilikle pozitif yönde ilişkilidir. Çalışmalar sonucunda elde edilen bulgular ilgili yazın doğrultusunda tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevrecilik, yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi, sistemi meşrulaştırma, çevreci tehdit, yükleme karmaşıklığı, ahlak, hayvansal ürün tüketimi, hayvan hakları

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

İklim Değişikliği ve Çevre Dostu Davranışları Anlamada Görgül Kanıtlar

Mehmet Karasu^a

^aVan Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu bildiri, iklim değişikliği ve çevre dostu davranışlar bağlamında yürüttüğümüz yedi kesitsel desenli çalışma değerlendirilmiştir. İlk çalışmada, İklim Değişikliği Risk Algısı Modeli'nin Türkiye'de geçerliliği test edilmiştir. İkinci çalışmada, çevre dostu davranış sergileyen ve sergilemeyen bireylerin iklim değişikliğiyle ilgili temsilleri incelenmiştir. Üçüncü çalışmada, psikolojik mesafe ve kişisel normların çevre dostu davranışları güçlendirdiği belirlenmiştir. Dördüncü çalışmada, iklim kaygısının bilgilere maruz kalma, dikkat ve duygusal tepkilerle pozitif ilişkili olduğunu bulunmuştur. Beşinci çalışmada, olumsuz duyguların bireysel ve kolektif özyeterlilik yoluyla iklim eylemini dolaylı olarak etkilediğini gösterilmiştir. Altıncı çalışmada iklim değişikliği kaygısı ve endişesi arasındaki pozitif ilişkiye dikkat çekilmiş, ancak bu iki yapının öznel refah üzerindeki etkilerinin farklılaştığı gözlenmiştir. Son çalışmada ise iklim kaygısı ve çevre dostu davranışlar arasındaki ilişkinin, nesnel iklim riski, ulusal refah, medya maruziyeti ve betimsel normlar gibi faktörlerden etkilendiği gösterilmiştir. Çalışmalar, çevre dostu davranışların evrimsel, bilişsel, duygusal ve sosyokültürel dinamikler çerçevesinde şekillendiğini vurgulamaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İklim değişikliği, çevre dostu davranış, psikolojik mesafe, sosyal temsiller, iklim kaygısı, iklim endişesi

---

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

PANEL

Türkiye’de Çocuk Yetiştirmek: Ebeveynlik Amaçları, İnanışları ve Davranışları

Panel Başkanı: Nebi Sümer^a

^aSabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Öz

Bu panelde TÜBİTAK’ın “Aile Çağrı Programı” kapsamında gerçekleştirilen, “Türkiye’de Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Sosyo-Kültürel ve Psikolojik Öncüllerinin ve Sonuçlarının Kuşaklararası, Kuşak içi ve Gelişim Dönemleri Temelinde İncelenmesi” başlıklı kapsamlı projeden elde edilen bulgular sunulmaktadır. Dört alt projeden oluşan bu kapsamlı araştırmada disiplinler arası yaklaşımla, karma yöntem kullanılarak, üç aşamada, Türkiye’de aile ve çocuk yetiştirme davranışlarının öncülleri olan ebeveynlik inanışları ve sosyalizasyon amaçları ve bunların sonucu olarak gerçekleşen ebeveyn davranışları incelenmiştir. Aynı zamanda ebeveynliğe geçiş süreci de çok yönlü olarak araştırılmıştır. Panelde projeden elde edilen dört alandaki temel bulgular sunulacak ve tartışılacaktır. Önce ebeveynliğe geçişteki temel psikolojik ve sosyolojik dinamiklere ilişkin bulgular özetlenecek, daha sonra ebeveynlik etnoteorilerin iki öncülü olan sosyalizasyon amaçları ve ebeveynlik inanışlarının Türkiye profili sunulacaktır. Son olarak, çocuk yetiştirme davranışlarının Türkiye örüntüsü özetlenecektir.

Araştırma bulguları Türkiye’de sosyalizasyon amaçları bakımından toplum kesimleri arasındaki benzerliklerin farklılıklardan daha yaygın olduğunu, Kağıtçıbaşı’nın karşılıklı psikolojik bağlı aile yapısını tanımlayan amaçların öncelikli olarak tercih edildiğini, çocuğun doğasına ve davranışlarına yönelik olumsuz inanışların/atıfların ebeveynlerin psikolojik kontrol içeren davranışlarına kaynaklık ettiğini göstermiştir. Türkiye’de çocuklara gösterilen hem ilgi/sıcaklığın hem de psikolojik kontrolün görece yüksek olduğu bulunmuştur. Ebeveynliğe geçiş sürecinde kadınların yaklaşık yarısının istihdamdan çıktığı, dörtte birinin doğum sonrası depresyon yatkınlığı gösterdiği gözlenmiştir. Panelde Türkiye’de aile ve ebeveynlik dinamiklerinin ilk kez disiplinler arası yaklaşımla derinlemesine incelendiği araştırmamızın bulguları projede görev alan yürütücüler ve araştırmacılar tarafından sunulmaktadır.

Bütün sunumlarda Türkiye’yi temsil eden öreklere dayanarak, önce Kezban Çelik, ebeveynliğe geçişteki psikolojik ve sosyolojik süreçleri irdelleyecektir. Sonra Nebi Sümer, Türkiye’deki ebeveynlik etnoteorilerini ebeveynlik inanışlarının, Umut Beşpınar ise sosyalizasyon sürecinde öncelik verilen ebeveynlik amaçlarının örüntüsünü sunacaktır. Son olarak Feyza Çorapçı, çocuk yetiştirme davranışlarının, ebeveynin ve çocuğun cinsiyetine, çocuğun gelişim dönemine ve coğrafi bölgelerine göre dağılımını özetleyecektir.

© 2024 Bu panel, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: ebeveynlik etnoteorileri, ebeveynliğe geçiş, ebeveynlik amaçları, inanışlar, davranışlar

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 1

Türkiye’de Ebeveynliğe Geçişte Sosyolojik ve Psikolojik Süreçler

Kezban Çelik^a^aTED Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü**Öz**

Evli çiftlerin ilk kez çocuk sahibi olduklarında yaşadıkları “anne-baba olmaya uyum süreci” ebeveynliğe geçiş olarak tanımlanmaktadır. Bu geçiş süreci statik olmayıp, toplumsal değişmeye ve kültüre duyarlı bir pratik olup bu içeriği ile de değişmekte ve dönüşmektedir. Değişimlere bağlı olarak günümüzde ebeveynliğe geçişin, geçmişe göre daha karmaşık hale geldiği görülmektedir. Ebeveynin, özellikle annenin, yaşı, eğitimi, mesleği, ailenin sosyo-ekonomik statüsü, eşin eğitimi, kaç yıldır evli olduğu, hanehalkı kompozisyonu, sosyal destek ağı, yaşadığı bölgenin kalkınma düzeyi gibi toplumsal etkenler ebeveynliğe, özellikle de anneliğe ve çocuğa verilen anlamı, anneliğe ilişkin algıyı ve beklentileri şekillendirmektedir. Diğer yandan, ebeveyn olma pratiğinin kadın ve erkeklere göre değişiyor olduğu ve bu değişimin de hayli evrensel olduğu bilinmektedir. Bu sunumda ebeveynliğe geçişte etkisi olan sosyolojik ve psikolojik faktörler Türkiye özelinde ele alınacaktır. Sosyolojik süreçleri anlayabilmek için kadının ücretli iş ile eklemlenme biçimi ve erkeklerin çocuk bakımına katılımları ve katılımı etkileyen faktörler tartışılacaktır. Ebeveynliğe geçişte duygusal süreçler içerisinde yer alan anne depresyonu ve bilişsel süreçler içerisinde yer alan ebeveynlik rolündeki yetkinlik algısının ebeveynlik ve çocuk gelişimi üzerindeki rollerine odaklanılarak ebeveynliğe geçiş süreçleri değerlendirilecektir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: ebeveynliğe geçiş, psikolojik ve sosyolojik süreçler, anne depresyonu

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

Türkiye’de Ebeveynlik İnanışları Örüntüsü

Nebi Sümer^a^aSabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi**Öz**

Ebeveyn etnoteorileri, çocukların doğası hakkında kültürel olarak paylaşılan inançları ve belirli bir kültürel alandaki sosyalizasyon uygulamalarını şekillendiren normatif ebeveynlik tutumlarını tanımlar. Disiplinler arası iki aşamalı bir araştırma kapsamında önce, Türkiye’de çocuğun doğası, davranışları, duyguları ve ilgili ebeveynlik uygulamaları hakkında en yaygın ebeveyn inançlarını ve atıflarını ortaya çıkarmak amacıyla ebeveynlerle ($N = 204$, anneler = 123) yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerin nitel analizine dayalı olarak 25 maddelik Ebeveynlik İnançları Ölçeği geliştirilmiştir. İkinci aşamada, 17 yaşından küçük çocuğu olan ebeveynlerden oluşan ulusal temsili örneklem üzerinde ($N = 1998$, Anneler = 1139, Babalar = 859) ebeveynlik inanışlarının örüntüsü ve ebeveyn davranışlarını yordama gücü incelenmiştir. Bulgular Türkiye’deki ebeveynlik inançlarının üç kategoride sınıflandırılabilirliğini göstermiştir. Bunlar genellikle olumsuz inanışları yansıtan kısıtlayıcı ebeveynlik inanışları, olumlu inanışları yansıtan özerkliği önceleyen inanışlar ve çocuğun şekillendirilebileceğine ilişkin inanışlardan oluşmaktadır. Gözlenen inanış kümelerinin ebeveynlerin eğitim düzeyi ve sosyoekonomik statülerine göre farklılıklar gösterdiği bulunmuştur. Sunumda Türkiye’deki ebeveynlik inanışlarının günlük çocuk yetiştirme davranışlarına ve uygulamalarına yansımaları tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: ebeveynlik inanışları, kısıtlayıcı inanışlar, özerkliği destekleyici inanışlar

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

Ebeveynlerin Sosyalizasyon Amaçlarının Türkiye Profili

Fatma Umut Beşpınar^a^aOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü**Öz**

Bu sunumda, psikoloji ve sosyoloji literatürleri harmanlanarak ebeveynlerin sosyalizasyon amaçlarına ilişkin güncel yaklaşımlara kısaca değinildikten sonra Ebeveynlik Amaçları Ölçeği ile toplanan temsili Türkiye ebeveyn örneklemine dayalı bulgular özetlenecektir. Güncel psikoloji yazınında sosyalleştirme amaçları ve ebeveynlik inanışları ana babalık davranışlarını ve çocuk yetiştirme pratiklerini yönlendiren temel ebeveynlik bilişleri olarak kabul edilmektedir. Sosyoloji literatüründe ise aile çocuğun sosyalizasyonunda ilk ve temel kaynak olarak ele alarak incelenmekte ve makro yapıların ve sınıf, toplumsal cinsiyet boyutlarının ebeveynlik amaçlarına etkisine odaklanılmaktadır. Bu sunumda Türkiye'nin kültürel bağlamında sosyalizasyon amaçlarının nasıl şekillendiği özellikle Kağıtçıbaşı'nın (2005, 2007) aile modeli dikkate alınarak yorumlanacaktır. Ebeveynlik Amaçları Ölçeği ile ölçülen öncelikli ebeveynlik amaçlarının Türkiye profili önce genel, sonra, bölge, ekonomik gelişmişlik düzeyi, SES, eğitim düzeyi, siyasi görüş ve dindarlık temelinde yorumlanarak sunulacaktır. Bu çalışmanın temel katkısı ebeveynlik amaçları bakımından Türkiye'nin güncel profilini sunarak psikoloji ve sosyoloji alanında ilgili konularda çalışan araştırmacılara yönelik zengin veri kaynağı oluşturmaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sosyalizasyon amaçları, kültürel bağlam, ekonomik gelişmişlik

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 4

Türkiye’de Çocuk Yetiştirme Davranışları Profili

Feyza Çorapçı^a

^aSabancı Üniversitesi, Sanat ve Sosyal Bilimler Fakültesi

Öz

Ebeveynlerin çocuk yetiştirme davranışları sosyalizasyon kuramlarında iki temel boyut üzerinden tanımlanmaktadır. Bunlardan ilki, ebeveynlerin çocuğa gösterdiği sıcaklık/duyarlılık/kabul düzeyi, ikincisi ise, ebeveynlerin sosyalizasyon amaçları doğrultusunda çocuğa uyguladıkları disiplin ya da kontroldür. Bu sunumda Türkiye temsili örnekleme yer alan 0-3 yaş arasındaki çocukların ebeveynlerinden ($N = 343$ anne, $N = 254$ baba) ve 4-17 yaş arasındaki çocukların ebeveynlerinden ($N = 794$ anne, $N = 605$ baba) toplanan verilerine dayanarak çocuk yetiştirme davranışlarının sıcaklık, ilgi ve kontrol alt boyutlarının, (1) ebeveynin cinsiyetine, (2) çocuğun gelişim dönemine ve cinsiyetine ve (3) Türkiye’nin coğrafi bölgelerine göre nasıl benzerlik ve farklılık gösterdiğine dair bulgular sunulacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: ebeveynlik davranışları, ebeveyn sıcaklığı, kontrol, gelişim dönemleri

---

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

PANEL

Toplumsal Cinsiyet: Cinsiyetçiliğin Ölçümü ve Yakın İlişkilere Yansımaları

Panel Başkanı: Ayşe Hazal Dünder^a

^aUşak Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu panelde, toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve bu ayrımcılığın ölçümüne yönelik güncel araştırma bulguları sunulacaktır. Toplumsal cinsiyet, cinsiyet kimliğine dayalı bireylere atfedilen toplumsal ve kültürel beklentiler, roller ve normların bütünüdür. Söz konusu toplumsal cinsiyet rollerinin toplumdaki inşası, bireylerin bu rollere yönelik tutumu toplumsal cinsiyet ayrımcılığının merkezinde yer almaktadır. Panel kapsamında sunulacak araştırmalar, toplumsal cinsiyet rollerini ve toplumsal cinsiyet ayrımcılığını farklı yaş gruplarında ve aile içi ilişkilerde ele almakla birlikte, bu ayrımcılığı ve bu tür ayrımcılık ile baş etme süreçlerinin ölçümünü incelemektedir.

İlk sunumda, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı ve bu ayrımcılık ile baş etme tarzlarını değerlendiren Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Envanterinin Türkçeye uyarlama çalışması ve envanterin psikometrik özellikleri ele alınmaktadır.

İkinci sunum, 10-15 yaş arası çocukların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ihlal edildiği durumlarda aile içinde sözel şiddeti nasıl değerlendirdiklerini incelemektedir.

Üçüncü sunum, evli bireylerin korumacı ve düşmanca cinsiyetçilik düzeylerinin ve toplumsal cinsiyet rolü algılarının evlilik uyumu ile ilişkisini değerlendirmektedir.

Dördüncü sunumda, onur kültürü ile cinsiyetçiliğin evlilik ilişkisindeki şiddetle bağlantılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, evlilikte şiddetin kültürel bağlamın bireyin değer inanç ve tutumlarındaki yansımaları olarak değerlendirilebilecek onur kültürü ve cinsiyetçilikle ilişkisi ele alınmıştır.

Panelde, toplumsal cinsiyet kavramını farklı açılardan ele alan yeni araştırmaların ortaya koyduğu sonuçlar ışığında, toplumsal cinsiyet rolleri ve kadınlara yönelik toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, şiddet ve ilişkili faktörlerin tartışılması hedeflenmektedir.

© 2024 Bu panel, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: toplumsal cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, ölçek uyarlama, evlilik, şiddet

---

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 1

Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Envanterinin Türkçeye Uyarlanması

Ayşe Hazal Dünder^a, Hacer Harlak^b^aUşak Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bAydın Adnan Menderes Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Toplumsal cinsiyet ayrımcılığına dair algıların ölçümü önemli bir konudur. Bu tür ayrımcılığa ilişkin algıların genel değerlendirmelerini ele alan araçlar vardır. Ancak, kadınların hem küçük yaşlardan itibaren aile içinde hem de toplumsal hayatta bizzat yaşadıkları ayrımcılığı ve bu ayrımcılıkla nasıl baş ettiklerini değerlendiren Türkçe bir ölçüm aracı bulunmamaktadır. Toplumsal Cinsiyet Ayrımcılığı Envanteri (TCAE, *Gender Discrimination Inventory*; Kira, Hanaa ve Bujold-Bugeaud, 2015) bu değerlendirmeyi sağlayabilen bir ölçüm aracıdır. Bu çalışmanın amacı, TCAE'nin Türkçeye uyarlanması ve psikometrik özelliklerinin değerlendirilmesidir. TCAE'nin Türkçe çevirisi yapıp dilsel eş değerliğinin sağlanmasının ardından psikometrik analizler yürütülmüştür. Çalışma örneklemini, yaş ortalaması 38.17 ($SS = 11.73$) olan 673 kadın katılımcı oluşturmaktadır. Açıklayıcı Faktör Analizi (AFA) için 336, Doğrulayıcı Faktör Analizi (DFA) için 337, diğer tüm analizler için 673 katılımcıdan elde edilen veriler kullanılmıştır. Çalışmanın veri toplama araçları, TCAE, İki Boyutlu Benlik Saygısı Ölçeği (İBBSÖ) ve Sosyo-demografik Bilgi Formudur. AFA ve DFA sonucu, TCAE'nin faktör yapısının orijinal araştırmada sunulan yapı ve madde dağılımı ile birebir uyumlu olduğu, faktör yapısının araştırma verisi ile doğrulandığı bulunmuştur. Ayrımcılık algısı ve ayrımcılık ile baş etme yollarının benlik değeri ile ilişkisini ortaya koyan araştırma sonuçları ışığında, TCAE ile İBBSÖ puanları arasındaki korelasyonların beklenen yönde olması yakınsak geçerliğe ilişkin kanıt sağlamıştır. Ölçme değişmezliğinin değerlendirildiği Çoklu Grup Doğrulayıcı Faktör Analizinin sonuçları, elde edilen puanların farklı yaş, medeni durum ve çalışma durumu gruplarında karşılaştırılabilir olduğunu göstermektedir. TCAE ve alt ölçeklerine ait McDonald Ω ve Cronbach α iç tutarlık katsayılarının .60 üzeri, test tekrar test korelasyon katsayılarının .30 üzerinde olduğu görülmektedir. Sonuç olarak, TCAE'nin yetişkin kadınların kendi ayrımcılık deneyimlerinin ve bununla baş etme tarzlarının doğrudan ölçümü amacıyla kullanılabilir ve psikometrik açıdan yeterli özelliklere sahip bir ölçüm aracı olduğu gösterilmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: toplumsal cinsiyet ayrımcılığı, ölçek uyarlama, ölçme değişmezliği, geçerlik, güvenilirlik

Kaynakça

Kira, I. A., Hanaa, S. ve Bujold-Bugeaud, M. (2015). Gender discrimination (GD): A conceptual trauma-based framework for GD and the development of gender discrimination inventory. *Psychology*, 6(16), 2041.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

Erken Ergenlik Döneminde Toplumsal Cinsiyet Rollerine Dair Tutumların Ahlaki Uzaklaşma ve Cinsiyet Eşitliğine İlişkin Tutum ile İlişkisi

Fulya Şat^a, Meral Gezici Yalçın^b

^aOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bBielefeld University, Institute for Interdisciplinary Research on Conflict and Violence

Öz

Geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ihlaliyle ilgili değerlendirmeler, farklı gelişimsel dönemler boyunca negatif olmayı sürdürse de bu rollere yönelik geleneksel tutumların yaşla birlikte esnediğini gösteren çalışmalar da bulunmaktadır (Levy ve ark., 1995). Bu çalışmanın amacı, 10-15 yaş arasındaki çocukların geleneksel toplumsal cinsiyet rollerinin ihlal edildiği durumlarda aile içinde sözel şiddeti nasıl değerlendirdiklerini incelemektir. Çalışmada 149 (84 kız, 65 erkek) ortaokul öğrencisinden, kadının geleneksel toplumsal cinsiyet rolüne uyumu (uyumlu/uyumsuz/kontrol) açısından değişimlenmiş senaryolar verilerek, eşinin kadına bağırmasını ne kadar doğru, adil, hak edilmiş, memnun edici ve rahatsız edici bulduklarını değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların değerlendirmelerinin, sosyal bağlamı içerisinde şiddeti mazur göstermeye hizmet ettiği belirtilen ahlaki uzaklaşma (Bandura ve ark., 1996) ve toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin tutumlar ile ilişkisi incelenmiştir. Veriler normal dağılım göstermediğinden bağırma davranışına ilişkin değerlendirmelerin farklılaşp farklılaşmadığı Kruskal Wallis, hangi gruplar arasında anlamlı fark olduğu ise Mann-Whitney U analizi ile incelenmiştir. Katılımcılar, kadın toplumsal cinsiyet rolüne uyumsuz davrandığında eşinin ona bağırmasını daha doğru ($Ort. = 53.87$), adil ($Ort. = 56.98$) ve hak edilmiş ($Ort. = 61.10$) olarak değerlendirmişlerdir. Kadının toplumsal cinsiyet rolüne uyumlu davrandığı koşulda bağırma davranışı daha az doğru ($Ort. = 44.42$), adil ($Ort. = 42.32$) ve hak edilmiş ($Ort. = 38.36$) olarak değerlendirilmiştir. Bağırmanın memnun edici ve rahatsız ediciliğine dair değerlendirmelerse kadının toplumsal cinsiyet rolü ihlalden etkilenmemiştir. Kontrol grubunun değerlendirmeleri hiçbir ölçümde diğer iki gruptan anlamlı bir şekilde farklılaşmamıştır. Katılımcıların ahlaki uzaklaşma düzeyleri bağırılmanın hak edilmiş olmasına ilişkin değerlendirmelerle pozitif ($r = .20, p = .02$), buna karşılık toplumsal cinsiyet eşitliğine yönelik eşitlikçi tutumları bağırılmanın adil ($r = -.20, p = .03$), hak edilmiş ($r = -.18, p = .04$) ve memnun edici ($r = -.18, p = .04$) olduğu değerlendirilmesiyle negatif yönde ilişkili bulunmuştur. Sonuç olarak geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri, erken ergenlik dönemindeki çocuklarda bir risk faktörü olabilmekte ve ihlal edildiği durumda şiddeti meşrulaştırabilmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: geleneksel cinsiyet rolleri, toplumsal cinsiyet eşitliği, aile içi sözel şiddete ilişkin tutumlar, ahlaki uzaklaşma, erken ergenlik dönemi

Kaynakça

- Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V. ve Pastorelli, C. (1996). Mechanisms of moral disengagement in the exercise of moral agency. *Journal of Personality and Social Psychology*, 71(2), 364.
- Levy, Gary D., Taylor, Marianne G. ve Gelman, Susan A. (1995). Traditional and evaluative aspects of flexibility in gender roles, social conventions, moral rules, and physical laws. *Child Development*, 66(2), 515-531.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

Cinsiyetçiliğin ve Toplumsal Cinsiyet Rolü Tutumlarının Evlilik Uyumu ile İlişkisi

Hatice Emekli^a, Hacer Harlak^b

^aBağımsız Araştırmacı

^bAydın Adnan Menderes Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Evliliklerde çiftlerin sağlıklı bir evlilik yürütmesi ve evlilik uyumları birçok etmenden etkilenmektedir. Bunlar arasında cinsiyetçiliğin evlilik ilişkileriyle ilişkileri evlilik ve aile çalışmalarında daha az ele alınmaktadır. Bu çalışmada, evli bireylerin korumacı (KC) ve düşmanca cinsiyetçilik (DC) düzeylerinin ve toplumsal cinsiyet rolü algılarının (TCRA) evlilik uyumu (EU) ile ilişkisinin incelenmesi amaçlanmıştır. Manisa, İzmir ve Aydın'da, en az bir yıldır evli olan ve çiftten en az birinin çalıştığı 176 kadın, 124 erkek olmak üzere 300 evli birey örneklem olarak alınmıştır. Araştırmada veriler, "Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği", "Toplumsal Cinsiyet Algısı Ölçeği", "Çiftler Uyum Ölçeği" ve "Sosyo-demografik Bilgi Formunu" içeren bir anket aracılığıyla bilgilendirilmiş onam alınarak gönüllülük esasıyla yüz yüze görüşme ile toplanmıştır. İstatistiksel analizlerin sonuçlarına göre, kadın katılımcılarda DC, EU'nun sadece bağlılık boyutu ($r = -.22, p < .01$) ile buna karşılık KC, bağlılık, fikir birliği, duygu ifadesi boyutları ile negatif yönde anlamlı düzeyde ilişkilidir. Erkek katılımcılarda KC, EU'nun boyutlarından sadece bağlılık ile pozitif yönde ilişkilidir. TCRA'nın geleneksel olması, kadın katılımcılarda EU'nun bağlılık boyutu ile, erkeklerde hem doyum hem de bağlılık boyutlarıyla negatif yönde; eşitlikçi olması, fikir birliği boyutuyla pozitif yönde ilişkili bulunmuştur ($r = .19, p < .05$) Regresyon analizi bulguları, cinsiyetçiliğin EU'nun yordayıcılarından olmadığını, TCRA'nın, eğitim, gelir, çocuk sahibi olma, yaş, çalışma durumu ile birlikte istatistiksel olarak anlamlı yordayıcılar olduğunu göstermiştir ($p < .05$). Bunların yanı sıra erkeklerde EU ve TCRA'nın eşin çalışma durumuna göre değiştiği bulunmuştur. Çalışmanın sonuçları evli çiftlerde kadın ve erkeklerin EU'nun belirli boyutlarının cinsiyetçilikle ve TCRA ile ilişkili olduğunu, ilişki örüntüsünün cinsiyete göre farklılıklar gösterdiğini ortaya koymuştur. Kadının çalışma durumunun, cinsiyetçiliğin ve eşitlikçi TCRA'nın evlilik içi ilişkilere yansımaları önceki bulgularla kıyaslanarak tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: cinsiyetçilik, çelişik duygulu cinsiyetçilik, toplumsal cinsiyet rol tutumları, evlilik, evlilik uyumu

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 4

Yakın İlişkilerde Şiddetin Cinsiyetçilik ve Onur Kültürü ile İlişkisi

Hilal Nazlı^a, Hacer Harlak^b^aBağımsız Araştırmacı^bAydın Adnan Menderes Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Şiddet sadece her bireyin doğrudan ya da dolaylı olarak karşılaşabileceği ve yaralanma ya da ölümle sonuçlanabilen bir olay değil aynı zamanda büyük bir sosyal sorundur. Son yıllarda özellikle yakın ilişkilerdeki şiddet kamuoyunda dikkati çekmektedir. Bu bağlamda şiddetin öncüllerinin ortaya çıkarılması ve bunların şiddete etki düzeyinin incelenmesi müdahaleler açısından önemlidir. Bu çalışmada evlilik ilişkisinde şiddet ele alınmıştır. Evlilik ilişkisinde şiddetin kültürel bağlamın bireyin değer inanç ve tutumlarındaki yansımaları olarak değerlendirilebilecek onur kültürü ve cinsiyetçilikle ilişkilerine odaklanılmıştır. Onur Kültürü kavramı onur; statü, saygınlık, şeref gibi kavramlara bağlı olduğu inancını içermektedir. Önceki çalışmalar, onur kültürünün hem yakın ilişkilerdeki şiddetle hem de cinsiyetçilikle bağlantılarını ortaya koymuştur. Bu çalışmada onur kültürü ile cinsiyetçiliğin evlilik ilişkisindeki şiddetle bağlantılarının test edilmesi amaçlanmıştır. Bu amaçla Türkiye'nin birkaç farklı ilinde yaşayan %51'i kadın ve %49'u erkek olmak üzere toplam 322 evli katılımcıdan hem yüz yüze hem de çevrimiçi olarak veri toplanmıştır. Katılımcıların yaşları 22 ila 85 arasındadır ve yaklaşık %85'i yaşamlarının ilk 20 yılını kentte geçirmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak, 'Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği', 'Onur Ölçeği', 'Çiftler Arası Şiddeti Kabul Ölçeği' ile bu çalışma için oluşturulan 'Şiddet Deneyim Anketi' ve 'Sosyo-demografik Bilgi Formu'nu içeren bir anket kullanılmıştır. Veriler hem yüz yüze hem de çevrimiçi olarak toplanmıştır. Verilere uygulanan korelasyon analizlerinin sonuçları, evlilikte şiddeti kabul etmenin hem onur kültürü ($r = .175, p < .01$) ile hem de korumacı ($r = .377, p < .01$) ve düşmanca cinsiyetçilikle ($r = .466, p < .01$) ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Regresyon analizi, çiftler arasında şiddeti kabul etmenin erkek olma ($p = .012, B = 0.927$) ve düşmanca cinsiyetçi tutumların güçlü olması ($p = .000, B = 0.700$) tarafından istatistiksel olarak anlamlı düzeyde yordandığı göstermiştir. Bulgular önceki çalışmaların sonuçlarıyla karşılaştırılarak tartışılmış ve gelecek çalışmalar açısından hem uygulayıcılara hem de araştırmacılara önerilerde bulunulmuştur.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: korumacı cinsiyetçilik, düşmanca cinsiyetçilik, şiddet, onur kültürü, evlilik

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

PANEL

Gruplararası Önyargı ve Ayrımcılığı Azaltmak: Çeşitli Bağlamlardan Bulgular

Panel Başkanı: Şenel Hüsnü^a

^aDoğu Akdeniz Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Panelin amacı, dış gruba yönelik önyargı ve olumsuz tutumların çeşitli sonuçlar üzerindeki etkisine ilişkin farklı bağlamlarda yürütülen araştırma bulgularını bir araya getirmektir.

İlk konuşmada, göçmen kökenli öğrencilerin okullarda yaşadığı etnik ayrımcılık deneyimlerini ve bu deneyimlerin okul uyumları üzerindeki etkilerini inceleyen bir araştırmanın sunulacaktır. Çalışmada, ayrımcılığın okul iklimi ve etnik çeşitlilik bağlamında nasıl değiştiği, farklı ayrımcılık düzeylerine göre okul uyumunun nasıl etkilendiği detaylandırılmıştır. Ayrıca, okullardaki çokkültürlülük ve eşitlik algısının ayrımcılığı azaltıcı bir etkisi olduğu bulunmuştur.

İkinci konuşmada, gruplararası temas alanında yapılan nitel araştırmaların bir örneği sunulacak. Çalışma, özellikle çatışma yaşamış topluluklardan olan bireylerin, farklı etnik gruplar arasındaki temas hikayelerini incelemektedir. Kıbrıs'ta yaşayan Kıbrıslı Rum ve Kıbrıslı Türk bireylerin olumlu olarak betimledikleri hayali temas hikayeleri, öyküsel sorgulama yöntemiyle analiz edilmiştir.

Üçüncü konuşmada meta-algılar, yani başkalarının bizi nasıl gördüğüne dair algılarımız, gruplararası ve kişilerarası ilişkilerde davranışlarımızı nasıl etkilediğiyle ilgili bir çalışma sunulacaktır. Araştırma, çatışmalı gruplar arasında olumlu temasın, meta-algı hatalarını azaltabileceğini göstermiştir. Bu bulgular, olumlu temas programlarının gruplararası çatışmaları azaltmada etkili olabileceğine işaret etmektedir.

Son konuşmada ise Kıbrıs bağlamında, pandemi öncesi temasın barış aktivizmi üzerindeki etkisini inceleyen bir çalışmaya yer verilecek. Bulgular, Kıbrıslı Rumlarla pandemi öncesi temasın, varoluşsal tehditlerle barış aktivizmini azalttığını; ancak Kıbrıslı kimliğinin bu etkileri hafiflettiğini göstermektedir. Bu sonuçlar, olağanüstü koşullarda gruplararası temas ve sosyal değişim dinamiklerine dair önemli çıkarımlar sunmaktadır.

© 2024 Bu panel, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Ahtar Kelimeler: gruplararası ilişkiler, etnik önyargı, meta algıları, hayali temas, barış

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 1

Kıbrıs'ta Olumlu Temas Anlatılarının Niteliksel Bir Karşılaştırması

Şenel Hüsni^a, Maria Ioannou^b^aDoğu Akdeniz Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bUniversity of Cyprus, Psikoloji Bölümü

Öz

Gruplararası temas alanında yapılan son araştırmalarda insanların yaşam deneyimlerinin yanı sıra, bu deneyimlere ilişkin değerlendirmelerinin derinlemesine araştırılmasını içermektedir. Nitel yöntemlerin kullanıldığı çalışmalarda, doğal ortamlarda oluşan, farklı gruplardan insanlar için bir temas olayını neyin oluşturduğunu anlamaya çalışmış, negatif ve pozitif tema olarak neyin oluşturulduğunu bulgulamayı amaçlamıştır. Bu temaların araştırılması hem politika yapıcılara hem de araştırmacılara insanların korkularını, ihtiyaçlarını ve umutlarını dikkate alan müdahaleler tasarlamak amacıyla kullanılacak faydalı bilgiler sağlanacaktır.

Çalışmamız bu bağlamda, çatışma yaşamış topluluklardaki farklı etnik gruplardan olan insanların çatışmayı nasıl yorumladıklarını karşılaştırmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla Kıbrıs'ta yaşayan ve çatışmayı dolaylı ya da direkt olarak yaşamış bireylerden olumlu olarak betimledikleri hayali temas hikayelerini niteliksel olarak analiz ettik.

Öyküsel sorgulama yaklaşımıyla Kıbrıslı Rum ($N = 24$) ve Kıbrıslı Türk ($N = 22$) katılımcıların hikayelerini karşılaştırdık. Kıbrıslıların iki önemli açıdan farklılık gösterdiklerini tespit etmek için: (a) Kıbrıslı Türklerin dış grup temsiliyeti karışık değerlikteyken etkileşimlerinde derinlik aramaya özen gösterdi. Buna karşılık Kıbrıslı Rumlar dış grup üyesini sempatik bir karakter olarak yorumlamayı ve tehdit edici olmayan etkileşimler betimlemeyi tercih etti; (b) Kıbrıs Rum anlatıları genel olarak mutlu bir son örgüsüne bağlı kalmış, toplumlarının ana çatışma anlatılarından etkilenmişlerdir. Kıbrıslı Türklerin anlatıları ise daha çok gerçek olaylardan besleniyor, iyi sonlanan bir olay örgüsünü takip etme olasılığı daha düşüktü. Bulgulardaki bu farklılıklar gruplararası temas ve azınlık-çoğunluk dinamikleri literatürüne değinerek tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: gruplararası temas, hayali temas, Kıbrıs

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

“Gerçekten de Düşündüğümüz Kadar Olumsuzlar mı?” Gruplararası Meta-Algı Hatalarını Düzeltmede Temasın Rolü

Sabahat Çiğdem Bağcı^a, Ipek Guvensoy^a, Sofia Stathi^b, Rhiannon Turner^c

^aSabancı Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bUniversity of Greenwich., Psikoloji Bölümü

^cQueen's University of Belfast, Psikoloji Bölümü

Öz

Sosyal psikoloji araştırmaları, meta-algıların, yani karşımızdaki kişinin bizim hakkımızda ne düşündüğü ile ilgili algımızın hem gruplararası hem de kişilerarası ilişkilerde davranışlarımızı etkileyen bir süreç olduğunu ortaya koymuştur. Karşımızdaki kişinin bizimle ilgili duygu ve düşüncelerinin olumlu olduğunu algılıyorsak onlara daha sıcak davranırken, karşı tarafın bize yönelik duygu ve düşüncelerinin olumsuz olduğunu düşünüyorsak bu kişilere genellikle olumsuz yaklaşıyoruz. Daha da önemlisi, karşı tarafın bize gerçekten ne hissettiği ve bizim algılarımızdaki yansıması her zaman aynı olmayabiliyor. Araştırmalar, özellikle gruplararası çatışma hissedilen ilişkilerde grup üyelerinin, karşı grubun kendilerine yönelik tutumlarını gerçekte olduğundan daha olumsuz algıladığını ve bu tür bir meta-algı hatasının (meta-attitude inaccuracy) gruplararası ilişkileri olumsuz yönde etkilediğini gösteriyor. Ancak literatürde meta-algı hatasını arttıracak ya da azaltacak gruplararası dinamikleri inceleyen yalnızca sınırlı çalışma mevcut.

Bu çalışmada, gruplararası (olumsuz ve olumlu) temasın gruplararası tutum, biliş, ve yanlılığı değiştirmedeki güçlü etkilerinden yola çıkarak, çatışmalı gruplararası ilişkilerde gruplararası temas ve meta-algı hatası arasındaki ilişkileri inceledik. Çatışma içeren üç farklı grup bağlamında (Türkiye’de Türk-Kürt, İngiltere’de Beyaz-Siyahi, Kuzey İrlanda’da Katolik-Protestan), hem azınlık hem de çoğunluk konumundaki grupları içeren dört korelasyonel çalışmanın sonuçlarına göre ($N = 1318$), tüm grupların kendilerinin tahmin ettiklerinden daha olumsuz algılandıklarını düşündüğü ve özellikle olumlu gruplararası temasın paylaşılan gerçeklik aracılığı ile daha az meta-algı hatası ile ilişkili olduğu görüldü. Sonuçlar, gruplararası çatışmaların süregelmesinde önemli bir rol oynayan meta-algı hatalarının düzeltilmesinde olumlu temas programlarının etkili bir yöntem olabileceğine dikkat çekti.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: meta-algıları, olumlu ve olumsuz gruplararası temas, gruplararası çatışma

---

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

Pandemi Sırasında Gruplararası Temas ve Aktivism: Kıbrıs Bağlamı

Hüseyin Çakal^a, Şenel Hüsnü^b, Büşra Kızık^c^aKeele University, Psikoloji Bölümü^bDoğu Akdeniz Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cİstanbul Medeniyet Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bugüne kadar yapılan araştırmalar, gruplar arası temasın dezavantajlı gruplar arasındaki sosyal değişim motivasyonlarını azaltabileceğini, avantajlı grup üyelerini ise gruplar arası ortamlarda dezavantajlı bir dış grubun koşullarını iyileştirmek için motive edebileceğini göstermektedir. Ancak bu araştırmaların çoğu, yalnızca iç gruba veya dış gruba fayda sağlayan sosyal değişime odaklanmaktadır. Her iki grubun da sosyal değişimden fayda sağlayabileceği bağlamları inceleyen araştırmalar mevcut değildir. Bu çalışmada, sosyal değişimin, Kıbrıs sorununa barışçıl bir çözümün, her iki gruba da fayda sağlayabileceği, Kıbrıs anlaşmazlığına odaklanıyoruz.

Daha spesifik olarak, pandemi sırasındaki geçmiş temasların, bulaşıcılık gibi varoluşsal tehditlere rağmen barış aktivizmini nasıl etkilediğini araştırıyoruz. Avantajlı Kıbrıslı Rumlarla kıyasla dezavantajlı Kıbrıslı Türkler arasında yapılan geniş bir kesitsel çalışmadan ($N = 700$) elde edilen verilerle yapılan regresyon analizi sonuçları, Kıbrıslı Rumlarla pandemi öncesi temasın nitelik ve niceliğinin varoluşsal tehditler yoluyla barış aktivizmini azalttığını, ancak ortak bir Kıbrıslı gruba özdeşleşmenin bu etkileri hafiflettiğini göstermektedir. Kendilerini Kıbrıslı olarak daha güçlü bir şekilde tanımlayanlar arasında pandemi öncesi temasın hem niteliği hem de niceliği barış aktivizmi ile olumlu yönde ilişkilidir. Temas ve sosyal değişim literatürünün yanı sıra olağanüstü koşullarda temas üzerine yapılan araştırmalar için çıkarımları tartışıyoruz.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: pandemi, gruplararası temas, etnik kimlik

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

PANEL

Genelleştirilmiş Önyargı Perspektifinden Hayvanlara, Veg*nlara, Çevre Aktivistlerine ve Ekolojik Refaha Yönelik Tutumların İncelenmesi

Panel Başkanı: Fatih Köseoğlu^a

^aSiirt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Veg*n terimi literatürde hem vegan hem de vejetaryen kelimelerini ifade etmek için kullanılır. İnsanın merkezde olduğu; hayvanların, doğanın, yeni toplumsal hareket içinde ele alınan vegan/vejetaryenlerin ve çevre aktivistleri gibi belirli grupların ise ötekileştirilerek negatif tutum ve davranışlara maruz kaldığı günümüz toplumsal düzeninin sebeplerini anlamak ve gözlenen çatışmalara muhtemel çözüm önerileri getirmek bu panelin amaçlarındandır. Birbirinden farklı gibi gözükken bu grupların (hayvanlar-veganlar-vejetaryenler-çevreciler, doğa) ötekileştirilmeleri arasındaki bağları, Allport'un (1954) *genelleştirilmiş önyargı* kavramı ile açıklamak mümkündür. Allport'a göre bazı gruplara yönelik olumsuz tutumlara sahip olan bireyler, bu yaklaşımlarını görünüşte ilgisiz olan diğer gruplara da genişletmektedirler. Güncel araştırmalar genelleştirilmiş önyargının her gruba yönelik oluşmadığı, bu fenomeninin özellikle marjinalleştirilmiş, düşük statülü veya toplumsal değişim talebi olan gruplara yönelik gerçekleştiğini belirtmektedir. Dolayısıyla genelleştirilmiş önyargı kavramını ırkçılık, cinsiyetçilik, yaşçılık gibi ayrımcılık biçimlerine ek olarak tür ayrımcılığı, vegan/vejetaryen karşıtlığı ve ekolojiye yönelik olumsuz tutumları da kapsayacak şekilde genişletmek mümkündür.

İlk konuşmada *veg*n* gruplara ve çevre aktivistlerine yönelik olumsuz tutum ve davranışların sebepleri incelenecek ve bu konuya dair literatüre kazandırılmış iki yeni ölçek tanıtılacaktır. Bu grupların neden ahlaki üstenci/büyüklenici olarak algılandığı üzerine çeşitli açıklamalar getirilecektir. Türkiye toplumunda bu gruplara yönelik sosyal temsillerin nasıl olduğu sunulacaktır. 21. yüzyılın yeni toplumsal hareketlerinden olan ve Türkiye toplumunda da sayıları giderek artan *veg*nlara* ve çevre aktivistlerinin olumsuz değerlendirilmesinin nedenleri tartışılacaktır. İkinci sunumda ise Sosyal Baskınlık Yönelimi (SBY) ve *veg*nlara* yönelik tehdit algısının, hayvanların ahlaken dışlanması ile ilişkisi üzerinde durulacaktır. Günümüz toplumlarında hayvan gruplarına yönelik inşa edilen hiyerarşi ve eşitsizlikte ve berberinde bu türlere yönelik ahlaki sorumluluğun düşük düzeyde olmasında SBY ve *veg*n* gruplardan hissedilen tehdidin etkisi ele alınacaktır. Son oturumda ise saflık temelli ahlakın ekolojik refah üzerindeki etkisi incelenecek ve bu ilişkide doğaya bağlılık ve evrenselciliğin sıralı aracı rolü ele alınacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: genelleştirilmiş önyargı, ayrımcılık, gruplar arası ilişkiler, ahlak, ahlaki azınlıklar

---

Kaynakça

Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley

V. Sosyal Psikoloji Kongresi
KONUŞMA 1

Veg*ınların ve Çevre Aktivistlerin Ahlaki Üstenci/Büyüklenici Algısı Ölçeklerinin Geliştirilmesi ve Bu Gruplara Yönelik Sosyal Temsiller

Fatih Köseoğlu^a

^aSiirt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Ahlaklı bir duruşa sahip olmak veya ahlaki motivasyona sahip bir azınlık grup üyesi olmak bireylere çeşitli avantajlar sağlamakla birlikte kimi zaman bu kimseler, olumsuz tutum, davranış ve duyguların hedefi haline gelebilmektedirler. Ahlaki motivasyonları yüksek veg*ınlar ve çevre aktivistleri de çoğu zaman bu olumsuz değerlendirmelerin hedefidir. Bu gruplar ahlaki kınanma/suçlanma beklentisi yaratarak, insanların kendilerinde iyi/olumlu/üstün görmeye eğilimli oldukları ahlaki benliklerine tehdit olarak algılanabilmektedirler (Cramwinckel ve ark., 2013; De Groot ve ark., 2021; Minson ve Monin, 2012). Bu çalışmanın temel amacı veg*ınlar ve çevre aktivistlerinin ahlaki açıdan üstenci/büyüklenici algılanıp algılanmadığını ölçen iki ayrı ölçüm aracı geliştirmek ve Türkiye toplumunda bu gruplara yönelik sosyal temsillerin nasıl olduğunu incelemektir. Veriler çevrimiçi bir anket aracılığıyla kolayda örnekleme yöntemiyle yetişkinlerden toplanmıştır. Ölçek geliştirme aşamasında yaklaşık 500 kişi yer alırken, sosyal temsil aşamasında çevre aktivistleri için 647, veganlar için 481, vejeteryenler için 124 kişi yer almıştır. Madde havuzuna hem veg*ınların hem de çevre aktivistlerinin ahlaki açıdan üstenci olup olmadıklarını ölçen 11'şer madde eklenmiştir. Yürütölen açımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucu her iki ölçeğin de tek faktörlü ve 8 maddeli yapıda olduğu bulunmuştur (örnek maddeler; *Vegan ve vejeteryenler kendilerini ahlaki açıdan daha üste görürler, çevre aktivistleri diğer insanların ahlak anlayışlarını beğenmezler, çevre aktivistleri diğer insanların ahlak anlayışlarını çok fazla yargırlarlar*). Maddeler, odaklandıkları sosyal gruplar dışında birbirleriyle neredeyse aynıdır. Her iki ölçeğin Cronbach Alfa değerleri güvenilirlik şartını karşılamıştır. *Genelleştirilmiş önyargı* araştırmaları bulgularından hareketle ölçeklerin ölçüt geçerliliğini test etmek için *sosyal baskınlık yönelimi, ekolojik baskınlık yönelimi ve benlik tasavvuruna ötekini katma* ölçekleri kullanılmıştır. Geliştirilen ölçeklerin bu ölçeklerle istatistiksel olarak anlamlı ilişkilere sahip olduğu bulunmuştur. Ölçek geliştirme çalışmasına ek olarak bu gruplara yönelik tutumlarla bazı demografik özellikler (dindarlık, politik yönelim, cinsiyet vb. gibi) arasında da ilişkiler araştırılmıştır. Son olarak ilgili gruplara yönelik sosyal temsiller çeşitli analizler yürütölerken detaylı şekilde incelenmiştir. Üç gruba yönelik ortaklaşan temsiller genel olarak *duyarlı, hayvansever, düşünceli ve hassas* olarak bulunmuştur. Bulgular literatürdeki diğer çalışmalarla karşılaştırılarak tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Veg*n karşıtlığı, ahlaki azınlıklar, ahlaki büyüklenicilik, gruplar arası tutumlar, sosyal temsiller

Kaynakça

- Cramwinckel, F. M., van Dijk, E., Scheepers, D. ve van den Bos, K. (2013). The threat of moral refusers for one's self-concept and the protective function of physical cleansing. *Journal of Experimental Social Psychology*, 49(6), 1049-1058.
- De Groeve, B., Hudders, L. ve Bleys, B. (2021). Moral rebels and dietary deviants: How moral minority stereotypes predict the social attractiveness of veg* ns. *Appetite*, 164, 105284.
- Minson, J. A. ve Monin, B. (2012). Do-gooder derogation: Disparaging morally motivated minorities to defuse anticipated reproach. *Social Psychological and Personality Science*, 3(2), 200-207.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Veg*nlık Tehdidinin Hayvanların
Ahlaki Dışlanması ile İlişkisiKevser Bereket^a^a*İstanbul Rumeli Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

Öz

Sosyal Baskınlık Kuramı, gruplar arası hiyerarşi ve eşitsizliğin nasıl oluştuğunu açıklamakta ve bu hiyerarşilerin yaş, cinsiyet, ırk gibi özelliklere dayalı olarak dezavantajlı grupların ayrımcılığa uğraması ile sürdürüldüğünü öne sürmektedir (Sidanius ve Pratto, 1999). Bu bağlamda, dezavantajlı gruplar üzerinde sosyal baskınlık kurma eğiliminde olan bireylerin, yüksek Sosyal Baskınlık Yönelimi'ne (SBY) sahip oldukları söylenebilir. Yüksek SBY'ye sahip olan kişilerin ise ırkçı ve homofobik görüşleri daha sık destekledikleri önceki çalışmalarla gösterilmiştir (Meeusen ve Dhont, 2015). Allport'un (1954) *genelleştirilmiş önyargı* perspektifinden bakıldığında, SBY'si yüksek kişilerin insan gruplarına karşı önyargılarının hayvanlara da genellenmesi ile türçülük ve hayvan tüketimini destekleme gibi tutumlar geliştirdikleri görülebilmektedir (Dhont, ve ark., 2016). Hayvanlara karşı tutumları etkileyebileceği düşünülen bir diğer değişken veg*nlığın ve veg*nların ülkenin geleneklerine, ekonomisine, ahlakına ve dine ve zarar vereceği inancı, yani veg*nlık tehdididir (Köseoğlu ve ark., 2024; Stanley, 2022). Bu çalışma, hem SBY hem de veg*nlık tehdidinin hayvanlara karşı hissedilen ahlaki ilgiyi (Crimston ve ark., 2016) ne ölçüde yordadığını ilk kez incelemektedir. Katılımcılar %82.6'sı kadın olan 550 yetişkinden oluşmaktadır. Veriler çevrimiçi bir anket aracılığıyla kolayda örnekleme yöntemiyle toplanmıştır. Çalışmada veri toplama araçları olarak, demografik bilgi formu, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği Kısa Formu (SBY7, Kablanoğlu, 2019), Veg*nlık Tehdidi Ölçeği (VTÖ; Köseoğlu ve ark., 2024) ve Ahlaki Genişleme Ölçeği (AGÖ; Crimston ve ark., 2016) kullanılmış ve tüm veriler çevrimiçi bir anket aracılığıyla toplanmıştır. İncelemeler sonrası analizlerde 493 katılımcının verisi kullanılmıştır. SBY ve VTÖ'de yüksek puan almanın hayvanları ahlaki çemberin dışında bırakma ve onlara karşı daha düşük ahlaki ilgi duyma ile ilişkili olacağı öngörülmüştür. Hiyerarşik regresyon analizinde SBY ilk modele dahil edilmiş, ardından ikinci modelde VTÖ eklenmiş ve bu değişkenlerin hayvanlara yönelik ahlaki ilgi puanlarını yordayıp yordamadığı test edilmiştir. Sonuçlar, SBY ve VTÖ puanlarının yüksek olmasının, hayvanlara yönelik ahlaki ilginin daha düşük olması yönünde yordayıcı bir etkisi olduğunu göstermiştir. Özetle, insan grupları arasındaki hiyerarşik yapılanma eğilimi, hayvan-insan ilişkisine de yansımakta ve hayvanlara karşı daha az ahlaki ilgi duyulmasıyla kendini göstermektedir. Ayrıca, SBY'nin yanı sıra veg*nlık tehdidi de hayvanlara yönelik ahlaki ilgiyi olumsuz yönde yordamaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal baskınlık yönelimi, veg*nlık tehdidi, ahlaki çember, ahlaki dışlanma, ahlaki genişleme.

Kaynakça

- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
- Crimston, C. R., Bain, P. G., Hornsey, M. J. ve Bastian, B. (2016). Moral expansiveness: Examining variability in the extension of the moral world. *Journal of Personality and Social Psychology*, 111(4), 636–653.
- Dhont, K., Hodson, G. ve Leite, A. C. (2016). Common ideological roots of speciesism and generalized ethnic prejudice: The social dominance human-animal relations model (SD-HARM). *European Journal of Personality*, 30, 507-522.
- Kablanoğlu, A. (2019). *Liderlik etme isteğinde sosyal kimliğe karşı bireysel kimlik: Liderlik motivasyonlarını yordamada karanlık üçlü, özgenişletim değerleri ve sosyal baskınlık yönelimi'nin grup prototipiyle kıyaslanması* [Yayımlanmamış doktora tezi]. Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Köseoğlu, F., Bereket, K., Gültekin, M. H. ve Cesur, S. (2024, Kasım). *Ahlaki, dini, kültürel ve ekonomik bir tehdit olarak veg*nlar: bir ölçek geliştirme çalışması* [Sözel Bildiri]. Psikolojide Çevre ve İklim Değişikliği Çalışmaları Sempozyumu, Çanakkale (Çevrim içi).
- Meeusen, C. ve Dhont, K. (2015). Parent-child similarity in common and specific components of prejudice: The role of ideological attitudes and political discussion. *European Journal of Personality*, 29, 585-598.
- Sidanius, J., ve Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge University Press.
- Stanley, S. K. (2022). Ideological bases of attitudes towards meat abstention: Vegetarianism as a threat to the cultural and economic status quo. *Group Processes & Intergroup Relations*, 25(6), 1534-1554.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

Saflık Temelli Ahlakın Ekolojik Refah Üzerindeki Etkisinde Doğaya Bağlılık ve Evrenselciliğin Sıralı Aracı Rolü Muhammed Huzeyfe Gültekin^a^aAtatürk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Lindeman ve Väänänen (2000), bireylerin yiyecek seçerken tercih edilen yiyeceğin hayvanlara veya çevreye zarar vermeden meydana getirilmesine, dini olarak yasaklı olmamasına ve politik olarak onaylanan ülkelerde üretilmesine önem verdiklerini ileri sürerler. Bu etkenler ekolojik refahın göstergeleridir ve ahlaki yargıların sosyal bir olgu olarak yiyecek seçimi üzerindeki etkisini gösterir. Ekolojik refah üzerindeki ahlaki yargıların etkisi Ahlaki Temeller Kuramı (ATK, Haidt, 2007) ile açıklanabilir. ATK saflık/kutsallık temelini iğrenme duygusundan evrimleşen bir ahlaki duyarlılık olarak belirler. Süreç içerisinde bu duygu kolektif yaşama prensiplerine uyarlanarak örneğin cinsel sapkınlar gibi toplumsal saflığın düşmanlarına karşı ahlaki bir tepki olarak sosyal bir davranış pratiğine dönüştürülmüştür. Aynı zamanda bu *genelleştirilmiş önyargı* kavramıyla da açıklanabilir. İlk insan atalarımızda bozulan yiyeceklere karşı olan iğrenme duygusu gittikçe doğal olanı bozan her şeye genelleştirilmiştir. Sonuç olarak bireylerin doğal olanı bozan ve kirlüten bireylere karşı ahlaki bir duyarlılığa sahip olacağı ileri sürülür. Buna göre saflık/kutsallık temelinde ahlaki yargıların oluşturduğu bireylerin doğaya bağlılıklarının artacağı öne sürülebilir. Doğaya bağlılık ise Schwartz'ın (2012) evrenselcilik değer tipi olarak adlandırdığı ve bireylerin kendilerinden ziyade doğayı ve dış grupları öncelikli işbirliği davranışlarını artırabilir (Mayer ve Frantz, 2004). Sonuç olarak da evrenselcilik değer tipi yüksek olan bireyler yiyecek seçiminde ekolojik refahı daha çok öncelleyecektir. Bu ilişkileri test etmek için 507 katılımcı ile saflık temelli ahlakın ekolojik refah üzerindeki etkisinde doğaya bağlılık ve evrenselciliğin sıralı aracı rolü incelenmiştir. Araştırmada veri toplama aracı olarak Demografik Bilgi Formu, Ahlaki Temeller Ölçeği (yalnızca saflık/kutsallık boyutunu ölçen maddeler), Doğaya Bağlılık Ölçeği, Portre Değerler Ölçeği (yalnızca evrenselcilik değerlerini ölçen maddeler) ve son olarak Ekolojik Refah Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan sıralı aracı etki analizi sonucunda doğaya bağlılık ve evrenselciliğin, saflık/kutsallık temelli ahlaki yargılar ile ekolojik refah düzeyi arasındaki ilişkide sıralı aracı rol gösterdiği, bu aracı rolün kısmi olduğu tespit edilmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yiyecek seçimi, doğaya bağlılık, evrenselcilik, ahlaki temeller kuramı, ekolojik refah.

Kaynakça

- Haidt, J. (2007). The new synthesis in moral psychology. *Science*, 316, 998-1002.
- Lindeman, M. ve Väänänen, M. (2000). Measurement of ethical food choice motives. *Appetite*, 34, 55-59.
- Mayer, F. S. ve Frantz, C. M. (2004). The connectedness to nature scale: A measure of individuals' feeling in community with nature. *Journal of Environmental Psychology*, 24, 503-515.
- Schwartz, S. H. (2012). An overview of the Schwartz theory of basic values. *Online Readings in Psychology and Culture*, 2(1).

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

PANEL

Yerinden Zorla Edilen ve Ev Sahibi Bireyler ile Alan Çalışanları Bağlamında Sosyal Psikolojik Açısından Göç

Panel Başkanı: Zuhal Yeniçeri^a

^aBaşkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Küresel sosyal sorunlar, artan yoksulluk, siyasi istikrarsızlık, çatışma ve savaş gibi etkenler kaçınılmaz olarak göçün artmasına yol açmaktadır. Sonuç olarak, sorunlu bölgelerden nispeten daha istikrarlı bölgelere doğru bireysel ya da kitlesel göç hareketleri gözlemlenmektedir. Son dönem alanyazında, göç kavramı ve onun sonuçları daha net, anlaşılır ve geniş çapta tartışılan bir konu haline gelmiştir. Neredeyse her tür göçü yaşayan Türkiye gibi ülkelerde bu konunun çok yönlü değerlendirilmelerinin yapılması önemlidir. Dolayısıyla bu olguyu daha iyi anlamak için çeşitli disiplinler tarafından çok sayıda akademik çalışma üretilmiştir.

Geleneksel olarak, bu çalışmalar göçü, idari veya siyasi sınırları aşan yerleşim yerleri arasındaki nüfus hareketleri olarak yorumlamaktadır. Ancak göç kalıcı veya geçici olabileceği gibi, bireysel ya da kolektif olarak da yaşanabilir. Bu gerçek, sosyal, ekonomik, siyasi, mekânsal ve idari yapıları önemli ölçüde değiştirmektedir. Dolayısıyla, göçü yalnızca belirli bir zaman boyutunda bireysel ya da kitlesel bir yer değiştirme olarak değil, aynı zamanda sosyal yapıları etkileyen ve dönüştüren bir güç olarak görmek gerekmektedir.

Göç, akademisyenler tarafından tarihsel ve küresel bir olgu olarak değerlendirilmekte ve hem göçün nedenlerine hem de sonuçlarına odaklanan çalışmalar yürütülmektedir. Göçün sonuçlarına odaklanan çalışmaların birçoğu göç ile güvenlik arasındaki ilişkiyi sorgulamaktadır. “Sınıraşan Kitlesel Göç Kaynaklı Radikalleşme” başlıklı araştırma, Türkiye’ye göç eden Suriyeliler ile yerel halkın radikalleşme düzeylerine odaklanarak, ilgili değişkenler çerçevesinde radikalleşmenin nedenlerini incelemektedir.

Öte yandan, yerinden zorla edilmiş bireylerin ve bu bireylerin uyum ve rehabilitasyonu ile ilgilenen uzmanların ve meslek gruplarının karşılaştıkları sorunlar da dikkate değerdir. “Denetimli Serbestlik Altındaki Mülteci Yükümlülerin Rehabilitasyonunda Sanal Gerçeklik Teknolojisinin Kullanımı” başlıklı çalışma, yerinden zorla edilen bireylerin karşılaştıkları sorunlara odaklanarak bu sorunların çözümünde engel teşkil eden dil bariyerinin çözümüne yönelik öneri sunmaktadır. “Düzensiz Göç Yönetimi Alanında Çalışan Uzmanların İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyi Arasındaki İlişkide Algılanan Örgütsel Desteğin Aracı Rolü” başlıklı araştırma ise, göç alanında çalışan uzmanların iş doyumunu, tükenmişlik düzeyleri ve algılanan örgütsel destek değişkenleri açısından ele alınmasına odaklanmakta ve güncel bulgular sunmaktadır.

© 2024 Bu panel, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, radikalleşme, sanal gerçeklik, örgütsel bağlılık, tükenmişlik

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 1

Sınıraşan Kitlesele Göç Kaynaklı Radikalleşme

Zuhal Yeniçeri^a, Cenker Korhan Demir^b, Pelin Aliyev^b, Ramin Aliyev^c, Onur Bilginer^d^aBaşkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bHasan Kalyoncu Üniversitesi, Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü^cHasan Kalyoncu Üniversitesi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık^dBaşkent Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü**Öz**

Son yılların en yüksek oranda sınır aşan kitlesele düzensiz göçüne maruz kalan Türkiye’de, göçün nedenlerini, sonuçlarını ve uyumun gerçekleşmesini sağlayacak yol haritasını ortaya koyan bir dizi nitelikli çalışma olmakla birlikte, konuyu güvenlik yönüyle ele alan özgün akademik çalışmaların halen yeterli olmadığı söylenebilir. Bu nedenle, Türkiye’deki son durumun akademik yöntem ve tekniklerle tespit edilerek ilgili alanyazının rehberliğinde elde edilen saha gerçeklerinin analiz edilmesi önem taşımaktadır. Mevcut araştırmanın temel amacı (TÜBİTAK1001 proje no: 223K229), Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin ve ev sahibi halkın radikalleşme risklerinin, düzeylerinin ve etken değişkenlerin incelenmesidir.

Suriyeli ve Türk katılımcılara Radikalleşme Düzeyleri Ölçeği ile Demografik Bilgi Formu, Algılanan Ayrımcılık Ölçeği, Şiddet Yanlılığı ve Yasa Dışı Davranışlar Ölçeği, Sosyal Baskınlık Yönelimi Ölçeği, Sosyal Temas Ölçeği, Sosyal Yabancılaşma Ölçeği ve Zenofobi Ölçeği’nden oluşan ölçüm bataryası uygulanmıştır. Radikalleşme Düzeyleri Ölçeği’nin hem yerel hem de mülteci katılımcı gruplarında diğer değişkenlerle ilişkisini incelemek için iki ayrı aşamalı regresyon analizi uygulanmıştır. Yerel halk grubu için yapılan analizde Zenofobi, Sosyal Baskınlık Yönelimi, Şiddet Yanlılığı ve Yasadışı Davranışlar, Sosyal Temas ve Mültecilere ve Yerel Halka Yönelik Algılanan Ayrımcılık bağımsız değişken olarak, Radikalleşme Düzeyleri ise bağımlı değişken olarak girilmiştir. Regresyon modeli istatistiksel olarak anlamlıdır [$F(2,198) = 52.714, p < .001$, düzeltilmiş $R^2 = .341$]. Analiz sonuçlarında, yerel halk grubunda zenofobi ($\beta = .544, p < .001$, %95 C.I. [.464, .710]) ve şiddet yanlılığı ve yasadışı davranışlar ($\beta = .174, p < .003$, %95 C.I. [.054, .260]) ile radikalleşme arasında olumlu bir ilişki görülmüştür.

Yerel halk grubu için yapılan analizden farklı olarak, mülteci katılımcılar grubu için yapılan analizde Zenofobi değişkeni yerine Sosyal Yabancılaşma değişkeni bağımsız değişken olarak eklenmiştir. Bunun dışında kullanılan değişkenler ve rolleri aynı tutulmuştur. Model istatistiksel olarak anlamlıdır [$F(2,200) = 35.601, p < .001$, düzeltilmiş $R^2 = .255$]. Sonuçlar, yerel halka yönelik algılanan ayrımcılık ile radikalleşme düzeyleri arasında olumsuz ($\beta = -.139, p < .05$, %95 C.I. [-.351, -.026]), mülteciler üzerinde algılanan ayrımcılık ile radikalleşme düzeyleri arasında ise olumlu ($\beta = .489, p < .001$, %95 C.I. [.368, .607]) bir ilişki göstermektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, radikalleşme, sosyal baskınlık yönelimi, sosyal temas, sosyal yabancılaşma, zenofobi

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

Denetimli Serbestlik Altındaki Mülteci Yükümlülerin Rehabilitasyonunda Sanal Gerçeklik Teknolojisinin Kullanımı

Adonis Çiğdem Erkunt Kanoğlu^a, Zuhale Yeniçeri^b, Doğan Kökdemir^b

^aTC Adalet Bakanlığı

^bBaşkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Dünya genelinde artan mülteci ve göçmen sayıları, bu grupların benzersiz ve acil ihtiyaçlarının, dünya çapında yetkililer tarafından sorumlu eylemleri gerektirdiğini ortaya koymaktadır. Artan mülteci nüfusu, karşılan(a)mayan fiziksel ve psikolojik ihtiyaçları deneyimleme riski taşımakta ve bu durum, savunmasız bireylerin madde kullanımı ve suç faaliyetleri gibi yüksek riskli davranışlarda bulunmalarına yol açmaktadır. Bu endişelere yanıt olarak, Avrupa Konseyi 2011 yılında Denetimli Serbestlik Üzerine Tavsiye Kararını [Rec(2011)13] kabul etmiş ve söz konusu bireyler için sağlık hizmetlerinin erişilebilir olmasının önemini vurgulamıştır. Ancak, denetimli serbestlik sistemi içinde çalışan uzmanlar, dil bariyeri nedeniyle mülteci yükümlülere etkili psikososyal desteği sağlama konusunda zorluk yaşamaktadır ve bu destek eksikliği, suç davranışına yönelme riskini daha da artırmaktadır.

Bu sorunlara yenilikçi bir çözüm getirmek amacıyla, Türkiye, Portekiz, Romanya ve Almanya'nın iş birliğiyle gerçekleştirilen ve Erasmus+ Stratejik Ortaklık Programı (proje no: 2020-1-TR01-KA204-092950) tarafından desteklenen "Mülteci Yükümlülerin Sanal Gerçeklik Aracılığıyla Eğitimi (TRAIVR)" projesinde, mülteci yükümlülerin özel ihtiyaçlarını hedef alan ve güvenliği gözetilen eğitimler sunmak için VR teknolojisinden yararlanılmıştır. VR teknolojisi aracılığıyla dil bariyerini aşarak ilgili bireylerin problem çözme ve duygu düzenlemeyi kapsayan baş etme becerilerini geliştirmeye odaklanılmıştır. Proje kapsamında öncelikle denetimli serbestlik altındaki mülteci yükümlülerin suç işleme nedenlerini, risklerini ve ihtiyaçlarını belirlemek amacıyla ihtiyaç analizi yapılmıştır.

Bu amaç doğrultusunda, Ankara Denetimli Serbestlik Müdürlüğü (ADSM) kayıtları incelenerek arşiv çalışması yapılmış ve ayrıca mülteci yükümlülerle çalışan 100 denetimli serbestlik memuruna anket uygulanmıştır. Toplam 53 soruluk ankette, mülteci yükümlülerin demografik yapıları, eğitim düzeyleri, sağlık hizmetlerine erişim durumları, suç işleme nedenleri, suçun niteliği, uyum sorunları gibi sorular yöneltilmiştir. Anket sonuçlarını test etmek, dış bir perspektiften elde edilen verileri tamamlamak ve VR senaryolarına temel oluşturmak amacıyla, daha sonraki aşamada ADSM'de denetimli serbestlik altında olan 10 mülteci suçlu ile açık uçlu sorulardan oluşan 30-40 dakikalık görüşmeler yapılmıştır. Sonuçlar, denetimli serbestlik sistemi ve uzmanları çerçevesinde tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, suç, denetimli serbestlik, dil bariyeri, sanal gerçeklik

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

Düzensiz Göç Yönetimi Alanında Çalışan Uzmanların İş Doyumu ve Tükenmişlik Düzeyi Arasındaki İlişkide Algılanan Örgütsel Desteğin Aracı Rolü

Yağmur Melis Sözer Bağ^a, Zuhâl Yeniçeri^a

^aBaşkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Kamu sektörü kuruluşları, genellikle resmi kurallar, prosedürler, hiyerarşiler, resmi karar alma süreçleri üzerinde yoğun bir vurgu yapan ve siyasi unsurlar içeren bürokratik yapılar olarak tanımlanmaktadır. Kamu sektörü kuruluşlarında çıkar çatışmaları sıklıkla görülmekte ve bu durum, örgütsel hedeflerin belirsizleşmesine yol açarak çalışanların uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır. Kamu sektörü kuruluşlarındaki çalışanların örgütsel bağlılığı, algılanan örgütsel destek ve iş doyumundan etkilenmektedir. Göç alanında çalışan kurumlarda, çalışanların tükenmişlik düzeylerinin, örgütsel bağlılık düzeylerini etkileyebileceği öne sürülmektedir. Özellikle, değişen dünya ve Türkiye'nin gelişen gündemi göz önüne alındığında, düzensiz göçle ilgili tüm faaliyetlerin toplumsal baskısı ve etkisi nedeniyle, Göç İdaresi Başkanlığı'nda görev yapan göç uzmanlarının örgütsel aidiyetinin etkilerini değerlendirmek, politika yapıcılar için önem taşımaktadır. Mevcut araştırmanın amacı, Türkiye'de düzensiz göç alanında çalışan göç uzmanlarının tükenmişlik düzeyleri ve iş doyumları arasındaki ilişkide algılanan örgütsel desteğin aracı rolünü incelemektir. Bu amaç doğrultusunda, Göç İdaresi Başkanlığı Düzensiz Göçle Mücadele ve Sınır Dışı İşleri Genel Müdürlüğü bünyesinde görev yapan 208 göç uzmanı, Maslach Tükenmişlik Envanteri, Minnesota İş Doyum Ölçeği ve Algılanan Örgütsel Destek Ölçeği Türkçe versiyonlarından oluşan bataryayı elektronik ortamda yanıtlamıştır. Demografik bilgi formunda ise sadece katılımcıların cinsiyeti ve mesleki deneyim yılı sorulmuştur. Araştırma bulgularına göre, katılımcıların iş doyumunu ve alt boyutları ile örgütsel bağlılık alt boyutları arasında anlamlı ilişkiler olduğu gözlemlenmiştir. İş doyumunu düzeyleri ile duygusal bağlılık arasında çok güçlü ve olumlu bir ilişki olduğu gözlemlenirken, normatif ve devam bağlılığı düzeyleri ile zayıf ve olumsuz bir ilişki olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların iş doyumunu ve alt boyutları ile tükenmişlik alt boyutları arasında orta ve yüksek düzeyde olumsuz ve anlamlı ilişkiler olduğu gözlemlenmiştir. Sonuç olarak, katılımcıların yüksek iş doyumunu düzeylerinin, yüksek örgütsel bağlılık ve düşük tükenmişlik düzeyleri ile ilişkilendirilebileceği görülmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Göç, iş doyumunu, örgütsel bağlılık, tükenmişlik, algılanan örgütsel destek

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

PANEL

Sosyal Psikolojide Geçerlilik Sorunları: Kuramsal, İstatistiksel ve Yöntemsel Eksiklikler ve Yeni Yaklaşımlarla Psikolojinin Krizine Dair Çözüm Önerileri

Panel Başkanı: S. Adil Sarıbay^a

^aKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Psikolojide yapılan çalışmaların sonuçlarının tekrarlanmasındaki zorluklar, bulguların güvenilirliği ve geçerliğine dair sorgulamalara neden olmuştur. Tekrarlanabilirlik probleminin temelinde kuramsal, istatistiksel ve yöntemsel olarak pek çok farklı etmenin etkili olduğu tartışılmaktadır. Bununla birlikte krizdeki psikolojinin nasıl geliştirilebileceğine dair öneriler sunulmakta ve bunların alandaki uygulamaları yaygınlaşmaktadır (Nosek vd., 2022). Psikolojinin kuramsal yaklaşımlarının yeniden gözden geçirilmesi, geleneksel istatistiksel yöntemlerin sınırlılıklarının ele alınması ve yöntemsel eksikliklerinin tartışılması alanın gözden geçirilmesi adına ve olası çözümlerin ortaya konması için önem taşımaktadır.

Bu panelde psikoloji krizini kuramsal, istatistiksel ve yöntemsel olarak farklı açılardan ele alarak olası çözüm önerilerini sunmak amaçlanmıştır. İlk sunumda psikoloji alanında yaygın olan tümevarımsal yaklaşımın ötesinde abdüktif yaklaşımın (Borsboom vd., 2021) önemi ele alınacak ve açık bilim, temsiliyet, yeni davranışsal ölçümler gibi öneriler tartışılacaktır. İkinci sunumda bulguların geçerlik ve güvenilirliğini arttırmak için kullanılan istatistiksel yöntemlerin uygunluğu Doğrulamalı Faktör Analizinin sınırlılıkları üzerinden ele alınacak ve Keşifsel Yapısal Eşitlik Modelleme (Asparouhov ve Muthén, 2009) yaklaşımı tanıtılacaktır. Son olarak psikoloji çalışmalarında etki büyüklüğü ve buna bağlı olarak örneklem büyüklüğü belirlemenin zorlukları tartışılarak Grup Ardışık Desen'ler (Wassmer ve Brannath, 2016) tanıtılacak ve olası uygulamaları ve psikoloji alanında sağlayabileceği yenilikler ele alınacaktır.

© 2024 Bu panel, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: replikasyon krizi, açık bilim, geçerlik, güvenilirlik, istatistiksel yöntemler

Kaynakça

- Asparouhov, T., & Muthén, B. (2009). Exploratory structural equation modeling. *Structural Equation Modeling*, 16, 397–438.
- Borsboom, D., van der Maas, H. L., Dalege, J., Kievit, R. A., & Haig, B. D. (2021). Theory construction methodology: A practical framework for building theories in psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 16(4), 756–766.
- Nosek, B. A., Hardwicke, T. E., Moshontz, H., Allard, A., Corker, K. S., Dreber, A., Fidler, F., Hilgard, J., Struhl, M. K., Nuijten, M. B., Rohrer, J. M., Romero, F., Scheel, A. M., Scherer, L. D., Schönbrodt, F. D., & Vazire, S. (2022). Replicability, Robustness, and Reproducibility in Psychological Science. *Annual review of psychology*, 73(1), 719–748.
- Wassmer, G., & Brannath, W. (2016). *Group Sequential and Confirmatory Adaptive Designs in Clinical Trials*. Springer International Publishing.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 1

Psikoloji Kuram Test Etmek Yerine Kuram Geliştirmeye Odaklanmalıdır

Onurcan Yılmaz^a^aKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Davranış bilimleri ve özellikle psikoloji, son yıllarda önemli bir replikasyon kriziyle karşı karşıya kalmıştır. Bu kriz, kısmen araştırma nesnesinin karmaşıklığından kaynaklansa da, bazı nedenler araştırmacılar tarafından çözülebilecek türdedir. Krizin başlıca nedenleri arasında, davranış bilimlerinde bütünlüklü bir kuramsal modelin eksikliği, kullanılan ölçüm araçlarında ve istatistiksel analizlerde standartların yetersiz olması, niyet ölçümlerine aşırı bağımlılık ve temsiliyet sorunu yer almaktadır. Bu eksiklikler, kültürel-evrimsel açıklamaların devreye girmesini zorlaştırmakta ve davranış bilimlerinde karmaşık ilişkilerin göz ardı edilmesine yol açmaktadır (Henrich, 2020).

Bu sebeplerle, psikolojinin tümevarımsal bir yaklaşım yerine, öncelikle sağlam fenomenleri tespit etmeyi hedefleyen abdüktif bir yöntemi benimsemesi gerektiği savunulmaktadır (Borsboom vd., 2021; Muthukrishna ve Henrich, 2019). Abdüktif yöntemin benimsenmesi, keşif sürecine daha fazla odaklanmayı ve aynı verilerin farklı yöntemsel bakış açılarıyla tekrar tekrar analiz edilmesini gerektirir. Bu sayede hem doğrusal hem de doğrusal olmayan ilişkiler daha iyi tespit edilebilir.

Bu sunum, replikasyon krizine neden olan faktörlerin bir özetini sunmakta ve bu sorunlara yönelik pratik çözüm önerileri önermektedir. Çözüm önerileri arasında abdüktif yöntemin benimsenmesi, geçerlilik çalışmalarına öncelik verilmesi, açık bilim pratiklerinin uygulanması, araştırma çıkarımlarının sınırlarının farkında olunması, temsiliyetin artırılması, yeni davranışsal ölçümler geliştirilmesi ve farklı disiplinlerden farklı yöntemsel paradigmlar kullanılarak kanıt toplanması yer almaktadır. Ayrıca, bu hedeflere ulaşmak için büyük araştırma takımlarıyla çalışmanın önemine de vurgu yapılmaktadır.

Sonuç olarak, bu öneriler modern yöntemsel paradigmların sağlam fenomenlerin tespitinde nasıl daha etkili kullanılabileceğini ortaya koymaktadır. Bu çalışma TÜBA-GEBİP ödülü tarafından desteklenmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: replikasyon krizi, kuramsal modeller, abdüktif yöntem, geçerlilik, açık bilim

Kaynakça

- Borsboom, D., van der Maas, H. L., Dalege, J., Kievit, R. A., & Haig, B. D. (2021). Theory construction methodology: A practical framework for building theories in psychology. *Perspectives on Psychological Science*, 16(4), 756-766.
- Henrich, J. (2020). *The WEIRDest people in the world: How the West became psychologically peculiar and particularly prosperous*. Farrar, Straus and Giroux.
- Muthukrishna, M., & Henrich, J. (2019). A problem in theory. *Nature Human Behaviour*, 3(3), 221-229.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

Sosyal Psikolojide Geçerlilik Sorunları: Keşifsel Yapısal Eşitlik Modelleme (KYEM) Yaklaşımı

Burak Doğruyol^a^aKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Sosyal psikolojik araştırmalar, anlamlı sonuçlar çıkarabilmek için geçerli ve güvenilir ölçümlere dayanır. Ancak, Doğrulamalı Faktör Analizi (DFA) gibi geleneksel yöntemlerin kısıtlayıcı varsayımları altta yatan faktör yapılarının ortaya çıkarılmasını engelleyebilmekte ve böylelikle geçerlilik testlerini tehlikeye atmaktadır.

Bu sunumda, ölçüm araçlarında ortaya çıkan önemli geçerlilik sorunlarına, özellikle faktör yapısı uyumsuzluğu, çapraz yüklemeler ve faktör geçerliliği üzerindeki olası etkilerine değinilecektir. Ardından, doğrulamalı ve betimleyici faktör analizi tekniklerinin güçlü yanlarını birleştiren ve daha esnek bir modellemeyi mümkün kılan Keşifsel Yapısal Eşitlik Modelleme (KYEM; Asparouhov ve Muthén, 2009) yaklaşımı tanıtılacaktır. KYEM, çapraz yüklemelerin tahmin edilmesine izin vererek, gizil değişkenlerin daha doğru bir şekilde temsil edilmesini sağlar.

KYEM'in pratik avantajlarını göstermek ve geleneksel yöntemler ile karşılaştırmak amacıyla, Ahlaki Temeller Ölçeği'nin yeni versiyonunun Türkiye adaptasyonu çalışmasının (Doğruyol vd., 2024) sonuçlarını sunacağım. KYEM yaklaşımının yapısal eşitlik modellerinin farklı uygulamalarına genellenmesine bir örnek olarak ise KYEM temelli ölçüm değişmezliğini (measurement invariance; Morin, 2023) örneklendireceğim. Bu amaçla, dini inancı olan ($n = 580$) ve olmayan ($n = 594$) Amerikalı katılımcılar üzerinde Ahlaki Temeller Ölçeği'nin yeni versiyonunun ölçüm değişmezliğine dair bulguları sunacağım.

Sonuçlar hem KYEM hem de KYEM temelli ölçüm değişmezliği uygulamalarının daha iyi uyum endeksleri göstererek incelikli faktör yapılarını ortaya çıkarmakta daha iyi bir performans sergileyebileceğini göstermektedir. KYEM, geçerli ölçüm araçları geliştirilmesi ile ilgili problemleri çözmek için farklı bir çözüm sunarak daha geçerli ve güvenilir sonuçlara ulaşılmasına katkıda bulunabilir. Bu araştırma TÜBİTAK 1001 (121K638) projesi kapsamında desteklenmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: yapısal eşitlik modelleme, keşifsel analiz, faktör analizi, ölçek geliştirme, Ahlaki Temeller Ölçeği

Kaynakça

- Asparouhov, T., & Muthén, B. (2009). Exploratory structural equation modeling. *Structural Equation Modeling*, 16, 397–438.
- Doğruyol, B., Velioglu, İ., Bayrak, F., Acem, E., Isler, O., & Yılmaz, O. (2024). Validation of the moral foundations questionnaire-2 in the Turkish context: exploring its relationship with moral behavior. *Current Psychology*, 1-15.
- Morin, A. J. S. (2023). Exploratory structural equation modeling. In R. H. Hoyle (Ed.), *Handbook of structural equation modeling* (2nd ed.) (pp. 503-524). Guilford.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

Sosyal Psikoloji Araştırmalarında Yenilikçi Yöntemler: Grup Ardışık Desenlerin Uygulamaları, Avantajları ve Zorlukları

Eylem İrem Morkoç^a, S. Adil Sarıbay^a

^aKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Sosyal psikoloji çalışmalarında geleneksel yöntemler giderek daha fazla sorgulanmaktadır. Düşük istatistiksel güç, örneklem büyüklükleri ve etki büyüklüğünü belirlemedeki zorluklar çalışmalarda elde edilen sonuçların yanlış pozitif olma riskini arttırmakta, bu durum bulguların tekrarlanması olasılığını tehlikeye atmaktadır. Bununla birlikte yöntemsel ve istatistiksel olarak alanı güçlendirmek için çeşitli önerilerde bulunmaktadır.

Grup ardışık desenler (Lakens, 2014; Lakens vd., 2021; Wassmer ve Brannath, 2016) yenilikçi bir yöntem olarak karşımıza çıkmaktadır. Sosyal psikoloji çalışmalarındaki gibi etki büyüklüğü tahmininin zor olduğu durumlarda ve sınırlı araştırma kaynakları düşünüldüğünde grup ardışık desenler Tip 1 hatayı kontrol ederek ve istatistiksel gücü koruyarak daha küçük örneklemle çalışmaya imkan vermektedir. Yöntem temelde tek seferde tüm veriyi analiz etmek yerine verinin birkaç aşamada izlenmesini içermektedir. Ara bakışlar için belirlenen örneklem büyüklüğüne ulaşıncaya veri analiz edilmekte ve bulgulara göre veri toplamaya devam edip etmeme kararı alınmaktadır. Veriler birden fazla kere analiz edildiği için Tip 1 hata oranı farklı yöntemlerle alfa değeri düzeltilerek kontrol edilmektedir. Ara analiz sayısı, istatistiksel güç gibi parametrelerle örneklem sayısı önden belirlenmekte ve ara analizde verinin etkililiği test edilmektedir. Ara analiz sonuçlarına göre etkinin büyüklüğü çok düşük kaldığında boşunalık veya etki yeterince büyük olduğunda ise etkililik adına çalışma durdurulmakta veya planlanan veri toplama aşamalarına devam edilmektedir.

Bu sunumda grup ardışık yöntemlerin tanıtılması olası faydaları ve uygularken düşünülmesi gereken nüansların iki ara bakışlı, deney ve kontrol gruplu bir deney örneği üzerinden ele alınması ve sonuçların nasıl yorumlanacağı tartışılması amaçlanmaktadır. Yöntemin tanıtılması ve olası uygulamalarının tartışılmasının sosyal psikolojide gelecek çalışmalar için önemli olduğu ve yol gösterici olabileceği düşünülmektedir. Bu çalışma TÜBİTAK 1001 (221K040) projesi kapsamında desteklenmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: grup ardışık desenler, istatistiksel güç, Tip 1 hata kontrolü, etki büyüklüğü, replikasyon krizi

Kaynakça

- Lakens, D. (2014). Performing high-powered studies efficiently with sequential analyses. *European Journal of Social Psychology*, 44(7), 701–710.
- Lakens, D., Pahlke, F., & Wassmer, G. (2021). *Group Sequential Designs: A Tutorial* [Preprint]. PsyArXiv.
- Wassmer, G., & Brannath, W. (2016). *Group Sequential and Confirmatory Adaptive Designs in Clinical Trials*. Springer International Publishing.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

PANEL

Sosyal Psikolojik Perspektiften Romantik İlişki Dinamikleri

Panel Başkanı: Fatma Yaşın-Tekizoğlu^a^aAnkara Medipol Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu panelde, insanların yaşamları boyunca kurduğu yakın ilişkilerin önemli bir bölümünü oluşturan romantik ilişkilere odaklanılmaktadır. Bireylerin ilişki kurma ihtiyacının temel motivasyonu bağlanmadan (Fiske, 2014), partnere bağlanmanın en önemli yordayıcılarından algılanan partner duyarlılığına [APD] (Reis, 2007), toplumsal cinsiyet normlarıyla inşa edilen erkekliğin kırılabilirliğinin olumsuz sonuçlarından (Vandello ve Bosson, 2013), algılanan ahlaki güdülerin aile içi şiddetle ilişkisine kadar geniş bir sosyal psikolojik perspektiften romantik ilişkilere dair kesitler sunulması amaçlanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, paneldeki her bir çalışmada romantik ilişkilerin doğasının farklı yönleri ele alınarak, bu ilişkilerdeki farklı dinamiklerin önemi vurgulanmaktadır. Birinci çalışmada, erkeklik tehdidi ve romantik kıskançlığa verilen iletişimsel tepkiler (sahiplenici davranışlar, şiddet, rakiple iletişim kurma) arasındaki ilişki incelenmiştir. Sonuçlara göre, erkeklik kimliğinin kırılabilirliği arttıkça, katılımcılar potansiyel rakiple iletişim kurmaktan daha fazla kaçınmaktadır. Bununla birlikte yapıcı ya da yıkıcı iletişim yöntemleri arasında önemli bir fark gözlenmemiştir. APD ile kendini nesneleştirme (KN) arasındaki ilişkide bağlanmanın aracı rolünü ele alan ikinci çalışmaya göre, kadınların APD'si hem kendilerinin hem de erkeklerin bağlanma düzeyiyle ilişkilirken erkeklerin APD'si yalnızca kendi bağlanmalarıyla ilişkilidir. Kadınlarda APD arttıkça daha güvenli bağlanma sonucunda KN azalmaktadır. Üçüncü çalışma, APD ve kurumsal güvenin öznel sağlıkla ilişkisini incelemiştir. APD ve kurumsal güvenin artmasıyla daha iyi öznel sağlık bildirimleri arasında pozitif ilişki olduğu ve bu ilişkinin düşük kurumsal güvene sahip katılımcılarda daha belirgin olduğunu ortaya koymaktadır. Şiddet mağduru kadınların ve failerin yargılanma biçimlerini inceleyen son çalışma, ilişki düzenleme modeline dayanarak şiddet eylemlerinin ahlaki gerekçelerle nasıl meşrulaştırıldığını göstermiştir. Katılımcıların, birlik ve saflık ahlaki güdülerinin ihlalinde, mağdura yardım etme niyetlerinin daha düşük olduğunu ortaya koyan bulgular, toplumsal cinsiyet rolleri ve şiddet algısının ilişkilerdeki rolünü vurgulamaktadır. Bu panel, toplumsal cinsiyet rolleri, duygusal tepkiler, sosyal bağlar ve ahlaki güdülerin romantik ilişkilerdeki duygusal ve davranışsal yansımalarını derinlemesine anlamamıza katkı sağlamaktadır.

© 2024 Bu panel, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: bağlanma, algılanan partner duyarlılığı, erkeklik tehdidi, ahlaki yargılar

Kaynakça

- Fiske, S. T. (2018). *Social beings: Core motives in social psychology*. John Wiley & Sons.
 Reis, H. T. (2007). Steps toward the ripening of relationship science. *Personal Relationships*, 14(1), 1-23.
 Vandello, J. A. ve Bosson, J. K. (2013). Hard won and easily lost: A review and synthesis of theory and research on precarious manhood. *Psychology of Men & Masculinity*, 14(2), 101-113. <https://doi.org/10.1037/a0029826>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 1

Kırılğan Erkeklik ve Romantik Kıskançlık: Erkeklik Tehdidi İletişimsel Tepkileri Nasıl Etkiler?

Başak Gençtürk Oğhan^a, Nuray Sakallı^b

^aDüzce Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
^bOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Guerrero ve arkadaşları (1995) önerdikleri Romantik Kıskançlığın Bileşenleri Modelinde, algılanan tehdidin doğasının, romantik kıskançlığın duygusal ve davranışsal tezahürlerine temel oluşturduğunu vurgulamışlardır. Yani kişinin kıskançlığa nasıl tepki vereceği, rakibini ya da koşulları değerlendirmesiyle bağlantılıdır (Guerrero ve ark., 2005). Erkeklik ise romantik kıskançlığa verilen olumsuz iletişimsel tepkiler (sahiplenici davranışlar, şiddet, rakiple iletişim kurma) ile ilişkilidir (Aylor ve Dainton, 2009). Bu çalışmanın amacı, tehdit edilen erkeklik ile romantik kıskançlığa verilen iletişimsel tepkiler arasındaki ilişkiyi incelemektir. Çalışma 166 erkek ve üniversite öğrencisi katılımcı ile tamamlanmıştır. Bu çalışma kapsamında uyarlaması yapılan Toplumsal Cinsiyet Bilgi Testi aracılığıyla erkeklik tehdidi değişimlemesi gerçekleştirilmiştir. Ardından, değişimleme kontrolü sağlanmış ve Kıskançlığa Verilen İletişimsel Tepkiler Ölçeği kullanılmış, Erkeklik İdeolojisi ve Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik ise kontrol değişkenleri olarak modele dahil edilmiştir. Analiz sonuçlarına göre, erkeklik kimliği tehdit edilen katılımcılar romantik kıskançlık durumunda potansiyel rakiple iletişim kurmaktan daha fazla kaçınacaklarını bildirirlerken; yapıcı ya da yıkıcı iletişim yöntemlerini kullanma bakımından gruplar arası farklılık gözlenmemiştir. Erkeklik kimliği kırılğanlığının belirginliği arttırıldığında romantik kıskançlığa verilen iletişimsel tepkilerin farklılaşmasına ilişkin çalışma bulguları, alan yazında yer alan konuyla ilişkili kuramlar ve toplumsal cinsiyet kalıpyargıları çerçevesinde sosyal psikolojik bakış açısıyla tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: erkeklik tehdidi, romantik kıskançlık, iletişimsel yöntemler, rakiple iletişim, Toplumsal Cinsiyet Bilgi Testi

Kaynakça

- Aylor, B. ve Dainton, M. (2001). Antecedents in romantic jealousy experience, expression, and goals. *Western Journal of Communication*, 65(4), 370–391. <https://doi.org/10.1080/10570310109374717>
- Guerrero, L. K., Andersen, P. A., Jorgensen, P. F., Spitzberg, B. H. ve Eloy, S. V. (1995). Coping with the green-eyed monster: Conceptualizing and measuring communicative responses to romantic jealousy. *Western Journal of Communication*, 59, 270-304. <https://doi.org/10.1080/10570319509374523>
- Guerrero, L. K., Trost, M. R. ve Yoshimura, S. M. (2005). Romantic jealousy: Emotions and communicative responses. *Personal Relationships*, 12(2), 233-252. <https://doi.org/10.1111/j.1350-4126.2005.00113.x>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

Algılanan Partner Duyarlılığı ve Kendini Nesneleştirme Arasındaki İlişkide Bağlanmanın Aracı Rolü: İkili (Dyadic) Analiz

Fatma Yaşın-Tekizoğlu^a, Furkan Tosyalı^b, Melike Başaran^c

^aAnkara Medipol Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bDüzce Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^cKonya Gıda ve Tarım Üniversitesi, Klinik Psikoloji Programı

Öz

Yakın ilişkilerde algılanan partner duyarlılığı (APD), kişinin partneri tarafından ne kadar anlaşıldığı, ilişkide kendisine ne kadar değer verildiği ve partnerinden ne kadar ilgi gördüğüne dair algısıdır (Reis ve ark., 2004). Yetişkin bağlanmasında APD, güvenli bağlanmanın en önemli unsurlarından biridir (Reis, 2007). Kişinin kendisini bir nesne olarak görmesini ifade eden Kendini nesneleştirme (KN) de yakın ilişkilerdeki bağlanma biçimleri ile güçlü bir ilişkiye sahiptir (Brassard ve ark, 2018). Bu çalışmanın amacı APD ile KN arasındaki ilişkide bağlanmanın aracı rolünü incelemektir. Çalışmanın verileri, ilişkisi süresi ortalama 71 ay olan 139 heteroseksüel romantik çiftten (18-59 yaş) toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak Yakın İlişkiler Envanteri, Algılanan Partner Duyarlılığı Ölçeği ve Kendini Nesneleştirme Ölçeği kullanılmıştır. APD ve KN arasındaki ilişkide bağlanmanın aracı rolünü test etmek için *aktör-partner karşılıklı bağımlılık aracı model* testi yapılmıştır. Analizler, kadınlarda APD arttıkça hem kendi bağlanmalarının hem de partnerlerinin bağlanmalarının daha güvenli olduğunu göstermiştir. Erkeklerde APD arttıkça yalnızca kendi bağlanmaları daha güvenli olmaktadır. Hem kadınların hem de erkeklerin güvensiz bağlanma düzeyleri arttıkça KN'de artmaktadır. Ek olarak bir adet aracı ilişki yolu tespit edilmiştir. Buna göre, kadınlarda APD arttıkça daha güvenli bağlanma sonucunda daha düşük KN puanları beyan ettikleri ortaya çıkmıştır. Böylesi dolaylı bir ilişki deseni, erkekler için söz konusu değildir. Sonuç olarak, APD ile KN arasında direk bir ilişkiden ziyade bağlanma vasıtasıyla dolaylı bir ilişki olabileceği gözlenmiştir. Dahası, bu dolaylı ilişki örüntüsünde cinsiyet farklılıkları olabileceği görülmüştür.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: algılanan partner duyarlılığı, bağlanma, kendini nesneleştirme, toplumsal cinsiyet.

Kaynakça

- Reis, H. T., Clark, M. S., ve Holmes, J. G. (2004). Perceived partner responsiveness as an organizing construct in the study of intimacy and closeness. In *Handbook of closeness and intimacy* (pp. 211-236). Psychology Press.
- Reis, H. T. (2007). Steps toward the ripening of relationship science. *Personal Relationships*, 14(1), 1-23.
- Brassard, A., Perron-Laplante, J., Lachapelle, É, de Pierpont, C. ve Pélouquin, K. (2018). Oversexualization among emerging adults: Preliminary associations with romantic attachment and intimacy. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 27(3), 235-247. <https://doi.org/10.3138/cjhs.2017-0031>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

Algılanan Partner Duyarlılığı ve Kurumsal Güvenin Öznel Sağlık Değerlendirmeleriyle İlişkisi

Furkan Tosyalı^a, Mehmet Harma^b^aDüzce Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
^bAkureyri Üniversitesi Psikoloji Fakültesi**Öz**

İlişki bilimi çalışmaları, sosyal ilişkilerin sağlık çıktıları üzerindeki kritik rolünü vurgulamaktadır (ör. Holt-Lunstad, 2017; Holt-Lunstad ve ark., 2010; 2015). Bu çalışmada, algılanan partner duyarlılığı ve kurumsal güven gibi farklı sosyal ilişki türlerinin öznel sağlık değerlendirmeleri üzerindeki etkileşimi ilk kez incelenmiştir. Romantik bir ilişki içerisinde olan 1.241 katılımcı çalışmaya dahil edilmiştir. Araştırma sonuçlarına göre, algılanan partner duyarlılığı ve kurumsal güvenin artması daha iyi öznel sağlık bildirimleriyle ilişkili bulunmuştur. Spesifik olarak, artan algılanan partner duyarlılığı ile daha iyi öznel sağlık arasındaki olumlu ilişkinin, özellikle düşük seviyede kurumsal güven bildiren katılımcılar için daha belirgin olduğu tespit edilmiştir. Bu etkileşim, yakın ilişki dinamiklerinin telafi edici rolüne işaret eden bir gösterge olabilir. Bu bulgular doğrultusunda, halk sağlığı otoriteleri ve uygulayıcıları, sosyal bağların sağlık üzerindeki uyum sağlayıcı işlevinin farkında olmalı ve hem yakın sosyal bağların gücünü korumaya hem de bireyler ve otorite katmanları arasında güven inşa etmeye odaklanmalıdır. Bu öneri, sadece "normal" olarak tanımlanan dönemlerde değil, aynı zamanda afet (ör. COVID-19 gibi) sonrası durumlarda da faydalı olabilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sosyal sermaye, algılanan partner duyarlılığı, kurumsal güven, öznel sağlık, COVID-19.

Kaynakça

- Holt-Lunstad, J. (2017). The potential public health relevance of social isolation and loneliness: Prevalence, epidemiology, and risk factors. *Public Policy & Aging Report*, 27(4), 127-130. <https://doi.org/10.1093/ppar/prx030>
- Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., Baker, M., Harris, T. ve Stephenson, D. (2015). Loneliness and social isolation as risk factors for mortality: A meta-analytic review. *Perspectives on Psychological Science*, 10(2), 227-237. <https://doi.org/10.1093/ppar/prx030>
- Holt-Lunstad, J., Smith, T. B. ve Layton, J. B. (2010). Social relationships and mortality risk: A meta-analytic review. *PLoS Medicine*, 7(7), e1000316. <https://doi.org/10.1093/ppar/prx030>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 4

Birlik ve Saflığın İhlali Olarak Algılanan Ahlaki Güdülerin Aile İçi Şiddetle İlişkisi

İlker Dalgara

^aAnkara Medipol Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Kişiler şiddet mağduru kadınları ve bu şiddetin faillerini nasıl yargılar? Bu çalışmada, İlişkisel Modeller Teorisine (Fiske, 1992) dayanarak ilişki düzenleme modelinin bir hipotezi test edilmiştir (Fiske ve Rai, 2015; Rai ve Fiske, 2011). İlişki düzenleme modeli, bireylerin diğer insanlarla ya da sosyal gruplarıyla ilişkilerini düzenlemek için şiddete başvurduklarını ve şiddet eylemlerini sosyal ilişkilere içkin ahlaki güdülerle gerekçelendirdiklerini öne sürmektedir. Deneysel olarak, failin şiddetini gerekçelendirmesini manipüle ederek katılımcıların mağdura yardım etme niyetleri ölçülmüştür. Manipülasyonda şiddet faillerinin eylemlerini gerekçelendirdikleri iki yaygın tema kullanılmıştır. Birinci koşulda fail şiddeti sadakatsizlik şüphesiyle (birlik ve saflık ahlaki güdüsü), ikinci koşulda eşinin kendisine yemek hazırlamamasıyla (hierarchy ahlaki güdüsü) gerekçelendirirken, üçüncü koşulda ise şiddete bir neden sunulmadı (kontrol koşulu). Manipülasyondan sonra 184 katılımcı mağdura ahlaki statüsünü, mağdura atfettikleri sorumluluk düzeyini ve mağdura yardım etme niyetlerini derecelendirdi. Veri, dummy kodlanmış deney koşullarının yordayıcı, mağdura atfedilen ahlaki yargılar ile sorumluluğun aracı ve yardım etme niyetlerinin sonuç değişkenleri olduğu aracılık analiziyle incelenmiş ve 2000 yeniden örneklenmiş bootstrap yöntemi kullanılmıştır. Kontrol koşuluna kıyasla birlik ve saflık ahlaki güdülerinin ihlal edildiği koşulda katılımcıların yardım etme niyeti, mağdura atfedilen sorumluluk aracılığı ile daha düşük çıkmıştır. Mağdura yönelik ahlaki yargılar ise bu ilişkiye aracılık etmemiştir. Hierarchy ahlaki güdülerinin ihlal edildiği koşulda ise kontrol koşuluna göre bir fark bulunmamıştır. Sonuçlar, katılımcıların birlik ve saflık ahlaki güdülerinin ihlalini aile içi şiddet faillerini savunmak için hala kabul edilebilir gerekçeler olarak algılandığını göstermiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İlişki düzenleme modeli, ahlaki yargılar, kadına yönelik şiddet, birlik ve saflık, hierarchy.

Kaynakça

- Fiske, A. P. (1992). The four elementary forms of sociality: Framework for a unified theory of social relations. *Psychological Review*, 99(4), 689-723.
- Fiske, A. P. ve Rai, T. S. (2015). *Virtuous violence: Hurting and killing to create, sustain, end, and honor social relationships*. Cambridge Uni. Press.
- Rai, T. S. ve Fiske, A. P. (2011). Moral psychology is relationship regulation: Moral motives for unity, hierarchy, equality, and proportionality. *Psychological Review*, 118(1), 57-75

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

PANEL

Gruplar Arası İlişkiler ve Sosyal Kimlik Bağlamında Ev Sahibi-Göçmen İlişkileri

Panel Başkanı: Halime Ünver Aba^a

^aAnkara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Psikoloji Bölüm

Öz

Bu panelde, dört konuşmacı, gruplar arası temas ve sosyal kimlik temelinde, uluslararası bir perspektifle, ev sahibi toplumların göç ve göçmenlere yönelik kabulü ve göçmenlerin sosyal kimlik dönüşümü gibi kritik konularda yürüttükleri araştırma bulgularını sunacaklardır. Ünver-Aba, ev sahibi Türk toplumunun, Ukraynalılar, Suriyeliler ve Afganlarla olumlu ve olumsuz temasının Türkler arasında göçmen yanlısı politikaları destekleme niyetleriyle olan ilişkisine dair yürüttüğü nicel araştırmasının bulgularını sunacaktır (n = 633). Bu çalışma, belirli stereotiplerin ve duyguların temas ve politika desteği arasındaki ilişkiyi bu ilişkileri nasıl açıkladığını göstermektedir. Eraslan, "Hudut namustur!" hareketi sonrasında, Afgan mültecilerin ülkemize kitlesel girişlerine dair Ekşi Sözlük'te Türk kullanıcıların yazdığı ve göçmenlere yönelik tutumların ifade edildiği yorumları tematik analiz yoluyla derinlemesine incelediği çalışmasını sunacaktır. Sonuçlarını Afganlara ve onların gelişlerine yönelik tutumlar ile ev sahibi toplumun ve yönetimin bu gelişlere verdiği tepkilerle ilgili değerlendirmeler altında toplayarak paylaşacaktır. Kızık, mültecilerle doğrudan ve dolaylı temas ile sosyal kimliğin, ev sahibi bireylerin mülteci karşıtı kolektif eylemlere katılma niyetleri üzerindeki etkisini gösteren iki çalışma (Türkiye n=501 ve İran n=748) sunacaktır. Bulguları hem doğrudan hem de dolaylı temasın her iki ülkedeki mültecilere yönelik kolektif eylemlere katılma eğilimlerini sosyal kimlik karmaşıklığı aracılığıyla etkileyebileceğini göstermiştir. Çakal, İran'da yaşayan ikinci nesil Afgan göçmenlerin sosyal kimlik dönüşümleri ile ilgili 23 kişinin katılımı ile yürüttükleri nitel bir araştırma sunacaktır. Bulguları, Afganların kimlik dönüşümü girişimlerinin, ev sahibi toplum tarafından algıladıkları ayrımcılık ve kendi göçmen çevreleri tarafından algıladıkları dışlanma ile baltalandığını ve bunun daha kırılabilir bir ruh sağlığına yol açtığını göstermiştir.

© 2024 Bu panel, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gruplar arası temas, sosyal kimlik, mülteci, göç politikaları, Afganlar

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 1

Ukraynalı, Suriyeli ve Afgan Mülteçilere Medya Aracılı Temas ve Politikalara Destek: Stereotiplerin ve Duyguların Aracı Rolü

Halime Ünver Aba^a, Zafer Özkan^{b,c}, Hüseyin Çakal^d, E. Gazi Eraslan^e, Büşra Kızılcık^f^aAnkara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bOrdu Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cJagiellonian University, Institute of Psychology, Poland^dKeele University, School of Psychology, UK^eAtatürk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü.^fİstanbul Medeniyet Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Araştırmalar medya aracılı temasın da tıpkı yüz yüze temas gibi dış gruba yönelik önyargı ile ilişkili olduğunu göstermektedir (Murray, 2015; Pettigrew & Tropp, 2006). Bundan yola çıkarak, bu çalışmada, Türkiye'deki üç farklı göçmen gruba (Ukraynalılar, Afganlar, Suriyeliler) medya aracılığıyla olumlu ve olumsuz temas ile ev sahibi toplumun bu gruplara yönelik yapılan politikalara deste(ksizli)ği arasındaki ilişkiyi inceledik. Ayrıca, Stereotip İçerik Modelinin (sıcaklık ve yeterlilik; Stereotype Content Model; Cuddy & Wolf, 2012, Fiske et al., 2002) ve iki duygunun (hayranlık ve acıma) bu ilişkiye nasıl aracılık ettiğine odaklandık. Araştırma kesitsel bir çalışmadır ve veriler anket aracılığıyla toplanmıştır. Katılan 633 (329 kadın, 300 erkek ve 4 diğer/belirtmek istemeyen) kişinin yaş ortalaması 24.75 (SS=6.82)'dir, Veriler SPSS programı aracılığıyla, analiz edilmiş, betimsel istatistikler hesaplanmış, gruplararası karşılaştırmalar ANOVA testi ile yapılmıştır. Değişkenler arası aracı ilişkileri gösteren Yapısal Eşitlik Modellemesi MPlus programı kullanılarak yapılmıştır. Bulgularımız, Ukraynalılarla olumlu medya aracılı temasın hayranlık ve yeterlilik yoluyla politika desteğiyle pozitif ilişkili olduğunu gösterdi. Öte yandan, olumsuz medya aracılı temas, algılanan yeterliliğin azalması yoluyla politika desteğiyle olumsuz ilişkiydi. Afganlarla olumlu medya aracılı temas ile politikalara destek arasındaki ilişki sıcaklık ve yeterlilik ile açıklanırken, olumsuz medya aracılı temas ve politika desteği acıma, sıcaklık ve yeterlilik ile açıklandı. Son olarak, Suriyelilerle olumlu ve olumsuz medya aracılı temas ile politika desteği arasındaki bağlantılar hayranlık, sıcaklık ve yeterlilik ile açıklandı. Bu araştırma, göçmen grubuna ve medya aracılı temas türüne bağlı olarak, farklı duyguların ve stereotiplerin, medya aracılı temas ve politika desteği arasındaki ilişkinin açıklanmasında aracılık ettiğini göstermektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Medya aracılı temas, Stereotip İçerik Modeli, duygu, politika desteği, mülteci

Kaynakça

- Cuddy, A. J. C., & Wolf, E. B. (2012). "Social judgment and social perception: The Stereotype Content Model." In *Handbook of Theories of Social Psychology* (Vol. 1, pp. 164-182).
- Fiske, S. T., Cuddy, A. J. C., Glick, P., et al. (2002). "A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition." *Journal of Personality and Social Psychology*.
- Murray, S. (2015). "The influence of media representations on attitudes toward social groups: A review." *Social and Personality Psychology Compass*.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). "A meta-analytic test of intergroup contact theory." *Journal of Personality and Social Psychology*.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

"Hudut Namustur": Taliban Müdahalesi Sonrası Afgan Mülteci Akınına Türk Halkının TepkisiE. Gazi Eraslan^a, Büşra Kızılk^b, Halime Ünver Aba^c, Zafer Özkan^{d,e}, Hüseyin Çakal^f^aAtatürk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bİstanbul Medeniyet Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cAnkara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^dOrdu Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^eJagiellonian University, Institute of Psychology, Poland^fKeele University, School of Psychology, UK**Öz**

Küresel ve toplumsal değişim sürecinin belirtilerinden biri olan uluslararası göç, insanların dünya çapında kitleler halinde hareket etmesine neden olur (Castles, 2002). Son zamanlarda Afganistan'da, dayatılan çatışmalar, şiddet ve artan yoksulluk gibi ciddi sorunlar nedeniyle insanlar ülkelerini terk etmek zorunda kalmıştır. Türkiye Göç İdaresi Başkanlığı'na (2022) göre, son 9 yılda (2014-2022) yakalanan 1 milyon 811 bin kaçak göçmenin 651 bini Afgan uyruklu olduğu belirtilmiştir. Muhalefet partileri ülke genelindeki binalarına "Hudut Namustur" pankartları astı ve bu başlık sosyal medyada trend bir konu haline geldi. Türkiye'ye gelen Afganistanlılara verilen tepkileri 3 ana başlık altında incelemek mümkündür: Afgan mültecilere tepkiler (1), Afgan mültecilerin gelişlerine tepkiler (2), Türk halkına ve hükümete tepkiler (3). Bu bilgilere dayanarak, Türkiye'de en çok kullanılan sosyal medya platformlarından biri olan Ekşi Sözlük'ten Afgan mülteciler ve Türkiye'ye gelişleri hakkında yapılan yorumları analiz etmek için veri topladık. Verilerde anlamlı örüntüleri sistematik olarak bulmak için tematik analiz kullandık ve Braun ve Clark'ın (2006) adımlarını izledik. İlk kategori Afgan mültecilere yönelik tepkileri, ikinci kategori Afgan mültecilerin gelişlerine tepkileri ve son kategoride Türk halkının ve devletin tutumuna nasıl tepki verdiğine odaklandı. Bulgular, tepkilerin birçoğunun olumsuz ve yabancı düşmanı olduğunu, Afgan mültecilere karşı yüksek düzeyde tehdit algısı ve muhalefeti yansıttığını gösterdi. Ayrıca, insanlar Afgan mültecilerle nasıl başa çıkılacağına yönelik dair bazı önerilerde belirdi; örneğin onları kamplarda tutmak, sınır dışı etmek veya onlara karşı silahlanmak.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afgan mülteciler, uluslararası göç, sosyal medya tepkileri, tematik analiz, mülteci politikaları

Kaynakça

- T.C. İçişleri Bakanlığı (2022). *Türkiye Göç İdaresi Başkanlığı. Düzensiz Göç*. <https://www.goc.gov.tr/duzensiz-goc-istatistikler> adresinden 1 Aralık 2023 tarihinde alınmıştır.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77–101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- Castles, S. (2002). Migration and Community Formation under Conditions of Globalization. *International Migration Review*, 36(4), 1143–1168. <https://doi.org/10.1111/j.1747-7379.2002.tb00121.x>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

Suriyeli ve Afgan Mültecilere Karşı Kolektif Eylemlere Katılmada Gruplararası Temas ve Sosyal Kimlik Karmaşıklığının Rolü: Türkiye ve İran Örneği

Büşra Kızık^a, Hüseyin Çakal^b, Esra Bakiler^c, Saeed Keshavarzi^d, Ali Ruhani^e, Shakila Moradi^f

^a *İstanbul Medeniyet Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

^b *Keele University, School of Psychology, UK*

^c *Marmara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

^d *Osnabruck University, Institute of Psychology, Germany*

^e *Yazd University, Sociology Department, Iran*

^f *Independent researcher, Iran*

Öz

Gruplararası temasın (Allport, 1954) mültecilere yönelik tutumlar üzerindeki olumlu etkilerini gösteren araştırmaların çoğu doğrudan temas biçimleriyle sınırlıdır (Pettigrew & Tropp, 2006). Bu çalışmamızda, hem doğrudan temas hem de dolaylı temasın (medya aracılı temas) ve sosyal kimlik karmaşıklığının (SKK, Roccas & Brewer, 2002), yani bireylerin çoklu grup kimlikleri arasındaki ilişkilerinin, mültecilere yönelik kolektif eylemlere (KE) katılımlarının üzerindeki rolünü araştırmaktayız. Türkiye (Çalışma 1; N=501; 380 kadın, 119 erkek ve 2 diğer/belirtmek istemeyen; yaş ortalaması 20.74 (SS=3.18)) ve İran'da (Çalışma 2; N=748; 442 kadın, 262 erkek ve 44 diğer/belirtmek istemeyen; yaş ortalaması 30.67 (SS=9.33)) yürütülen iki ayrı çalışmamızda (toplam N=1249), mültecilerle kurulan doğrudan ve dolaylı temasın ve sosyal kimlik karmaşıklığının Suriyeli ve Afgan mültecilerin sayılarına azaltmaya yönelik kolektif eylemlere katılma niyetleri üzerindeki etkisini araştırdık. Veriler SPSS programı aracılığıyla analiz edilmiş, betimsel istatistikler ve değişkenler arası korelasyonlar hesaplanmış ve PROCESS analiz ile değişkenler arası aracı ilişkileri gösteren model oluşturulmuştur. Çalışma 1'den elde edilen bulgular, Suriyelilerle temas miktarının Türklerin SKK aracılığıyla KE eğilimleriyle olumsuz ilişkili olduğunu gösterirken, medya aracılı temasın KE niyetleriyle olumlu ilişkili olduğunu gösterdi. Aksine, Çalışma 2, temas miktarının İranlıların Afganların sayısını kısıtlama eğilimleriyle SKK aracılığıyla pozitif olarak ilişkili olduğunu gösterdi. Dahası, pozitif temas ve medya aracılı temas SKK aracılığıyla KE eğilimiyle negatif ilişkiliyken, negatif temas SKK aracılığıyla pozitif ilişkili bulundu, ancak bu sefer dolaylı bir etki yoktu. Sonuç olarak bulgularımız hem doğrudan hem de dolaylı temasın her iki ülkedeki mültecilere yönelik KE eğilimlerini SKK aracılığıyla etkileyebileceğini göstermiştir. Çalışmamız ayrıca, az çalışılmış ve dünyada en çok mülteci barındıran ilk iki ülke olan Türkiye ve İran'da yürütülmüş olması bakımından önem taşımaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal kimlik karmaşıklığı, gruplar arası temas, kolektif eylemler, mülteciler, İran

Kaynakça

- Allport, G. W. (1954). *The nature of prejudice*. Addison-Wesley.
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*.
- Roccas, S., & Brewer, M. B. (2002). Social Identity Complexity. *Personality and Social Psychology Review*, 6(2), 88–106

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 4

İki Dünya Arasında Kısılmak: İran'daki İkinci Nesil Afgan Göçmenlerin Sosyal Kimlik Dönüşümleri

Hüseyin Çakal^a, Saeed Keshavarzi^b, Jolanda Jetten^c, Ali Ruhand^d, Khadije Fuladi^d^aKeele University, School of Psychology, UK^bOsnabruck University, Institute of Psychology, Germany^cUniversity of Queensland, School of Psychology, Australia^dYazd University, Sociology Department, Iran**Öz**

Bu çalışma, İran'da yaşayan ikinci nesil Afganlar arasındaki kimlik süreçlerini araştırmaktadır. Çalışmamız ayrıca, Toplumsal Değişim Sosyal Kimlik Modelinin Afgan gençlerin kendilerine özgü deneyimleriyle olan bağlantısını da ele almaktadır. Bu araştırmada, 23 derinlemesine görüşme gerçekleştirdik ve verileri gömülü teori yöntemini kullanarak analiz ettik. Bulgular, Afgan gençlerinin entegrasyona yönelik çabalarının (Berry, 1992), algılanan ayrımcı ortamlarla birleşen ev sahibi toplumdaki olumsuz tepkiler nedeniyle sıklıkla başarısız olduğunu göstermektedir. Ek olarak, Toplumsal Değişim Sosyal Kimlik Modeli (Haslam et al., 2021) ile uyumlu olarak, sonuçlar katılımcıların önceki grup üyeliğiyle (Afgan kimliği) bağlantılı sosyo-psikolojik kaynaklardan yoksun olduğunu ve bunun daha kırılabilir ruh sağlığına yol açtığını göstermektedir. Son olarak, katılımcılarımız arasında hem kendi etnik grubu hem de ev sahibi toplum tarafından reddedilmenin zorluklarıyla başa çıkmak için ana kimlik odaklı (Jetten et al. 2014) mekanizmalardan etiket kaldırma, amaçlı sosyal bağların oluşumu ve kozmopolit bir kimlik geliştirme konusundaki girişimlerini ele alıyoruz. Bu bulgulara dayanarak, politika yapımcıların ayrımcılığı azaltmak ve olumlu gruplar arası ilişkileri teşvik etmek için daha kapsayıcı ve misafirperver ortamlar yaratmaya odaklanmalarını öneriyoruz. Daha rahat gruplar arası teması ve daha kolay entegrasyonu kolaylaştırmak için, genç Afganların sosyoekonomik statüsünü iyileştirmeyi ve İranlı meslektaşlarıyla daha eşit bir statüye ulaşmayı amaçlayan politikalar özellikle önerilmektedir. Ayrıca, genç Afganları yabancı olarak tanımlamadan İran toplumuna entegre etmeye odaklanan programlar önerilmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Afganlar, başa çıkma yöntemleri, kimlik süreçleri, reddedilme, ikinci kuşak göçmenler

Kaynakça

- Berry, J. W. (1992). Acculturation and adaptation in a new society. *International Migration*, 30, 69–85.
- Haslam, C., Haslam, S. A., Jetten, J., Cruwys, T., & Steffens, N. K. (2021). Life change, social identity, and health. *Annual Review of Psychology*, 72, 635–661.
- Jetten, J., Haslam, C., Haslam, S. A., Dingle, G., & Jones, J. M. (2014). How groups affect our health and well-being: The path from theory to policy. *Social Issues and Policy Review*, 8(1), 103–130. <https://doi.org/10.1111/sipr.12003>

. Sosyal Psikoloji Kongresi
PANEL

Kollektif Hareketin İçindeki Birey: Politik Psikoloji Perspektifiyle Sosyal Hareketleri Anlamak

Panel Başkanı: Ahmet Çoymak^a

^aAbdullah Gül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu panel, kolektif eylem ve eylemsizlik dinamiklerini anlamak için psikolojik süreçlere odaklanan bir tartışma platformu sunmaktadır. Bireylerin toplumsal adaletsizlik ve kriz durumlarında eyleme geçme ya da hareketsiz kalma kararları, yalnızca bireysel faktörlerden değil, aynı zamanda sosyal kimlik, adil bir sistem anlayışı ve güven gibi çok katmanlı psikolojik unsurlardan da etkilenir. Sistemin adil algılanışı toplumsal hiyerarşilerin korunmasına hizmet ederken, bireylerin bu hiyerarşilere yönelik algıları, sosyal değişime karşı direniş ya da katılım motivasyonlarını belirleyebilir. Bu bağlamda, kolektif eylemin önündeki en büyük engellerden biri olarak görülen eylemsizlik, bireylerin içinde buldukları sisteme duydukları güven, dış gruplara olan yakınlık ve bireysel başa çıkma stratejileriyle şekillenir. Psikolojik süreçlerin, kolektif eylemlerin örgütlenmesi ve sürdürülebilirliği üzerindeki etkisini anlamak, sosyal hareketlerin etkinliğini artırmanın anahtarıdır. Panelde bu süreçler, bireylerin sosyal baskılarla nasıl başa çıktıkları, kimliklerinin sosyal bağlamlarda nasıl şekillendiği ve nihayetinde bu dinamiklerin bireylerin esenliğine nasıl etki ettiği üzerinden aşağıda yer alan Perception and Politics Laboratuvarı (PnPolitics Lab) üyelerinin liderliğinde gerçekleştirilen dört ampirik araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak teorik bir çerçeve ile ele alınacaktır.

© 2024 Bu panel, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kolektif eylem, Adil sistem, Genel güven, Öz yeterlilik, Sosyal kimliği gizleme

---

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 1

Kolektif Eylemsizliğe Hem Bireyden Hem Toplumdan Bakmak:
Nasıl Dış Grubu Kayırıyor ya da Sistemi Adil Algılıyoruz?Ömer Topuz^a, Ahmet Çoymak^a, Felicia Pratto^b^aAbdullah Gül Üniversitesi Psikoloji Bölümü^bConnecticut Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Politik psikoloji literatüründe bireyin kolektif eylemlere katılmasının psikolojik dinamiklerini anlamayı amaçlayan çalışmaların sayısının son zamanlarda hızla artmasına rağmen bireylerin neden kolektif eylemlere katılmadığına dair psikoloji çalışmaları oldukça azdır. Her ne kadar John Jost ve Van der Toorn'un (2012) sistemi meşrulaştırma ya da Tajfel ve Turner'in (1979) sosyal kimlik teorileri bazı açıklamalar sağlasa da bireyin sistemi meşrulaştırmasını bir eğilim olarak ele alması veya sosyal kimlik aidiyetinin zayıf olmasına yönelik açıklamalar yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, bu araştırma kolektif eylemsizliğin iki önemli yordayıcısı olan dış grup kayırmacılığı ve sistemi adil algılamının arkasındaki temel psikolojik mekanizmaları anlamayı amaçlamaktadır. Bunun için iki ayrı çalışma gerçekleştirilmiştir. Birinci çalışmanın amacı bireyin sistemi adil algılamasının psikolojik dinamiklerine odaklanmaktadır. Çalışmanın birey düzeyindeki verileri 24 ülkeden 3159 bireyin katılımıyla gerçekleştirilen anket çalışması sonucu elde edilirken, ülke düzeyindeki GINI ve GDPPP verileri ise Dünya Bankası verileri kullanılarak elde edilmiştir. Elde edilen veriye Koşullu Aracı (Moderated Mediation) Model Testi ve Satterthwaite'in yaklaşık serbestlik derecesini kullanarak Doğrusal Karmaşık modelleme (Linear Mixed Model) testleri gerçekleştirilmiştir. İkinci çalışma ise yine bahsi geçen teorilerin bireyin grubuna daha az bağlanmasından dolayı dış grubu kayıracığı açıklamalarının yetersizliğine odaklanmıştır. Bu nedenle bireyin ilişkisel ve epistemik ihtiyaçların karşılanmasının gerekliliğin yarattığı bir ortaklık algısının, grupla özdeşleşmeden bağımsız olarak gruplar arası bir bağlamda dış grup kayırmacılığına neden olacağı hipotezini temel alan bir deney tasarlanmıştır. Sosyal kimlik teorisinin orijinal deneyine uygun olarak, 120 üniversite öğrencisi minimal grup paradigması yoluyla rastgele grup üyeliğine atandıktan sonra bir işbirlikçi yardımıyla yapılan manipülasyon sonucunda seçkisiz olarak iki deney ("bizden" birinin olumlu görüşü karşısında "onlardan" birinin olumlu görüşü) ve bir kontrol grubuna atanmıştır. Faktöriyel ANOVA analizleri sonucunda elde edilen bulgular bahsi geçen teorilerin açıkladığı dış grubu kayırmasının temel psikolojik mekanizmalarının ötesinde daha karmaşık mekanizmaların olduğunu ortaya koymuştur. Her iki çalışmanın bulguları, adaletsizlik karşısında insan eylemsizliğinin temel psikolojik mekanizmalarını ve bu mekanizmaların bireyin yaşadığı toplumdan nasıl etkilendiğini dikkate alınarak tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kolektif eylemsizlik, Sistemi adil algılama, Dışgrup kayırmacılığı

Kaynakça

- Jost, J. T., & Van der Toorn, J. (2012). System justification theory. *Handbook of theories of social psychology*, 2, 313-343.
- Tajfel, H., & Turner, J. C. (1978). Intergroup behavior. *Introducing social psychology*, 401(466), 149-178.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 2

İnanç ve Eylem: Kolektif Eylemlere Katılımı Etkileyen Psikolojik Dinamikler Nazlı Karakoçoğlu^a, Ahmet Çoymak^b, Emma O'Dwayer^c^a*Nuh Naci Yazgan Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*^b*Abdullah Gül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*^c*Greenwich Üniversitesi, Psikoloji Bölümü***Öz**

Kolektif eylem modeli, bir grup üyesinin statüsünü iyileştirmek, eşitsizlikle mücadele etmek veya belirli grup hedeflerine ulaşmak amacıyla nasıl ortak bir şekilde harekete geçtiklerini anlamaya yönelik bir çerçeve sunmaktadır (Wright ve diğerleri, 1990). Bu çalışma, kolektif eylem modelinin temel aldığı "Bireylerin eşitsizliğe karşı mücadele etmeleri için birlikte harekete geçmelerini nasıl sağlayabiliriz?" sorusundan yola çıkılarak yürütülmüştür. Bu doğrultuda, bireyin psikolojik sıkıntıya neden olabilecek durumları yönetme yeteneğine yönelik algısına karşılık gelen başa çıkma öz-yeterliği, politik tutumlar ve sosyal güvenin bireylerin dezavantajlı gruplar için kolektif eylemlere katılma niyetleri ile ilişkileri incelenmiştir. Mevcut çalışmanın örneklemini, Birleşik Krallık'ta yaşayan ve çeşitli demografik özelliklere sahip 816 kişiden oluşmaktadır. Yapılan analizler sonucunda sosyal güven ve kolektif eylemlere katılma niyeti arasında ($r=.232$; $p<.05$), sosyal güven ve başa çıkma öz yeterliği arasında ($r=.228$; $p<.05$) ve politik tutumlar ve kolektif eylemlere katılma niyeti arasında ($r=.636$; $p<.05$) pozitif; politik tutumlar ve başa çıkma öz yeterliği arasında ($r=-.169$; $p<.05$) ise negatif yönde bir ilişki olduğu görülmüştür. Başa çıkma öz-yeterliği, politik tutumlar ve sosyal güvenin bireylerin kolektif eylemlere katılma niyetleri üzerindeki etkilerini belirlemek amacıyla yapılan regresyon analizi sonucuna göre model anlamlı bulunmuştur ($F= 220,455$; $p<.05$). Buna göre, oluşturulan model toplam varyansın %44'ünü açıklamaktadır. Ayrıca, politik tutumların ($\beta =.634$, $p<.05$) ve sosyal güvenin ($\beta =.202$, $p<.05$) kolektif eylemlere katılma niyetleri üzerindeki etkilerinin pozitif yönde ve anlamlı, başa çıkma öz yeterliğinin etkisinin ise anlamsız düzeyde olduğu tespit edilmiştir ($\beta =.029$, $p<.05$). Buradan yola çıkılarak insanların dezavantajlı gruplar için harekete geçme isteklerinin sahip oldukları politik tutumlardan ve insanlara duydukları güvenden etkilenmekte olduğu söylenebilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kolektif Eylem Modeli, Politik Tutum, Sosyal Güven, Başa Çıkma Öz-Yeterliği, Birleşik Krallık

Kaynakça

Wright, S. C., Taylor, D. M. ve Moghaddam, F. M. (1990). Responding to membership in a disadvantaged group: From acceptance to collective protest. *Journal of personality and social psychology*, 58(6), 994–1003. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.6.994>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 3

Başa Çıkma Özyeterliliği ve Kolektif Eylem: Kurumsal Güvenin Aracılık Rolü

Hafize Öznur Erem^a, Ahmet Çoymak^a, Nazlı Karakoçoğlu^b^aAbdullah Gül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bNuh Naci Yazgan Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışma başa çıkma özyeterliliği, sosyal güven ve politik tutumların kolektif eylemlere katılma üzerindeki rolünü incelemektedir. Birleşik Krallık'ta gerçekleştirilen bir çalışmada sosyal güven ve politik tutumların kolektif eylem üzerinde anlamlı etkisi bulunmasına rağmen başa çıkma özyeterliliğinin kolektif eylemlere katılma üzerinde anlamlı etkisi bulunmamıştır (Karakoçoğlu, Çoymak ve O'Dwyer, 2024). Bu durum araştırmacılar tarafından başa çıkma özyeterliliği yüksek olduğu durumda katılımcılar sistemi daha olumlu ve adil algıladıkları için kolektif eyleme katılmayacak, başa çıkma özyeterliliği düşük olduğu durumda katılımcılar herhangi bir etki yaratacaklarına güvenmedikleri için kolektif eyleme katılmayacak şeklinde yorumlanmıştır. Bu nedenle mevcut araştırmada bireylerin özyeterlilikleri ile kolektif eylem arasındaki ilişkiye odaklanarak kurumlara güvenin etkisini ele alan çeşitli teorik modelleri ileri sürerek kolektif eylemin psikolojik dinamiklerindeki nüansları anlamayı amaçladık. Araştırma verileri 2017 yılından 2022 yılına kadar European Value Survey (Avrupa Değerler Anketi) ve World Value Survey (Dünya Değerler Anketi) den elde edilen ikincil verilerdir. Karakoçoğlu ve arkadaşlarının (2024) Birleşik Krallıkta gerçekleştirdikleri çalışmadaki modelleri hem Dünya genelinde hem de Büyük Britanya özelinde tekrar test edilmesine olanak sağlayan bu veriler 92 farklı ülkede yer alan 156,658 bireyden elde edilmiştir. Veriler Çoklu Regresyon (Multiple Regression) ve Dolaylı Etki (Mediation Model) modelleri ile test edilmiştir. Elde ettiğimiz sonuçlara göre Dünya genelinde daha önceki çalışmanın sonuçlarına paralel olarak, sosyal güven ($p < .001$, $\beta = .183$) ve politik tutumun ($p < .001$, $\beta = -.039$) kolektif eylem üzerinde anlamlı etkisi görülmektedir. Ancak daha önceki bulguların aksine başa çıkma özyeterliliğinin ($p < .001$, $\beta = .006$) kolektif eylem üzerinde anlamlı ve pozitif bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Daha da ilginç sosyal güven ($p < .001$, $\beta = .113$) ve politik tutumun ($p < .001$, $\beta = -.027$) kolektif eylem üzerinde anlamlı ve pozitif ilişkinin benzer bir örüntü gösterirken Büyük Britanya örneğinde başa çıkma özyeterliliğinin ($p = .001$, $\beta = -.013$) hem önceki çalışmanın bulgusu olan ilişkisizliğe hem de dünya örneğinin aksine anlamlı ve negatif bir ilişkinin olduğu görülmüştür. Bu birbirinden farklı örneklemlerdeki bulgular arasındaki istikrarsızlık teorik olarak ileri sürdüğümüz özyeterlilik ve kolektif eylem arasındaki ilişkinin daha karmaşık bir psikolojik dinamiği olduğunu meşrulaştırmaktadır. Bu nedenle mevcut çalışmada sosyal güven ve politik tutum değişkenleri kontrol edilerek başa çıkma özyeterliliği ile kolektif eyleme katılma arasındaki ilişkiye kurumlara duyulan güvenin dolaylı etki gösterip göstermediği de test edilmiştir. Hipotezimizi doğrular biçimde hem Dünya genelinde ($R^2 = .09$, $F(4, 145.479) = 3502.22$, $p < .001$) hem de Büyük Britanya örneğinde ($R^2 = .03$, $F(4, 4281) = 33.11$, $p < .001$) başa çıkma özyeterliliği ile kolektif eyleme katılma arasında kurumlara duyulan güvenin anlamlı aracı etkisi bulunmuştur. Bir diğer ifade ile bireyler daha fazla özyeterlilik hissettiklerinde kurumlara duydukları güven de yükselmektedir ve bu güven kolektif eylemlere katılma eğilimlerinde azalmaya dönüşmektedir. Dolayısıyla başa

çıkma özyeterliğinin kolektif eylem üzerindeki etkisinin açıklanması için daha karmaşık psikolojik modellerin tartışılması gerekliliği görülmüştür.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kolektif eylem, başa çıkma özyeterliği, kurumsal güven, sosyal güven, politik tutum.

Kaynakça

Karakoçoğlu, N., Çoymak, A., O'Dwyer, E. (2024, Eylül). İnanç ve Eylem: Kolektif Eylemlere Katılımı Etkileyen Psikolojik Dinamikler. Psikoloji Lisansüstü Öğrencileri Kongresi'nde sunulan bildiri. Akdeniz Üniversitesi, Psikoloji Bölümü.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

KONUŞMA 4

Kimlik Gizlemek Mi, Kolektif Eylem Mi? 9/11 Sonrası A.B.D'deki Müslüman Azınlıkların Ayrımcılıkla Başa Çıkmadaki Psikolojik Stratejileri

Hasan Yentür^a, Ahmet Çoymak^b, Maneeza Dawood^c

^a*İzmir Demokrasi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

^b*Abdullah Gül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

^c*Stanford Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

Öz

Azınlık üyeleri gündelik hayatta deneyimledikleri pek çok durum karşısında kendi grubuna yönelik bir ayrımcılık algısı oluşturur, ancak bu ayrımcılık algısı öznel deneyimlerinin bir sonucu olarak değil bireyin sosyal benliğinin bir sonucu olarak da oluşmaktadır. Azınlık üyelerinin bireysel ayrımcılık deneyimleri veya kolektif ayrımcılık algısının yarattığı psikolojik stresle başa çıkabilmek için adaptif ve adaptif olmayan çeşitli stratejiler geliştirebilirler. Bireyin neden kolektif eylemlere katıldığı ya da katılma isteği içerisinde oluşunu açıklayabilmek için bireyin sosyal benliğinden, diğer bir ifade ile kimliklerinden dolayı yaşadığı ayrımcılık deneyimlerinin psikolojik etkilerini anlamak önemlidir. Ancak birey yalnızca öznel deneyimlerinin sonucu bir ayrımcılık algısı oluşturmamakta sosyal benliğinin bir sonucu olarak da ayrımcılık algısı oluşturmaktadır. Ayrımcılık deneyimlerinin yarattığı psikolojik tahribatla başa çıkmada ve esenliğinin onarılmasında kolektif eylemlere katılma adaptif bir strateji olarak görülürken (Breslow vd, 2015), kimliğini gizleme gibi adaptif olmayan stratejilerde geliştirebilmektedir. Bu araştırmada biz azınlık üyelerinin esenliğini olumsuz etkileyen sosyal kimliğini gizlemenin psikolojik dinamiklerine odaklanmış ve kolektif eylemin bireylerde bu adaptif olmayan stratejiyi önleme mekanizması olabileceğini ileri sürmekteyiz. Bu nedenle, A.B.D.'de 9/11 terör saldırısı sonrası yükselen Müslüman azınlığa yönelik ayrımcılıkla başa çıkmada bireylerin geliştirebileceği sosyal kimliğin gizlenmesi ve kolektif eylemlere katılması stratejilerinin psikolojik dinamiklerini anlamaya çalıştığımız bu çalışmamızda bireyin ayrımcılığı nasıl deneyimlediği (bireysel karşısında kolektif) ve bunun zihinsel sağlığının (ruminasyon) etkilerine odaklandık. Araştırma verileri Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayan 236 Müslüman azınlık grubu üyesine uygulanan anketler yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen veriler Koşullu Dolaylı Etki (Moderated Mediation Analysis) modelleri yoluyla analiz edilmiştir. Analiz sonuçlarına bakıldığında, bireyin bireysel ayrımcılık deneyimlerinin ne ölçüde arttıkça ruminasyon düzeyinde de o denli bir artış gözlenmekte, bu ruminasyon da kimliği gizleme düzeyini arttırmaktadır. Ancak bu adaptif olmayan başa çıkma stratejisini ortaya koyan dolaylı etkiyi bireyin ne çeşitlilikte kolektif harekete katıldığına bağlı olarak değişmektedir. Hipotezlerimize paralel olarak çeşitli protestolara katılan azınlık üyeleri için bu adaptif olmayan kimliği gizleme stratejisi azalmaktadır. Ancak koşullu dolaylı etki modeli sonuçlarına baktığımızda, beklediğimizin dışında bireyin kolektif ayrımcılık algısının ne ruminasyon ne de sosyal kimliği gizleme üzerinde bir etkisi görülmemiştir. Bu bulgular azınlıkların ayrımcılıkla başa çıkmak için geliştirdikleri psikolojik mekanizmaların sosyal hareketler bağlamında daha kapsamlı ve karmaşık modellerin tartışılmasını gerekliliğini ortaya koymaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sosyal kimlik gizleme, kolektif eylem, ayrımcılık, ruminasyon.

Kaynakça

Breslow, A. S., Brewster, M. E., Velez, B. L., Wong, S., Geiger, E., & Soderstrom, B. (2015). Resilience and collective action: Exploring buffers against minority stress for transgender individuals. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*, 2(3), 253.

Sözel Veri Sunumları

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Çevreye İlişkin Tutumlar ile Sosyal Baskınlık Yöneliminin İlişkisi: Ekolojik Baskınlık Yönelimi ve Meşrulaştırmanın Aracı Rolü

Seher Karasu^a, Hilal Peker-Dural^b^aDokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bİzmir Demokrasi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

İnsan eylemlerinin küresel ısınmadaki rolünün azımsanmayacak boyutta olduğu bilinmektedir (Gabric, 2023). Dolayısıyla bireylerin çevreye ilişkin tutumlarının iklim değişikliğine karşı alınacak önlemlerde ve çevreci eylemlerde önemli bir rolü olduğu ifade edilebilir (Kement, 2020). Bu çalışmada da çevreye ilişkin tutumları hangi faktörlerin etkileyebileceği incelenmiştir. Bu sebeple Sosyal Baskınlık Yönelimi, İklim Değişikliğini Meşrulaştırma ve Ekolojik Baskınlık Yönelimi değişkenlerinin rolü ele alınmıştır. Buna göre yordayan değişken olarak Sosyal Baskınlık Yönelimi, aracı değişkenler olarak Ekolojik Baskınlık Yönelimi ve meşrulaştırma, yordanan değişken olarak ise çevreye ilişkin tutumlar olarak ele alınan insan merkezci ve çevre merkezci tutumlardır. SurveyMonkey ile kartopu örnekleme yöntemi kullanılarak çevrimiçi ortamda yürütülen araştırmada, 370 gönüllü katılımcının verisi analiz edilmiştir. Aracılık analizleri A. Hayes'in Process Makro uzantısı kullanılarak ve Model 4 referans alınarak yürütülmüştür. Bulgular değerlendirildiğinde, iklim değişikliğini meşrulaştırmanın, yalnızca Sosyal Baskınlık Yönelimi ile insan merkezci tutumları açıklamada aracı rol oynadığı, çevre merkezci tutumları etkilemediği görülmüştür. Ayrıca Sosyal Baskınlık Yöneliminin, insanı ve çevreyi merkeze alan tutumlarla ilişkili önemli bir faktör olduğu, bu ilişkileri açıklama da Ekolojik Baskınlık Yöneliminin aracı rolünün etkili olduğu belirtilebilir. Bu yönüyle iklim değişikliğini temel alan çalışmalarda bireylerin ekolojik sistemde kendilerinin konumlandırılmaları bir diğer deyişle Ekolojik Baskınlık Yönelimlerinin incelenmesi önem arz etmektedir. Bu çalışma, Sosyal Baskınlık Yöneliminin çevreye yönelik bir boyutu olan Ekolojik Baskınlık Yöneliminin aracı rolünü ortaya koyarak, iklim değişikliği karşısında çevreci tutum geliştirme konusuna literatüre önemli bir katkı sunmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: ekolojik baskınlık yönelimi, sosyal baskınlık yönelimi, yeni çevresel paradigmlar, meşrulaştırma, iklim değişikliği

Kaynakça

Gabric, A. J. (2023). The climate change crisis: a review of its causes and possible responses. *Atmosphere*, 14(7), 1081.

<https://doi.org/10.3390/atmos14071081>.

Kement, Ü. (2020). *Çevreye ilişkin tutum*. Çevre Psikolojisine Giriş. Nobel Yayınevi. Ankara

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Çevre Yanlısı Davranışlar: Hangi Davranışlar Hangi Amaçlarla Gerçekleştiriliyor?

Ayşe Tuna^a, Hayal Yavuz Güzel^a

^aHacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu araştırmanın amacı ülkemizdeki çevre davranış normlarını, çevre yanlısı ve çevre karşıtı davranışın motivasyonlarını, çevre yanlısı davranışla ilişkilendirilen kimlikleri nitel araştırma yöntemi ile incelemektir. Çalışmanın örneklemini Ankara'da yaşayan, 18-72 yaş aralığında ($Ort= 38$, $SS= 16.01$) 39 katılımcı oluşturmaktadır (20 Kadın, 19 Erkek). Katılımcılara ulaşmada maksimum çeşitlilik yaklaşımıyla kartopu örnekleme yöntemi, veri analizinde ise MAXQDA yazılımı kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin verileri tematik analiz yöntemi ile incelenmiş ve *farkındalık, motivasyon, sosyal kimlik, kolektif eylem ve uygulama önerileri* olmak üzere 5 tema belirlenmiştir. Katılımcıların en sık vurguladıkları çevre sorunları yeşil alanların tahrip edilmesi, canlıların yaşam alanlarının yok edilmesi, yoğun araç kullanımı ve denizlerin kirletilmesi olmuştur. Çevre yanlısı davranışlara çöp atmama ve enerji tasarrufu davranışları örnek gösterilmiştir. Çevre yanlısı davranış gerçekleştirme nedenleri olarak aile/yetiştirilme tarzı, alışkanlıklar, dini öğretiler ve eğitim süreçlerinden bahsedilmiştir. Çevre karşıtı davranışın nedeni olarak ise ekonomik koşullar ve yanlış/eksik politikalar gösterilmiştir. Katılımcılar çevre sorunlarına ilişkin öfke, gelecek kaygısı hissettiklerinden ve bununla birlikte işe yarar bir şeyler yapmanın verdiği iç rahatlığından ve olumlu faaliyetlere yönelik umutlu olduklarından bahsetmişlerdir. Kadın olmak, eğitilmiş olmak ve duyarlı olmak/sorumluluk sahibi olmak gibi bireysel özellikler çevre yanlısı davranışlarla ilişkilendirilmiştir. Katılımcıların büyük çoğunluğuna göre Türkiye'de çöp atma/etrafı kirli bırakma ve yere tükürme davranışları sıklıkla gözlemlenmekte, çevre sorunları ikinci planda görülmekte, bilinçli olmama, umursamama gibi normlar dikkat çekmektedir. Sosyal medya, geniş kitlelere ulaşma ve örnek olma/bilgi sağlama konusunda işlevsel bir araç olarak; sosyal medya fenomenleri ise bilgilendirici bir araç olarak değerlendirilmiştir. Uygulama önerilerinde devletin çevre yanlısı davranış konusuna müdahil olarak vatandaşlara destek sağlamasını, cezalandırma uygulamaların güçlendirilmesini ve insanların eğitimle desteklenmesini önermişlerdir. Verilerin çevre psikolojisi araştırmacılarına, STK çalışanlarına ve politika yapıcılara yön gösterebileceği düşünülmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: çevre yanlısı davranış, sosyal kimlik, normlar, motivasyon

---

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Umut ve Sürdürülebilir Tüketim Davranışı Arasındaki İlişkide Doğaya Bağlılığın Aracı Rolü

Alper Erdem^a, Fatma C. Kandemir^a, Ayşe N. Çağlarbaş^a, Esin Koç^a, Pınar Bıçaksız^b, Burcu
Tekeş^a

^aBaşkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bHacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışma, umut duygusunun sürdürülebilir tüketim davranışları üzerindeki etkisini ve bu etkinin doğa ile olan bağlılık düzeyi aracılığıyla nasıl şekillendiğini incelemektedir. Sürdürülebilir tüketim, çevre dostu ürünlerin tercih edilmesi, kaynakların korunması ve gereksiz alımlardan kaçınılması gibi davranışları kapsamaktadır (Doğan ve ark., 2015). Umut bireyleri uzun vadeli çevresel hedeflere ulaşmak için motive ederken (Snyder, 2002), doğa ile olan güçlü bir bağ ise bu umut dolu niyetleri somut ve sürdürülebilir eylemlere dönüştürmektedir (Mayer ve Frantz, 2004). Buna göre, umudu daha yüksek olan bireylerin çevreyle daha güçlü bir duygusal bağ geliştirmesi daha olası olduğu ve bu bağın da çevre dostu uygulamalara katılımın artmasına yol açacağı varsayılmıştır. İlgili literatürde farklı olumlu veya olumsuz ekolojik duyguların da sürdürülebilir davranışlar üzerindeki etkisi bilinmekle birlikte, umut duygusunun özellikle uzun vadeli hedeflere ulaşmadaki motivasyonel gücü nedeniyle bu çalışmada odak olarak seçilmiştir. Bu yaklaşım, bireylerin çevresel zorluklar karşısında olumlu bir gelecek inancı taşımasını sağlayan umut duygusunun sürdürülebilir davranışları destekleyici rolünü açıklamada önemlidir. Araştırmada ölçüm için, Umut Ölçeği (Tarhan ve Bacanlı, 2015), Doğaya Bağlılık Ölçeği (Bektaş ve ark., 2017) ve Sürdürülebilir Tüketim Davranışları Ölçeği (Doğan ve ark., 2015) kullanılmış ve hipotez desteklenmiştir. Çalışmada, ekolojik bağlama özgü bir umut ölçümü yerine, literatürde genel umut düzeyinin de bireylerin çevresel ve sürdürülebilir davranışları üzerindeki etkisi göz önünde bulundurularak genel umut eğilimini ölçen bir araç kullanılmıştır. Çevrimiçi olarak 304 katılımcıdan toplanan verilerle hipotezler test edilmiş ve yapılan aracılık analizlerinin sonuçlarına göre doğaya bağlılık, umudun sürdürülebilir davranışı nasıl desteklediğini açıklamada kilit bir rol oynadığı görülmüştür. Çalışma, bu değişkenler arasındaki etkileşimi anlayarak, sürdürülebilir eylemleri etkili bir şekilde yönlendirmek ve çevresel refaha katkıda bulunmak için hem umudu hem de doğaya bağlılığı teşvik etmenin önemini vurgulamaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: umut, sürdürülebilir tüketim, doğaya bağlılık, sürdürülebilirlik, pozitif psikoloji

Kaynakça

- Bektaş, F., Kural, B., & Orçan, F. (2017). Doğaya Bağlılık Ölçeğinin Türkçe Uyarlaması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 11(1), 77-86.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1028916>
- Doğan, O., Bulut, Z. A., & Kökalan Çımrın, F. (2015). Bireylerin Sürdürülebilir Tüketim Davranışlarının Ölçülmesine Yönelik Bir Ölçek Geliştirme Çalışması. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 29(4), 659-678.
<https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/30617>
- Mayer, F. S., & Frantz, C. M. (2004). The connectedness to nature scale: A measure of individuals' feeling in community with nature. *Journal of Environmental Psychology*, 24(4), 503-515.
<https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2004.10.001>
- Snyder, C. R. (2002). Hope theory: Rainbows in the mind. *Psychological Inquiry*, 13(4), 249-275.
https://doi.org/10.1207/s15327965pli1304_01
- Tarhan, S., & Bacanlı, H. (2015). Adaptation of the Dispositional Hope Scale into Turkish: A validity and reliability study. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 3(1), 1-14.
<https://toad.halileksi.net/olcek/surekli-umut-olcegi-0>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Çevreci Davranışın İkili Süreç Modeli: Çevresel Adalet İnançları ve Çevresel Endişenin Aracı Etkisi

Ece Ceren Akkaya^a, Gülden Sayılan^a,

^aAnkara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

İnsan faaliyetleri, iklim değişikliğiyle bağlantılı ekolojik bozulmaya katkıda bulunan başlıca etken olarak kabul edilmektedir. Dolayısıyla, iklim değişikliğini azaltmak için bireylerin harekete geçmesi gerekmektedir. Bu doğrultuda, çevreci davranışları yönlendiren mekanizmaların incelenmesi, bu tür eylemlerin teşvik edilmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Bireylerin genel tutumsal yönelimleri, çevresel adaletle ilgili inançları ve çevreyle ilgili kaygıları, çevreci davranışın arka planında rol oynamaktadır. Ancak, bu faktörler bütüncül bir modelde incelenmemiştir. Bu çalışma, Türkiye'de (N = 293) tutumsal yönelimlerin (sağ kanat yetkecilik (Altemeyer, 2006; Güldü, 2011), sosyal baskınlık yönelimi (Pratto ve ark., 1994; Karaçanta, 2002) ve ekolojik baskınlık yönelimi (Uenal ve ark., 2022; Kıral Uçar ve ark., 2022)), çevresel adalet inançlarının (Reese ve Jacob, 2015; Akkaya ve Sayılan, yayın başvurusu yapılmış makale) ve çevresel kaygıların, çevreci davranış (Akkaya ve ark., yayın başvurusu yapılmış makale) üzerindeki etkilerini test etmektedir. Analizler için Hayes'in Process (v.3.5) eklentisindeki Model 81'i %95 aralıklarla ve 5000 bootstrap örneği ile kullanmıştır. Model, çevreci davranışlardaki varyansın %22'sini açıklamıştır ($F(7, 285) = 11,52, R^2 = .22, p < .05$). Sonuçlar, ne sağ kanat otoriterliğin ne de sosyal baskınlık yöneliminin çevreci davranışı doğrudan yordamadığını göstermektedir. Ancak, sosyal baskınlık yönelimi, ekolojik baskınlık ve çevresel adalet boyutlarından ekolojik adalet inancı üzerinden çevreci davranışı negatif yönde yordamaktadır ($B = -.008, SE = .005, p < .05, \%95 \text{ CI } [-.0222, -.0001]$). Diğer çevreci adalet alt boyutları (küresel adalet ve nesiller arası adalet inanışları) sağ kanat yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve çevreci davranış arasında anlamlı bir ilişki yordamamıştır ($p > .05$). Özetle, bu sonuçlar sosyal psikoloji alan yazınında genişçe yer bulan sağ kanat yetkecilik ve sosyal baskınlık yöneliminin çevreci davranışı doğrudan yordamadığını, ancak araçlar yoluyla düşük dolaylı etkilere sahip olduğunu göstermektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: tutumsal yönelimler, ekolojik adalet inancı, küresel adalet inancı, nesiller arası adalet inancı, çevreci davranış

Kaynakça

- Akkaya E. C., Sarı E., Şahin M., Rumeli Y., Darıcı E., Kayıklık H. İ., ve Sayılan G., (yayın başvurusu yapılmış makale).
Development and Validation of the Turkish Pro-Environmental Behavior Scale”.
- Akkaya E. C., ve Sayılan G., (yayın başvurusu yapılmış makale). A Dual Process Model of Pro-Environmental Behaviour:
Mediatory Effects of Environmental Justice Beliefs and Environmental Concern
- Altemeyer, B. (2006). *The authoritarians*. Winnipeg: University of Manitoba
- Güldü, Ö. (2011). Sağ Kanat Yetkencilik Ölçeği: Uyarılama çalışması. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(2).
- Karaçanta, H., (2002). *Üniversite Öğrencilerinin Sosyal Baskınlık Yönelimi ve Başka Bazı Değişkenler Açısından Karşılaştırılması* [Yayımlanmamış Doktora Tezi], Ankara Üniversitesi.
- Kiral Ucar, G. & Kaynak Malatyalı, M., ve Kaynak, B. (baskıda)The Association of Ecological Social Dominance Orientation with
Pro-Environmental Engagements.
- Pratto, F., Sidanius, J., Stallworth, L. M., ve Malle, B. F. (1994). Social dominance orientation: A personality variable predicting
social and political attitudes. *Journal of Personality and Social Psychology*, 67(4), 741-763. <http://doi.org/10.1037/0022-3514.67.4.741>
- Reese, G., & Jacob, L. (2015). Principles of environmental justice and pro-environmental action: A two-step process model of
moral anger and responsibility to act. *Environmental Science & Policy*, 51, 88-94.
<https://doi.org/10.1016/j.envsci.2015.03.011>
- Uenal, F., Sidanius, J., Maertens, R., Hudson, S. K. T., Davis, G., ve Ghani, A. (2022). The roots of ecological dominance
orientation: Assessing individual preferences for an anthropocentric and hierarchically organized world. *Journal of
Environmental Psychology*, 81, 101783.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

"Sokaktayım yanındayım!": İnsanların Hayvanlar Adına Eyleme Geçmesinde Risk Algısı, Ahlaki Yükümlülük ve Duyguların Rolü Ece Sezen Bağcı^{ab}, Rozelin Vurgun^c, Banu Cingöz-Ulu^b^aÇankaya Üniversitesi, Psikoloji Bölümü,^bOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Bu çalışma insan-hayvan hiyerarşisinde avantajlı bir grup olarak konumlanan insanların sokak hayvanları adına eyleme katılma motivasyonları dış grup müttefikliği çerçevesinde incelemiştir. Türkiye gibi otoriter bir siyasi ortamda eyleme katılma risklerinin rolünü de araştırmak amacıyla, son zamanlarda artan sokak hayvanlarına yönelik şiddete karşı yapılan eylemlere odaklanılmıştır. Özellikle dış grup müttefikliği literatüründe sıkça vurgulanan ahlaki motivasyonlar merkeze alınarak hayvanlar için yapılacak riskli bir eylemde insanların hissettiği ahlaki zorunluluk (Sabucedo vd., 2018) araştırılmıştır. Uygun örneklem yöntemiyle ulaşılan 258 katılımcıya Ankara'da bir barınakta yaşanan hayvan şiddeti ile ilgili güncel bir haber yazısı sunulmuş, daha sonra bu olaya ses çıkarmak için yapılacak olası bir kolektif eyleme ilişkilendirdikleri *riskler* ve bu risklere yönelik *duyguları* ile *aktivist kimlik*, *ahlaki zorunluluk*, *öfke*, *algılanan yeterlilik* ve *kolektif eyleme katılma niyetleri* ölçülmüştür. Yürütülen yol analizi aktivist kimliği, öfke ve algılanan yeterliliğin, katılımcıların katılım niyetlerini, ahlaki zorunluluk üzerinden dolaylı ve pozitif olarak yordadığını göstermiştir. Ahlaki zorunluluk ise niyetleri yordayan en güçlü faktör olarak bulunmuştur. Algılanan risklerin diğer değişkenlerle anlamlı bir ilişkisi bulunmamış, ancak katılım niyetlerini motive edebilecek (*öfke*) ve engelleyebilecek (*korku*) iki farklı duygusal yol ortaya çıkarılmıştır. Çalışmanın özgün değeri, kolektif eylem literatüründe hayvan hakları eylemlerine katılımı etkileyen faktörleri inceleyen önceki çalışmalardan farklı olarak (Taylor & Sutton, 2018), insanların desteğini dış grup müttefikliği bağlamında incelemesidir. Benzer şekilde, kolektif eyleme ilgili çoğu çalışmanın risklerin düşük olduğu batılı ülkelerde yürütülmesiyle (Becker & Tausch, 2017) göz ardı edilen risklerin rolü de dış grup müttefikliği bağlamında ilk defa incelenmiştir. Sonuçlar, yaygın olarak kullanılan kolektif eylem modellerinde olmayan ahlaki zorunluluk ve korkunun önemli rolünün altını çizmektedir. Bulguların baskıya karşı kamuoyunu harekete geçirme konusunda toplumsal hareketlere nasıl yol gösterebileceği ve ileriki çalışmalara nasıl ilham verebileceği tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kolektif eylem, hayvan hakları, risk Algısı, ahlaki zorunluluk

Kaynakça

- Becker, J. C., & Tausch, N. (2017). A dynamic model of engagement in normative and non-normative collective action: Psychological antecedents, consequences, and barriers. *European Review of Social Psychology*, 26(1), 43-92.
- Sabucedo, J. M., Dono, M., Alzate, M., & Seoane, G. (2018) The importance of protesters' morals: Moral obligation as a key variable to understand collective action. *Front. Psychology*, 9(418).
- Taylor, N., & Sutton, Z. (2018). For an emancipatory animal sociology. *Journal of Sociology*, 54(4), 467-487.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Ahlaki Azınlıklar Olarak Vegan ve Çevreci Grupların Toplumsal Algısı ve Vegan Beslenme ile Çevreci Davranışlar Üzerindeki Etkileri

Büşra Kaplan^a, İpek Güvensoy^a, Sabahat Çiğdem Bağcı^a

^aSabancı Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Ahlaki motivasyonlarla vegan ve çevreci gibi sosyal kimlikler edinen ahlaki azınlıkların çoğunluk üyeleri tarafından genellikle "ahlak taslayıcı" ve "elitist" olarak görüldüğü (Minson ve Monin, 2012) ve geleneksel yaşam tarzına yönelik bir tehdit olarak algılandıkları bulunmuştur (Dhont ve Hodson, 2014). Bu algıların bireylerde veganlık ve çevreciliğe dair davranışsal eğilimleri belirlemedeki rolü sınırlı sayıda çalışma tarafından incelenmiştir. Bu araştırmada, bir nitel, iki nicel çalışma ile Türkiye’de veganlar ve çevrecilere dair algıları inceledik. İlk çalışmada yarı-yapılandırılmış görüşmeler ile 17 et-yiyen ve 15 çevreci olmayan katılımcının sırasıyla vegan ve çevrecilere yönelik kalıp yargıları ve hissettikleri tehditleri tematik analiz aracılığı ile inceledik. Veganlar yüksek statüye sahip ve aykırı; çevreciler ise, elitist ve marjinal olarak tanımlandı. Her iki gruptaki katılımcılar ‘ahlaki’ olarak yargıladıklarını ifade ettiler. İkinci çalışmada et-tüketenlerin (47 erkek toplam 370, Ort. Yaş = 37.5) kalıp yargıları ve ahlaki tehdit algılarının vegan beslenme davranışları ile; üçüncü çalışmada ise çevreci olmayanların (69 erkek toplam 220, Ort. Yaş = 29.8) çevrecilere yönelik yargı ve algıladıkları tehdidin çevreci davranışlar ile ilişkisini ortaya koyduk. Ahlaki azınlıklara yönelik daha fazla pozitif yargıya sahip olmanın gelecekte hem vegan/çevreci tüketim niyetleri ile hem de gelecekte vegan/çevreci olma niyetleri ile olumlu yönde ilişkili olduğu görüldü. Negatif kalıp yargılar, gelecekteki vegan tüketim niyetlerini negatif yönde yordarken gelecekteki çevreci tüketim niyetleri ile ilişkili değildi. Ayrıca, daha fazla negatif yargıya sahip olmanın gelecekte daha az vegan/çevreci olma niyeti ile ilişkili olduğu bulundu. Ahlaki tehdit algısı ile vegan/çevreci tüketim niyetleri arasındaki doğrudan ilişki bulunmazken, ahlaki tehdit algısının et-yiyenlerde olumsuz kalıp yargıları desteklediği ve bunun da gelecek vegan tüketim ile olumsuz şekilde ilişkili olduğu görüldü. Öte yandan, çevreci olmayanlarda ise ahlaki tehdit pozitif kalıp yargıları destekleyerek gelecek çevreci tüketim ile pozitif yönde ilişkiliydi. Bulgular, ahlaki azınlıklara yönelik algılar ve toplumsal seviyede sonuçları açısından değerlendirildi.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: ahlaki azınlıklar, vegan, çevreci, kalıp yargılar, ahlaki tehdit

Kaynakça

Dhont, K., & Hodson, G. (2014). Why do right-wing adherents engage in more animal exploitation and meat consumption? *Personality and Individual Differences*, 64, 12-17.

Minson, J. A., & Monin, B. (2012). Do-gooder derogation: Disparaging morally motivated minorities to defuse anticipated reproach. *Social Psychological and Personality Science*, 3, 200-207.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Türçülüğün Sosyal Baskınlık ve Sosyal Temsiller Kuramları Üzerinden İncelenmesi

Fatih Köseoğlu^a, M. Ersin Kuşdil^b

^aSüirt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bBursa Uludağ Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışmanın temel amacı hayvanlara yönelik tutumları birbirinden farklı iki sosyal psikolojik kuram aracılığıyla incelemek ve hayvanlara yönelik bir önyargı/ayrımcılık türü olarak tanımlanan türçülük kavramını bu kuramlar zemininde görgül olarak incelemektir. Sosyal Baskınlık Kuramı (SBK) artı değer üreten her toplum ve sosyal grupta görülen gruplar arası hiyerarşi ve ayrımcılığı açıklamak için ortaya atılmıştır (Sidanius, J. ve Pratto, 1999). Sosyal Temsiller Kuramı (STK) ise bireylerin gündelik hayatlarında kurdukları iletişim ve eylemler aracıyla olgular hakkında ortak zihinsel temsiller ürettiklerine işaret eden bir yaklaşımdır (Moscovici, 1981). Böylece bu çalışmada hem SBK'nın ana açıklamalarının hayvanlara yönelik sergilenen baskınlığı kapsayıp kapsamadığının hem de Türkiye toplumunda hayvanlara dair sosyal temsillerde kültürel bir uzlaşma olup olmadığının incelenmesi hedeflenmiştir. Araştırma farklı beslenme gruplarından (etik veganlar, vejetaryenler, hepçiller gibi) bireylerle gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar kolayda örnekleme, kartopu ve amaçlı örnekleme gibi farklı yöntemler kullanılarak erişilen 18-68 yaş arası ($Ort. = 28.09$, $SS = 8.72$) 695 kişiden oluşmaktadır. Sonuçlara göre katılımcıların Sosyal Baskınlık Yönelimi puanları türçülük düzeylerinin güçlü bir yordayıcısı olarak bulunmuştur. Yapılan bir dizi karşılaştırmanın sonuçları, beklendiği gibi, hepçillerin etik vegan/vejetaryenlerle karşılaştırıldığında hem hayvanlara hem de farklı dezavantajlı gruplara (çocuklar, kadınlar ve mülteciler) karşı daha önyargılı olduğunu ortaya koymaktadır. Öte yandan, bu grupların hayvanlara yönelik sosyal temsillerinde kayda değer bir farklılık tespit edilememiştir. Beslenme gruplarının sosyal temsillerinin prototip analizleri *sevgi*, *sevimsizlik*, *canlı*, *masum*, *yaşam* ve *sadakat* gibi olumlu çağrışımların söz konusu temsillerin merkezlerinde hayli benzer biçimde konumlanmış olduğuna işaret etmektedir. SBK'nın ağırlıklı olarak evrim kuramı, STK'nın ise sosyal inşa süreçleri üzerinden açıklamalar ürettiği göz önüne alınarak, nicel ve nitel bulgular arasındaki bu farklar hayvanlara yönelik tutumlarla ilgili incelemelerde kültürel faktörlerin göz ardı edilmemesi gerektiğine ilişkin bir uyarı olarak yorumlanmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: türçülük, insan-merkezcilik, sosyal baskınlık, sosyal temsiller, diyet/beslenme grupları

Kaynakça

Moscovici, S. (1981). On social representation. J. P. Forgas (Ed.), *Social cognition: Perspectives on everyday understanding* içinde (s. 181-209). Academic.

Sidanius, J. ve Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge University Press.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

İnsan-Robot Etkileşiminin Sosyal Psikoloji Merceğinden
Değerlendirmesiİrem Kuyucu^a, Selen Akay^a, Ayşe Doğan^a, Çiğdem Bağcı^a, Junko Kanero^a^aSabancı Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Özet**

Son yıllarda yürütülen sosyal psikoloji araştırmaları, insanların robotları kendilerinden farklı bir dışgrup olarak algıladıklarını, dolayısıyla da robotlara yönelik olumsuz tutumları gruplararası temas aracılığı ile azaltabileceğimizi öne sürmektedir (örneğin, Bağcı vd., 2023). Gruplararası Temas Kuramına göre (Allport, 1954), farklı gruplardan bireyler ile olumlu etkileşimler kısa sürede bile gruplararası tutumları daha olumlu hale getirebilir, fakat etkileşim partnerlerindeki kişiler arası farklılıklar nedeniyle, temasın olumluluğunu sağlamak zordur. Bu çalışmada, gruplararası temas çerçevesinde gerçekleştirilen insan-robot etkileşimi'nde (İRE) etkileşimlerin niteliğini ve dışgrubu algılamadaki sonuçlarını incelemek için sosyal psikolojide yaygın olarak kullanılan video değerlendirme yöntemini (örn. Günaydın vd., 2017) kullandık. Yayımlanmış bir insan-robot temas çalışmasında (Bağcı vd., 2023) elde edilmiş video kayıtlarının ikincil analizini bu yöntemle gerçekleştirdik. Çalışma hipotezinden habersiz 7 araştırma asistanı 85 videonun tamamını izledi ve her bir etkileşimin ne kadar sıcak, eğlenceli ve katılımcının ne kadar ilgili olduğunu değerlendirdi. Beklenildiği üzere, sonuçlar bir robotla daha olumlu etkileşimlerde bulunan katılımcıların genel olarak robotlara karşı daha olumlu duygulara ($F(1,83) = 6.17, p = .015$) ve daha güçlü yaklaşma niyetlerine ($F(1,83) = 9.31, p = .003$) sahip olduklarını göstermiştir. Sonuçlar, kısa ve yapılandırılmış (önceden senaryosu yazılmış) bir İRE'nin bile nitelik açısından farklılık gösterebileceğini ve bu birebir etkileşimlerin özelliklerinin de insanların robotlar hakkındaki duygularını etkileyebileceğini göstermektedir. Çalışmanın sonuçları insanlar ve robotlar arasındaki etkileşimlerin sıcak, eğlenceli ve ilgi çekici olmasının temas programları için önemini vurgulamaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: İnsan-Robot Etkileşimi, Gruplararası Temas Kuramı, robot algısı, gruplararası tutumlar, etkileşim dinamikleri

Kaynakça

- Allport, G. W. (1954). *The Nature of Prejudice*, Addison-Wesley, Reading, Mass.
- B, S. C., Akay, S., Doğan, A., & Kanero, J. (2023). Beyond Interaction: 'Human-Robot (Fast) Friendship' as a Tool to Reduce Prejudice towards Robots and Human Outgroups. <https://doi.org/10.31219/osf.io/tuqgp>
- Günaydın, G., Selcuk, E., & Zayas, V. (2017). Impressions Based on a Portrait Predict, 1-Month Later, Impressions Following a Live Interaction. *Social Psychological and Personality Science*, 8(1), 36-44. <https://doi.org/10.1177/1948550616662123>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Sosyal Medyada Dışlanma Paradigmasının Türkçeye Çevirisi ve Sosyal Medya Profil Setlerinin Geliştirilmesi: Ön Çalışmalar ve İlk Bulguların Değerlendirilmesi

Eylem İrem Morkoç^a, Hayal Yavuz Güzel^b

^aKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bHacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Sosyal medya kullanıcılarının artması sonucunda grup süreçleri çevrimiçi ortamlara taşınmakta, insanlar farklı kimliklerden insanlarla etkileşime girerek bazı durumlarda kimlikleriyle ilgili olumsuz görüşlerle karşılaşmaktadır (Hollingshead, 2001). Dolayısıyla grup süreçlerini sosyal medyada sınamak üzere paradigmalar geliştirilmektedir. Örneğin Sosyal Medyada Dışlanma Paradigması (SMDP) (Wolf ve ark., 2014) sosyal medyada dışlanmanın etkilerini araştırmak için geliştirilmiştir. Paradigmada insanlar çeşitli kullanıcı profilleriyle etkileşime girmekte ve profillerin içeriği, beğeni sayısı kontrol edilebilmektedir. SMDP farklı grup etkileşimlerini incelemek için de uygundur. Bu kapsamda yürütülen bir dizi ön çalışmada SMDP Türkçeye çevrilerek farklı kimlikleri konu alan sosyal medya profilleri oluşturulmuştur. İlk çalışmada kadın üniversite öğrencileri ($N= 55$, $N= 55$) kadın kimliğini tehdit eden ve tehdit içermeyen profilleri değerlendirmiştir. İkinci çalışmada üniversite öğrencileri ($N= 33$, $N= 42$, $N= 44$) ulusal kimliğin dış grup üyesi veya iç grup üyesi tarafından tehdit edildiği ve tehdit içermeyen profilleri değerlendirmiştir. Her profil olumlu/olumsuz duygu, kimliğe yönelik tehdit derecesi, tehdit kaynağı (erkek, yabancı uyruklu), gerçek bir kişiyi yansıtma derecesi üzerinden 7'li derecelendirme skalasıyla değerlendirilmiştir. Profiller ilgili değişkenlerde betimsel istatistiklerle incelenmiş; duygudurum, tehdit kaynağı/içeriği algısı t-test analizleri ile karşılaştırılarak tehdit profillerinin tehdit içerip içermediği ve nötr profillerden farkı test edilmiştir. Tehdit içermeyen profiller daha fazla olumlu duygu, tehdit içerenlerse olumsuz duygu uyandırmıştır. Kadın kimliğine yönelik tehdit profilleri kadın kimliğini tehdit ediyor ve bir erkek tarafından yazılmış olarak algılanmış; tehdit içermeyen profiller algılanan cinsiyet açısından farklılaşmış, algılanan tehdit açısından farklılaşmamıştır. Ulusal kimliğe yönelik dış grup ve iç grup tehdidi profilleri sırasıyla yabancı uyruklu ve T.C. vatandaşı tarafından yazılmış olarak algılanmıştır; tehdit içermeyen profillerden yabancı uyruklu kimliği ile yazılanlar yabancı uyruklu tarafından, T.C. vatandaşı kimliği ile yazılanlar T.C. vatandaşı tarafından yazılmış olarak algılanmıştır, t 'ler > -18.49 , p 'ler $< .05$. Amaçlanan yönde fark göstermeyen profiller, profil setlerine dahil edilmemiştir. Üçüncü çalışmada sosyal medyada etkileşim kurulacak grup büyüklüğünün belirlenmesi amaçlanmıştır. 6 kişiden oluşan grup büyüklüğünün kimlik tehdidi değişkenini değişimlemek için yeterli olduğu görülmüştür. Örneklem büyüklükleri düşük ve istatistiksel güç zayıf olsa da bu çalışmaların ileride yapılacak araştırmalar için yol gösterici olduğu düşünülmektedir. Profiller daha büyük örneklerde test edilebilir ve SMDP Türkiye örnekleminde farklı çalışmalarda kullanılabilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sosyal Medyada Dışlanma Paradigması, dışlanma, sosyal kimlik, sosyal medya

---

Kaynakça

- Hollingshead, A.B. (2001). Communication technologies, the internet, and group research. M.A. Hogg ve R.S. Tindale (Ed.), *Blackwell handbook of social psychology: Group processes* (1. Baskı, s. 557-573) içinde. Blackwell Publishers.
- Wolf, W., Levordashka, A., Ruff, J.R., Kraaijeveld, S., Lueckmann, J.M. & Williams, K.D. (2014). Ostracism online: A social media ostracism paradigm. *Behavior Research Methods*, 47(2), 361-373. <https://doi.org/10.3758/s13428-014-0475-x>.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Türkiye’de Instagram Erişimi Kısıtlaması Sürecinde VPN Kullanımı ve Psikolojik Sağlık Çıktıları Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Adem Kantar^a, Gökçe Dik^b, İlknur Yaşar^c

^aErzurum Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bİstanbul Teknik Üniversitesi, İnsan Kaynakları Yönetimi Bölümü

^cErzurum Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Meltwater (2024) verilerine göre, Instagram’ı en çok kullanan ülke olan Türkiye’de, 02-10 Ağustos 2024 tarihlerinde Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu tarafından Instagram’a erişim engeli getirilmiştir. Bu kısıtlama, sosyal medya kullanıcıları üzerinde çeşitli psikososyal etkiler yaratmıştır. Kısıtlama sürecinde bazı kullanıcılar VPN gibi alternatif yöntemlere yönelirken, bazıları Instagram’ı kullanmamayı tercih etmiştir. Ancak, erişim kısıtlamalarının bireylerin psikososyal durumları üzerindeki etkilerini inceleyen araştırmalar sınırlıdır. Bu araştırmanın amacı, Instagram erişim kısıtlaması sürecinde VPN kullanma durumlarına göre kullanıcıların sosyal medya bağımlılığı, FoMO (gelişmeleri kaçırma korkusu), yalnızlık ve psikolojik iyi oluş düzeylerini incelemektir.

Araştırmanın örneklem genişliği, GPower programı kullanılarak yapılan güç analizi ile belirlenmiştir. Araştırma, kısıtlamaların sona ermesinden sonraki iki hafta içinde, Türkiye’nin 53 farklı şehirden kolayda örnekleme yöntemiyle seçilen 280 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların yaş ortalaması 27’dir ($SS = 9,28$); %69,3’ü kadın, %30,7’si erkektir. Katılımcıların %61,4’ü bu dönemde VPN kullanmayı tercih etmiş, %38,6’sı ise VPN kullanmamıştır. Bu araştırma, nicel yöntemin korelasyonel araştırma deseni kullanılarak yürütülmüş kesitsel bir araştırmadır. Katılımcılar araştırmaya katılmadan önce bilgilendirilmiş onam formunu doldurmuş ve kişisel bilgilerinin anonim kalacağı ile sağladıkları bilgilerin yalnızca bu çalışma kapsamında kullanılacağı belirtilmiştir. Veri güvenilirliği ve anonimlik ilkesi onam formunda ayrıca hatırlatılmıştır. Veriler, Demografik Bilgi Formu, Instagram Kullanımına İlişkin Bilgi Formu, UCLA Yalnızlık Ölçeği Kısa Formu (Doğan ve ark., 2011), Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği (Gökler ve ark., 2016), Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği (Şahin ve Yağcı, 2017), Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği (Yılmaz ve ark., 2017) ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği (Telef, 2013) aracılığıyla Google Forms üzerinden online olarak toplanmış ve JAMOVI istatistik programı ile analiz edilmiştir.

Analiz sonuçları, sosyal medya bağımlılığının yalnızlık ($r = .43, p < .001$) ve FoMO ($r = .51, p < .001$) ile pozitif ilişkili olduğunu, ancak psikolojik iyi oluş ile negatif ilişkili olduğunu göstermektedir ($r = -.29, p < .001$). Ayrıca, VPN kullananların sosyal medya bağımlılığı ($Ort. = 4.12, SS = 0.85$), VPN kullanmayanlardan ($Ort. = 3.71, SS = 0.78$) anlamlı düzeyde daha yüksek bulunmuştur ($t(317) = 3.45, p < .001$). VPN kullananlar ayrıca FoMO ve yalnızlık düzeylerinde de daha yüksek puanlar almıştır.

Bu bulgular, sosyal medya bağımlılığı, artan FoMO ve yalnızlık ile azalan psikolojik iyi oluş arasındaki ilişkilerin önceki araştırmalarla tutarlı olduğunu ortaya koymaktadır. Çalışma, sosyal medya kullanımının psikososyal etkilerine dair aydınlatıcı bilgiler sunmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Instagram, erişim kısıtlaması, VPN kullanımı, sosyal medya bağımlılığı, psikolojik iyi oluş
Araştırma Desteği. Bu bildiri, Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu (TÜBİTAK) tarafından 1919B022411316 başvuru numarasıyla Yurt İçi Bilimsel Etkinliklere Katılım Desteği Programı kapsamında desteklenmiştir.

Kaynakça

- Doğan, T., Çötök, N. A., ve Tekin, E. G. (2011). Reliability and validity of the Turkish Version of the UCLA Loneliness Scale (ULS-8) among university students. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 15, 2058–2062.
<https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2011.04.053>
- Gökler, M. E., Aydın, R., Ünal, E., ve Metintaş, S. (2016). Sosyal ortamlarda gelişmeleri kaçırma korkusu ölçeğinin Türkçe sürümünün geçerlilik ve güvenilirliğinin değerlendirilmesi. *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 17(1), 52-59.
- Meltwater. (2024). State of social media. Meltwater. Retrieved 2024, from <https://www.meltwater.com/en/state-of-social-media>
- Şahin, C., ve Yağcı, M. (2017). Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği – Yetişkin Formu Geçerlilik ve Güvenirlik Çalışması. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi (KEFAD)* Cilt 18, Sayı 1, Nisan 2017, Sayfa 523-538.
- Telef, B. B. (2013). Psikolojik İyi Oluş Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28(3): 374-384
- Yılmaz, Ö., Boz, H., & Arslan, A. (2017). Depresyon Anksiyete Stres Ölçeğinin (DASS 21) Türkçe kısa formunun geçerlilik-güvenirlik çalışması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 78-91.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Aktif ve Pasif Instagram Kullanımının Kişilerin İyi Oluşu Üzerindeki Rolünün Öz Belirleme Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi

Doğa Berfin Küçükersan^a, İrem Andıç^a, İrem Çulcuoğlu^a, Nihan Karakaya^a, Sinan Güngör^a,
Şevin Ezgi Keleş^a, Zeliha Kucur^a, Bağdat Deniz Kaynak^h

^a*Psk.*

^h*TED Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

Öz

Bu araştırma, sosyal medya kullanımının bireylerin öznel iyi oluşları ile ilişkisini daha derinlemesine incelemeyi; bu bağlamda, aktif ve pasif Instagram kullanımı ile kişilerin öznel iyi oluş hali arasında bir ilişki olup olmadığını ve kişilerin temel psikolojik ihtiyaçlarının (özerklik, yeterlilik ve ilişkili olma) bu ilişkideki aracı rolünü öz belirleme kuramı çerçevesinde ele almayı amaçlamıştır. Çalışma, 504 katılımcı ile gerçekleştirilmiş ve araştırma verileri Qualtrics üzerinden toplanmıştır. Çalışmadan 48 katılımcı dikkat sorusunu beklenen doğrultuda yanıtlamadığı ve 70 katılımcı araştırmayı tamamlamadığı için çıkartılmıştır. Analizlere, Instagram kullanan ve 18-35 yaş aralığında olan (Ort. = 23,94 SS = 4,12) 386 katılımcı (233 kadın, 151 erkek, 2 belirtmek istemeyen) dahil edilmiştir. Katılımcılara sırasıyla, demografik bilgi formu, instagram kullanım türü ölçeği, psikolojik temel ihtiyaç doyumu ölçeği ve öznel iyilik hali ölçeği sunulmuştur. Araştırma bulgularına göre, aktif Instagram kullanımı ile öznel iyi oluş arasında anlamlı bir ilişki bulunmamaktadır. Ayrıca, bu ilişkide özerklik ve ilişkili olmanın anlamlı bir aracı rol üstlendiği de gözlemlenmiştir. Ancak, pasif Instagram kullanımı ile öznel iyi oluş hali arasındaki ilişkide yeterlilik temel ihtiyacının aracı rolünün anlamlı olduğu gösterilmiştir. Buna göre, pasif Instagram kullanımı arttıkça yeterlilik ihtiyacı daha fazla zarar görmekte, yeterlilik ihtiyacının doyurulması düştükçe de öznel iyi oluş hali azalmaktadır. Bu bulgular, Instagram kullanımının öznel iyi oluşla ilişkisini gözlemlerken temel psikolojik ihtiyaçların göz önünde bulundurulmasının faydalı olabileceğini göstermiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sosyal medya, instagram, iyi oluş, Öz Belirleme Kuramı, temel psikolojik ihtiyaçlar

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Ahlaki Kararların Bireysel Farklarla İlişkinin CNI Modeli ve Oxford Faydacılık Ölçeği Üzerinden İncelenmesi

Şeyma Nur Demirci^a, Bengi Ük^a, Şevval Düzgün^b, Hasan G. Bahçekapılı^a, Büşra Eylem Aktaş^a

^a*İstanbul Medipol Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

^b*Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

Öz

Geleneksel yaklaşım, ahlaki ikilemlere verilen yanıtları deontolojik ve faydacı olmak üzere iki kategoride ele alır (Kahane ve ark., 2018). CNI modelinde bu yaklaşımın kısıtlılığı gözetilerek ahlaki yargılar sonuç hassasiyeti (C), norm hassasiyeti (N) ve eylemsizliğe (I) dair yönelimler olmak üzere üç kategoride değerlendirilmiştir (Gawronski ve ark., 2023). Oxford Faydacılık Ölçeği (OFÖ) ise geleneksel yaklaşımda tek boyut olarak düşünülen faydacılığı iki boyut (Araçsal Zarar ve Tarafsız İyilik) olarak ele alır. Bu araştırmanın amacı, CNI ve OFÖ üzerinden ölçülen ahlaki yargılar ile Türk örnekleme henüz incelenmemiş olduğu görülen aydınlık/karanlık üçlü kişilik özelliklerinin ve prososyal davranış eğilimleri, normatif etik ve metaetik yargulamaların ilişkisini incelemektir. Katılımcılar SurveyMonkey üzerinden karışık sırada, Aydınlık Üçlü Ölçeği (AÜÖ), Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği (KKÜÖ), OFÖ, Etik Pozisyon Ölçeği (EPÖ), Dindarlık Ölçeği (DÖ), CNI ikilemleri ve eylem gerektiren/gerektirmeyen prososyal davranış sorularını yanıtlamışlardır. Örneklem, üniversite öğrencilerinden ($n_{kadın} = 271$, $n_{erkek} = 40$, $n_{diğer} = 1$) oluşmaktadır. Analizler, C parametresinin hiçbir değişkenle ilişki göstermediğini, N ve I parametrelerinin ise OFÖ'nün Araçsal Zarar alt boyutu ile negatif ilişkili olduğunu göstermektedir. I parametresinden farklı olarak N parametresi EPÖ ve KKÜÖ'nün üç alt boyutuyla negatif korelasyon gösterirken AÜÖ'nün Kantçılık alt boyutu, eylem gerektiren prososyal davranış sorusu ve dindarlık ile pozitif korelasyon göstermiştir. OFÖ'nün Araçsal Zarar alt boyutunun KKÜÖ'nün üç alt boyutuyla pozitif korelasyon gösterdiği, Tarafsız İyilik alt boyutunun ise AÜÖ'nün üç alt boyutu, prososyal davranış soruları ve dindarlık ile pozitif korelasyon gösterdiği, Makyavelizm alt boyutuyla ise negatif korelasyon gösterdiği bulunmuştur. Sonuçlar, C parametresinin faydacılık eğilimini ölçmede kısıtlılığını gösterirken, ölçülen bireysel özelliklerin normatif etik, uygulamalı etik ve meta etik alanlarında farklı ilişkiler gösterdiğini ortaya koymaktadır. Bulguların, OFÖ ve CNI ölçümlerinin karşılaştırılmasıyla faydacılığın hangisiyle daha iyi temsil edilebileceği hususunda ileri araştırmalara ışık tutacağı düşünülmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: CNI model, Oxford Faydacılık Ölçeği, ahlaki karar alma, faydacılık, bireysel farklılıklar

Kaynakça

- Gawronski, B., Luke, D. M. ve Körner, A. (2023). Consequences, norms and general action tendencies: Understanding individual differences in moral dilemma judgments. M. K. Berg & E. C. Chang (Ed.), *Motivation and morality: A multidisciplinary approach* içinde (s. 113-132). American Psychological Association.
- Kahane, G., Everett, J. A., Earp, B. D., Caviola, L., Faber, N. S., Crockett, M. J. ve Savulescu, J. (2018). Beyond sacrificial harm: A two-dimensional model of utilitarian psychology. *Psychological Review*, 125(2), 131.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Kim Kime Yardım Eder: Seçici Yardımseverlikte Bireysel Farklılıklar

Büşra Elif Yelbuz^a, Isabel Thielmann^a

^aMax Planck Institute for the Study of Crime, Security and Law, Kriminoloji Bölümü

Öz

Araştırmalar, bireylerin yardımseverlik davranışlarında seçici olduklarını, bazı kişileri (örneğin, grup içi üyelerini; Everett vd., 2015) tercih ederken diğerlerini ihmal ettiklerini göstermektedir. Ancak, bu tür “seçici yardımseverlikte” bireysel farklılıklar olup olmadığı ve bu farklılıkların hangi kişilik özellikleriyle ilişkili olduğu henüz doğrudan incelenmemiştir. Bu boşluğu doldurmak amacıyla, üç çalışma yürüterek kişilik özellikleri ile seçici yardımseverlik arasındaki ilişkiyi araştırdık. Çalışma 1’de (N=707), ABD’li katılımcılar farklı ülkelerden 10 kişiyle para paylaşabilecekleri bir karar verme görevine katıldılar. Katılımcıların kişiler arasında paylaştıkları para miktarındaki farklılık arttıkça, seçici yardımseverlik puanları da yükseldi. Sonuçlar, seçici yardımseverliğin kişiliğin karanlık faktörü (D) ve sağ kanat yetkecilik ile pozitif, HEXACO açıklık ve uyumluluk ile ise negatif yönde ilişkili olduğunu gösterdi. Kişilik özelliklerinin ötesinde, ülkelerle ilgili genel tutumlar da seçicilik ile ilişkiliydi; ancak ülkelerin algılanan zenginliği bu durumu etkilemedi. Ayrıca, seçici yardımseverliğin (paylaşılan miktardaki değişkenlik), genel yardımseverlikten (paylaşılan toplam miktar) farklı kişilik özellikleriyle bağlantılı olduğunu gösterdik: Karanlık Kişilik Faktörü, seçici yardımseverliğin en güçlü yordayıcısı iken, dürüstlük-alçakgönüllülük genel yardımseverliğin en güçlü yordayıcısıydı. Bu bulgular, Çalışma 2 (N=1099) ve Çalışma 3’te (N=962), para paylaşılan kişi sayısının 5’e indirildiği benzer bir paradigma ile replike edildi. Sonuç olarak, çalışmamız seçici yardımseverliğin bireyler arasında sistematik farklılıklar gösterdiğini ve bu farklılıkların belirli kişilik özellikleriyle ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu bulgular, seçici yardımseverliği yönlendiren faktörlerin incelenmesinin önemini vurgulamakta ve bu faktörlerden biri olan bireysel farklılıkların araştırılmasında bir ilk adımdır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: prososyal davranış, seçici prososyallik, kişilik, bireysel farklılıklar

Kaynakça

Everett, J. A., Faber, N. S., & Crockett, M. (2015). Preferences and beliefs in ingroup favoritism. *Frontiers in behavioral neuroscience*, 9, 126656.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Kaynak Tehdidi ve Duygudurumun Hayırsever Davranışlar
Üzerindeki EtkisiGamze Uykucu Armutcuoğlu^a, Hamit Coşkun^b^aBartın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bBolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Sosyal Psikoloji literatüründe olumlu sosyal davranışlar kapsamında incelenen yardım etmeyi içeren hayırsever davranışlar; bireyler için önemli sosyal ve psikolojik faydalar sağlamaktadır (Aknin, Dunn, Whillans, Grant ve Norton, 2013). Hayırsever davranışta bulunma gibi isteğe bağlı olarak gelişen davranışlar; bireylerin kişisel kaynaklarının düzeyinden etkilenmektedir (Halbesleben ve Bowler, 2007). Kaynaklar; bireylerin kişisel özellikleri, sahip oldukları nesnelere, koşullar ya da enerjilerini de içeren ve bireylerin değer verdikleri varlıklar olarak tanımlanmaktadır (Hobfoll, 1989). Bunun yanı sıra kaynaklar, iyimserlik ve değerli olma hissi gibi psikolojik ve sosyal (örneğin, sosyal destek, yakın ilişkiler) temelli olabilmektedirler. Yardım etme davranışı da psikolojik ve sosyal açıdan kaynak arttırmaktadır (Liu, He ve Zhu, 2020) ve yardım etme kapsamında hayırsever davranışlar, bir kaynak yatırımı davranışdır (Halbesleben ve Wheeler, 2015). Sosyal Psikoloji literatüründe önemli stres modellerinden biri olan Kaynakların Korunması Kuramı'na göre (Hobfoll, 1989); bireyler kaynaklarına yönelik kayıp tehdidi ile karşılaştıklarında, kaynaklarının kaybı durumunda ve kaynaklarına yönelik yaptığı yatırımlar sonrasında kaynak kazancının yokluğu durumlarında psikolojik stres yaşamaktadır. Hobfoll (1989)'a göre bireylerin değer verdikleri şeyleri elde etmeye, elinde tutmaya, kaybetmemeye, korumaya, geliştirmeye ve güçlendirmeye yönelik motivasyonlarının olduğunu savunmaktadır. Hayırsever davranışlar ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde, duygudurum ve hayırsever davranışlar arasındaki ilişkiye yönelik araştırmalar olmasına rağmen (George, 1992; Roos, Hodges ve Salmivalli, 2014) kaynak tehdidi ile karşılaşmanın hayırsever davranışlar üzerinde etkisi bilinmemektedir. Mevcut çalışma, duygudurum ve kaynak tehdidinin hayırsever davranışlardan olan bağış yapma davranışı üzerindeki etkisinin incelenmesi amacıyla gerçekleştirilmiştir. Hayırsever davranışın ölçümüne yönelik olarak katılımcılara kelime üretme görevi verilmiş ve görevi tamamlamalarının ardından kupon kazandıklarına yönelik bilgi verilmiş ve kazandıkları kupondan ne kadarını bağışlayacakları sorularak ölçüm gerçekleştirilmiştir. Çalışmaya, Bartın Üniversitesi ve Bolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi'nde öğrenim gören 94 öğrenci katılmıştır. Araştırmanın örnekleme kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır ve katılımcılar araştırma koşullarına seçkisiz olarak atanmışlardır. Araştırma verileri Google Forms uygulaması aracılığı ile eş zamanlı bir biçimde toplanmıştır. Çalışma sonuçlarında duygudurumun hayırsever davranışlar üzerinde temel etkisinin olduğu; pozitif duygudurum koşulundaki katılımcıların negatif ve kontrol koşulundaki bireylere göre daha fazla hayırsever davranışta buldukları bulgusuna ulaşılmıştır. Diğer yandan kaynak tehdidi değişkeninin temel etkisinin ve kaynak tehdidi ve duygudurumun ortak etkisinin hayırsever davranışlar üzerinde etkili olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Çalışmalardan elde edilen tüm sonuçlar, ilgili literatür çerçevesinde tartışılmıştır.

Çalışmanın sonuçları hayırsever davranışlar üzerinde, kaynak tehdidi, duygudurum ve iki değişkenin etkileşim etkisine yönelik literatürdeki boşluğa ışık tutmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: hayırsever davranışlar, kaynak tehdidi, duygudurum, bağış yapma, olumlu sosyal davranış

Kaynakça

- Aknin, L. B., Dunn, E. W., Whillans, A. V., Grant, A. M., & Norton, M. I. (2013). Making a difference matters: Impact unlocks the emotional benefits of prosocial spending. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 88, 90–95. <https://doi.org/10.1016/j.jebo.2013.01.008>
- George, J.M. ve Brief, A.P. (1992). Feeling Good-Doing Good: A conceptual analysis of the mood at work-organizational spontaneity relationship. *Psychological Bulletin*, 112 (2): 310-329.
- Halbesleben, J. R. B. ve Bowler, W. M. (2007). Emotional exhaustion and job performance: The mediating role of motivation. *Journal of Applied Psychology*, 92(1): 93-106.
- Halbesleben, J. R. B. ve Wheeler, A. R. (2015). To invest or not? The role of coworker support and trust in daily reciprocal gain spirals of helping behavior. *Journal of Management*, 41(6), 1628–1650. <https://doi.org/10.1177/0149206312455246>.
- Hobfoll, S. E. (1989). Conservation of Resources: New Attempt at Conceptualizing Stress, *American Psychological Association*, 44(3), 513-524.
- Liu, Y., He, H. Ve Zhu, W. (2020). Motivational analyses of the relationship between negative affectivity and workplace helping behaviors: A Conservation of Resources perspective. *Journal of Business Research*; 108 (2020) 362–37.
- Roos, S., Hodges, E. V. E. ve Salmivalli, C. (2014). Do guilt- and shame-proneness differentially predict prosocial, aggressive, and withdrawn behaviors during early adolescence? *Developmental Psychology*, 50(3), 941–946. <https://doi.org/10.1037/a0033904>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Büyük Beşli Kişilik Özellikleri Ahlaki Kimlik ile Nasıl İlişkilidir? Orta Yaş ve Üzeri Örnekleme Bir İnceleme

Amine Sakar^a, Beyza Tepe^a, Barış Sevi^a

^aMEF Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Ahlak ve kimlik arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Ahlaki kimlik, bireyin ahlaki değerleri kendi iç dünyasında nasıl deneyimlediğini ifade eden içsel kimlik ve bu değerleri topluma nasıl yansıttığını gösteren sembolik kimlik olmak üzere iki boyuttan oluşur. Ahlaki kimlik ile kişilik özellikleri arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalar bulunmasına rağmen, büyük beşli kişilik özellikleri ile ahlaki kimlik arasındaki bağlantı, özellikle orta yaş ve üzeri popülasyonda, yeterince araştırılmamıştır. Bu çalışma, Büyük Beşli Kişilik Modeline dayanarak orta yaş ve üzeri popülasyonun kişilik özelliklerinin ahlaki kimliğin iki boyutunu nasıl yordadığını incelemektedir. Elli yaş ve üzeri İstanbul temsili 651 katılımcıdan yüz-yüze anket yöntemi ile veri toplanmıştır (*Ort. Yaş = 58.62, SS Yaş = 6.89; %50.2 Kadın*). Katılımcıların ahlaki kimlikleri (Yılmaz ve Yılmaz, 2016) ile büyük beşli kişilik özellikleri (Cemalcılar ve ark., 2021) ölçülmüştür. Regresyon modelleri ile büyük beşli kişilik özelliklerinin, demografik değişkenler kontrol edilirken, ahlaki kimliğin içsel ve sembolik kimlik boyutlarını yordadığı tespit edilmiştir. Ayrıca, kişilik özelliklerinin ahlaki kimlik boyutları üzerinde cinsiyet ile olan etkileşimi incelenmiştir. Bulgular dışadönüklük, deneyime açıklık ve sorumluluğun içsel kimliği pozitif bir yönde yordadığını, sembolik kimliğin ise sadece dışadönüklük ve deneyime açıklık tarafından pozitif bir şekilde yordandığını göstermiştir. Ayrıca, cinsiyetin uyumluluk ve içsel kimlik ile dışadönüklük ve sembolik kimlik ilişkilerinde düzenleyici değişken olarak etkileşim gösterdiği görülmüştür. Sonuçlar özellikle Türkiye'deki orta yaş ve üzeri popülasyonda ahlaki kimliğin sosyal yapısına işaret etmektedir. Bu bulgular, kolektivist kültürün ahlaki kimliğin şekillenmesindeki rolüne işaret ediyor olabilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: ahlaki kimlik, Büyük Beşli Kişilik, orta yaş yetişkinlik, cinsiyet, kişilik özellikleri

Kaynakça

- Cemalcılar, Z., Baruh, L., Kezer, M., Soto, C. J., Sumer, N., & John, O. P. (2021). Testing the BFI-2 in a non-WEIRD community sample. *Personality and Individual Differences*, 182, Article 111087.
- Yılmaz, A. G. F., & Yılmaz, A. G. F. (2016). Ahlaki Kimlik Ölçeği Türkçe formunun geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 13(4).

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Kime Yardım Ederiz? Yardımlaşma Tutumlarında ve Duygularda Bağlamın Rolü

Seçil Gönültaş^a, Ekin Tüleylioğlu^b

^aBilkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bKU Leuven Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Kişiler dış grup üyelerine kıyasla iç grup üyelerine karşı daha fazla prososyal davranış gösterirler (Everett vd., 2015). Fakat gruplararası süreçlerde yardım davranışı bağlama göre farklılık gösterebilir. Örneğin, doğal afetler gibi zor durumlarda insanların yardım tepkilerini incelemek, bu dinamiklerdeki bağlamsal farklılıkları anlamamızı sağlayabilir (Banfield & Dovidio, 2012). Bu nedenle, bu çalışmada grup üyeliğinin ve bağlamın zorluğunun yardım etme davranışı ve duygular üzerindeki etkisi incelenmiştir. Ek olarak, yardım etme davranışını ve ilişkili duyguları yordayan faktörler de incelenmiştir. Katılımcılar 18 yaşından büyük 366 Türk yetişkinden (249 kadın, 116 erkek) oluşmaktadır. Katılımcılar, kendi etnik kökenlerinden ya da farklı etnik kökenlerden kişilerin deprem ya da günlük zorluk bağlamında yardıma ihtiyaç duydukları bir hikaye okudukları dört farklı koşuldan birine rastgele atanmıştır. Katılımcılardan yardım davranışının değerlendirilmesi, yardım etme davranışı gösterme olasılığı ve yardım etme davranışlarının onlara nasıl hissettirdiğinin (mutluluk, gurur, umut, neşe) değerlendirilmesi istenmiştir. Dış grup üyelerine karşı tehdit algısı, genel ahlaki kaygılar ve değerlendirmeler (yardım etme, sözünde durma vb.), önyargı ve sosyal-bilişsel beceriler (empati ve eşitlikçi inançlar) de ölçülmüştür. Yapılan Varyans Analizleri sonuçları katılımcıların deprem durumundaki bir yardım davranışını, dış gruptan ziyade iç grup üyelerine yönelik olduğunda daha olumlu değerlendirdiğini göstermiştir. Katılımcıların deprem koşullarında iç grup üyelerine yardım etme olasılığı daha yüksektir. Fakat günlük sorun bağlamında bu fark bulunmamıştır. Katılımcılar, yardım dış grup üyesinden ziyade iç grup üyesine yapıldığında daha olumlu duygular hissettiklerini bildirmiştir. Yüksek sosyo-bilişsel beceriler, olumlu duygular ve yardım etme davranışı ile pozitif ilişkili bulunmuştur. Daha yüksek ahlaki kaygı ve değerlendirmelere sahip katılımcılar, dış grup üyelerine yardım etme olasılıklarını daha yüksek olarak değerlendirmiştir. Benzer şekilde, daha az önyargıya ve gruplar arası tehdit algısına sahip katılımcıların bir dış grup üyesine yardım etme olasılığının daha fazla olduğu bulunmuştur. Sonuçlar, grup üyeliğinin ve bağlamın ciddiyetinin (deprem ya da günlük hayat zorluğu) yardım etme davranışı üzerindeki önemini göstermiştir. Çalışmanın bulguları, kapsayıcı toplumları teşvik etmek için grup üyeliğinin prososyal davranışlar ve duygular üzerindeki etkisini anlamaya yönelik çıkarımlar sağlamıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: gruplar arası süreçler, yardım etme davranışı, duygular, deprem, iç-grup ve dış grup üyeliği

Kaynakça

- Banfield, J. C., & Dovidio, J. F. (2012). The role of empathy in responding to natural disasters: Comment on “who helps natural disaster victims?”. *Analyses of Social Issues and Public Policy*, *12*, 276-279.
- Everett, J. A., Faber, N. S., & Crockett, M. (2015). Preferences and beliefs in ingroup favoritism. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, *9*, 126656.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

İlişki İstikrarı, İlişkisel Belirsizlik ve Alternatif Partner Arayışı: Yapısal Eşitlik Modeli Çalışması

Adar Cem Lağap^a

^aDokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

Öz

İş değiştirme, taşınma, çocuk sahibi olma, hastalık teşhisi alma gibi süreçler içerdiği belirsizlikler nedeniyle çoğumuzun yaşamında dönüm noktası olabilmektedir. Belirsizliklerin arttığı dönemlerde kişilerin yaşamının, ilişkilerinin ve çevresinin bu durumlardan olumlu veya olumsuz etkilenmesi kaçınılmazdır. Bu argümandan yola çıkılarak, kişilerin romantik ilişkileriyle alakalı belirsizlik, kararsızlık ve istikrarsızlık algılarını ve sonuçlarını açıklamak niyetiyle İlişkisel Çalkantılar Teorisi (Relational Turbulence Theory) ortaya atılmıştır (Knobloch vd., 2022). İlişkisel Çalkantılar Teorisi'ne göre, kişilerin romantik ilişkileriyle alakalı belirsizlik kaynakları kendilerinin ilişkiye bağlılıklarıyla ilgili düşünceleri, partnerlerinin ilişkiye bağlılıklarıyla ilgili düşünceleri ve ilişkinin genel olarak ele alındığı ilişki belirsizliği olmak üzere üç temel kaynaktan beslenir (Solomon vd., 2016). Ayrıca, teoriye göre, ilişkide çiftler arası bağımlılığın zamanla artmasına bağlı olarak ilişki çalkantıları hissini etkileyen bir diğer önemli parametre ise kişilerin partnerlerinin hayatlarına olan etkisini nasıl değerlendirdikleridir (Knobloch ve Solomon, 2004). İlişkisel Çalkantılar teorisi, partner etkisini kolaylaştırıcı partner ve müdahaleci partner olmak üzere iki alt boyutta ele alır (Solomon vd., 2016). Kişiler romantik ilişki içerisinde oldukları partnerlerini hayatlarını kolaylaştıran bir partner veya aksine hayatlarını zorlaştıran bir partner olarak görebilirler (Goodboy & Bolkan, 2023). Güncel araştırmanın amacı, İlişkisel Çalkantılar Teorisi'nin kuramsal çerçevesinden (Solomon vd., 2016) ve alan yazındaki bulgulardan yola çıkılarak (Bolkan vd., 2023; Brisini ve Solomon, 2019; Goodboy et al., 2020; Knobloch vd., 2022; Stein, 2020), kişilerin ilişkileriyle ilgili yaşadıkları belirsizlik algılarının ve düşüncelerinin kişilerin romantik ilişkileriyle ilgili genel algı ve düşüncelerini nasıl etkilediği yapısal eşitlik modeli ile test etmektir. Buna göre, kişilerin ilişkilerine dair belirsizlik algısının ve çalkantılı bir ilişki içerisinde olduklarına dair hislerin ilişki istikrarı değişkenini olumlu, alternatif partner arayışı olarak değerlendirilen seçeneklerin niteliğini değerlendirme değişkenini ise olumsuz yönde yordayacağı varsayılmıştır. Ayrıca, kolaylaştırıcı partner değişkeninin ilişki istikrarını olumlu, seçeneklerin niteliğini değerlendirmeyi olumsuz; müdahaleci partner değişkeninin ise ilişki istikrarını olumsuz, seçeneklerin niteliğini değerlendirmeyi olumlu yönde yordayacağı varsayılmıştır. Varsayılan model kapsamında müdahaleci partner, ilişki çalkantıları, ilişki belirsizliği (öz-belirsizlik, partner belirsizliği ve ilişki belirsizliği değişkenlerinin toplam puanı kullanılarak parsellenmiştir) ve kolaylaştırıcı partner değişkenleri dışsal örtük değişkenler olarak belirlenmiştir. Bununla beraber modelin içsel örtük değişkenleri ise seçeneklerin niteliğini değerlendirme ve ilişki istikrarı (ilişki yatırımı, ilişki doyumu ve bağlılık değişkenlerinin toplam puanı kullanılarak parsellenmiştir) olarak belirlenmiştir. Toplamda 392 katılımcıyla ($\bar{X}_{yaş} = 25.62$, $ss = 9.70$, %57,7 kadın) gerçekleştirilen yapısal eşitlik modeli (YEM) analizi, varsayılan yapısal modelin kabul edilebilir düzeyde uyum endekslerine sahip olduğunu göstermiştir ($\chi^2 = 725$, $df = 260$, $p < 0.001$, $\chi^2/df = 2.78$, CFI = 0.979, SRM = 0.077, SRMEA =

0.068). YEM analizi sonuçları incelendiğinde, müdahaleci partner ($b= 0.206, p=0.035$) ve kolaylaştırıcı partner ($b= 0.249, p<0.001$) değişkenlerinin ilişki istikrarı değişkenini olumlu yönde, ilişki çalkantıları ($b= -0.292, p=0.005$) ve ilişki belirsizlik değişkenlerinin ise ($b= -0.803, p<0.001$) ilişki istikrarı değişkenini olumsuz yönde yordadığı gözlenmiştir. Ayrıca, kolaylaştırıcı partner değişkeninin seçeneklerin niteliğini değerlendirme değişkenini olumsuz yönde ($b=-0.154, p=0.014$), ilişki belirsizlik değişkeninin ise seçeneklerin niteliğini değerlendirme niteliğini olumlu yönde yordadığı gözlenmiştir. ($b= 0.318, p<.001$). Varsayılanın aksine, müdahaleci partner değişkeninin ilişki istikrarını olumsuz yönde değil olumlu yönde yordadığı görülmüş; ilişki çalkantıları değişkeninin ise seçeneklerin niteliğini değerlendirmeyi olumlu yönde yordamadığı bulunmuştur. Benzer şekilde, müdahaleci partner değişkeninin seçeneklerin niteliğini değerlendirme değişkenini varsayılanın aksine olumsuz yönde yordamadığı gözlenmiştir. Model sonuçlarına göre kişilerin ilişkileriyle ilgili belirsizlik algılarının ve çalkantılı bir ilişki içerisinde olduklarına yönelik hislerinin kişilerin ilişki istikrarını olumsuz yönde yordayabileceği görülmüştür. Ayrıca, bu gibi algı ve hislerin, kişilerde, alternatif partner arayışına yönelik tutumları olumlu yönde yordayabileceği de güncel çalışmanın önemli bir diğer sonucudur. Diğer yandan, kişilerin romantik partnerlerini hayatlarını kolaylaştırıcı bir rol üstlendiğine yönelik algının kişilerin ilişki istikrarı algısını olumlu yönde yordayabileceği gözlenmiştir. Kolaylaştırıcı partner algısının aynı zamanda kişilerde alternatif partner arayışını yönelik tutumları da olumsuz yönde yordayabileceği söylenebilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: romantik ilişkiler, ilişki istikrarı, ilişki belirsizliği, alternatif partner arayışı, yapısal eşitlik modeli, partner etkisi

---

Kaynakça

- Bolkan, S., Goodboy, A. K., Shin, M., ve Quaack, K. R. (2023). Relational turbulence: A latent model test of theoretical propositions. *Southern Communication Journal*, 88(5), 479–490. <https://doi.org/10.1080/1041794X.2023.2167108>
- Brisini, K. S., ve Solomon, D. H. (2019). Relational turbulence in college dating relationships: measurement, construct validity, and comparison to marriage. *Communication Quarterly*, 67(4), 424–443. <https://doi.org/10.1080/01463373.2019.1605398>
- Goodboy, A. K., Bolkan, S., Sharabi, L. L., Myers, S. A., ve Baker, J. P. (2020). The relational turbulence model: A meta-analytic review. *Human Communication Research*, 46(2–3), 222–249. <https://doi.org/10.1093/hcr/hqaa002>
- Goodboy, A. K., ve Bolkan, S. (2023). Moderated effects of partner interdependence on relational turbulence. *Western Journal of Communication*, 87(3), 392–410. <https://doi.org/10.1080/10570314.2022.2131465>
- Knobloch, L. K., ve Solomon, D. H. (2004). Interference and facilitation from partners in the development of interdependence within romantic relationships. *Personal Relationships*, 11(1), 115–130. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2004.00074.x>
- Knobloch, L. K., Solomon, D. H., Theiss, J. A., ve McLaren, R. M. (2022). Relational turbulence theory: Interpersonal communication during times of transition. In D. O. Braithwaite, & P. Schrodt (Eds.), *Engaging theories in interpersonal communication: Multiple perspectives* (3rd ed., pp. 366–378). Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003195511>
- Quaack, K. R., Bolkan, S., ve Goodboy, A. K. (2022). Interdependence and affective processes in relational turbulence theory. *Communication Reports*, 35(3), 160-172. <https://doi.org/10.1080/08934215.2022.2080843>
- Solomon, D. H., Knobloch, L. K., Theiss, J. A., ve McLaren, R. M. (2016). Relational turbulence theory: Explaining variation in subjective experiences and communication within romantic relationships. *Human Communication Research*, 42(4), 507–532. <https://doi.org/10.1111/hcre.12091>
- Stein, J. B. (2020). A Longitudinal test of relational turbulence theory. *Journal of Relationships Research*, 11, e20. <https://doi.org/10.1017/jrr.2020.14>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

İlişki İnançları ve Ayrılık Nedenleri: İlişki Bağlanımının Aracı Rolü

Ezgi Beşikci^a, Gizem Yay^b^aUşak Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bUşak Üniversitesi, Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik Bölümü

Öz

Romantik ilişki inançlarının ilişki sürerliği ve kalitesi gibi önemli ilişkiisel çıktılarını yordadığını gösteren çeşitli çalışmalar alan yazında yer alsa da (örn; Franiuk ve ark., 2003; Knee, 1998; Sprecher ve Metts, 1999), bireylerin ilişkilere dair inançları ile ilişkinin neden bittiğine dair düşünceleri arasındaki olası bağlantı henüz ele alınmamıştır. Alan yazında gözlenen bu eksikliği gidermek amacıyla, bu çalışmada romantik ilişki inançları ile algılanan (olası) ayrılık nedenleri arasındaki ilişki ve bu ilişkide ilişki bağlanımının aracı rolü incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini hâlihazırda romantik bir ilişki içinde olmayan (N=217) ve ilişki içinde olan (N=223) iki ayrı katılımcı grubu oluşturmaktadır. Katılımcılar İlişki İnançları Ölçeği (Gizir, 2012), Ayrılık Nedenleri Ölçeği (Sunal ve ark., 2013) ve İlişki İstikrarı Ölçeği (Büyükşahin ve ark., 2005)'ni ve demografik formu yanıtlamışlardır. Elde edilen veriler üzerinde ilişki inançları ile algılanan ayrılık nedenleri arasında ilişki bağlanımının aracı rolü Yapısal Eşitlik Modeli yoluyla test edilmiştir. İlişkisi olmayan katılımcı grubu için test edilen modelin uyum indeksleri [$\chi^2(43) = 77,28$ $p=0.001$; χ^2/df oranı= 1,79; RMSEA=0.06; CFI=.96] modelin veriye oldukça uygun olduğunu göstermektedir. Buna göre, ilişki bağlanımının ilişki inançları ve ayrılık nedenleri arasındaki ilişkide aracı rolü olduğu görülmektedir. İlişkisi olan katılımcı grubu için test edilen modelin uyum indeksleri [$\chi^2(46) = 151,13$ $p=0.00$; χ^2/df oranı=3,28; RMSEA=0.10; CFI=.90] modelin veriye kabul edilir ölçüde uygun olduğunu göstermektedir. Buna göre, ilişki bağlanımının ilişki inançları ve ayrılık nedenleri arasındaki ilişkide bu grup için de aracı rolü olduğu gözlenmiştir. İki model arasındaki benzerlik ve farklılıklar ilgili alan yazın ışığında tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: romantik ilişki, ilişki sürerliği, ayrılık nedenleri, ilişki inançları, ilişki bağlanımı

Kaynakça

- Büyükşahin, A., Hasta, D. ve Hovardaoğlu, S. (2005). İlişki İstikrarı Ölçeği: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması, *Türk Psikoloji Yazıları*, 8(16), 25-37.
- Franiuk, R., Cohen, D. ve Pomerantz, E. M. (2002). Implicit theories of relationships: Implications for relationship satisfaction and longevity. *Personal Relationships*, 9(4), 345-367.
- Gizir, A. C. (2012). İlişki İnançları Ölçeği'nin Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışmaları, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8(2), 37-45.
- Knee, C. R. (1998). Implicit theories of relationships: Assessment and prediction of romantic relationship initiation, coping, and longevity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(2), 360-370.
- Sprecher, S. ve Metts, S. (1999). Romantic beliefs: Their influence on relationships and patterns of change over time. *Journal of Social and Personal Relationships*, 16(6), 834-851.
- Sunal, A. B., Doğan, Ö. A. ve Özen, A. (2013). Ayrılık Nedenleri Ölçeği: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması, *Türk Psikoloji Yazıları*, 16(32), 50-60.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Sosyoseksüel Yönelim ve İlişki Kalitesinin Aldatma Niyetleri
Üzerindeki EtkisiBetül Urgancı^a, Barış Sevi^b, Ezgi Sakman^c^aKoç Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bMEF Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cBilkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Önceki araştırmalar, aldatmanın evliliklerin yaklaşık %20-25'inde görüldüğünü ve her iki taraf için de olumsuz sonuçlara (ör. depresyon, boşanma) yol açtığını göstermiştir. Yatırım modeli, ilişkilerinden memnun olan, daha fazla yatırım yapan ve az partner alternatifi olan bireylerin mevcut ilişkilerine daha bağlı olduklarını ve aldatmaya daha az eğilimli olduklarını öne sürmektedir (Drigotas ve ark., 1999). Ancak, ilişki kalitesi ile aldatma arasındaki süreçler yeterince anlaşılmamıştır. Bu çalışmanın amacı, sosyoseksüel yönelimi, ilişki kalitesi ve sadakatsizlik arasındaki aracı değişken olarak incelemektir. Sosyoseksüel yönelim, bir bireyin bağlayıcı olmayan cinsel ilişkilere girme eğilimidir. Yüksek sosyoseksüellik düzeyine sahip bireyler, düşük düzeydekilere kıyasla duygusal bağlılık olmadan kısa süreli cinsel ilişkilere daha yatkın olup, daha fazla cinsel partnerleri bulunmaktadır. Yüksek sosyoseksüellik düzeyine sahip kişilerin aldatmaya daha eğilimli olduğu bilirse de yatırım modeli temelinde, düşük ilişki kalitesine sahip kişilerin daha yüksek sosyoseksüelliğe sahip olacağı ve bunun da daha yüksek aldatma niyetini öngöreceği hipotez edilmiştir. Bu çalışmada bu hipotez test edilmiştir. Çevrimiçi platform MTurk üzerinden, romantik ilişki içerisindeki 219 kişi (%53.42 kadın) çalışmaya katılmıştır. Örneklem yaşları 20 ile 70 arasında değişmektedir ($Ort. = 37, SS = 10.55$). İlişki süresi 2 aydan 54 yıla kadar uzanmakta olup, katılımcıların %56,2'si evlidir ($Ort. = 8.12, SS = 9.10$). Katılımcıların ilişki kalitesi ile genel sosyoseksüellik ve sosyoseksüelliğin alt boyutlarının (tutum, davranış, arzu) aldatma niyetleriyle ilişkisi incelenmiştir. İlk modelde genel sosyoseksüellik, ikinci modelde ise alt boyutlar aracı değişken olarak değerlendirilmiştir. Analizler, daha düşük ilişki kalitesine sahip bireylerin daha yüksek sosyoseksüellik düzeyine sahip olduğunu ve bunun da daha yüksek aldatma niyetini öngördüğünü göstermiştir. Ayrıca, düşük kaliteli ilişkilerin, sosyoseksüelliğin davranış ve arzu alt boyutları üzerinden daha yüksek aldatma niyetini öngördüğü, ancak tutum alt boyutunun bu ilişkiyi yordamadığı bulunmuştur. Aldatmanın, çiftlerin terapiye başvurma nedenleri arasında en yaygın olanlardan biri olduğu göz önüne alındığında, bu bulgular çift terapisi için önemli çıkarımlar sunmaktadır. Düşük ilişki kalitesine sahip bireylerin sosyoseksüellik seviyelerini izlemeye yönelik müdahale programlarının geliştirilmesi, olası aldatma davranışlarını önlemeye yardımcı olabilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: romantik ilişkiler, sosyoseksüellik, aldatma, ilişki kalitesi

Kaynakça

Drigotas, S. M., Safstrom, C. A., & Gentilia, T. (1999). An investment model prediction of dating infidelity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77, 509–524.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Romantik İlişkilerde Örtük İnançlar ve İlişki Doyumu Arasındaki İlişkide Algılanan Partner Duyarlılığının Rolü

Ayça Özen-Çıplak^a, Ayşe Büşra İplikçi^a, Fırat Özdemir^a

^aAkdeniz Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

İlişkiler ile ilgili örtük inançlar -kader ve büyüme inançları- romantik ilişkilerdeki amaçlarımızı, motivasyonlarımızı, tutumlarımızı ve davranışlarımızı şekillendirmede önemli bir rol oynar (Knee, 1998; Knee ve ark., 2001; 2003). Mevcut literatürde her ne kadar ilişkiye dair inançlar ve bu inançların ilişki doyumuna etkisi sıklıkla çalışılmış olsa da (örn., Stackert ve Bursik, 2003; Hamamcı, 2005; Knee ve ark., 2001) rasyonel olmayan inançların hangi mekanizmalar yoluyla ilişki doyumunu etkilediğini gösteren çalışmaların sayısı oldukça sınırlıdır. Bu bağlamda mevcut çalışmanın amacı Çok sayıda çalışma inançlar ve ilişki doyumunu arasındaki ilişkide düzenleyici rolü olan olası faktörlere odaklanmıştır. Mevcut çalışmanın amacı, örtük inançlar ve ilişki doyumunu arasındaki ilişkide algılanan partner duyarlılığının düzenleyici rolünü incelemektir. Çalışmaya ilişkin veriler çevrimiçi ortamda toplanmış olup, romantik ilişkisi olan 309 katılımcıya (238 kadın, %77; 18- 32 yaş) ulaşılmıştır. Romantik ilişkisi olanlarda algılanan partner duyarlılığının, sadece kader inançları ve ilişki doyumunu arasındaki ilişkide düzenleyici rolünün olduğu bulunmuştur ($b = .08$, $SE = .02$, $t = 3.43$, $p = .001$, %95 GA [.03, .12]). Algılanan partner duyarlılığının düşük düzeyinde, kader inancı ile ilişki doyumunu arasında olumsuz bir ilişki gözlenirken ($b = -.18$, $SE = .05$, $t = -3.62$, $p = .000$, %95 GA [-.27, -.08]). Algılanan partner duyarlılığının yüksek düzeyinde bu ilişki anlamsız bulunmuştur ($b = .05$, $SE = .05$, $t = 1.03$, $p = .305$, %95 GA [-.04, .14]). Sonuçlar, romantik ilişkisi olanlarda algılanan partner duyarlılığının düşük olması durumunda kader inançlarının ilişki doyumunu ile istatistiksel olara anlamlı bir şekilde negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Çalışmanın sonuçlarına ilişkin teorik ve uygulamaya yönelik çıkarımlar tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kader inançları, büyüme inançları, örtük inançlar, algılanan partner duyarlılığı, ilişki doyumunu

Kaynakça

- Knee, C. R. (1998). Implicit theories of relationships: Assessment and prediction of romantic relationship initiation, coping, and longevity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74, 360-370.
- Knee, C. R., Nanayakkara, A., Vietor, N. A., Neighbors, C., Patrick, H. (2001). Implicit theories of relationships: Who cares if romantic partners are less than ideal? *Personality and Social Psychology Bulletin*, 27, 808-819.
- Knee, C. R., Patrick, H., Lonsbary, C. (2003). Implicit theories of relationships: Orientations toward evaluation and cultivation. *Personality and Social Psychology Review*, 7(1), 41-55.
- Stackert, R. A., Bursik, K. (2003). Why I unsatisfied? Adult attachment style, gendered irrational relationship beliefs, and young adult romantic relationship satisfaction. *Personality and Individual Differences*, 34, 1419-1429.
- Hamamcı, Z. (2005). Dysfunctional relationship belief in marital satisfaction and adjustment. *Social Behavior and Personality*, 33(4), 313- 328.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Romantik İlişkilerde Gaslighting'e (Gaz Lambası Etkisi) Maruz Kalmanın ve Gaslighting Uygulamanın Belirleyicileri

Hazal Erdem^a, Şefika Yeşiltepe^a, Beyza Şirin^a, Büşra Kök^a, Bülent Aykutoğlu^a^aNuh Naci Yazgan Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Gaslighting kişilerin psikolojik sağlığından veya yaşadığı olaylardan şüphe etmesini sağlamak için uygulanan bir manipülasyon tekniğidir (Akiş ve Öztürk, 2021). Gaslighting romantik ilişki içerisinde psikolojik şiddet ya da psikolojik istismar olarak nitelendirilebileceğinden, mağdurların en kısa sürede bu istismar türünü fark edip önüne geçebilmeleri adına gaslighting'in öncüllerinin anlaşılması önemlidir. Ancak günümüzde, gaslighting kavramını inceleyen yeterli sayıda araştırma bulunmamaktadır. Bu doğrultuda, mevcut araştırmanın amacı, romantik ilişkilerinde gaslighting uygulama ve gaslighting'e maruz kalma ile ilişkili olabilecek faktörleri incelemektir. Bu amaçla, 18 yaş üstü, en az bir aylık romantik ilişkisi bulunan 156 (129 kadın, 27 erkek) heteroseksüel üniversite öğrencisinden gaslighting'e maruz kalma, gaslighting uygulama, benlik saygısı, romantik ilişkilerde manipülasyon, narsisizm ve karanlık üçlü kişilik özellikleri ölçümlerini içeren tek seferlik bir çevrimiçi anket yanıtlamaları istenmiştir. Bulgular, gaslighting'e maruz kalma ile gaslighting uygulama ($r = .67, p < .001$), benlik saygısı ($r = -.46, p < .001$), romantik ilişkilerde manipülasyon ($r = .32, p < .001$), makyavelizm ($r = .38, p < .001$), psikopati ($r = .30, p < .001$), kırılğan narsisizm ($r = .40, p < .001$), büyüklenmeci narsisizm ($r = .27, p < .001$); gaslighting uygulama ile ise benlik saygısı ($r = -.36, p < .001$), romantik manipülasyon ($r = .37, p < .001$), makyavelizm ($r = .38, p < .001$), psikopati ($r = .47, p < .001$), kırılğan narsisizm ($r = .34, p < .001$) ve büyüklenmeci narsisizm ile ($r = .33, p < .001$) ilişkilerini göstermiştir. Ayrıca yürütülen çoklu regresyon analizleri sonucunda gaslightinge maruz kalmanın %50'sinin ($R^2 = .50$) gaslighting uygulama ($\beta = .58, p < .05$) ve benlik saygısı ($\beta = -.26, p < .01$) tarafından istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde yordandığı ($F(2,152) = 76.60, p < .001$); gaslighting uygulamanın %52'sinin ($R^2 = .52$) gaslighting'e maruz kalma ($\beta = .58, p < .01$) ve psikopati ($\beta = .29, p < .01$) tarafından yordandığı ($F(2,152) = 82.66, p < .001$) bulgularına ulaşılmıştır. Bulgular, gaslighting'e maruz kalma ve uygulamanın romantik ilişkilerde döngüsel bir yapısı olabileceğini ve benlik saygısı, psikopati gibi faktörlerin bu davranışlarla ilişkili faktörler olabileceğini göstermiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: gaslighting, narsisizm, benlik saygısı, karanlık üçlü, romantik ilişkiler

Kaynakça

Akiş, A. D. & Öztürk, E. (2021). Patolojik narsisizm: Duygusal istismar ve "Gaslighting" perspektifinden kapsamlı bir değerlendirme. *Artuklu İnsan ve Toplum Bilim Dergisi*, 6(2), 1-31.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Romantik İlişkisi Olan ve Evli Bireylerin Bağlanma Boyutları ve İlişki İnançlarının Psikolojik İyi Oluşa Etkisi

Ayşe Taşdelen^a, Ayça Özen-Çıplak^a, Ayşe Büşra İplikçi^a

^aAkdeniz Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışmanın amacı evli ve romantik ilişkisi olan bireylerde bağlanma boyutlarının (kaygılı ve kaçınmacı bağlanma) ve ilişki inançlarının (kader ve büyüme inançları) psikolojik iyi oluş üzerine etkisini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda ilişkisi olan toplam 452 kişiden (257 romantik ilişkisi olan, 195 evli kişi) veri toplanmıştır. Veri toplama aşamasında ise İlişkiye Dair Örtük İnançlar Ölçeği, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri II Kısa Formu ve Psikolojik İyi Oluş Ölçeği kullanılmıştır. Her iki örnekleme de ayrı ayrı hiyerarşik çoklu regresyon analizi yürütülmüştür. İlk basamakta bağlanma boyutları, ikinci basamakta ise ilişki inançları analize sokulmuştur. Analiz sonuçlarına göre; romantik ilişkisi olanlarda hem kaygılı hem de kaçınmacı bağlanmanın psikolojik iyi oluşu negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Bağlanma boyutlarının etkisi kontrol edildikten sonra ikinci basamakta kader inancı psikolojik iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordamazken, büyüme inancı psikolojik iyi oluşu pozitif yönde anlamlı bir şekilde yordamıştır. Bağlanma boyutları psikolojik iyi oluşun %25'ini açıklarken, ilişki inançları psikolojik iyi oluşun %3'ünü açıklamaktadır. Evli bireylerde ise; ilk basamakta hem kaygılı hem de kaçınmacı bağlanmanın psikolojik iyi oluşu negatif yönde yordadığı bulunmuştur. Bağlanma boyutlarının etkisi kontrol edildikten sonra ikinci basamakta, büyüme inancının psikolojik iyi oluşu anlamlı bir şekilde yordamazken, kader inancının psikolojik iyi oluşu pozitif yönde yordadığı bulunmuştur. Bağlanma boyutları psikolojik iyi oluşun %18'ini açıklarken, ilişki inançları psikolojik iyi oluşun %4'ünü açıklamaktadır. Sonuç olarak, Örtük İnançlar Teorisi ile uyumlu bir şekilde, romantik ilişkisi olan bireylerde büyüme inancı ile psikolojik iyi oluş arasında olumlu bir ilişki olduğunu göstermektedir. Ancak evli bireylerde kader inancı ile psikolojik iyi oluş arasında olumlu bir ilişki gözlenmemektedir. Bağlanma boyutları ise hem evli bireylerde hem romantik ilişkisi olan bireylerde psikolojik iyi oluşu negatif olarak yordamaktadır. Bu bulgular sonucunda, örtük inançların hem evli hem de romantik ilişkisi olan bireyler üzerindeki etkisinin ayrı ayrı incelenmesi ile literatüre önemli bir katkı sağlandığı düşünülmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: bağlanma, örtük ilişki teorisi, kader inancı, büyüme inancı, psikolojik iyi oluş

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Nesnelerden İlişkilere: Vazgeçme İsteğinde Benlik Kurgusu ve
İlişkisel Hareketliliğin RolüElis Güngör^a^aAtılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Günümüz toplumunda sosyal bağların kolayca kurulduğu, ancak bu bağların yüzeysel olması sebebiyle kolayca çözülebildiği gözlemlenmektedir (Gillath & Keefer, 2016). Bu gözlemden hareketle, mevcut çalışma insanların eşyalarından, arkadaşlarından ve romantik ilişkilerinden vazgeçme isteğini etkileyen faktörleri incelemektedir. Özellikle, vazgeçme isteğinin benlik kurgusu (özerk, ilişkisel, özerk-ilişkisel benlik) (Kağıtçıbaşı, 2012) ve ilişkisel hareketlilikle olan ilişkisi araştırılmıştır. Ayrıca, ilişki durumu, yaşadığı ilişki sayısı ve cinsiyet gibi demografik değişkenlerin de vazgeçme isteği üzerindeki etkileri incelenmiştir. Veri, 18 yaş üstü 359 yetiştikenden (223 kadın, 133 erkek, 3 diğer; $Ort_{yaş} = 25.94$, $Ss_{yaş} = 8.74$, yaş aralığı: 19-69) Google Forms aracılığıyla çevrimiçi olarak toplanmıştır. Katılımcılardan 147'si ilişkisi olmadığını, 204'ü mevcut bir ilişki olduğunu belirtmiş, 8'i ise diğer seçeneğini işaretlemiştir. Ayrıca, katılımcılara daha önce yaşadıkları ciddi ve ciddi olmayan ilişki sayısı da sorulmuştur. Ciddi olmayan ilişki sorusu, tek gecelik ilişki gibi bir örnekle birlikte katılımcılara sunulmuştur. Verilerin analizi için SPSS 25 paket programı kullanılmıştır. ANOVA testi sonuçları, bireylerin eşyalardan vazgeçme eğiliminin, arkadaşlık ve romantik ilişkilerden vazgeçme eğiliminden daha yüksek olduğunu göstermiştir. Üç farklı alandaki vazgeçme isteği için benlik kurgusu türlerinin (özerk, ilişkisel, özerk-ilişkisel) etkisi çoklu regresyon analiziyle değerlendirilmiştir. Sonuçlar, arkadaşlardan vazgeçme isteğinin ilişkisel benlik kurgusuyla anlamlı ve negatif bir ilişki içinde olduğunu göstermiştir. Eşyalardan vazgeçme isteği ise özerk benlikle sınırdan anlamlı negatif, özerk-ilişkisel benlikle ise pozitif ve anlamlı bir ilişki göstermiştir. Korelasyon analizine göre, ilişkisel hareketliliğin vazgeçme isteği üzerinde beklenen aksine anlamlı bir etkisi gözlenmemiştir. T testi sonuçları, ilişkisi olmayan bireylerin ilişkisi olanlara kıyasla romantik ilişkilerden daha kolay vazgeçebileceğini ortaya koymuştur. Ayrıca, daha önce yaşanan ciddi ilişki sayısının romantik ilişkilerden vazgeçme isteğiyle pozitif yönde ilişkili olduğu bulunmuştur. Çalışma kapsamında incelenen değişkenler arasında cinsiyet farkı gözlenmemiştir. Çalışmanın bulguları ve sınırlılıkları tartışılmış ve gelecek çalışmalara yönelik öneriler sunulmuştur.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: vazgeçme isteği, ilişkisel hareketlilik, benlik kurgusu, ilişki durumu, ilişki sayısı

Kaynakça

- Gillath, O., & Keefer, L. A. (2016). Generalizing disposability: Residential mobility and the willingness to dissolve social ties. *Personal Relationships*, 23(2), 186-198.
- Kagıtcıbaşı, C. (2013). Autonomous-Related Self. In *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications* içinde (s.165-207). Guilford Press.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Aldatma Paradoksu: Terk Edilmekten Bu Kadar Kaygı Duyuyorsam Neden Partnerimi Aldatıyorum?

Ezgi Sakman^a, Betül Urgancı^b, Barış Sevi^c

^aBilkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bKoç Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^cMEF Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışmada aldatma davranışının altında yatan olası mekanizmalar araştırılmış ve bu mekanizmalardan birinin bağlanma kaygısı olabileceği düşünülerek bu iki değişken arasındaki yeterince araştırılmamış olan ilişki çalışmanın temelini almıştır. Önceki çalışmalar, bağlanma kaygısı yüksek bireylerin partnerlerini aldatma olasılıklarının daha yüksek olduğunu göstermektedir (örn., Bogaert ve Sadava, 2002; Russell vd., 2013). Bu ilginç bir paradokstur çünkü bağlanma kaygısı terk edilmeye ilgili yüksek endişeyle karakterizedir ama aslında partneri aldatmak terk edilmeye sebep olabilecek bir davranıştır. Bu çalışmada bu paradoksa bir çözüm sunmak için, yüksek bağlanma kaygısının tetiklediği bekar kalma korkusu değişkeninin aldatma davranışını şu anki partnerin ilişkiyi ileride bitirme olasılığına karşı yalnız kalmamak için bir “yedekleme” stratejisi olarak ortaya çıkarıyor olabileceği hipotezi test edilmiştir. Çalışmada veriler çevrimiçi bir anket ile Amazon Mechanical Turk (MTurk) sitesinden toplanmıştır. Katılımcıların ($N = 233$, 52.8% kadın, $Ort_{Yaş} = 36.73$, $Ort_{İlişki\ Süresi} = 7.70$ yıl) bağlanma kaygısı, bekar kalma korkusu ve aldatma davranışları ölçülmüş ve PROCESS analiz yöntemi kullanılarak bir aracı değişken (mediasyon) analizi gerçekleştirilmiştir. Yapılan güç analizi, aracı değişken modeli için anlamlı bir etkiyi tespit etmek için yeterli gücün (0,82) elde edildiğini göstermiştir. Bulgular, hipotezi destekler şekilde bağlanma kaygısı yüksek katılımcıların daha yüksek düzeyde bekar kalma korkusu bildirdiğini ve bunun da daha yüksek düzeyde aldatma davranışını yordadığını göstermiştir. Bu aracı değişken modeli cinsiyet, yaş ve ilişki uzunluğu kontrol edildikten sonra da istatistiksel olarak anlamlıdır. Bu çalışmanın özgün değeri, bağlanma kaygısı ile aldatma davranışı arasındaki ilk bakışta paradoksal görünen ilişkiyi açıklaması ve bekar kalma korkusunun bu ilişkideki aracılardan biri olduğunu ortaya çıkarmasıdır. Çalışmanın ayrıca önemli uygulama sonuçları vardır. Bu bulgulardan yola çıkılarak çift terapilerinde yüksek bağlanma kaygısı olan danışanlar hedef müdahale grubu olarak belirlenebilir ve bu kişilerin aldatma davranışlarının önüne geçmek için partnersiz kalma konusundaki aşırı endişelerini yönetmeye yönelik stratejiler önerilebilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: aldatma davranışı, bağlanma kaygısı, bekar kalma korkusu

Kaynakça

- Bogaert, A. F. ve Sadava, S. (2002). Adult attachment and sexual behavior. *Personal Relationships*, 9, 191–204.
- Russell, V. M., Baker, L. R. ve McNulty, J. K. (2013). Attachment insecurity and infidelity in marriage: Do studies of dating relationships really inform us about marriage? *Journal of Family Psychology*, 27, 242–251.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Benimle İlgilenir Misin? Partner Sosyotelizmi ve İlişki Memnuniyeti Arasındaki İlişkide Algılanan Partner Duyarlılığının Aracı Rolü

İrem Metin-Orta^a, Melis Karabulut^a, Elis Güngör^a

^aAtılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Son yıllarda akıllı telefonların her yerde ve her an ulaşılabilir olmasıyla birlikte teknoloji kullanımının romantik ilişki üzerindeki etkileri araştırmacılar tarafından ilgi gören bir konu olmuştur. Alan yazında özellikle ‘romantik ilişkilerde çiftlerin birlikteyken birbirlerine ilgi göstermeleri yerine cep telefonlarıyla ilgilenmeleri ve partnerini görmezden gelmeleri’ anlamına gelen ‘partner sosyotelizmi’ (partner phubbing) kavramını inceleyen çalışmaların sayısının gitgide arttığı dikkati çekmektedir (Parmaksız, 2022; Roberts ve David, 2016). Geçmiş çalışmalar, bu davranışın ilişki dinamiklerini negatif yönde yordadığını tutarlı bir şekilde göstermiştir (Roberts ve David, 2022). Mevcut çalışma ise partner sosyotelizmi, algılanan duyarlılık ve ilişki memnuniyeti arasındaki ilişkileri inceleyerek alan yazına katkı sunmayı amaçlamıştır. Araştırmada partner sosyotelizminin ilişki memnuniyetini negatif yönde yordayacağı ve bu ilişkide algılanan partner duyarlılığının aracı rol oynayacağı varsayılmıştır. Araştırma verisi romantik bir ilişkisi olan 240 yetişkinden öz bildirim ölçümleri kullanılarak çevrimiçi yöntemle toplanmıştır. Çalışmanın aracılık hipotezi, Hayes’in (2022) Process Macro’su (Model 4) ile regresyon analizi yapılarak test edilmiştir. Sonuçlar, partner sosyotelizminin algılanan partner duyarlılığıyla negatif yönde ilişkili olduğunu ve algılanan partner duyarlılığının da ilişki memnuniyetiyle pozitif yönde ilişkili olduğunu ortaya koymuştur. Bulgular, partner sosyotelizmi ile ilişki memnuniyeti arasındaki ilişkide algılanan partner duyarlılığının aracı rolünü desteklemiştir. Bu çalışma, akıllı telefon kullanımının romantik ilişkiler üzerindeki olumsuz etkilerini azaltmaya yönelik geliştirilebilecek yöntemleri belirlemede önemli katkı sunmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: partner sosyotelizmi, ilişki memnuniyeti, partner duyarlılığı

Kaynakça

- Hayes, A. F. (2022). Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach (3rd Ed.). The Guilford Press
- Parmaksız, İ. (2022). Romantik ilişkilerde modern engel: Partner sosyotelizmi (Phubbing) üzerine bir derleme. *Yaşam Becerileri Psikoloji Dergisi*, 6(11), 59-76.
- Roberts, J. A. ve David, M. (2016). My life has become a major distraction from my cell phone: Partner phubbing and relationship satisfaction among romantic partners. *Computers in Human Behavior*, 54, 134-141.
- Roberts, J. A. ve David, M. E. (2022). Partner phubbing and relationship satisfaction through the lens of social allergy theory. *Personality and Individual Differences*, 195, 111676.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Romantik İlişkilerde İlişki Durumu, Çatışma Sıklığı ve Çözüm Stratejileri: Algılanan Partner Duyarlılığı ve Duyarsızlığının Rolü

Gözde Gürler^a, Duygu Taşfiliz^a^aAltınbaş Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Romantik ilişkilerdeki çatışmalar, kaçınılmaz olduğu gibi dinamik bir süreçtir (Caughlin, Vangelisti ve Mikucki-Enyart, 2006). Çatışmaların tatmin edici bir şekilde çözülüp çözülmemesi, ilişki doyumuyla anlamlı bir şekilde ilişkilidir (Cramer, 2000). Önceki çalışmalar, partnere dair algıların, ilişkilerdeki çatışmaların potansiyel olumsuz etkilerine karşı koruyucu bir faktör olabileceğini göstermektedir (Gordon ve Chen, 2016). Bu araştırmada, çatışma sıklığı ve çatışma çözüm yöntemlerinin ilişki durumu bağlamında incelenmesi amaçlanmıştır. Ek olarak, algılanan partner duyarlılığı ve duyarsızlığının ilişki durumu ve çatışmalar arasındaki ilişkideki düzenleyici rolü incelenmiştir. Çalışmanın örneklemini yaşları 18 ile 58 arasında değişen ($Ort.yaş = 33.53$, $SS = 7.65$) toplam 396 yetişkin (%93 kadın) oluşturmaktadır. Tüm katılımcılar en az 6 aydır romantik bir ilişki içinde iken, katılımcıların %52'si evli ($n = 208$), geri kalan katılımcılar ise evli değildir ($n = 188$; ör. sevgili, nişanlı, flört). Katılımcılar, demografik bilgiler anketinin yanı sıra İkili İlişkilerde Çatışma Çözme Tepkileri Ölçeği (Rusbult vd., 1991; Taluy, 2018) ile Algılanan Duyarlılık ve Duyarsızlık Ölçeği (Casta vd., 2021) ölçeklerini içeren çevrim içi bir anket yanıtlamışlardır. Analizler, SPSS Statistics 29.0 kullanılarak gerçekleştirilmiş, ANCOVA ile incelenmiştir ve düzenleyici değişken analizleri için Hayes'in (2022) makrosu kullanılmıştır. Sonuçlar, yaş, cinsiyet, ilişki süresi ve mesafesi kontrol edildiğinde, ilişki durumu ile çatışma sıklığının anlamlı şekilde ilişkili olduğunu göstermektedir. Evli olmayanlar, evlilere kıyasla daha sık çatışma yaşadığını belirtmektedir. Çatışma çözme stilleri açısından ise, evli olmayanlar partnerlerinin daha fazla yapıcı (konuşma, bağlılık) stil kullandığını bildirirken, evli bireyler hem kendilerinin hem de partnerlerinin daha fazla yapıcı olmayan (çıkış, yok sayma) stil benimsediğini bildirmektedir. Ayrıca, partnerini daha duyarlı algılayan evli bireyler, evli olmayanlara kıyasla partnerlerinin yapıcı çatışma çözme yöntemlerinden konuşma stilini daha fazla kullandığını bildirmektedir. Öte yandan, partnerini daha duyarsız algılayan evli bireyler, evli olmayanlara kıyasla partnerlerinin yapıcı olan çatışma çözme yöntemlerinden konuşma stilini daha az kullandığını bildirmektedir. Ek olarak, partnerini daha duyarsız algılayan evli bireylerin, evli olmayanlara kıyasla yapıcı olmayan çatışma çözme yöntemlerinden yok sayma stilini daha fazla kullandığı da bulgular arasında yer almaktadır. Çalışmanın bulgularının, romantik ilişkiler bağlamında çatışmalardaki ilişki dinamiklerine dair faktörlerin daha iyi anlaşılması için mevcut alanyazına önemli bir katkı sunacağı düşünülmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: romantik ilişkiler, ilişki durumu, çatışma çözüm yöntemleri, algılanan partner duyarlılığı ve duyarsızlığı

Kaynakça

- Caughlin, J. P., Vangelisti, A. L., & Mikucki-Enyart, S. L. (2006). Conflict in dating and marital relationships. *The Sage handbook of conflict communication: Integrating theory, research, and practice*, 129-157.
- Cramer, D. (2000). Relationship satisfaction and conflict style in romantic relationships. *The Journal of Psychology*, 134(3), 337-341.
- Crasta, D., Rogge, R. D., Maniaci, M. R., & Reis, H. T. (2021). Toward an optimized measure of perceived partner responsiveness: Development and validation of the perceived responsiveness and insensitivity scale. *Psychological Assessment*, 33(4), 338–355. <https://doi.org/10.1037/pas0000986>
- Gordon, A. M., & Chen, S. (2016). Do you get where I'm coming from?: Perceived understanding buffers against the negative impact of conflict on relationship satisfaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 110(2), 239–260. <https://doi.org/10.1037/pspi0000039>
- Rusbult, C. E., Verette, J., Whitney, G. A., Slovik, L. F., & Lipkus, I. (1991). Accommodation processes in close relationships: Theory and preliminary empirical evidence. *Journal of Personality and Social Psychology*, 60(1), 53.
- Taluy, N. (2018). İkili ilişkilerde çatışma çözme tepkileri ölçeği: geçerlik ve güvenirlik sınama çalışması. *Psikoloji Çalışmaları*, 38(1), 33-51.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Özgür İrade ve Belirlenimcilik İnançlarının Komplo, Paranormal ve Sahte Bilim İnançlarıyla İlişkisi

Kıvanç Konukoğlu^a, Ayşenur Düzgün^b, Eylül Deran Atalay^c, Ece Sezen Bağcı^d, Onurcan Yılmaz^e, Sinan Alper^b

^aAcıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bYaşar Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^cCoventry University, Centre for Trust, Peace and Social Relation

^dÇankaya Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^eKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışmada, kişisel eylemlilik inançlarının (KEİ; özgür irade, bilimsel ve kaderci belirlenimcilik ile öngörülemezlik) Gerçekliği Şüpheli İnançlar (GŞİ; komplo teorileri, paranormal inançlar ve sahte bilim inançları) ile nasıl ilişkilendiği iki ön kayıtlı çalışma ile Türkiye (N = 682) ve Birleşik Krallık örneklemeleri (N = 532) üzerinden incelenmiştir. Çalışmanın sonuçlarına göre, kaderci ve bilimsel belirlenimcilik tüm GŞİ türleriyle pozitif ilişkili bulunmuş; kaderci belirlenimcilik GŞİ ile görece en güçlü ilişkilere sahip olmuştur. Özgür irade inancı ise, Türkiye’de komplo teorileri ve paranormal inançlarla pozitif ilişki gösterirken, Birleşik Krallık’ta sadece sahte bilim inançlarıyla anlamlı ilişki göstermiştir. İnsanların kesinlik ve kontrol ihtiyacının tehdit altında olması, sonuçları dış faktörlere atfederek basit açıklamalar sağlayan inançları benimsemelerine yol açabilmektedir (Douglas vd., 2017; Greenaway vd., 2013). Buna göre, hem bilimsel hem de kaderci belirlenimcilik inançlarının, bireylerin üzerlerindeki kontrol duygusunu azaltıyor ve bunun sonucunda daha basit açıklamalar sunan GŞİ’ye yönlendiriyor olabileceği tahmin edilmektedir. Öngörülemezliğe yönelik inanç ise Türkiye’deki GŞİ ile beklenmedik bir şekilde pozitif ilişkili bulunmuş, ancak Birleşik Krallık’ta bu ilişki gözlenmemiştir. Türkiye’deki yüksek çevresel tehditlerin ve belirsizliğin bireyleri daha çok bu tür inançlara yönlendiriyor olabileceği düşünülmektedir. Sonuç olarak bu çalışma, KEİ ve GŞİ arasında güçlü bir ilişki olduğunu ortaya koymaktadır. Hatta bu ilişki, kültürel farklılıklar nedeniyle çeşitlilik göstermektedir. Çalışmanın bulguları, özgür irade ve belirlenimcilik inançlarının kültürel bağlamlar içinde nasıl şekillendiğine ve GŞİ’ye yönelme nedenlerine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Sonuçlarımız, kişisel eylemlilik ile GŞİ arasındaki bağlantının altını çizmekte ve GŞİ’nin kişisel eylemlilik algısının azalmasına karşı bir koruma görevi görebileceğini düşündürmektedir. Bu çalışma 221K046 numaralı TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında yapılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: komplo inançları; sahte bilim inançları, paranormal inançlar, özgür irade, determinizm

Kaynakça

- Douglas, K. M., Sutton, R. M. ve Cichocka, A. (2017). The psychology of conspiracy theories. *Current Directions in Psychological Science*, 26(6), 538–542. <https://doi.org/10.1177/0963721417718261>
- Greenaway, K. H., Louis, W. R. ve Hornsey, M. J. (2013). Loss of control increases belief in precognition and belief in precognition increases control. *PLoS One*, 8(8), e71327. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0071327>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

Derin Düşünmenin Faydacı Niyet ve Davranış Üzerindeki Rolü

Rozelin Vurgun^a, Burak Doğruyol^a, Ozan İşler^b, Onurcan Yılmaz^a^aKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bDr., Queensland Teknoloji Üniversitesi, Ekonomi Bölümü**Öz**

Greene vd. (2001) derin düşünmenin faydacı karar vermede rol oynadığını öne sürmektedir. Bu varsayımı test eden çeşitli derin düşünme ölçümleri faydacı kararı açıklamada tutarsız sonuçlar ortaya koymuştur (Rehren, 2024). Benzer şekilde, standart faydacı ölçüm olarak kullanılan kurban ikilemleri, psikopati ile ilişkisi ve gerçek hayattaki faydacı kaygıları yansıtmaması nedeniyle eleştirilere maruz kalmaktadır (Kahane, 2015). Bu araştırma kapsamında, Greene'in varsayımını test etmek ve faydacı niyet ile gerçek davranış arasındaki ilişkiyi incelemek için iki çalışma yürüttük. Tüm çalışmalar Amerika örnekleminde oluşmaktadır ve katılımcılara Prolific platformu üzerinden ulaşılmıştır. Çalışma 1'in ön testinde (N = 1200) düşünce stilleri ve bilişsel performans ölçümleri ile faydacı kararı niyet düzeyinde ölçen tarafsız iyilik ve araçsal zarar alt ölçeklerini kullanarak test ettik (Oxford Faydacılık Ölçeği). 17 ay sonra, aynı katılımcıları çağırdığımız (N = 321) son testte, faydacılığı davranış düzeyinde ölçmeyi amaçlayan Parasal Ahlaki İkilem (PAİ) oyununu kullandık. Hiyerarşik regresyon analizi ile test edilen Çalışma 1'in bulguları, açık fikirli düşünmenin ve analitik düşünme performansının faydacı davranışı pozitif yönde yordadığını gösterirken bilişsel ölçümlerin faydacı niyetler ile ilişkisi tutarlı sonuçlar göstermemiştir. Bununla birlikte ne tarafsız iyilik ne de araçsal zarar davranışsal faydacılık kararını yordamıştır. Çalışma 2'de (N = 1547) deneysel desen kullanarak duygu ve derin düşünmenin deneysel etkisini PAİ üzerinde test ettik. Keşifsel olarak yapılan genelleştirilmiş lineer model analiz sonuçları, beklentilerin tersine, derin düşünmenin faydacı davranış gösterme ihtimalini kontrol grubuna göre %28 azalttığını göstermiştir. Sonuçlar, faydacı davranış için derin düşünmenin önemini ilişkisel düzeyde desteklerken, deneysel etkinin aksi yönde ortaya çıkması alternatif mekanizmaların devreye girdiğine işaret etmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: faydacılık, derin düşünme, bilişsel performans, niyet-davranış farkı, Oxford Faydacılık Ölçeği

Kaynakça

- Greene, J. D., Sommerville, R. B., Nystrom, L. E., Darley, J. M. ve Cohen, J. D. (2001). An fMRI investigation of emotional engagement in moral judgment. *Science*, 293(5537), 2105-2108.
- Kahane, G. (2015). Sidetracked by trolleys: Why sacrificial moral dilemmas tell us little (or nothing) about utilitarian judgment. *Social Neuroscience*, 10(5), 551-560.
- Rehren P. (2024). The effect of cognitive load, ego depletion, induction and time restriction on moral judgments about sacrificial dilemmas: a meta-analysis. *Frontiers in Psychology*, 15, 1388966.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Bilişsel Sağlığın Yordayıcısı Olarak Büyük Beşli: Temsili Türkiye Örnekleme Bulguları

Barış Sevi^a

^aMEF Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Yaşlanmayla birlikte artan bilişsel gerileme, demans gibi bilişsel sağlık sorunlarına yol açarak milyonlarca insanı etkilemektedir. Bu sorunları öngören temel etkenler genetik faktörlere dayansa da psikolojik faktörlerin de önemli bir rol oynadığı bilinmektedir; bu faktörler arasında kişilik özellikleri özellikle öne çıkmaktadır. Büyük Beşli kişilik özelliklerinin (Deneyime Açıklık, Sorumluluk, Dışadönüklük, Uyumluluk ve Nevrotiklik), demans riski ve bilişsel fonksiyonlar gibi bilişsel sağlık değişkenleri ile ilişkili olduğu gösterilmiştir. Türkiye'nin giderek yaşlanan bir nüfusa sahip olması, bilişsel sağlık sorunlarının önemini artırmaktadır. Bu bağlamda, bu çalışma Türkiye'deki orta yaş ve üzeri bireylerde Büyük Beşli kişilik özelliklerinin bilişsel sağlıkla ilişkisini incelemeyi amaçlamıştır. Çalışmada İstanbul temsili 50 yaş ve üzeri örneklemden ($N = 651$) yüz-yüze anket yöntemiyle veri toplanmıştır. Analizlere hafıza ile ilgili tıbbi tanı almış kişiler dahil edilmemiştir, analiz örnekleme 617 kişiden oluşmuştur ($Ort. Yaş = 58.54$, $SS Yaş = 6.76$; %50.4 Kadın). Katılımcıların büyük beşli kişilik özellikleri (Cemalcılar ve ark., 2021) ve yaptıkları bilişsel hatalar (Ekici ve ark., 2016) ölçülmüştür. Bilişsel hatalar, bilişsel sağlığın bir göstergesidir ve bu ölçümde hem toplam skor hem de Unutkanlık, Dikkat Dağınıklığı ve Yanlış Tetiklenme alt alan skorları hesaplanmıştır. Büyük beşli kişilik özelliklerinin bilişsel hata skorları ile olan bağlantısı çoklu değişkenli regresyon modelleri ile incelenmiştir. Sonuçlar yüksek uyumluluk ve nevroitiklik seviyelerinin toplam ve alt alan skorlarında daha yüksek bilişsel hatayı yordadığını, yüksek sorumluluk seviyesinin ise toplam ve alt alan skorlarında daha az bilişsel hatayı yordadığını göstermiştir. Ayrıca, daha yüksek dışadönüklük seviyesinin unutkanlık alt alanında daha az bilişsel hatayı yordadığı görülmüştür. Sonuçlar kişilik özelliklerinin bilişsel sağlık ile olan bağlantısını Türkiye örnekleminde desteklemektedir. Çalışma halk sağlığına yönelik oluşturabilecek koruyucu politikaların geliştirilmesi açısından değer taşımaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kişilik, bilişsel sağlık, büyük beşli, sağlık psikolojisi, bilişsel hatalar

Kaynakça

- Cemalcılar, Z., Baruh, L., Kezer, M., Soto, C. J., Sumer, N., & John, O. P. (2021). Testing the BFI-2 in a non WEIRD community sample. *Personality and Individual Differences*, 182, 111087.
- Ekici, G., Uysal, S. A., & Altuntaş, O. (2016). The validity and reliability of cognitive failures questionnaire in university students. *Fizyoterapi Rehabilitasyon*, 27(2), 55-60

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Derin Düşünme Sahte Haberlere İnancı Nasıl Etkiler?

Fatih Bayrak^{ab}, İnci Boyacıoğlu^a, Onurcan Yılmaz^c^aDokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bBaşkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Literatürde sosyal medyada karşılaşılan politik sahte haberlere inancın altında yatan sosyal psikolojik mekanizmaları açıklamaya yönelik iki teorik yaklaşım öne çıkmaktadır: Güdülenmiş Muhakeme ve Analitik Muhakeme. Güdülenmiş Muhakeme yaklaşımı; bireylerin kendi politik kimlikleriyle uyumlu sahte haberlere inanmaya hali hazırda yatkın olduklarını ve derin düşünmenin kimlik koruyucu bir işlev sergileyerek kendi kimliğini destekleyici sahte haberlere inanma eğilimini güçlendirdiğini ileri sürmektedir. Analitik Muhakeme yaklaşımı ise, derin düşünmenin bilişsel ayrıştırma etkisi yaratarak doğruluğu artırdığını ve böylece sahte haberlere inancı azalttığını savunmaktadır. Öte yandan, literatürdeki araştırmalar korelasyonel desenlere dayanmaları ve kullandıkları manipülasyon tekniklerinin etkisizliği nedeniyle derin düşünmenin sahte haber inancı üzerindeki nedensel etkilerini ortaya koyamamaktadır. Bu eksikliklerden hareketle; etkili bir derin düşünme aktivasyonu tekniği olduğu geçmiş çalışmalarda tespit edilmiş olan bilişsel yanlılık eğitimi, ilk kez sahte haberler bağlamında kullanılarak, derin düşünmenin hangi teorik yaklaşımın hipotezlerini destekleyici yönde etkiler açığa çıkardığı incelenmiştir. Araştırma kapsamında, Amerika'daki Demokrat ve Cumhuriyetçi politik gruplar örnekleminde (N = 1061), yüksek istatistiksel güce sahip bir önkayıtlı deney gerçekleştirilmiştir. Karışık desen ANOVA analizleri sonucunda elde edilen bulgular, her iki politik grup kimliğinden katılımcıların da sosyal medya aracılığıyla kendi politik kimliklerini destekleyen sahte haberlere inanmaya ve bu haberleri kişisel sosyal medya hesapları üzerinde yaymaya benzer şekilde eğilimli olduğunu göstermiştir. Geçmiş araştırmaların aksine, daha güçlü bir manipülasyon tekniği kullanılmasına rağmen, derin düşünmenin sahte haberlere inancı azaltıcı etkisi tespit edilememiştir. Öte yandan, derin düşünmenin Demokratlarda sahte haberleri kişisel sosyal medya hesapları üzerinden paylaşarak yayma isteğini azaltıcı bir etki gösterdiği, Cumhuriyetçiler söz konusu olduğunda ise böyle bir etkinin açığa çıkmadığı bulunmuştur. Araştırmanın bulguları, politik haberlere yönelik değerlendirmelerde sosyal kimliğin rolünü vurgulamakta ve derin düşünmenin dezenformasyona karşı potansiyel koruyucu etkisinin bireyin sosyal kimliğinin özelliklerine bağlı olarak şekillenebileceğine işaret etmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: derin düşünme, ideoloji, sosyal kimlik, sahte haberler

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Bilimsel Akıl Yürütme Yoluyla Gerçekliği Şüpheli İnançları Azaltmak Mümkün Mü?

Tuççenaz Elcil^a, Gülben Bağlıcakoğlu^b, Onurcan Yılmaz^c, Sinan Alper^b

^aDokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bPsikoloji Bölümü

^cKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Komple, paranormal ve sahte bilim inançlarını kapsayan Gerçekliği Şüpheli İnançlar (GŞİ), sosyal medyanın yaygınlaşmasıyla beraber hızla yayılmaya başlamış ve önemli bir sorun haline gelmiştir. Mevcut araştırma ekibiyle yapılan bir önceki çalışmada, çeşitli GŞİ'lere inanma eğilimi gösteren bireylerin, araştırmacılar tarafından üretilmiş, bireylerin ilk defa duydukları, dolayısıyla herhangi bir aşinalıkları olmayan Kurgusal GŞİ'lere (KGŞİ) de inanma eğilimi gösterdikleri bulunmuştur. Bilindik ya da kurgusal inançlar olması fark etmeksizin bu inançlara sahip olma eğilimini yordayan değişkenler incelendiğinde, analitik düşünme, bilimsel akıl yürütme gibi düşünsel becerilerin önemli faktörler olduğu görülmektedir. Bu bağlamda mevcut çalışmada bir bilimsel akıl yürütme (BAY) eğitim programı oluşturulmuş ve bu eğitim yoluyla bireylerin KGŞİ'lere inanma eğilimlerini azaltabilmenin mümkün olup olmadığı araştırılmıştır. Katılımcılar ($N = 1697$), birinin kontrol koşulu grubu olduğu, diğer sekizinin ise BAY eğitiminin modülleri olan toplamda dokuz gruptan birine rastgele atanmıştır. Katılımcılardan, hem atandıkları grubun eğitim videolarını izlemeden önce hem de sonra BAY ve KGŞİ ölçümleri alınmıştır. T-test aracılığıyla yapılan ön test-son test karşılaştırmaları, BAY eğitiminin bireylerin BAY becerilerini artırdığını ve özellikle komple teorilerine inanma eğilimlerini azalttığını göstermiştir. Beklenmedik şekilde, BAY eğitiminin, sahte bilim inançlarını artırdığı görülmüştür. BAY eğitim modüllerinden yalnızca birinin (BAY 2: Bilimde Ölçüm Nasıl Yapılır?) paranormal inançları azalttığı görülmüştür. Tekrarlı ölçümlerde ANOVA analizi ile BAY eğitimi gruplarının her biri kontrol grubuyla karşılaştırıldığında, yine "BAY 2: Bilimde Ölçüm Nasıl Yapılır?" konulu eğitim modülünün paranormal ve sahte bilim inançları üzerinde görülen etkisi hariç herhangi bir anlamlı etkiye rastlanmamıştır. Bu sonuçlar, BAY eğitiminin GŞİ üzerindeki etkisinin hangi şartlar altında gözlemlenebileceği ve bu etkinin sınırlılıkları hakkında önemli bilgiler vermektedir.

Bu araştırma 221K535 numaralı TÜBİTAK 3501 projesi kapsamında yapılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Komple inançları, Paranormal inançlar, Sahte bilim inançları, Kurgusal Gerçekliği Şüpheli İnançlar, Bilimsel akıl yürütme

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Ahlaki Temeller ve Tehdit Algısının Tolerans ile İlişkisi: Suriyeliler Örneğinde Gruplar Arası İlişkiler Zeynep Ecem Piyale^a, Sevim Cesur^a^a*İstanbul Bilgi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü***Öz**

Coğrafi hareketlilik arttıkça, gruplar arası tolerans kavramı üzerine yapılan çalışmalarda artış olmuştur. Literatüre bakıldığında tolerans kavramının iki farklı şekilde tanımlandığı görülmektedir. Klasik tolerans anlayışı, kavramı 'müsamaha göstermek' olarak tanımlamakta (Verkuyten ve Yogeewaran, 2017), öte yandan modern tolerans anlayışı ise saygı, kabul ve takdir yoluyla daha çok bir değer yönelimi olarak çerçevelenmektedir (Hjerm ve diğerleri, 2020). Bu iki tolerans tanımı, farklı ahlaki bağlamlar ve gruplar arası tehdit arasındaki ilişkiye odaklanan bu araştırmada iki çalışma ile incelenmiştir. Çalışma 1'de (N=286) iki farklı tolerans kavramının farklı ahlaki temeller ile olan ilişkisi ve gruplar arası tehdidin aracı rolüne Suriyeliler özelinde bakılmıştır. Analiz sonuçları klasik ve modern toleransın benzer ahlaki temellerle ilişkili olduğunu, bağlayıcı temellerin toleransı azaltırken, bireyselleştirici temellerin toleransı arttırdığını göstermiştir. Tehdit aracı etkisine bakıldığında ise güvenlik tehdidi sadece modern toleransta, sembolik tehdit ise hem modern hem klasik toleransla olan ilişkide toleransı zayıflatma etkisi göstermektedir. Çalışma 2'de (N=469) ahlaki temeller-tolerans ilişkisi deneysel olarak test edilmiştir. Bu amaçla farklı ahlaki temel manipülasyonları içeren, Suriyelilere ilişkin haber metinleri katılımcılara sunulmuş ve sonrasında gruplar arası tolerans ve tehdit algısı seviyelerinde farklılık olup olmadığı analiz edilmiştir. Sonuç olarak modern tolerans kavramında bakım ve otorite temelleri sadakat temeline göre toleransı daha fazla arttırmaktadır. Bakım temeli, benzer şekilde klasik toleransta da sadakat ve kutsallık temeline göre toleransı arttırmaktadır. Gruplar arası tehdit algısı değişkenine bakıldığında da bakım ve özgürlük temelleri sadakat temeline kıyasla gruplar arası tehdit algısını düşürmektedir. Bulgular genel olarak incelendiğinde bakım ahlaki temelinin toleransı arttırıcı ve tehdit algısını azaltıcı, sadakat temelinin ise tam tersi olarak toleransı azaltıcı ve tehdit algısını arttırıcı etkisi görülmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: gruplar arası tolerans, ahlaki temeller kuramı, ahlaki çerçevelendirme, modern tolerans, katlanma temelli tolerans, gruplar arası tehdit

Kaynakça

- Hjerm, M., Eger, M. A., Bohman, A., Fors Connolly, F. (2020). A new approach to the study of tolerance: Conceptualizing and measuring acceptance, respect, and appreciation of difference. *Social Indicators Research*, 147(3), 897-919.
- Verkuyten, M., Yogeewaran, K. (2017). The social psychology of intergroup toleration: A roadmap for theory and research. *Personality and Social Psychology Review*, 21(1), 72-96.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Ekonomik Tehdit ve Gruplararası İlişkiler: Dini Ortak Grup Kimliği ile Ahlaki Duyguların Suriyeli Mültecilere Yönelik Temas Niyetiyle İlişkisi

Büşra Eylem Aktaş^a, Tolga Ergiyen^b, Taylan Yurtbakan^a

^a*İstanbul Medipol Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

^b*İzmir Ekonomi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

Öz

Ev sahibi ülke vatandaşları ile mülteciler arasındaki olumlu etkileşimleri teşvik etmek birçok toplumda temel bir odak noktasıdır. Ancak ekonomik zorluklar, mültecilerle olumlu etkileşimler kurmanın önünde bir engel oluşturmaktadır (Turkoglu vd., 2022). Geçmiş araştırmalar, Türkiye'deki çoğunluk ile ortak bir dini kimliği paylaşmanın, Türkler arasında mültecilere yönelik önyargılı tutumları azaltabileceğini göstermiştir (Morgül ve Savaşkan, 2021). Bu çalışma, ekonomik tehdit algısının temas niyetleri üzerindeki etkisini, pozitif (çoşku, sempati ve gurur) ve negatif (tiksinme, öfke ve suçluluk) ahlaki duyguların aracılığıyla ve dini ortak kimlik ile sosyoekonomik statünün (SES) bu süreçteki düzenleyici rolüyle birlikte ele almaktadır. Ön kaydı yapılan çalışmada katılımcılar, rastgele olarak ekonomik tehdit veya kontrol koşuluna atanmıştır. Ekonomik tehdit koşulunda, Türkiye'deki mevcut ekonomik durumun getirdiği zorluklar vurgulanmıştır. Katılımcılardan bu koşul sonrasında Suriyeli mültecilere yönelik tutumlarını, pozitif ve negatif duygularını ve gelecekteki temas niyetlerini bildirmeleri istenmiştir. Toplamda 508 katılımcıdan toplanan veriler, ön kayıt edilen kriterlere göre filtrelenmiş ve analizler 330 katılımcı üzerinden yürütülmüştür. Sonuçlar, ekonomik tehdidin beklenen etkiyi göstermediğini ortaya koymuştur. Ekonomik tehdit koşulunun, pozitif/negatif duygular veya temas niyeti üzerinde anlamlı bir etkisi gözlemlenmemiştir. Korelasyon analizi sonuçlarından hareketle yürütülen aracı değişken modellemesi, dini ortak grup kimliğinin mültecilerin Türkiye'de yaşamalarına yönelik ortaya çıkan negatif ahlaki duyguları azalttığını ve bu sayede mültecilerle temas niyetinin arttığını göstermiştir. Bu etkinin, düşük SES grubunda daha güçlü olduğu görülmüştür. Aynı modelde pozitif duyguların temas niyeti üzerindeki aracılık rolü ise anlamlı bulunmamıştır. Bu bulgular, ekonomik tehdit olmasa bile, düşük SES'li bireylerin dini ortak grup kimliği aracılığıyla mültecilere yönelik negatif duygularının azalabileceğini ve bunun sonucunda temas niyetlerinin artabileceğini göstermektedir. Ayrıca, bu ilişkilerin düşük SES grubunda daha belirgin olması, sosyoekonomik statünün önemli rol oynadığını vurgulamaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: ekonomik tehdit, dini ortak grup kimliği, sosyoekonomik statü, pozitif ve negatif duygular, temas niyeti

Kaynakça

- Morgül, K., & Savaşkan, O. (2021). Identity or interests? Religious conservatives' attitudes toward Syrian refugees in Turkey. *Migration Studies*, 9(4), 1645-1672. <https://doi.org/10.1093/migration/mnab039>
- Turkoglu, O., Canavan, M., & Icduygu, A. (2023). The economic limits of empathy? Analysing variation in the attitudes of oppressed minority groups towards refugees. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 49(19), 4850-4869. <https://doi.org/10.1080/1369183X.2022.2085081>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Gruplararası Temas ile Ekolojik Pratikler Arasındaki İlişki: Sosyal Mesafe Arzusu, İklim Değişikliğinin İnkârı ve Ekolojik Baskınlık Yönelimi Değişkenlerinin Rolü

Deniz Eniç^a, Ezgi Kaşdarma^b,

^aAdana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bKütahya Dumlupınar Üniversitesi, Psikoloji

Öz

Günümüz dünyasının en büyük sorunlarından biri iklim değişikliğidir. İklim değişikliği krizi ile mücadele edebilmek bu sorunun nedenleri, sonuçları ve çözüm yollarının bütüncül şekilde anlaşılmasıyla mümkündür. Sosyal psikologlar, sosyal psikoloji kavram ve kuramları açısından iklim değişikliğini incelemekte, özellikle iklim değişikliğine yönelik tutum ve davranışlarla ilişkili mekanizmaların anlaşılmasında önemli katkılar sunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, insanların iklim değişikliğini kabulü ve çevre yanlısı davranışları gruplararası ilişkiler literatürü kapsamında incelemektir. Bu doğrultuda literatüre dayanarak gruplararası temas ve ekolojik pratikler arasındaki ilişkiye dair geliştirilen kavramsal model AMOS 22 ile test edilmiştir. Araştırmada çevrimiçi bir anket sitesi aracılığıyla kendisini Türk kimliğiyle tanımlayan 766 katılımcıdan (528 Kadın, 238 Erkek; Ort. Yaş = 24.03, SS = 7.60) veri toplanmış ve araştırmanın dış grubu olarak Kürt kimliğini benimsemiş bireyler belirlenmiştir. Veri toplama araçları arasında dış gruba girilen temasın niteliği, niceliği, dış gruba temas arzusu, ekolojik baskınlık yönelimi, iklim değişikliğinin inkârı ve ekolojik pratikler değişkenlerini içeren ölçüm araçları bulunmaktadır. Modelde ekolojik baskınlık yöneliminin düzenleyici rolü incelenmiş, katılımcıların yarıya yakını (%47) düşük ekolojik baskınlık yönelimine, diğer yarısı (%53) yüksek baskınlık yönelimine sahip olacak şekilde iki gruba ayrılmıştır. Bulgular beklentilerle uyumlu şekilde temasın niteliğinde ve niceliğindeki artışa bağlı olarak dış gruba sosyal mesafe arzusunda azalma olduğunu göstermiştir. Katılımcıların dış gruba sosyal mesafe arzusu arttıkça iklim değişikliğini inkâr etme düzeyleri de artmıştır. Ekolojik pratiklerin gerçekleştirilme düzeyi ise hem sosyal mesafe arzusundaki hem de iklim değişikliğinin inkârındaki artışa bağlı olarak azalmıştır. Ekolojik baskınlık yöneliminin düzenleyici rolü incelendiğinde, katılımcıların sosyal mesafe arzusu ile ekolojik pratiklerde bulunma düzeyleri arasındaki negatif ilişki yalnızca ekolojik baskınlık yönelimi düşük bireyler için anlamlıdır. Diğer bir ifadeyle, ekolojik baskınlık yönelimi yüksek bireylerde gruplararası süreçlere ilişkin değişkenlerin çevreci davranışları yordayıcı etkisi anlamlı değildir. Ekolojik baskınlık yöneliminin düzenleyici rolünün incelenmiş olması, çalışmanın en özgün taraflarındandır. Sonuç olarak, gruplararası temasın dış gruba sosyal mesafe arzusu ve ekolojik pratiklerle ilişkilerine dair önerilen kavramsal modeli destekleyen bulgular elde edilmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: gruplararası temas, sosyal mesafe, iklim değişikliği, ekolojik pratikler

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Kalıpyargı İçeriği Modeli ve Gruplar Arası Kaygı Bağlamında Bulgaristan Göçmenlerine ve Alevilere Yönelik Sosyal Mesafenin İncelenmesi

Gülçin Akbaş^a, Leman Korkmaz^b, Yağmur Şimşek^b, Berfin Gökkaya^b, Remziye Ceren

Kurul^b

^aAtılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
^bOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Kalıpyargı İçeriği Modeli, dış gruplara yönelik duygu ve davranışların şekillenmesinde önemli rol oynayan kalıpyargıları iki boyutta ele alır: sevecenlik (algılanan dostane ve işbirlikçi tutum) ve yetkinlik (algılanan beceri ve etkinlik). Gruplar arası kaygı ise, bireylerin dış grup üyeleriyle etkileşimlerinde hissettikleri rahatsızlık ve genellikle olumsuz sonuçlar beklentisiyle ilişkilendirilir. Bu kaygı, bireylerin dış grup üyeleriyle etkileşime girme veya onlardan uzak durma kararlarında rol oynar. Bu araştırmanın amacı, Türkiye'deki iki azınlık grup olan Bulgaristan göçmenlerine ve Alevilere yönelik kalıpyargıların sosyal mesafe üzerindeki etkilerini ve bu ilişkide gruplar arası kaygının aracılık rolünü incelemektir. Araştırma, iki ayrı katılımcı grubuyla yürütülmüştür: Birinci grup (N=206), Bulgaristan'dan gelen Türk göçmenlere ilişkin algılarını belirtmiş; ikinci grup (N=203) ise Alevilere yönelik algılarını çevrimiçi ortamda ifade etmiştir. Sevecenlik, yetkinlik kalıpyargıları ve sosyal mesafe arasındaki ilişkide gruplar arası kaygının aracı rolünü incelemek amacıyla yol analizi uygulanmıştır. Bulgaristan göçmenlerine yönelik algının incelendiği ilk grupta, gruplar arası kaygı yetkinlik ile sosyal mesafe arasındaki ilişkiye aracılık etmiştir. Yetkinlik algısının yüksek olması, gruplar arası kaygının azalmasına ve dolayısıyla sosyal mesafenin düşmesine neden olmuştur. Alevilere yönelik algının incelendiği ikinci grup içinse sevecenlik belirleyici bir faktör olmuş; yüksek sevecenlik algısı, gruplar arası kaygıyı azaltmış ve bu da sosyal mesafenin azalmasına yol açmıştır. Bulgular, farklı azınlık grupları için, sevecenlik ve yetkinliğin dış grup tutumları üzerindeki belirleyici etkisinin aynı olmadığını göstermiştir. Bu bağlamda, yürütülen çalışmanın dış-grup tutumlarına yönelik çalışmalarda, sosyal-tarihsel bağlamın dikkate alınmasının gerekliliğine işaret ettiğini söylemek mümkündür. Alevilere ve Bulgaristan göçmenlerine yönelik değerlendirmelerin farklı katılımcılar tarafından yapılmış olması, bulguların ele alınan azınlık grupların farklı olmasıyla ilişkili olduğu kadar, katılımcı gruplarının farklılığından kaynaklanabileceğini düşündürülebilir ve bu önemli bir sınırlılıktır. Ancak, Alevilere ve Bulgaristan göçmenlerine yönelik tutumlara ilişkin çalışmaların az olması nedeniyle, yürütülen çalışmanın dış-gruplara yönelik sosyal mesafeyi azaltmaya ilişkin gelecekte yürütülecek çalışmalar ve müdahale programları için yol gösterici olması beklenmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sosyal mesafe, kalıpyargı içeriği, yetkinlik, sevecenlik, gruplararası kaygı

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Suriyeli Göçmenlere Yönelik Olumlu ve Olumsuz Tutumlarda Medyanın Rolü: Çerçeveleme ve Yankı Odası Etkisi

Saliha Özkanlı^a, Derya Hasdağ^b

^a*İstanbul Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

^b*Ankara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

Öz

Bu çalışma, medyanın Suriyeli göçmenleri sunumunun Türkiye’de yaşayan yerli halkın Suriyelileri insandılaştırma, Suriyelilere yönelik kolektif şiddet eylemlerini meşru görme, Suriyelilere yönelik tolerans ve olumlu duygu düzeyleri üzerindeki etkilerini çerçeveleme etkisi (Slothuus, 2008) ve yankı odası (Del Vicario ve ark., 2016) üzerinden tespit etmeyi amaçlamaktadır. Yapılan çalışmada, çerçeveleme etkisi katılımcılara sunulan haber içerikleri üzerinden, yankı odası ise haber metni altında sunulan kullanıcı yorumları üzerinden değerlendirilmiştir. Bu doğrultuda 2 (yorum: olumlu, olumsuz) x 3 (metin: olumlu, olumsuz, nötr) faktöriyel desene sahip deneysel bir çalışma yapılarak 236 katılımcıdan veri toplanmıştır. Demografik bilgi formunun yanı sıra veri toplama aracı olarak İnsanın Yükselişi, Kolektif Şiddet İnançlar, Dış Grup Tolerans Ölçeği ve Duygu Termometresi kullanılmıştır. Çok Değişkenli Varyans Analizi (MANOVA) bulguları olumlu kullanıcı yorumlarının olumsuz kullanıcı yorumlarına kıyasla Suriyelileri daha fazla insandılaştırmaya neden olduğunu göstermiştir. Ayrıca, olumlu metin altında olumlu yorum okumak, olumlu metin altında olumsuz yorum okumaya kıyasla Suriyeli göçmenlere yönelik daha fazla kolektif şiddet eylemlerini meşrulaştırmaya yol açmıştır. Nötr metin altında olumsuz kullanıcı yorumu okumak da olumlu metin altında olumsuz kullanıcı yorumu okumaya kıyasla daha fazla kolektif şiddeti meşrulaştırmaya neden olmuştur. Hem metnin hem yorumun olumsuz olmasının, nötr metin altında olumsuz yorum okumaya kıyasla Suriyeli göçmenlere karşı daha fazla tolerans ve olumlu duygulara neden olduğu görülmüştür. Bulgular ilgili alanyazın doğrultusunda tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: medya, çerçeveleme etkisi, yankı odası etkisi, Suriyeli göçmenler, insandılaştırma, kolektif şiddeti meşrulaştırma, tolerans, duygu

Kaynakça

- Del Vicario, M., Bessi, A., Zollo, F., Petroni, F., Scala, A., Caldarelli, G., Stanley, H. E. ve Quattrociocchi, W. (2016). The spreading of misinformation online. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, 113(3), 554-559.
- Slothuus, R. (2008). More than weighting cognitive importance: A dual-process model of issue framing effects. *Political Psychology*, 29(1), 1-28.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Erkekliğin Güzellik Normlarına Etkisinin İncelenmesi

Ece Akça-Doğan^a^aEge Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Toplumsal cinsiyet kurgusu olarak erkeklik, kırılğan erkeklik tezi çerçevesinde kazanılması ve sürekli desteklenmesi gereken, aynı zamanda kaybedilmesi mümkün bir sosyal statü olarak ele alınmaktadır (Vandello vd., 2008). Kırılğan yapıdaki erkeklik sosyal olaylar ile tehdit edilebilir ve çeşitli çabalarla geri kazanılması gerekmektedir. Kaybedilen erkekliğin geri kazanılmasına yönelik gerçekleştirilen davranışlar gruplar arası ilişkilerle yakından ilişkilidir (örn., Dahl vd., 2015; Glick vd., 2007). Bu çalışma iki araştırma ile erkeklik kurgusunun kadınlara yönelik güzellik algıları ve güzellik normları ile ilişkisini incelemiştir. İlk araştırmada 381 (190 kadın, 183 erkek) üniversite öğrencisine erkek rol normları envanteri, güzellik mitleri ölçeği ile cinsiyetçilik ve güç değerlerine yönelik ölçekler uygulanmıştır. Aracı değişken analiz bulgularına göre, erkeklik rol normlarının desteklenmesi kişilerde toplumsal olarak daha fazla güce sahip olma ihtiyacını arttırmakta ve bu artış da kadınlara yönelik güzellik algısının daha baskıcı bir şekil almasına yöneltmektedir. İkinci araştırma, erkeklik ve güzellik normları arasındaki ilişkiyi deneysel bir şekilde incelemektedir. Araştırmada 239 (76 kadın, 163 erkek) katılımcıya toplumsal cinsiyet manipülasyonu (tehdit edilmesi veya desteklenmesi) uygulanmış ve güç değerleri ölçümü ve güzellik mitleri ölçeği uygulanmıştır. Bulgulara göre, erkekler toplumsal cinsiyet tehdidinden kadınlardan daha fazla etkilenmektedir. Ancak erkekliğin tehdit edilmesinin güzellik normlarını destekleme üzerindeki etkisine ulaşamamıştır. Bu araştırma Tübitak tarafından 1002-A Hızlı Destek Programı tarafından desteklenmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kırılğan erkeklik tezi, erkeklik tehdidi, güzellik normları, sosyal baskınlık yönelimi, güzellik mitleri

Kaynakça

- Dahl, J., Vescio, T., ve Weaver, K. (2015). How threats to masculinity sequentially cause public discomfort, anger, and ideological dominance over women. *Social Psychology*.
- Glick, P., Gangl, C., Gibb, S., Klumpner, S., ve Weinberg, E. (2007). Defensive reactions to masculinity threat: More negative affect toward effeminate (but not masculine) gay men. *Sex roles*, 57, 55-59.
- Vandello, J. A., Bosson, J. K., Cohen, D., Burnaford, R. M., ve Weaver, J. R. (2008). Precarious manhood. *Journal of personality and social psychology*, 95(6)

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Toplumsal Cinsiyet Eşit(siz)liği Tabusu: Türkiye’de Menarş ve Menstrüasyon Deneyimleri

Esin Koç^a, Zuhâl Yeniçeri^a

^aBaşkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışmanın temel amacı Türkiye’de yaşayan kadınların menstrüasyon deneyimlerine dair derinlemesine inceleme yapmaktır. Çalışma, özellikle kadınların ergenlik dönemindeyken menarş ve güncel koşullarda menstrüasyon deneyimlerine odaklanmaktadır. Türkiye’de regl üzerine araştırma çalışmaları yapılmış olsa dahi menstrüasyon üzerine nitel araştırmaların yetersizliği dikkat çekmektedir. Bu çalışmada, duygu, davranış ve bilişin detaylı kavranması ve geçmiş ile güncel deneyimlerin karşılaştırılması adına nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. 15 kadın katılımcıyla yarı yapılandırılmış görüşme gerçekleştirilmiş ve görüşmeler transkripte edilip Tematik Analiz Metodu (Braun & Clarke, 2013) ile MAXQDA 2022 (VERBI Software, 2021) programı kullanılarak analiz edilmiştir. Analiz sonucunda ortaya çıkan temalar üç temel kategori altında incelenmiştir. İlk kategori olan menarş dört temadan oluşmaktadır; duygu, davranış, biliş ve bilgi. İlk kategori katılımcıların ergenlik yıllarında olan deneyimlerine odaklanmaktadır, ikinci kategori olan menstrüasyon kategorisi ise bireysel seviyede güncel menstrüasyon deneyimine odaklanmaktadır. İkinci kategorinin duygu, davranış, biliş ve şikâyet temaları bulunmuştur. Üçüncü kategori, toplum seviyesinde menstrüasyon ise toplumun tutumu, yapılması gerekenler, kurallar, regl yoksulluğu ve geçmişten günümüze değişiklikler temaları bulunmuştur. Çalışmanın sonuçları, temalar, alt temalar alanyazında olan çalışmalar çerçevesinde tartışılmıştır. Araştırma bulguları, kadınların ergenlik dönemindeki regl deneyimlerinde çoğunlukla olumsuz duygular deneyimlediklerini göstermektedir. Katılımcılar, menarş deneyimlerinde daha çok korku, kaygı, utanma, üzüntü hislerini belirtirken güncel menstrüasyon deneyimlerini ise rahatlama ve mutluluk gibi pozitif duygular ile ifade etmektedir. Bu durum, zaman içerisinde kadınların kendi regl deneyimlerini algılamalarında olumlu değişim olduğunu göstermektedir. Bu çalışma, regl ile ilgili toplumsal tabuların var olduğunu gösterirken bunun yanı sıra kız ve oğlan çocuklarına verilmesi gereken eğitimlerin toplumsal cinsiyet eşitliğini sağlama yolunda önemli bir adım olduğunu vurgulamaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: menstrüasyon, menarş, regl, tabu, nitel, tematik

Kaynakça

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101.

<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

VERBI Software. (2021). *MAXQDA 2022 [computer software]*. Berlin, Germany: VERBI Software. Available from maxqda.com

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

INCEL Tutumlarına Giden Yol: Erkeklik İdeolojisi, Rol Stresi ve Ruh Hali

Beril Türkoğlu^a, Afaf Alaoui Mdaghri^a, Ahmet Eren Tuncay^a, Duru Tulumtaş^a, Hüseyin Atakan Çelikten^a, Imane El Hassani^a, Kaan Gürkan^a, Selin Öz^a, Şhriban Coşkun^a, Yusufcan Karataş^a, Zeynep Cömert^a

^aTED Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Dijitalleşmenin hayatın her alanına sirayet ettiği günümüzde, aşırılık ve radikalleşme riskini artırabilecek birçok çevrimiçi platform bulunmaktadır. Bu platformlardan biri olan manosphere, özellikle genç erkekler için bir çevrimiçi habitus işlevi görmektedir. Bu platformdaki erkekler, kadınları ve geleneksel güçlü erkek figürlerini bekar kalmalarının ve cinsel etkileşim eksikliklerinin nedeni olarak suçlamaktadır. Kendilerini İstem Dışı Bekârlar (INCELS) olarak adlandıran bu erkekler, kadınlara karşı dijital şiddet uygulamakta ve kadın düşmanı söylemlerle saldırmaktadır. Araştırmalar, incel olgusunun hem sosyo-yapısal (örneğin, erkeklik ideolojisi) hem de psikolojik sağlık (örneğin, yalnızlık) dinamikleriyle bağlantılı olduğunu öne sürmekle birlikte, bu bulgular arasında tutarsızlıklar vardır. Bu çalışmada, bu tutarsızlıkları ele almak ve kültürel ideolojilere dayalı bir analiz yapmak amacıyla; beden algısı, toplumsal cinsiyet rolü farklılıkları, erkeklik ideolojisi ve erkeklik rolü stresi (MGRS) gibi sosyo-yapısal değişkenlerin incel tutumları üzerindeki rolleri incelenmiştir. Aynı zamanda, bu ilişkide ruh sağlığı ile ilgili değişkenlerin (kaygı, yalnızlık ve ruh hali) düzenleyici etkisi de analiz edilmiştir. Araştırmaya 18-30 yaş aralığındaki 91 erkek katılmıştır. Araştırmanın verileri, Hayes'in PROCESS v4.2 programı kullanılarak Model 2 ile analiz edilmiş ve düzenleyici analiz gerçekleştirilmiştir. Bu modelde, sosyo-yapısal değişkenler yordayıcı olarak, ruh sağlığı değişkenleri ise düzenleyici değişkenler olarak kullanılmıştır. Devam eden çalışmanın ön bulguları niteliğinde olan bulgular artan yalnızlık ve olumsuz ruh halinin incel tutumlarını olumlu yönde etkilediğini göstermiştir. Erkeklerin geleneksel erkeklik inançlarını içselleştirmesi ve olumsuz bir ruh halinde olmaları, incel tutumlarını destekleyici görüşler sergileme eğilimlerini artırmaktadır. Ayrıca, toplumsal beklentileri karşılayamadıklarında yoğun erkeklik rolü stresi hisseden erkeklerin, olumsuz ruh hali yaşadıklarında incel tutumlarını daha fazla destekledikleri bulunmuştur. Ancak, sosyo-yapısal değişkenlerin doğrudan etkisi ya da yalnızlık ve kaygı ile diğer etkileşimler gözlemlenmemiştir. Sonuçlar, erkeklik ideolojisinin içselleştirilmesinin ve "erkekliğin kaybı" korkusunun (örn., MGRS) genç erkeklerin incel pratiklerini daha kabul edilebilir görmelerine ve çevrimiçi ortamlarda olumsuz ruh halleri sırasında tetiklenmelerine zemin hazırlayabileceğini göstermektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: INCEL tutumları, erkeklik, beden algısı, kaygı, yalnızlık

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Cinsel Akışkanlığın Son 5 Yılı: İmkanlar ve Sınırlar

Erdal Kozan^a

^aDokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

İnsan cinselliği binlerce yıldır pek çok farklı disiplinin ilgisini çekmiş olsa da bu konuya ilişkin kavrayışımız bugün hâlâ yetersiz düzeydedir. Cinsiyeti, biyolojik olarak belirlenmiş, doğuştan gelen ve değiştirilemez kategoriler olarak ele alan geleneksel yaklaşımlara yönelik eleştiriler gün geçtikçe güçlenmektedir (Fine, 2010; Natu, 2023). Ancak yine de bu geleneksel yaklaşımların karşısına bütünlüklü bir cinsiyet teorisi koymak ihtiyacı devam etmektedir. Cinsel akışkanlık bu ihtiyacı karşılama iddiasıyla ortaya çıkan ve cinsel yönelim, çekim ve davranışlardaki tutarsızlıklara odaklanan görece yeni bir yaklaşımdır (Diamond, 2016). Cinsel akışkanlık dünyada pek çok araştırmaya (Campbell ve ark., 2022; Marujo ve ark., 2024) konu olmasına rağmen Türkiye’de yeterli ilgiyi henüz görememiştir (Kozan ve Alper, 2021). Şimdiki çalışma cinsel akışkanlığa ilişkin güncel tartışmaları özetleyerek araştırmacıların konuya ilgisini çekmeyi ve böylece dünyada yürütülmekte olan tartışmalara Türkiye’den katkı sunma imkanı yaratmayı amaçlamaktadır. Bu amaçla Web of Science ve Scopus veri tabanlarında 2019-2024 yılları arasında İngilizce dilinde yayınlanmış olan makaleler taranmıştır. Anahtar kelimelerinde “*sexual fluidity*” geçen 56 makale tespit edilmiştir. Bunlar arasından açık kaynaklardan erişilebilen ve araştırma konusuyla ilgili olduğu tespit edilen 21 makale araştırmaya dahil edilmiştir. Dahil edilen makaleler incelendiğinde cinsel akışkanlığın kültürler arası bir fenomen olarak karşımıza çıktığı ve genetik arka planına ilişkin bulgular olduğu görülmektedir (Diamond, 2021). Ayrıca cinsel akışkanlığa etki eden sosyal faktörlere (Kanazawa, 2020) ve söz konusu olgunun gelişimsel arka planına (Stewart ve ark., 2019) ilişkin çalışmalar da yürütülmektedir. Sonuç olarak cinsel akışkanlık alanyazını, bir taraftan cinsel akışkanlığa etki eden değişkenlerin tespit edildiği diğer taraftan ise kavramın teorik ve tarihsel arka planının inşa edildiği (Grave, 2023) canlı bir alanyazın olarak gelişimine devam etmektedir. Bu tartışmaların bütünlüklü olarak özetlenmesinin konuya olan ilgiyi arttıracığı ve tartışmaları Türkiye’ye taşıyacağı düşünülmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: cinsel akışkanlık, cinsellik, toplumsal cinsiyet

Kaynakça

- Campbell, A., Perales, F., Hughes, T. L., Everett, B. G., & Baxter, J. (2022). Sexual fluidity and psychological distress: What happens when young women's sexual identities change?. *Journal of Health and Social Behavior*, 63(4), 577-593.
- Diamond, L. M. (2016). Sexual fluidity in male and females. *Current Sexual Health Reports*, 8, 249-256.
- Diamond, L. M. (2021). The new genetic evidence on same-gender sexuality: Implications for sexual fluidity and multiple forms of sexual diversity. *The Journal of Sex Research*, 58(7), 818-837.
- Fine, C. (2010). *Delusions of gender: How our minds, society, and neurosexism create difference*. WW Norton & Company.
- Grave, R., Marques, A. M., & Nogueira, C. (2023). Sexual fluidity: Historical contextualization and theoretical contributions. *Psicologia em Estudo*, 28, e53789. 1,25
- Kanazawa, S. (2020). Father absence, sociosexual orientation, and same-sex sexuality in women and men. *International Journal of Psychology*, 55(2), 234-244.
- Kozan, E., & Alper, S. (2021). Yüzlere Atanan Cinsiyet Etiketlerinin Cinsel Çekicilik Algısı Üzerindeki Etkisi. *Nesne Dergisi*, 9(20), 240-260.
- Marujo, C., Cardoso, D., & Oliveira, A. (2024). Sexual Fluidity, BDSM and Gender: An Exploratory Study on Portuguese BDSM Practitioners. *Sexuality & Culture*, 28(3), 983-1007.
- Natu, S. A. (2023). *Psychology and Gender: An Advanced Reader*. Taylor & Francis.
- Stewart, J. L., Spivey, L. A., Widman, L., Choukas-Bradley, S., & Prinstein, M. J. (2019). Developmental patterns of sexual identity, romantic attraction, and sexual behavior among adolescents over three years. *Journal of Adolescence*, 77, 90-97.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Afganistan toplumunda modern giyimli kadınlara yönelik önyargının kalıp yargı içeriği modeli, sistemi meşrulaştırma ve sosyal temas kuramları temelinde incelenmesi

Firooz Raoofy, Leman Pınar Tosun^a^aBursa Uludağ Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışmada, kadınlara yönelik kalıp yargıların ve algılanan sosyal mesafenin, giyimleriyle (geleneksel veya modern) bağlantılı olarak değişip değişmediği bir Afganistan örneğinde incelenmiştir. Taliban rejiminin yönetimi ele geçirmesinin hemen öncesine denk gelen dönemde (2020-2021) Afganistan'da modern giyimli kadınlara yönelik bakış, gruplar arası sosyal psikoloji kuramlarıyla açıklanmaya çalışılmıştır. Önce, sosyal gruplara yönelik kalıp yargıların temel boyutlarının ortaya çıkarılmasının hedeflendiği önceki çalışmaların yöntemleri takip edilerek (örn. Fiske ve ark., 2018; Phalet ve Poppe, 1997; Wojciszke, 2005; Fiske, 2015), Afganistan'da modern ve geleneksel giyimli kadınlara yönelik kalıp yargı içeriklerinin yerleştiği temel boyutları ortaya koyan bir pilot çalışma yapıldı (55 katılımcı; 26 kadın, 29 erkek). Ana çalışmada ise, Afganistan'ın büyük şehirlerinde yaşayan 152 Afganistanlı katılımcıya (55E, 97K), birinci yazarın kişisel bağlantıları yoluyla doğrudan veya sosyal medyadan ulaşıp anket uygulandı. Yarisına bir Afgan kadının geleneksel (hicap) giyimli fotoğrafı, diğer yarisına modern (başı açık) giyimli fotoğrafı sunulup onu sevecenlik ve yetkinlik açısından değerlendirmeleri istendi ve bu kadına yönelik algılanan sosyal mesafe ölçüldü. Ayrıca, günlük yaşamlarında fotoğraftaki kadına benzer kadınlarla temas sıklıkları soruldu. Fotoğraftaki kadını yetkin ve sevecen algılama düzeylerindeki farklılıklar ve söz konusu iki algının, kadının geleneksel veya modern giyimli olmasına bağlı değişip değişmediği, Karma Varyans Analiziyle incelendi. Sonuçlar, geleneksel giyim koşulunda kadının sevecenlik ve yetkinlik düzeylerinin eşit olarak, modern giyim koşulundaysa yetkinliği sevecenliğine kıyasla daha yüksek algılandığını gösterdi. Ayrıca, fotoğraftaki kadın geleneksel giyimli olduğunda, modern giyimli olduğu koşula kıyasla daha sevecen değerlendirildi. Ardından, modern kadınlara yönelik algılanan sosyal mesafe düzeyini; sosyal temas sıklığı, cinsiyet sistemini meşru görme eğilimi, sevecenlik ve yetkinlik kalıp yargıları üzerinden açıklamanın önerildiği bir model Yapısal Eşitlik Analizi ile sınandı. Sonuçlara göre, modern giyimli kadınlarla temasın az olması toplumsal cinsiyet sistemini meşru görülmesi üzerinden sosyal mesafenin yüksek algılanmasıyla ilişkilidir. Sistemi meşru görmek, algılanan sosyal mesafe ile hem doğrudan hem de modern giyimli kadını sevecenliği düşük olarak algılama yoluyla dolaylı olarak ilişkilidir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kalıp yargı içeriği modeli, cinsiyet sistemini meşrulaştırma, sosyal temas kuramı, cinsiyet kalıp yargıları, giyim

Kaynakça

- Fiske, S. T., Cuddy, A. J., Glick, P., & Xu, J. (2018). A model of (often mixed) stereotype content: Competence and warmth respectively follow from perceived status and competition. In *Social Cognition* (pp. 162-214). Routledge.
- Fiske, S. T. (2015). Intergroup biases: A focus on stereotype content. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 3, 45-50.
- Phalet, K., & Poppe, E. (1997). Competence and morality dimensions of national and ethnic stereotypes: A study in six eastern-European countries. *European Journal of Social Psychology*, 27(6), 703-723.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Ressamlık ve Entelektüellik Bilgisinin Eş Tercihleri Üzerindeki Etkileri

Bedirhan Gültepe^a, Ahmet Yasin Şenyurt^a, Elvan Kiremitçi Canöz^a^aBalıkesir Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Sanatın cinsel seçimde işlevsel olduğu düşüncesi Charles Darwin'den (1871/2019) bu yana tartışılmaktadır. Uyumluluk göstergesi görüşü (Miller, 2000), sanatın yüksek gen kalitesini sinyallediği için cinsel olarak seçildiğini savunmaktadır. Bu görüşlere rağmen, sanatın eş tercihleri üzerindeki etkisi yeterince incelenmemiştir. Alanyazındaki en kapsamlı ve güncel çalışmalardan bir tanesi (Wassiliwizky v.d., 2023) sanatçı kimliğinin daha arzulanır bir yapıda olduğunu göstermiştir. Literatürdeki çalışmalar ağırlıklı müzikle ilişkili olduğu için, mevcut çalışma ressamalara yönelik olarak uygulanmıştır. Mevcut araştırma, ressamlığın ve entelektüelliğin eş tercihleri üzerindeki etkisini incelemektedir. 159 kadın katılımcıyla yürütülen çalışmada, hedefin mesleği (*ressam veya memur*) ve entelektüelliği (*yüksek veya düşük*) manipüle edilmiştir. Katılımcılara sırasıyla üç profili puanlayacakları belirtilmiştir. Profil 1 ve 2 tüm katılımcılarda aynı özelliklerle sunulmuştur. Profil 3'te ise katılımcının mesleği ya ressam ya da memur olarak belirtilmiştir. Aynı zamanda, profilin kişilik özelliklerini yansıttığı söylenen onlu yıldızlardan oluşan bazı sözde puanlar da sunulmuştur. Profil 1 ve 2'de 7 civarı sunulan entelektüellik puanları, Profil 3 koşullarına göre yüksek entelektüellik koşulunda 8.1, düşük entelektüellik koşulunda ise 5.0 olarak verilmiştir. Her profil sunumundan sonra kişiyi ne kadar tercih edeceklerine dair sorular sorulmuştur. Analizde bireysel hataları elimine edebilmek için, kişilerin Profil 1'e verdiği puanlar temel olarak alınmış, Profil 3'teki değişim incelenmiştir. Bulgular, düşük entelektüel-memur koşulunun en az tercih edilen olduğunu gösteren bir etkileşim etkisi ortaya koymuştur. Uzun vadeli ilişkiler, çekicilik, ideal eş özellikleri, güven, anlaşılabilirlik ve uyumluluk açısından düşük entelektüel – memur koşulu diğerlerinden anlamlı ölçüde daha düşük puanlar almıştır. Sonuçlar, çekicilik kazanmak için meslek veya entelektüellik özelliklerinden en az birinin gerekli olduğunu göstermektedir. Ressam etiketi, entelektüel ve yaratıcı bir kişi stereotipini içerdiğinden, düşük entelektüellikle sunulsa bile bu algıyı kırmayabilir. Bu çalışma, sanatın ve entelektüelliğin eş tercihlerinde önemli faktörler olduğunu ve özellikle kadınlar için ressamların çekiciliğinde entelektüelliğin kilit rol oynadığını ortaya koymaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: eş tercihleri, entelektüellik, sanat üretimi, evrimsel psikoloji, çekicilik

Kaynakça

- Darwin, C. (2019). *İnsanın Türeyişi [The Descent of Man and Selection in Relation to Sex]* (B. Kılıç, Trans.). İstanbul: Alfa Yayıncılık. (Original work published in 1871).
- Miller, G. F. (2000). Mental traits as fitness indicators: Expanding evolutionary psychology's adaptationism. *Annals of the New York Academy of Sciences*, 907(1), 62-74. Doi: 10.1111/j.1749-6632.2000.tb06616.x
- Wassiliwizky, E., Wontorra, P., & Ullén, F. (2023). How being perceived to be an artist boosts feelings of attraction in others. *Scientific Reports*, 13(1), 18747. Doi: 10.1038/s41598-023-45952-0

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Kürt Kadınının Otorite ve Mekânla İlişkisi

Hüseyin KURT^a^a*Psikolog, İzmir Şehir Hastanesi***Öz**

Dil, bireyin kendisiyle ve çevresiyle kurduğu tüm ilişkilerde yadsınamaz bir öneme sahiptir. Bireyin iç dünyasının organize edilmesini ve şekillenmesini sağlayarak duyguların ifade edilmesine aracılık etmektedir. Anadil ise çocuğun, bilinçli işleyen bir süreç olmadan, temas kurduğu ilk öznenen (çoğunlukla anneden), içinde yaşadığı sosyal çevre ve kültürel topluluktan öğrendiği dildir. Anadil, bireyin doğup büyüdüğü sosyal çevresiyle güçlü bir bağ geliştirmesinde önemli bir etkiye sahiptir (Öncül, 2000). Birey, kendini, içinde yaşadığı toplumu ve bu toplumla kurduğu ilişkileri anadili üzerinden tanımlamaktadır (Aksan, 2004). Bu bağlamda insanın hayatında merkezi bir yere sahip olan anadilin, sınırlı bir alana hapsedilmesi durumunda ortaya çıkacak sonuçların anlaşılmasının önemli olacağı düşünülmektedir. Çalışmanın bulgularını “Sosyal Kimlik Kuramı” (Tajfel & Turner, 1979) çerçevesinde ele alabiliriz. Bu kuram, bireylerin sosyal gruplarla kurdukları ilişkiler yoluyla kimliklerini tanımladıklarını ve bu kimliklerin kendilik algısı ve toplumsal aidiyet üzerinde önemli bir etkisi olduğunu ileri sürer. Sosyal Kimlik Kuramına göre bireyler, ait oldukları grup aracılığıyla kendilerine anlam verir ve bu grup üyeliğiyle ilişkili norm ve değerler onların benlik algısını doğrudan şekillendirir. Çalışmada ele alınan dil engeli, bu kadınların resmî kurumlarla kurdukları ilişkilerde sosyal kimliklerine dair dışlanma, aidiyetsizlik ve güvensizlik hislerini tetikleyen bir unsur olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, dilin bireyin sosyal kimliğini ifade etme aracı olduğu düşünüldüğünde, anadilde iletişim kuramamak bu kadınların hastane gibi mekânlarda kendilerini “dış grup” olarak algılamalarına yol açabilir. Dış grup algısı, aidiyet hissini zayıflatırken düşük benlik algısı ve güvensizlik gibi olumsuz duyguların Yapılan çalışmada, okuryazar olmayan, anadili Kürtçe olan ve Türkçe bilmeyen yaşlı Kürt kadınlarının Covid-19 döneminde devletin resmî kurumları ile kurdukları olumsuz ilişki deneyimlerinin anlaşılması amaçlanmıştır. Bu bağlamda, Covid-19 döneminde Van ilinde yoğun bakım merkezleri ve servislerinde yatan yaşlı Kürt kadınları ile yapılan psikososyal görüşmelerde ortaya çıkan dil kaynaklı olumsuz deneyimler yorumlayıcı fenomenolojik analiz yöntemi ile yorumlanmıştır. Dokuz yaşlı kadınla yapılan derinlemesine görüşmeler sonucunda “güvensizlik”, “aidiyetsizlik hissi”, “düşük benlik algısı”, “öfke duygusu” olmak üzere dört üst tema ortaya çıkmıştır. Bu dört üst tema ilgili literatür ışığında tartışılmıştır. Hastane dışında diğer resmî kurumlarda da bu kadınların mekânsal aitlik kuramadıkları, bu mekânlarla bağ kurmakta zorlandıkları, kendilerini güvende hissedemedikleri ve tüm bunlara bağlı olarak olumsuz duygular yaşadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca Türkçe bilmeyen kadınların yaşadıkları kentte ana dilleri ile kendilerini ifade edecek mekânsal alanların azlığının yaşamlarını önemli ölçüde zorlaştırdığı görülmüştür. Sonuç olarak, anadillerinde kendilerini ifade edebilecekleri alanların kısıtlı olmasının otorite ve mekânla ilişkileri zedelediği ve aidiyet hissini geliştirmesini engellediği söylenebilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kürt kadını, anadil, sosyal kimlik kuramı, benlik algısı, mekânsal aitlik

Kaynakça

Aksan, D. (2004). Anadili, Dilbilim ve Türkçe yazıları. İstanbul: Multilingual.

Öncül, R. (2000). Eğitim ve eğitim bilimleri sözlüğü. (C. 1). İstanbul: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.

Tajfel, H. & Turner, J.C. (1979). An integrative theory of intergroup conflict. In W. G. Austin & S. Worchel (Eds.), *The social psychology of intergroup relations*, 33–48.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Grup İçi İdeolojik Çeşitliliğin Yaratıcılık ve Problem Çözme Üzerindeki Etkileri

Eylem Helin Metin^a, Ömer Topuz^a, Ahmet Çoymak^a

^aAbdullah Gül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

İşverenler, çalışanların yaratıcılık becerilerindeki sınırlılıklardan sıkça şikayet etmekte, ortaya çıkan problemlerin çözümüne ilişkin çalışanları yeterli bulmadığı durumlar olmaktadır. İşverenler tarafından "iş körlüğü" olarak adlandırılan bu durum, bireylerin zaman içerisinde yaratıcılıklarını ve problem çözme becerilerini sergileyememesiyle ilişkilendirilmektedir. Bu durum özellikle etnik köken, kültürel geçmiş, eğitim geçmişi ve inanç açısından benzer değerleri paylaşan kişilerden oluşan homojen gruplarda heterojen gruplara göre daha sık görülmektedir (Page, 2007). Bir diğer deyişle çeşitliliğin bireyleri olağan çerçevelerinin dışında düşünmeye zorlayarak yaratıcılığı teşvik edebileceğini ileri sürülebilir (Page, 2007). Ne var ki, bazı diğerleri grup içindeki çeşitliliğin çatışmaya yol açabileceğini ve iş birliğini engelleyebileceğini öne sürmektedir (Jehn, Northcraft ve Neale, 1999). Bu bağlamda grup içindeki çeşitliliği sağlayan faktörlerden biri olan ideolojik çeşitliliğin bireyin yaratıcılığı üzerindeki etkisini incelemek bu çalışmanın amacını oluşturmaktadır. Abdullah Gül Üniversitesi'nden 63 öğrencinin dahil olduğu çalışmada, katılımcılar ideolojik çeşitlilik açısından benzer (homojen), farklı (heterojen) veya ideolojik çeşitliliğin üzerinde durulmadığı kontrol gruplarından birine rastgele atanmışlardır. Her bir deney ve kontrol koşulu 3 katılımcının aynı anda katılım gösterdiği oturumlarla sağlanmıştır. Katılımcılardan ilk olarak Abdullah Gül Üniversitesi'nde karşılaştıkları veya önemli gördükleri sorunları deney oturumunda yer alan diğer katılımcılarla iletişime geçmeden üç dakika içinde listelemeleri istenmiştir. Bu aşamanın ardından sırasıyla; deney oturumunda yer alan katılımcıların oldukça benzer cevaplar ürettiği ve homojen ideolojik görüşlere sahip olduğu, deney oturumunda yer alan katılımcıların birbirinden farklı cevaplar ürettiği ve heterojen ideolojik görüşlere sahip olduğu geribildirim verilerinde deney koşulları oluşturulmuştur. Kontrol koşulunda katılımcıların ideolojik çeşitlilik açısından farklılaşıp farklılaşmadığına yönelik bir geribildirim sunulmamıştır. İdeolojik çeşitlilik manipülasyonunun ardından, bağımlı değişken ölçümü için deney oturumuna katılan üç katılımcıdan beyin fırtınası yapılması istenmiştir. Beyin fırtınası için beş dakika içerisinde Kayseri şehrindeki ulaşım ve trafik sorunlarını azaltacak yaratıcı çözümler geliştirmeleri beklenmektedir. Beyin fırtınası sonuçlarının değerlendirilmesinde, güvenilirliği sağlamak amacıyla iki bağımsız uzman değerlendiriciye başvurulmuştur. Yaratıcılık puanları için değerlendiriciler arası güvenilirliğin yüksek olduğu görülmüştür, $r = 0.55$, $p < 0.001$. Bulgular, ideolojik çeşitliliğe ilişkin geri bildirim bireylerin grup içindeki yaratıcılık becerileri üzerinde anlamlı bir etkiye sahip olduğunu ortaya koymuştur ($F(2, 60) = 3.830$, $p = 0.03$). Ancak, Tukey HSD testi ile yapılan post hoc karşılaştırmalar, ideolojik çeşitlilik açısından heterojen grup ($M = 3.42$, $SD = 0.56$) ile kontrol grubu ($M = 2.93$, $SD = 0.42$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark olduğunu, ancak homojen grup ($M = 3.08$, $SD = 0.74$) ile diğer gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmadığını göstermiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: ideolojik çeşitlilik, yaratıcılık, problem çözme, grup dinamikleri, algılanan çeşitlilik

---

Kaynakça

Jehn, K. A., Northcraft, G. B., & Neale, M. A. (1999). Why differences make a difference: A field study of diversity, conflict, and performance in workgroups. *Administrative Science Quarterly*, 44(4), 741-763.

Page, S. E. (2007). *The Difference: How the power of diversity creates better groups, firms, schools, and societies*. Princeton University Press.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

6 Şubat 2023 Depremi Sonrasında Zorunlu Göç Eden Bireylerin
Ev/Yuva Kaybına İlişkin AnlamlandırmalarıBeste Şaker^a, Umut Şah^b^aAnadolu Üniversitesi, Uygulamalı Davranış Analizi Anabilim Dalı^bLefke Avrupa Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Ev/yuva, insanın yaşama mekânı olmasının yanı sıra kendini ve çevresini ilk tanıdığı ve anlamlandığı mekândır; dolayısıyla aidiyet ve kimlik olgularıyla iç içe geçmiştir. Deprem gibi evi ve/veya yaşam alanını yok eden doğal afetler sonucunda bireyler evin/yuvanın anlamını yeniden inşa etmek durumunda kalabilirler (Bachelard, 1996). Bu doğrultuda, bu çalışmada, 6 Şubat 2023 depremi sonrasında göç etmek zorunda kalan bireylerin ev/yuva kaybına ilişkin deneyimleri ve anlamlandırmaları incelenmiştir. Türkiye bağlamında, zorunlu göçün bireyler üzerindeki olumsuz etkilerini ve aidiyet/kimlik süreçlerine yönelik etkilerini inceleyen çeşitli çalışmalar bulunmakla birlikte, zorunlu göç eden bireylerin ev/yuva kaybını nasıl anlamlandıklarını inceleyen herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Buna göre, mevcut araştırma, nitel araştırma modellerinden biri olan *olgubilim* modeline göre tasarlanmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Araştırmanın katılımcı grubu, 6 Şubat depremi sonrasında KKTC'ye göç eden 15 bireyden oluşmaktadır. Araştırma verileri, 15 Mart-28 Nisan 2023 tarihleri arasında yarı-yapılandırılmış görüşme tekniği ile toplanmıştır. Görüşmelerde katılımcıların izinleri doğrultusunda ses kaydı alınmış ve yazıya dökülen görüşme kayıtları tematik analiz tekniği ile analiz edilmiştir (Braun ve Clarke, 2019). Analiz sonucunda katılımcıların açıklamalarının dört ana kategori altında toplandığı görülmüştür: “deprem süreci”, “zorunlu göç”, “ev ve yuva” ve “ev/yuva kaybı”. Deprem süreci ile ilgili olarak “şok”, “yaşadıklarına inanamama”, “güvenilir bir yer arama”, “belirsizliği ortadan kaldırmaya çalışma”, “yardım arama ve bekleme”, “çaresizlik” temaları; zorunlu göç ile ilgili olarak “durumla yüzleşme ve göç etme” teması; ev ve yuvaya ilişkin olarak “aidiyet”, “güvende ve rahat hissetme”, “sevdikleriyle beraber olma” temaları; ev/yuva kaybı ile ilgili olarak “boşluk ve yabancılaşma hissi” ile “rutin ve konforun kaybı” temaları elde edilmiştir. Bulgulara bakıldığında, öncelikle deprem deneyiminin yarattığı belirsizlik ve çaresizlik hissine vurgu yapıldığı söylenebilir. Öte yandan, katılımcıların ev/yuva ile ilgili anlamlandırmalarına bakıldığında, evin güven, rahatlık ve aidiyet hissi üzerinden tanımlandığı, ev/yuva kaybının ise kendini yabancı hissetme, boşlukta hissetme, sahip olunan rutin ve konforun kaybedilmesi ile ilişkili olarak ifade edildiği görülmüştür. Bu bulguların, zorunlu göç sonucundaki ev/yuva kaybının kimlik ve aidiyet bağlamında olumsuz etkileri olabileceğine işaret ettiği söylenebilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: deprem, zorunlu göç, aidiyet, ev/yuva kaybı, nitel araştırma

Kaynakça

- Bachelard, G. (1996). *Mekânın politikası* (A. Derman, Çeviri). Kesit Yayıncılık.
- Braun, V. ve Clarke, V. (2019). Psikolojide tematik analizin kullanımı (S. N. Şad, N. Özer ve A. Atlı, Çeviri). *Eğitimde Nitel Araştırmalar Dergisi*, 7(2), 873-898.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*. Seçkin Yayınları.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Psikolojik Dışlanma ve Özerkliğin İntikam Üzerindeki Etkisi

Merve Yüksel^a, Hamit Coşkun^b^aÜsküdar Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü
^bBolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Psikolojik dışlanmada herhangi bir bilgi verilmeden bireyin dışlanması, görmezden gelinmesi ve kişi yokmuş gibi davranılması söz konusudur (Williams, 2007). Kişiler dışlanmaya yönelik misilleme amaçlı saldırganlık olarak ele alınan intikam gibi olumsuz bir tepki verebilmektedir (Chester ve DeWall, 2017). Psikolojik dışlanma ve özerkliğin birlikte ele alındığı çalışmalar (Legate ve ark., 2021) olsa da prososyal davranışlar üzerindeki etkisine odaklanıldığı görülmekte ve mevcut çalışmada ise psikolojik dışlanma ve özerkliğin birlikte ele alınarak intikam üzerindeki etkisi incelenmektedir. Çalışma, 2 (Psikolojik dışlanma: dışlanma ve dışlanmama) X 2 (Özerklik: özerkliğin olduğu – özerkliğin olmadığı) faktöriyel deney deseninde tasarlanmıştır. 268 üniversite öğrencisi katılımcıları oluşturmaktadır. Psikolojik dışlanma koşulu için yan yana duran dört penguenin olduğu ve bu gruptan uzakta olan-ayrılan bir penguenin olduğu bir görsel ile bir kursa katılan kişinin uğradığı psikolojik dışlanma öyküsü, dışlanmama koşulu için ise birbirine bakan dört penguenin olduğu bir görsel ve bir kursa katılan kişinin psikolojik dışlanma yaşamadığı bir olayın anlatıldığı öykü yer almaktadır. Dışlanma manipülasyonunun kontrolü duyguların ölçümlemesi ve İhtiyaç Tehdidi Ölçeği (Van Beest ve Williams, 2006, Aydın ve ark., 2011) yoluyla sağlanmıştır. Dışlanma koşulundaki katılımcılar öfke, hayal kırıklığı, sıklık, endişe ve üzüntü olumsuz duygularını dışlanmama koşulundaki katılımcılara göre daha fazla hissettiklerini; dışlanmama koşulundakiler ise sakinlik, mutluluk olumlu duygularını dışlanma koşulundaki katılımcılara göre daha fazla hissettiklerini belirtmişlerdir. Aynı zamanda dışlanma koşulundaki katılımcıların dışlanmama koşulundaki katılımcılara göre ait olma, benlik değeri, kontrol ve anlamlı varoluş ihtiyaçları daha fazla tehdit edilmektedir. Özerklik koşulu için ise psikolojik dışlanma paradigmasına atıf yapılarak kursta başka bir sınıfa geçebildikleri ya da geçemedikleri öykü yer almaktadır. Özerklik manipülasyonunun kontrolü ise İhtiyaç Tatmini Ölçeğinin (Deci ve Ryan, 2000) özerklik alt boyutu soruları ile yapılmıştır. Özerklik koşulundaki katılımcıların özerklik tatmini, özerkliğin olmadığı koşuldaki katılımcılara göre daha yüksektir. Yapılan ANOVA analizi ile ulaşılan bulgulara göre psikolojik dışlanmanın intikam üzerindeki temel etkisi ve özerkliğin intikam üzerindeki temel etkisi anlamlı bulunmamıştır, sırasıyla $F(1, 264) = 3.51, p = .062, \eta^2 = .01$ ve $F(1, 264) = 3.15, p = .077, \eta^2 = .01$. Psikolojik dışlanma ve özerkliğin intikam üzerindeki etkileşim etkisi ise anlamlı bulunmuştur, $F(1, 264) = 4.55, p = .03, \eta^2 = .02$. Katılımcılar, dışlandıkları ve özerk olmadıkları koşulda ($Ort. = 59.19$) en yüksek intikam düzeyini göstermişlerdir. Dışlanmadıkları ve özerk olmadıkları koşulda ($Ort. = 50.83$) ise en düşük intikam düzeyini göstermişlerdir. Ulaşılan bulgular, Psikolojik Dışlanma Modeline (Williams, 2001,2007) dayanan daha önceki çalışmaların saldırganlık, intikam ve misilleme tepkileri ile tutarlı sonuçları ve Öz Belirleme Kuramında (Deci ve Ryan, 1985) belirtilen özerkliğin engellenmesinin sonuçları ile açıklanmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: psikolojik dışlanma, özerklik, intikam, psikolojik dışlanma, öz belirleme kuramı

Kaynakça

- Abayhan, Y., Aydın, O., Ceylan, S., Güzel, H. Y., Kaya, A. G., & Şahin, D. (2013). Ait Olma İhtiyacının ve Haberdar Olmanın Psikolojik Dışlanmaya Gösterilen Tepkiler Üzerindeki Etkileri. *Türk Psikoloji Dergisi*, 28(72), 21.
- Chester, D.S. & DeWall, C.N. (2017). Combating the sting of rejection with the pleasure of revenge: A new look at how emotion shapes aggression. *Journal of personality and social psychology*, 112(3), 413.
- Deci, E. L., & Ryan, R. M. (2000). The “what” and “why” of goal pursuits: Human needs and the self-determination of behavior. *Psychological Inquiry*, 11, 227-268.
- Legate, N., Weinstein, N., & Ryan, R. M. (2021). Ostracism in real life: Evidence that ostracizing others has costs, even when it feels justified. *Basic and Applied Social Psychology*, 43(4), 226-238.
- Van Beest, I., & Williams, K. D. (2006). When inclusion costs and ostracism pays, ostracism still hurts. *Journal of personality and social psychology*, 91(5), 918.
- Williams, K.D. (2001). *Ostracism: The power of silence*. Guilford Press.
- Williams, K.D. (2007). Ostracism. *Annual Review of Psychology*, 58, 425-452.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Cinsiyet Temalı Şakaların Gelenekselliğinin Kadın ve Erkeklerde
Cinsiyet Kimliği Tehdidine Etkisiİrem Sakarya^a, Büşra Kaplan^a, Duygu Yurt^a, İrem Kuyucu^a, İpek Güvensoy^a, Selen Akay^a,
Esra Kamacı^b, Emrah Kahraman^c, Sabahat Çiğdem Bağcı^a^aSabancı Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bİstanbul Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cPadova Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Sosyal medyada iletişimimizin bir parçası olan mizahın bireyler üzerindeki etkisine dair araştırmalar, bu mecralarda paylaşılan şakaların içeriklerinin çeşitli sosyal kimliklere dair bir tehdit algısı oluşturabildiğini ortaya koymuştur (örn. Abrams vd., 2015). Toplumsal cinsiyet bağlamında incelendiğinde, kadınlarla ilgili cinsiyetçi şakaların erkeklerle ilgili cinsiyetçi şakalara kıyasla daha tehdit edici bulunduğu (Lawless vd., 2020) ve erkeklerin kadınlara dair cinsiyetçi şakaları kadınlara kıyasla daha az saldırgan bulduğu görülmektedir (Argüello-Gutiérrez vd., 2023). Bu araştırmada ise hem şakanın hedeflediği grup (denek içi: Kadın x Erkek) hem de cinsiyet şakalarının içeriği (denekler arası: Geleneksel x Karşıt-geleneksel) manipüle edilerek ve katılımcıların cinsiyeti ele alınarak çeşitli sosyal medya şakalarının cinsiyet kimliklerine yönelik tehdit algısını nasıl etkilediğini inceledik. Çevrimiçi anketler üzerinden 265 katılımcıya sosyal medya gönderisi formatında ayrı ayrı kadın ve erkeği hedef alan geleneksel ya da karşıt-geleneksel şakalar gösterilmiş, sonrasında da katılımcıların kendi cinsiyet kimliklerine yönelik (Kadın x Erkek) algıladıkları tehdit ölçülmüştür (G*Power post-hoc güç analizine göre güç = 0.78). Karışık desenli ANOVA sonuçlarına göre, kadın katılımcılar, şakanın içeriği ve hedef aldığı cinsiyetten bağımsız olarak şakalardan erkek katılımcılara kıyasla daha fazla cinsiyet kimliği tehdidi algılamıştır. Bunun yanında, kadınları hedef alan geleneksel şakalar erkekleri hedef alan geleneksel şakalara kıyasla hem kadın hem de erkek katılımcılarda daha fazla kimlik tehdidi yaratmıştır. Ayrıca kadın katılımcılar, kendi cinsiyetlerini hedef alan geleneksel şakalar gösterildiğinde erkek katılımcılara kıyasla anlamlı olarak daha fazla cinsiyet kimliği tehdidi algılamıştır. Sonuçlar gruplar arası ilişkilerde mizahın toplumsal cinsiyet dinamiklerini nasıl şekillendirebileceği açısından tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: mizah, geleneksellik, toplumsal cinsiyet rolleri, kimlik tehdidi, sosyal medya

Kaynakça

- Abrams, J. R., Bippus, A. M., & McGaughey, K. J. (2015). Gender disparaging jokes: An investigation of sexist-nonstereotypical jokes on funniness, typicality, and the moderating role of ingroup identification. *Humor*, 28(2), 311-326.
- Argüello-Gutiérrez, C., Cubero, A., Fumero, F., Montealegre, D., Sandoval, P., & Smith-Castro, V. (2023). I'm just joking! Perceptions of sexist humor and sexist beliefs in a Latin American context. *International Journal of Psychology*, 58(2), 91-102.
- Lawless, T. J., O'Dea, C. J., Miller, S. S., & Saucier, D. A. (2020). Is it really just a joke? Gender differences in perceptions of sexist humor. *Humor: International Journal of Humor Research*, 33(2), 291-315.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Cinsiyete Dayalı İnsandışılaştırmayı Azaltmak: Algılanan Benzerliklerin ve Farklılıkların Etkisi

Veysi Tanriverdi^a^aZonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Bu araştırmanın amacı, kadın ve erkeklere ilişkin matematik becerileri, sözel beceriler, uzamsal beceriler, liderlik becerileri, saldırganlık, dürtüsellik, duygusallık ve kişilik gibi psikolojik özellikler açısından algılanan benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymak ve bu algıların cinsiyete yönelik mekanik ve hayvani insandışılaştırma ile olan ilişkisini incelemektir. İnsandışılaştırma ölçümü için, önceki çalışmalarda, insanları hayvanlardan ve robotlardan ayıştırdıkları belirtilen özellikler kullanılmıştır (bkz. Enock vd., 2021; Bain vd., 2009; Haslam 2006). Bu özelliklerden medeni, akıllı, zeki, mantıklı, görgülü, güvenilir, dürüst, ahlaklı, vicdanlı, alçakgönüllü, açık fikirli, nazik ve sabırlı gibi özelliklerin daha az atfedilmesi hayvani insandışılaştırma, samimi, sıcak kanlı, cana yakın, neşeli, duyarlı, mütevazı, yardımsever, empatik, yaratıcı, sosyal, hoşgörülü ve merhametli gibi özelliklerin daha az atfedilmesi ise mekanik insandışılaştırma anlamına gelmektedir. Bu doğrultuda iki deneysel çalışma gerçekleştirilmiştir. Her iki çalışmada da 2X2'lik (koşullar: farklılıklara odaklanan grup, benzerliklere odaklanan grup, hedef grubun cinsiyeti: kadın, erkek) denekler arası faktöryel desen kullanılmış, katılımcı cinsiyeti kontrol değişkeni olarak ele alınmış ve sonuçlar Çok Yönlü Varyans Analizi (MANCOVA) ile değerlendirilmiştir. Birinci çalışma pilot çalışma niteliğinde olup, 23 erkek ve 97 kadın psikoloji öğrencisi katılımcı olarak yer almıştır. Bu çalışmada katılımcılar, öncelikle belirtilen psikolojik özellikler açısından kadın ve erkeklerin benzer veya farklı olduklarına ilişkin bir manipölasyon öyküsü okumuşlardır. Ardından erkeklerin veya kadınların, belirtilen psikolojik özelliklere ne derecede sahip olduklarını belirtmişlerdir. Buradaki amaç, kadın ve erkeklerin bu özellikler açısından benzer algılanıp algılanmadıkları ve manipölasyonun sağlanıp sağlanmadığını tespit etmektir. Ardından katılımcılar kadın veya erkeklerin insani özelliklere ne derecede sahip olduklarını belirtmişlerdir. Manipölasyonun sağlandığını söyleyebilmek için, bu psikolojik özelliklerin toplam puan ortalaması açısından, benzerlik koşulunda kadın ve erkekler arasında anlamlı bir farkın olmaması, farklılık koşulunda ise anlamlı bir farkın çıkması gerekmektedir. Başka bir ifade ile deney koşulları ile hedef grubun cinsiyetinin anlamlı bir etkileşime sahip olması gerekmektedir. Yapılan ANCOVA analizi sonucunda benzerlik koşulu ile farklılık koşulu arasında anlamlı bir fark vardır, ($F(1, 115) = 10.87, p = 0.001, \eta^2p=.086$). Benzerlik koşulunda yer alan katılımcılar (Ort.=3.72, SE=.10), farklılık koşulunda yer alanlara göre (Ort.=4.14, SE=.09), kadın ve erkeklerin, belirtilen psikolojik özelliklere daha az düzeyde sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuca göre, benzerliklere vurgu yapmak diğerlerinin bu psikolojik özelliklere daha az sahip olduklarını veya farklılıklara vurgu yapmak bu özelliklere daha çok sahip olduklarını düşündürmektedir. Bununla birlikte katılımcı cinsiyetinin etkisi de anlamlı bulunmuştur, ($F(1, 115) = 6.42, p = 0.013, \eta^2p=.053$). Buna göre kadın katılımcılar ile erkek katılımcılar, kadın ve erkeklerin belirtilen psikolojik özelliklere farklı derecelerde sahip olduklarını düşünmektedirler. Ancak hedef grubun cinsiyetinin etkisi anlamlı bulunamamıştır. Başka bir ifadeyle katılımcılar, kadınların ve erkeklerin genel olarak belirtilen psikolojik özelliklere aynı düzeyde sahip olduklarını

düşünmektedirler. Bununla birlikte deney koşulları ile hedef grubun cinsiyetinin etkileşim etkisi anlamlı bulunamamıştır. Yani hem benzerlik koşulundaki katılımcılar kadın (Ort.=3.62, SE=.13) ve erkeklerin (Ort.=3.82, SE=.16) hem de farklılık koşulundaki katılımcılar, kadın (Ort.=4.14, SE=.09) ve erkeklerin (Ort.=4.15, SE=.09) bu özelliklere aynı düzeyde sahip olduklarını belirtmişlerdir. Sonuç olarak, bu çalışma, kadın ve erkeklerin matematik, sözel ve uzamsal beceriler, liderlik, saldırganlık, dürtüsellik, duygusallık ve kişilik gibi psikolojik özellikler açısından benzer algılandığını ortaya koymaktadır. Aynı zamanda, benzerlik ya da farklılıklara yapılan vurgunun, her iki cinsiyetin bu özelliklere sahip olma algılarını benzer şekilde etkilediğini göstermektedir. Bu durum, manipülasyonun tam olarak başarıyla sağlandığını söylemeyi zorlaştırmaktadır. Öte yandan, kadın katılımcıların sayısının erkeklerden belirgin şekilde fazla olması, manipülasyonun etkisini gölgelemiş olabilir. Katılımcı cinsiyeti bağımsız değişken olarak analiz edildiğinde, kadın katılımcıların hemcinslerini daha olumlu değerlendirerek yanlılık sergiledikleri görülmüştür. Çalışmada, bağımsız değişkenlerin insandışılaştırma üzerindeki etkisi ise anlamlı bulunmamıştır. Birinci çalışmada kullanılan manipülasyon mantığı genel olarak uygun görünse de, hedef grup cinsiyeti üzerinde anlamlı bir fark yaratmaması ve dengesiz katılımcı dağılımı, manipülasyonun etkisini sınırlayabilir. Bu nedenle, manipülasyonun etkisini güçlendirmek ve netleştirmek için daha dengeli bir örneklem ve farklı manipülasyon teknikleri kullanmak yararlı olabilir. İkinci çalışmada, kadın ve erkeklerin bu psikolojik özelliklere ne ölçüde sahip olduklarına odaklanmak yerine, bu özellikler açısından ne derecede benzer olduklarına odaklanılmıştır. Çalışmada psikoloji, tarih, diş hekimliği, eczacılık ve sosyoloji bölümlerinden, yaşları 18 ile 53 arasında değişen 56 erkek ve 113 kadın olmak üzere toplam 169 katılımcı yer almıştır. Çalışmada katılımcılar, öncelikle belirtilen psikolojik özellikler açısından kadın ve erkeklerin benzer veya farklı olduklarına ilişkin bir manipülasyon öyküsü okumuşlardır. Ardından erkeklerin ve kadınların, belirtilen psikolojik özelliklere sahip olma açısından ne derecede benzer veya farklı olduklarını, daha sonra kadın veya erkeklerin insani özelliklere ne derecede sahip olduklarını belirtmişlerdir. Manipülasyonun sağlandığını söyleyebilmek için, bu psikolojik özelliklerin toplam ortalama benzerlik puanı ortalaması açısından, benzerlik ve farklılık grubu arasında anlamlı bir farkın çıkması yeterlidir. Yapılan T-testi analizi sonucunda benzerlik koşulu ile farklılık koşulu arasında anlamlı bir fark bulunmuştur, $t(167) = -11.4$, $p = .001$. Farklılık koşulunda yer alan katılımcılar (Ort. =4.05, SE=.09), benzerlik koşulunda yer alanlara göre (Ort.=2.78, SE=.06), kadın ve erkeklerin, belirtilen psikolojik özellikler açısından daha çok farklı düzeyde olduklarını belirtmişlerdir. Bu sonuca dayanarak manipülasyonun sağlandığını söylemek mümkündür. MANCOVA analizi sonuçlarına göre, deney koşulları (Wilks' Lambda = 0.875, $F(2, 163) = 11.67$, $p < .001$), hedef grubun cinsiyeti (Wilks' Lambda = 0.845, $F(2, 163) = 15.01$, $p < .001$) ve koşul ile hedef grubun cinsiyetinin etkileşimi (Wilks' Lambda = 0.954, $F(2, 163) = 3.96$, $p = 0.02$) anlamlı bir etkiye sahiptir. Ancak katılımcı cinsiyetinin ana etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmamıştır ($p > .05$). Gruplar arası farklılıklara bakıldığında, deney koşullarının hem hayvani insandışılaştırma ($F(1, 164) = 12.15$, $p = 0.001$, $\eta^2p = .069$) hem de mekanik insandışılaştırma ($F(1, 164) = 7.59$, $p = 0.007$, $\eta^2p = .044$) üzerindeki etkisi anlamlıdır. Benzer şekilde hedef grubun cinsiyeti de hem hayvani insandışılaştırma ($F(1, 164) = 25.83$, $p = 0.001$, $\eta^2p = .13$) hem de mekanik insandışılaştırma ($F(1, 164) = 26.72$, $p = 0.001$, $\eta^2p = .14$) üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir. Deney koşulları ile hedef grubun cinsiyetinin etkileşimi sadece hayvani insandışılaştırma üzerinde anlamlı bir etkiye sahiptir ($F(1, 164) = 5.40$, $p = 0.021$, $\eta^2p = .032$). Post-hoc analizine göre, farklılık koşulunda yer alan katılımcılar (Ort. =2.66, SE=.13), benzerlik koşulunda yer alanlara göre (Ort.=2.04, SE=.12) daha yüksek düzeyde hayvani insandışılaştırma puanına sahiptir. Benzer şekilde erkekler (Ort. =2.80, SE=.13), kadınlara (Ort. =1.89, SE=.13), oranla daha fazla hayvani insandışılaştırmaya maruz kalmıştır. Bununla birlikte farklılık koşulundaki erkekler (Ort. =3.32, SE=.15), benzerlik koşulundaki erkeklere (Ort. =2.28, SE=.20) göre, farklılık

koşulundaki erkekler (Ort. =3.32, SE=.15) farklılık koşulundaki kadınlara (Ort. =1.99, SE=.19), göre ve farklılık koşulundaki erkekler (Ort. =3.32, SE=.20) benzerlik koşulundaki kadınlara (Ort. =1.79, SE=.16), göre hayvani açıdan daha çok insandılaştırılmıştır. Mekanik insandılaştırma açısından farklılık koşulunda yer alan katılımcılar (Ort. =2.34, SE=.13), benzerlik koşulunda yer alanlara göre (Ort.=1.83, SE=.12) daha yüksek insandılaştırma puanına sahiptir. Benzer şekilde erkekler (Ort. =2.56, SE=.13), kadınlara (Ort. =1.61, SE=.13), oranla daha fazla mekanik insandılaştırmaya maruz kalmıştır. Araştırmanın bulguları, cinsiyet temelli insandılaştırmayı azaltmaya yönelik stratejilerin geliştirilmesine önemli katkılar sunabilir ve cinsiyet eşitliği anlayışını derinleştirebilir. Özellikle iş yaşamında, kadınlara daha fazla “insan doğası”na ait özellikler atfedilmesinin, onların daha düşük statülü ve gelirlili işlerde çalışmasına yol açtığı göz önünde bulundurulduğunda, bu stratejilerin uygulanması, iş dünyasında eşitliği teşvik edebilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: cinsiyet benzerlikleri ve farklılıkları, mekanik ve hayvani insandılaştırma, insandılaştırmayı azaltmak

---

Kaynakça

- Bain, P., Park, J., Kwok, C., & Haslam, N. (2009). Attributing human uniqueness and human nature to cultural groups: Distinct forms of subtle dehumanization. *Group Processes and Intergroup Relations*, 12(6), 789-805.
<https://doi.org/10.1177/1368430209340415>
- Enock, F. E., Flavell, J. C., Tipper, S. P., & Over, H. (2021). No convincing evidence outgroups are denied uniquely human characteristics: Distinguishing intergroup preference from trait-based dehumanization. *Cognition*, 212, 104682.
- Haslam, N. (2006). Dehumanization: An integrative review. *Personality and Social Psychology Review*, 10(3), 252-264.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Mahalle Algısı, Gelir ve Cinsiyetin Bilişsel Sağlık Üzerindeki Rolü

Gökçe Su Akdağ^a, Barış Sevi^a^aMEF Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Bireylerin yaşadıkları mahalleleri uyumlu veya düzensiz algılamaları bilişsel sağlıklarını etkileyebilmektedir. Mahalle algısının bilişsel gerileme üzerindeki rolü, demografik etmenler kadar önemli bir faktör olarak öne çıkmaktadır. Düşük gelir düzeyi, bilişsel gerileme açısından bir diğer risk faktörüdür. Nüfusu yaşlanan ülkemizde, bilişsel gerilemeyi öngören bu faktörleri anlamak kritik öneme sahiptir. Bu çalışmada, gelir düzeyleri kontrol edildiğinde, mahalle algısının bilişsel sağlığı öngörmedeki rolü ve bu değişkenlerin etkileşim etkileri incelenmiştir. Ayrıca, kadınlarda bilişsel sağlık problemleri daha erken yaşta ve yüksek oranda görüldüğü için cinsiyet de düzenleyici bir değişken olarak test edilmiştir. Yüz-yüze anket yöntemiyle, hafıza yönünden sağlıklı 50 yaş ve üzeri 617 kişiden veri toplanmıştır (*Ort.* Yaş = 58.54, *SS* Yaş = 6.76; %50.4 Kadın). Katılımcılar, mahalle algısı ölçeği (Cagney ve ark., 2019) ile bilişsel hatalar ölçeğini (Ekici ve ark., 2016) yanıtlamış ve subjektif hafıza düzeylerini belirtmiştir. Yapılan hiyerarşik çoklu regresyon analizinde doğum yılı ve cinsiyet kontrol edilmiştir. Analize ilk aşamada gelir düzeyi ve subjektif refah düzeyi dahil edilmiştir. Sonuçlar, refah düzeyinin bilişsel hatalarla negatif ($\beta = -.23$), subjektif hafıza ile pozitif ilişkili ($\beta = .10$) olduğunu göstermiştir. Gelir düzeyi yalnızca subjektif hafıza ile ilişkilidir ($\beta = .19$). Analize ikinci aşamada mahalle algısı değişkenleri eklenmiştir. Mahalledeki uyum arttıkça, bilişsel hata azalır ($\beta = -.15$) subjektif hafıza artmakta ($\beta = -.08$); düzensizlik arttıkça ise bilişsel hata artar ($\beta = .27$) subjektif hafıza düşmektedir ($\beta = -.18$). Mahalle algısı ve bilişsel sağlık etkileşim etkisi ve cinsiyetin anlamlı bir düzenleyici etkisi bulunamamıştır. Bu çalışma, gelir düzeyi, mahalle algısı ve cinsiyetin bilişsel sağlık ile ilişkisini Türkiye bağlamında doğrulamıştır. Öne sürülen etkileşim etkileri bulunamasa da, sonuçlar halk sağlığına yönelik koruyucu politikaların geliştirilmesi açısından önem taşımaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: mahalle algısı, gelir düzeyi, bilişsel sağlık, bilişsel gerileme, yaşlanma

Kaynakça

Cagney, K. A., Glass, T. A., Skarupski, K. A., Barnes, L. L., Schwartz, B. S., ve Mendes de Leon, C. F. (2009). Neighborhood-level cohesion and disorder: measurement and validation in two older adult urban populations. *The Journals of Gerontology: Series B*, 64(3), 415-424.

Ekici, G., Uysal, S. A., & Altuntaş, O. (2016). The validity and reliability of cognitive failures questionnaire in university students. *Fizyoterapi Rehabilitasyon*, 27(2), 55-60.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Sürücüler Tarafından Yapılan ve Algılanan Agresif Sürüş Davranışlarının Cinsiyet ve Cinsiyet Rollerine İlişkisi

Deniz Atalar^a^aDoğu Akdeniz Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu araştırmanın amacı yol kullanıcılarının trafik ortamında kendileri tarafından başkalarına ve başkaları tarafından kendilerine agresif sürüş davranışında bulunma algısını ölçmek ve bu davranışların cinsiyet ve cinsiyet rolleri ile ilişkisini incelemektir. Ayrıca cinsiyet ile algılanan agresif sürüş davranışlarının ilişkisinde cinsiyet rollerinin düzenleyici rolü de incelenmiştir. Araştırmanın örneklemini yüz yüze kartopu ve kolaylık örnekleme yöntemi ile Kuzey Kıbrıs'ta yaşayan ve araç ehliyet sahibi olan 128 kadın (%55.65) ve 102 erkek (%44.35) olmak üzere 19 – 80 yaşları arasında ($M = 36.65$, $S = 13.63$) toplam 230 kişi oluşturmuştur. Katılımcılar demografik bilgi formu, Saldırganlık Sürücülük Göstergeleri Ölçeği ve BEM Cinsiyet Rolü Envanterini doldurmuştur. Çalışma sonuçlarına göre erkek sürücüler kadın sürücülere göre daha fazla düşmanca saldırganlık ölçme davranışında bulunmaktadır. Sürücülerin saldırganlık davranışlarını içeren diğer alt boyutlarda bir cinsiyet farkı bulunmamaktadır. Sürücüler başkalarının kendilerine yaptığı düşmanca saldırganlık ölçme ve saldırgan uyarılar davranışlarının kendi yaptıkları davranışlara oranla daha fazla olduğunu değerlendirmiştir. Cinsiyet rolleri açısından kadın sürücüler erkek sürücülere göre kadınsılık özellikleri açısından daha yüksek bir ortalamaya sahipken, erkeksilik özellikleri açısından bir fark bulunmamıştır. Kadınsılık özellikleri ile diğer sürücüler tarafından yapıldığı algılanan düşmanca saldırganlık ölçme ve saldırgan uyarılar davranışlarının negatif ilişkisi bulunmuştur. Yapılan aşamalı regresyon ve düzenleyicilik analizi sonucunda erkek sürücülerin erkeksilik özellikleri ile kendileri tarafından yapılan düşmanca saldırganlık ölçme ve saldırgan uyarılar davranışları açısından pozitif yönde bir etkileşim göstermiştir. Kadın sürücülerin kadınsılık özellikleri ile diğer sürücülerin yaptığı saldırganlık davranışları pozitif yönde bir etkileşim göstermiştir. Sonuçlar, trafik güvenliği ile ilgili olası karşı önlemler ve müdahaleler açısından tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: saldırgan sürücülük, cinsiyet rolleri, algılanan davranışlar, sürücü davranışları, cinsiyet

Kaynakça

- Batson, C. D. ve Stocks, E. L. (2004). Religion: Its core psychological functions. J. Greenberg, S. L. Koole ve T. Pyszczynski, (Ed.), *Handbook of experimental existential psychology* içinde (s. 141-155). Guilford Press.
- Neimeyer, R. A., Wittkowski, J. ve Moser, R. P. (2004). Psychological research on death attitudes: An overview and evaluation. *Death Studies*, 28, 309-340.
- Yalom, I. (1999). Varoluşçu psikoterapi. (Existential psychotherapy). (Z. İ. Babayiğit, Çeviri). Kabalıcı. (Orijinal çalışma basım tarihi 1980)

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik, Flört Şiddetine Yönelik Destekleyici Tutum, Şiddeti, Erkek Egemenliğini ve Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma ve Kendini Susturma İlişkisi

Havva Hilal Kaçar^a, Rahşan Balamir Bektaş^a

^aUfuk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Toplumsal cinsiyete ilişkin beklentiler ve kalıp yargılar, bireylerin romantik ilişkilerine ve sosyal sistemlere yönelik algılarını etkilemektedir. Bu algılar içselleştirilmiş kontrol mekanizmaları oluşturarak bireylerin benliğini etkilemekte ve davranışlarını şekillendirmektedir. Bireyler, kendilerine zarar veren mevcut sistemi meşrulaştırmakta, kendilerinden beklenen toplumsal rollere uyum sağlamak için otantik varlıklarını ortaya koyamamakta ve şiddete maruz kalsalar dahi kendilerini susturmaya başvurmaktadırlar. Bu çalışmanın amacı, çelişik duygulu cinsiyetçilik, flört şiddetine yönelik destekleyici tutum, şiddeti, erkek egemenliğini ve cinsiyet sistemini meşrulaştırma ile kendini susturma ilişkisini anlamaktır. Çalışmanın bir diğer amacı da kendini susturmanın cinsiyete göre nasıl farklılık gösterdiğini saptamaktır. Araştırmaya, 3 ay ve üzeri süredir romantik ilişkisi olan ya da flört ilişkisini deneyimlemiş olan katılımcılar dahil edilmiş olup örneklem, yaş aralığı 18-35 arasında değişen 491 kişiden oluşmaktadır. Katılımcılara Flört Şiddeti Tutum Ölçeği, Şiddetin ve Erkek Egemenliğinin Meşrulaştırılması Ölçeği, Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Cinsiyet Sistemini Meşrulaştırma Ölçeği ve Kendini Susturma Ölçeği uygulanmıştır. Yapılan korelasyon analizi sonucunda değişkenlerin birbirleri ile ilişkisinin anlamlı olduğu görülmüştür. Şiddeti ve erkek egemenliğini ve cinsiyet sistemini meşrulaştırma tutumu ile cinsiyetçilik arttıkça ve kendini susturma eğiliminin de arttığı görülmüştür. Flört şiddetini destekleme tutumu arttıkça bireylerin daha fazla kendini susturma eğiliminde olduğu da görülmüştür. Ayrıca yapılan bağımsız örneklem t testi ile erkeklerin kadınlara göre anlamlı olarak daha fazla kendini susturduğu bulunmuştur. Bu sonuçlar, adaletsiz sosyal sistemlerin nasıl meşrulaştırıldığı ve şiddetin nasıl normalleştirildiği konusunda önemli veriler sunmakta; aynı zamanda bireylerin -avantajlı bir konumda olsalar dahi- bu sistemler içinde otantik benliklerini ortaya koymakta zorlanmalarına dair yeni bir bakış açısı sunmaktadır. Elde edilen bulgular ilgili literatür ışığında tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sistemi meşrulaştırma, çelişik duygulu cinsiyetçilik, kendini susturma, flört şiddeti

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

İttifakları Yönetmek: Türkiye’de (Pro)Feminist Erkekler Arasında Kolektif Eylem Engelleri

Damla Nur Kayış^a, Ece Sezen Bağcı^b, Gülden Sayılan^a^aAnkara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cÇankaya Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu nitel çalışmanın amacı Türkiye’de kendilerini (pro)feminist olarak tanımlayan erkeklerin deneyimlerinden yola çıkarak toplumsal cinsiyet eşitliği için kolektif eyleme katılımlarına ilişkin motivasyonlarını, kendilerini feminist hareket içinde nasıl konumlandıklarını, kimliklerine yükledikleri anlamları ve kolektif eyleme katılımında karşılaştıkları engelleri araştırmaktır. Çalışmaya katılım için içeriğinde çalışmanın amacının, süresinin ve çalışmayı yürüten araştırmacıların belirtildiği çalışma ilanını sosyal medya platformlarında (Instagram, X ve Whatsapp) paylaştık. Katılımcı kriteri ise katılımcıların kendilerini feminist ya da profeminist olarak tanımlıyor olmalarıydı. Profeminist kimliği genellikle feminist hareketi destekleyen, patriarkal yapılara karşı olan ve feminizim içinde daha çok müttefik rolü alan erkeklerle ilişkilendirilmektedir. 21-31 yaş aralığında 10 (pro)feminist erkekle yaptığımız yarı-yapılandırılmış mülakatları Sosyo-ekolojik Model (Bronfenbrenner, 1997) çerçevesinde tematik analiz ile inceledik. Analiz sürecinde Braun ve Clarke’ın (2006) tematik analiz metodundan yararlanarak öncelikle görüşmeleri transkribe ettik ve transkriptleri okuyarak veriye dair derinlemesine bilgi edindik; ardından görüşmelerde anlamlı bulduğumuz noktaları kodlara dönüştürdük ve sosyo-ekolojik modelin düzeylerine göre bu kodları temalar halinde sınıflandırdık. Bulgulara göre, (pro)feminist erkeklerin karşılaştığı engeller ve gerçekleştirdikleri eylemler iki tematik blok olarak ortaya çıkarken karşılaşılan engellerin de sosyo-ekolojik modelin her bir düzeyinde incelenebilecek temalardan oluştuğunu gördük. Bireysel düzeydeki engeller erkeklerin toplumsal cinsiyet eşitsizliğine dair farkındalıklarının az olması, feminizm ile özdeşleşememeleri, eylemlere katılım ile ilgili düşük öz yeterliliğe sahip olmaları ve feminist eylemler yerine daha geniş çaplı eylemlere öncelik vermeleridir. Kişilerarası engeller düzeyinde (pro)feminist erkeklerin feminist kadınlarla ve diğer erkeklerle aralarındaki ilişkiler onlar için bariyer oluşturmaktadır. Örgütsel düzeyde ise (pro)feminist erkeklerin katılabileceği örgütlerin olmayışı bu temadaki en belirgin bariyerdir. Son olarak ideolojik düzeyde ise erkeklerin (pro)feminist kimliklenmelerine rağmen içinde bulunulan toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştıran ve patriarkal sistemi savunan düşüncelerinin olması eylemlere katılım noktasındaki engellerdir. (Pro)feminist erkeklerin gerçekleştirdiği eylemler ise (pro) feminist gündelik hayat aktivizmini ve feminist eylemlere katılımı içermektedir. Feminist kolektif eylemlere katılımları oldukça düşük olan erkeklerin eylemsizliklerinin ardındaki nedenlere odaklanan bu çalışma feminist hareket içerisinde müttefiklik ve aktivizme ilişkin karmaşık dinamiklerin derinlemesine analizine katkıda bulunmaktadır. Aynı zamanda Türkiye’deki toplumsal cinsiyet eşitliği için kolektif eyleme katılımı etkileyen faktörleri ele alarak feminist hareketlere daha fazla erkek katılımını teşvik etmenin zorlukları ve fırsatları hakkında içgörüler sunmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: müttefik, (pro)feminist erkek, kolektif eylem, sosyo-ekolojik model, nitel çalışma

---

Kaynakça

Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative research in psychology*, 3(2), 77-101.

<https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>

Bronfenbrenner, U. (1977). Toward an experimental ecology of human development. *Am Psychology*, 32, 513-531.

<https://doi.org/10.1037/0003-066x.32.7.513>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Kültüre Güre Değişen Hiyerarşi Kavramı

Gonca Nebioğlu^a^aSüleyman Demirel Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Örgütler, belirli amaçlara ulaşmak için bir araya gelen bireylerin iş birliği ve koordinasyon içerisinde faaliyet gösterdiği yapılar olarak tanımlanır (Aytaç, 2004). Bu yapılar, çeşitli sınıflandırmalara tabi tutulabilir ve toplumsal yaşamda giderek daha fazla önem kazanarak bireylerin sosyal ilişkilerini ve faaliyetlerini etkiler. Sivil Toplum Kuruluşları (STK) ve dernekler, genellikle hükümetten bağımsız olarak oluşturulmuş yapılardır. Türkiye'de STK'lar, özellikle 1980'lerden itibaren küreselleşmenin etkisiyle gelişmiş ve toplumsal katılımı artırma amacıyla önemli aktörler haline gelmiştir (Özer, 2008). Dernekler, en az yedi kişi tarafından kurulan ve kazanç güden ya da ideal amaçlar doğrultusunda faaliyet gösteren yapılardır (Tüzüner, 2013). Sanayileşme süreciyle birlikte dernekler, kentleşme ve sosyal etkileşimdeki değişimlere karşı bir örgütlenme biçimi olarak önem kazanmıştır (Ergür, 2006). STK'larda çalışanlar, maaş alıp almamalarına göre profesyonel çalışanlar ve gönüllüler olarak ayrılır. Profesyonel çalışanlar, belirlenmiş görev tanımları çerçevesinde ücret karşılığında çalışır (Güder, 2006). Gönüllüler ise maaş almaksızın STK'ya katkıda bulunur ve sorumlulukları profesyonellere göre daha azdır (Özden, 2008). Bazı STK'lar yalnızca gönüllülerle faaliyet gösterir ve iş yükü bu kişiler arasında paylaşılır. Bu çalışmada Türkiye ve Portekizde bulunan LGBTİ+ örgütlenmelerinde hem gönüllü hem de profesyonel olarak çalışan kişilerle derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Çalışmanın amacı, örgütlenmedeki konumların (gönüllü ya da profesyonel), kişilerin hiyerarşi kavramına bakış açılarını değiştirip değiştirmediğini incelemektir.

Türkiye'de ve Portekiz'de bulunan başlıca LGBTİ+ örgütlenmelerinden aktif görev yapan 37 kişi ile görüşmeler yapılmıştır. Bilgilendirilmiş onam formu kullanılmıştır. Arkasından katılımcılara; "Sizce bir örgüt içinde; hiyerarşi ve eşitlik ne anlama geliyor? Örnekler misiniz?", "Söz hakkı eşit mi? Neye göre belirleniyor?", "Örgüt kararları nasıl alınıyor?" soruları sorulmuş ve yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır.

Yapılan yarı yapılandırılmış görüşme bulguları tematik içerik analizi yapılarak açık kodlama yoluyla ortaya çıkan kategori, tema ve alt temalara göre incelenmiştir. Tematik analiz, niteliksel analiz yöntemlerinden içerik analizi tekniğinin içerisinde yer alan bir yöntemdir. Tematik analiz, metin içerisinde bir örüntü halinde ilerleyen anlam kalıplarını belirleyip analiz etmek için kullanılmaktadır (Joffe, 2011).

Çalışmada hiyerarşi kavramı farklı şekillerde tanımlanmış ve gönüllü ile profesyonel çalışanların hiyerarşiyeye dair farklı yaklaşımlar sergilediği görülmüştür. Portekiz örneğinde hiyerarşi, daha çok işlevsellik ve sorumluluk dağıtımıyla ilişkilendirilmiş, "faydalı hiyerarşi" teması öne çıkmıştır. Bu, Fiske'nin (1992) meşru hiyerarşi kavramıyla örtüşmektedir. QueerIST örgütü, hiyerarşinin işlerin düzenli yürütülmesi için gerekli olduğunu belirtmiştir. Diğer katılımcılar hiyerarşiyi, sorumlulukların ve profesyonellik alanlarının belirlenmesi olarak tanımlamışlardır. Türkiye örneğinde ise hiyerarşi, daha çok yasal zorunluluklara dayalı bir kavram olarak tanımlanmış, LGBTİ+ örgütlenmelerinde yatay örgütlenme ve eşitliğin tercih edildiği vurgulanmıştır. Katılımcılar, yönetim kurullarının kâğıt

üzerinde kaldığını ve ast-üst ilişkisine dayalı bir hiyerarşi olmadığını ifade etmiştir. Türkiye’de hiyerarşi genellikle bir iktidar alanı olarak algılanıp reddedilirken, Portekiz’de hiyerarşi işlevsel bir araç olarak kabul edilmiştir. Türkiye’de yatay örgütlenme, özellikle LGBTİ+ örgütlenmelerinde gönüllü kaybını önlemek ve dezavantajlı konumları dengelemek için önemli görülmüştür.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sivil toplum örgütleri, hiyerarşi, kültürlerarası çalışmalar, nitel analiz yöntemi

---

Kaynakça

- Aytaç, Ö. (2004). Örgütler: Sosyolojik bir perspektif. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 14(1), 189-217.
- Ergür, E. D. (2006). *Sivil toplum kuruluşları ve kültürel etkinlikleri* (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi). Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İlahiyat Anabilim Dalı, Din Sosyolojisi Bilim Dalı.
- Fiske, A. P. (1992). The four elementary forms of sociality: Framework for a unified theory of social relations. *Psychological Review*, 99(4), 689–723.
- Güder, N. (2006). *STK’lar için iletişim ve kampanya hazırlama rehberi*. Sivil Toplum Geliştirme Merkezi Yayınları.
- Joffe, H. (2011). Thematic analysis. In D. Harper & A. R. Thompson (Eds.), *Qualitative research methods in mental health and psychotherapy: A guide for students and practitioners* (pp. 209-223). John Wiley & Sons.
- Özden, K. (2008). Sivil toplum kuruluşlarında gönüllü yönetimi. In A. Coşkun (Ed.), *Sivil toplum kuruluşlarında yönetim*. Seçkin Yayınevi.
- Özer, M. H. (2008). Günümüz itibarıyla sivil toplum kuruluşlarının iktisadi ve sosyal fonksiyonları. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(26), 86-97.
- Tüzüner, Ö. (2013). Derneğin ticari işletme işletmesi ve Türk Medeni Kanunu’nda bilinçli boşluk bırakılması. *Yaşar Üniversitesi Elektronik Dergisi*, 8, 2811-2844.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Benlik Saygısı ile Dikey ve Yatay Bireycilik ve Toplulukçuluk İlişkisinin İncelenmesi: Türk ve Alman Üniversite Öğrencilerinin Karşılaştırılması

Seher Sav^a, İbrahim Şenay^b^aÜsküdar Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü^bMimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Bu çalışma benlik saygısının ülke kültürü ve dikey bireycilik ve toplulukçuluk, yatay bireycilik ve toplulukçuluk kültür yönelimleri ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Çalışmanın örneklem grubunu Türk kültüründen 115 ve Alman kültüründen 117 katılımcı oluşturmuştur. Korelasyon analizi için $r=.80$, gerekli örnekleme denek sayısı ise 102 olarak hesaplanmıştır. Araştırmanın verileri Sosyo-Demografik Veri Formu, Benlik Saygısı Ölçeği ve Kültürel Yönelim Ölçeği aracılığıyla toplanmıştır. Türkiye ve Almanya'nın yatay bireyci ve toplulukçu, dikey bireyci ve toplulukçu kültür yönelimlerinde farklılaşma düzeyi Bağımsız ve Bağımlı Örneklem T testi ile analiz edilmiştir. Ayrıca farklı kültürel yönelime sahip olacağı öngörülen Türk ve Alman örneklem grubunun benlik saygısı açısından farklılaşacağı varsayılmış ve regresyon analizi kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular doğrultusunda ülke seviyesine göre Dikey bireycilik ve Dikey toplulukçuluk toplam puanlarının anlamlı farklılık gösterdiği görülmüştür ($t=4.583$, $t=7.020$, $p<0,05$). Bu anlamlı farklılık Türk örneklem grubunun Dikey bireycilik (Mean=5.47) ve Dikey toplulukçuluk (Mean=6.99) toplam alt puanlarının Alman örneklem grubunun Dikey bireycilik (Mean=4.40) ve Dikey toplulukçuluk (Mean=5.57) toplam alt puanlarından yüksek olmasından dolayı kaynaklanmıştır. Her iki ülke örneklemleri için yatay ve dikey kültürel yönelim boyutları arasında anlamlı fark bulunmuştur ($p<0,05$). Ek olarak Almanya'da yatay ve dikey arasındaki farkın farkı Türkiye'ye göre daha fazla (Mean=6.5470-4.9904 > 6.5913-6.2326) bulunmuştur. Dikey bireycilik ve toplulukçuluğun benlik saygısını her iki ülke de yordamadığı ve yatay bireycilik ve toplulukçuluk kültür yönelimlerinin benlik saygısını sadece Türkiye'de yordadığı bulunmuştur ($p<0,05$). Temel psikolojik ihtiyaçlar teorisi çerçevesinde Almanya'da yatay olma ihtiyacının fazla olmasından dolayı yatay boyutun benlik saygısı ile ilişkisi bulunmazken Türkiye'de yatay olma ihtiyacının daha az olması yatay boyutun benlik saygısını anlamlı bir şekilde yordamasını açıklamaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: dikey bireycilik ve toplulukçuluk, yatay bireycilik ve toplulukçuluk, benlik saygısı

Kaynakça

- Bleidorn, W., Arslan, R. C., Denissen, J. J., Rentfrow, P. J., Gebauer, J. E., Potter, J., & Gosling, S. D. (2016). Age and gender differences in self-esteem—A Cross-Cultural Window. *Journal of Personality and Social Psychology*, 111(3), 396.
- Germani, A., Delvecchio, E., Li, J. B., Lis, A., Nartova-Bochaver, S. K., Vazsonyi, A. T., & Mazzeschi, C. (2021). The link between individualism–collectivism and life satisfaction among emerging adults from four countries. *Applied Psychology: Health and Well-Being*, 13(2), 437-453.
- Triandis, H. C. & Gelfland, M. J. (1998). Converging measurement of horizontal and vertical individualism and collectivism. *Journal Of Personality and Social Psychology*, 74, 118-128
- Yamaguchi, A., Akutsu, S., Oshio, A., & Kim, M. S. (2017). Effects of cultural orientation, self-esteem, and collective self-esteem on well-being. *Psychological Studies*, 62, 241-249.
- Yetim, U. (2003). The impacts of individualism/collectivism, self-esteem, and feeling of mastery on life satisfaction among the Turkish university students and academicians. *Social Indicators Research*, 61, 297-317.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Davranışsal Bağışıklık Sistemi: Sosyal Doğurgular, Genetik Moderatörler

İ.Mert Teközel^a, Ceren Metin^a, Serkan Özçakan^b, Sezer Rengiyiler^a, Cemal Ün^c, Hüseyin Can^c, Ecem Sürgeç^c

^aEge Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bDepartment of Experimental and Applied Psychology, Vrije Universiteit Amsterdam

^cEge Üniversitesi, Biyoloji Bölümü

Öz

İnsanlar, diğer hayvan türlerine benzer şekilde, bulaşıcı patojenlere karşı avantajlar sağlayan davranışsal savunmalar geliştirmişlerdir. Bu savunmalar, çevredeki bulaşıcı patojenleri algılamaya, hastalık hakkındaki duygusal ve bilişsel tepkileri tetiklemeye ve patojenlerden kaçınmayı kolaylaştırmaya yönelik psikolojik mekanizmaları içermektedir. Bu mekanizmaları yöneten motivasyonel sistem Davranışsal Bağışıklık Sistemi (DBS) olarak adlandırılmaktadır. Bu sunumda bir TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında yürütülen 2 deneyin sonuçları aktarılacaktır. İlk deneyde bir animasyon programı tarafından oluşturulan sağlıklı/sağlıksız yürüyüş biçimlerinin patojenden kaçınmaya yönelik davranışsal savunma tepkilerini tetikleyip tetiklemediği; ikinci çalışmada ise yüzlerinde hastalık çağrıştıran birtakım ipuçlarına sahip kişilerle sosyal etkileşimde bulunma eğiliminin, bağışıklıkla ilişkilendirilen genlerle (ACPI'de 7; IFNG'de 1 nükleotid pozisyon) bağlantısı araştırılmıştır. Bulgular, insan yürüyüşünün davranışsal bağışıklık sistemi tarafından algılandığını ve bu sistemin organizmayı savunma amacı doğrultusunda hastalık işaretlerini taşıyan yürüyüş biçiminin kaçınma davranışlarını teşvik ettiğini göstermiştir. Ayrıca sağlıksız yürüyüş, yaşlı yürüyüşü ile ilişkili bulunmuş yani sistemin dolaylı olarak yaşlı ayrımcılığına katkı yaptığı görülmüştür. Son olarak enfeksiyonla ilişkili genlerin bazı allellerinin, bazı kaçınma eğilimlerini teşvik ettiği görülmekle birlikte, ortaya çıkan genetik allel etkileri doyurucu bir çıkarım yapmamıza izin verecek ölçüde güçlü ve önceki çalışmalarla tutarlı değildir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: davranışsal bağışıklık sistemi, evrimsel sosyal psikoloji, davranışsal genetik, insan yürüyüşü

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

2023 Türkiye Cumhurbaşkanlığı Seçimi Bağlamında Siyasal Yönelimler, Cinsiyetçilik, Algılanan Ayrımcılık ve Sistemi Meşrulaştırma

Muhammed Refik Tekeli^{a,b}, Alper Erdem^c, Zuhul Yeniçeri^c,

^aOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bAtatürk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^cBaşkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışma, 2023 Türkiye Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde Ankara'daki seçmenler arasında cinsiyetçilik ve algılanan ayrımcılığın siyasi yönelimlerle ilişkisini araştırmaktadır. Ayrıca çalışma, bu konuda İngiltere ve ABD'de yapılan benzer araştırmaları tekrarlamayı amaçlamıştır. Türkiye'de toplumsal cinsiyetçi tutumların, muhafazakâr kültürel normlar, güçlü ataerkil yapılar ve geleneksel değerlerin siyasallaşması gibi kendine özgü dinamiklerle şekillenmesi nedeniyle (Hofstede, G., 2001; Yardımcı-Geyikçi, Ş., ve Yavuzylmaz, H., 2024) Batı toplumlarında yapılan çalışmalara (Cassese ve Holman 2019; De Geus ve ark., 2022), kıyasla bulguların daha uçlara kayması beklenmektedir. Diğer bir deyişle muhafazakar seçmenlerde cinsiyetçilik tutumlarının, liberal seçmenlere kıyasla daha fazla olması öngörülmüş, buna ek olarak bu bulguların Batı örneğine kıyasla liberal ve muhafazakar seçmenler arasındaki farkların daha uçlarda olması öngörülmektedir. Çalışma, seçimden hemen sonra yürütülmüş, 308 kişiden oluşan bir örnekleme gerçekleştirilmiştir. Veriler çevrim içi anket yoluyla toplanmış olup, basit rastgele örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Bulgular, Cumhuriyet İttifakı destekçilerinin, Millet İttifakı destekçilerine göre daha yüksek cinsiyetçilik ve sistem meşrulaştırma eğiliminde olduğunu göstermiştir. Ayrıca, kendini kadın olarak tanımlayan katılımcılar hem kişisel hem de grup ayrımcılığı algısında, kendini erkek olarak tanımlayanlara göre daha yüksek puanlar bildirmiştir. Çalışmada korelasyon ve regresyon analizleri kullanılarak değişkenler arasındaki ilişkiler incelenmiştir. Sonuçlar, cinsiyetçiliğin toplumsal ve siyasi tutumlarla güçlü bir ilişki içinde olduğunu ve seçim bağlamında belirleyici bir faktör olarak ön plana çıktığını göstermektedir. Bu durum, Türkiye'de toplumsal cinsiyet tutumlarının siyasi söylem ve kampanyalarda ele alınmasının önemini ortaya koymakta; daha kapsayıcı ve eşitlikçi bir siyasi ortamın teşvik edilmesine yönelik öneriler sunmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: cinsiyetçilik, algılanan ayrımcılık, sistemi meşrulaştırma, seçimler, politik ideoloji

Kaynakça

- De Geus, R., Ralph-Morrow, E., & Shorrocks, R. (2022). Understanding ambivalent sexism and its relationship with electoral choice in Britain. *British Journal of Political Science*, 52(4), 1564-1583. <https://doi.org/10.1017/S0007123421000612>
- Cassese, E. C., & Holman, M. R. (2019). Playing the woman card: Ambivalent sexism in the 2016 US presidential race. *Political Psychology*, 40(1), 55-74. <https://doi.org/10.1111/pops.12492>
- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions, and organizations across nations*. Sage.

Yardımcı-Geyikçi, Ş., & Yavuzylmaz, H. (2024). The 2023 Turkish election: A tale of two campaigns and the duel of populisms. *Southeast European and Black Sea Studies*. <https://doi.org/10.1080/14683857.2024.2315650>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Kuralları Yıkmak: Sosyopolitik Tutumlar ve Karanlık Üçlü Yakın İlişkilerdeki Norm İhlalleri Değerlendirmeleri ile Nasıl İlişkili?

Mehmet Harma^{a,b}

^aAkureyri Üniversitesi, Psikoloji Fakültesi

^bKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Önceki çalışmalar sosyo-politik tutumların ahlaki yargılama ve karar verme süreçlerini etkilediğini göstermektedir (Graham vd., 2009; Janoff-Bulman vd., 2008). Bu literatürün büyük kısmı, tanımadık bireyleri içeren ahlaki kararlar vermeyi gerektiren senaryolar kullanılarak elde edilen verilerden oluşmaktadır. Yakın ilişkilere dair ahlaki yargıları içeren araştırmalar ise sınırlıdır (Selterman ve Koleva, 2015) ve çoğunlukla bireylerin kendi olası ihlallerini nasıl değerlendirdiğine odaklanmıştır. Ancak ilişkilerin karşılıklı doğası göz önüne alındığında, bu değerlendirmeler yetersiz kalmaktadır. Bu çalışmada, kişilerin hem kendilerinin hem de partnerlerinin ilişkideki norm ihlallerini değerlendirirken sosyo-politik tutumlarının ve karanlık üçlü kişilik özelliklerinin etkisi incelenmiştir. İzlanda’da ikamet eden katılımcılar, sosyopolitik tutumlarını (sağ kanat yetkecilik, sosyal baskınlık yönelimi ve siyasi tercih), kişilik özelliklerini (makyavelizm, narsisizm ve psikopati), ilişkide norm ihlalleri değerlendirmelerini (hem kendileri hem de partnerleri açısından) ve demografik bilgilerini yansıtacak anketleri tamamlamışlardır (N= 305; Ort_{yaş}=27.69, SS=12.77). Hiyerarşik regresyon analizi sonuçlarına göre, sağ kanat yetkeciliği, daha sağ politik yönelimi ve karanlık üçlü kişilik özellikleri ilişkide norm ihlallerini değerlendirmelerini yordamıştır (olumlu yönde). Sonuçlar, sosyo-politik tutumların sadece politik çıktılarla (örn., oy verme davranışı) sınırlı kalmayıp, farklı yaşam bağlamlarında kişilik özellikleriyle birlikte bireylerin değerlendirmelerini anlamada da önemli olduğunu göstermektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: norm ihlali, yakın ilişki, sosyopolitik tutumlar, karanlık üçlü, ahlaki kararlar

Kaynakça

Graham, J., Haidt, J., & Nosek, B. (2009). Liberals and conservatives rely on different sets of moral foundations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(5), 1029–1046. <https://doi.org/10.1037/a0015141>

Janoff-Bulman, R., Sheikh, S., & Baldacci, K. G. (2008). Mapping moral motives: Approach, avoidance, and political orientation. *Journal of Experimental Social Psychology*, 44(4), 1091–1099. <https://doi.org/10.1016/j.jesp.2007.11.003>

Selتمان, D., & Koleva, S. (2015). Moral judgment of close relationship behaviors. *Journal of Social and Personal Relationships*, 32(7), 922-945. <https://doi.org/10.1177/0265407514554513>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Sivil Toplum Faaliyetlerine Katılımı Etkileyen Faktörler

Rukiye Uyanık Bakır^a, Meltem Güler^b^aMersin Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bÇukurova Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Sivil toplum örgütleri, çeşitli alanlarda faaliyet göstererek toplumsal refahın artırılması, demokratik değerlerin güçlendirilmesi ve insan haklarının korunmasına katkıda bulunurlar. Gönüllülük ise Ellis ve Noyes (1990) "Bir ihtiyacın karşılanmasında sosyal sorumluluk anlayışıyla ve parasal anlamda bir kar amacı için kaygılanmadan sahip olduğumuz yaşamsal sorumlulukların ötesine geçmek" olarak tanımlanmaktadır. Gönüllüğün sosyal psikolojiyi ilgilendiren özelliklerinden biri ise toplumsal bir eylem olmasıdır (Gray & Stevenson, 2020). Bu araştırmanın amacı sivil toplum faaliyetlerine katılımı ilişkili olan faktörleri anlamaya çalışmaktır. Bu kapsamda özgecilik, diğer sivil toplum kuruluşu gönüllüleri tarafından hoş karşılanmış hissetmek, sivil toplum kuruluşu yöneticileri tarafından faaliyetlere katılımın talep edilmesi, sivil toplum kuruluşuna aidiyet ve prososyal davranışların toplum tarafından onaylanması değişkenleri yordayıcı değişkenlerdir. Yordanan değişken ise sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine gönüllü katılımıdır. Gönüllü katılımı bahsedilmek istenen şey bireylerin sivil toplum kuruluşlarının yaptığı çeşitli etkinliklerde yer almalarıdır (Örn; stantlarda beklemek, üye toplantılarına düzenli katılmak, yardım toplama faaliyetlerinde yer almak). Araştırmanın örneklemini sivil toplum kuruluşlarında aktif olarak görev alan kişiler oluşturmaktadır. Araştırmada veriler online sosyal medya uygulamaları üzerinden paylaşılarak kartopu örnekleme yöntemi kullanılmıştır. Araştırmaya toplam 102 kişi katılmıştır (74 kadın, 28 erkek). Araştırmaya katılan kişiler 19-62 yaşları arasındadır (Ort=31.34, SS=9.44). Ölçme araçlarında demografik bilgi formu, Özgecilik Ölçeği, Gönüllü Faaliyetlere Katılım Ölçeği kullanılmıştır. Talep, aidiyet ve hoş karşılanmış hissetmek gibi gönüllü faaliyetlere katılmayı yordanacağı düşünülen diğer değişkenler için ise araştırmalar tarafından yazılan maddeler kullanılmıştır. Katılımcıların grup faaliyetlerine katılımının STK yöneticilerinden gelen talep, özgecilik, prososyal davranış, grup aidiyeti ve hoş karşılanmış hissetme değişkenleri tarafından yordanıp yordanmadığı araştırılmış, bu amaçla çoklu doğrusal regresyon analizi yürütülmüştür. Bağımlı değişkenin grup faaliyetlerine katılım, bağımsız değişkenlerin STK yöneticilerinden talep, özgecilik, prososyal davranış, grup aidiyeti ve hoş karşılanmış hissetme olduğu bir model oluşturulmuştur. Sonuçlar, modelin anlamlı olduğunu ve bağımlı değişkendeki varyansın %79.2'sini açıkladığını göstermektedir [F(5, 40) = 35.234, p < .001, Adj R2 = .792]. Katsayılar incelendiğinde, hoş karşılanmış hissetmek (b = 3.38, p < .001) ve özgecilik (b = .253, p < .001) değişkenlerinin grup faaliyetlerine katılımı anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Sonuçlar gönüllülükte özgecilik ve hoş karşılanmanın önemini göstermektedir. Araştırmada örneklem ağırlıklı olarak kadın katılımcılardan oluşmaktadır, bu durum sonuçların genellemesi açısından bir kısıtlılık oluşturmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: gönüllülük, özgecilik, prososyal davranış, sivil toplum, grup aidiyeti

Kaynakça

Ellis, S. J., ve Noyes, K. H. (1990). *By the people: A history of Americans as volunteers* (Rev. ed.). San Francisco: Jossey-Bass.

Gray, D., & Stevenson, C. (2020). How can 'we' help? Exploring the role of shared social identity in the experiences and benefits of volunteering. *Journal of Community & Applied Social Psychology*, 30(4), 341-353.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Politik İdeolojiler ve Ahlaki Çerçevelerin Etkisi: İstanbul Sözleşmesi Üzerinde Kutuplaşma ve Uzlaşma İhtimalleri

Merve Tayyar^a, Fatih Özdemir^b^aAdana Alparslan Türkeş Bilim ve Teknoloji Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bBursa Uludağ Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Bu çalışma kadına yönelik şiddetle mücadele amacı taşıyan İstanbul Sözleşmesi üzerinde meydana gelen kutuplaşmanın nedenlerini anlamak ve uzlaşımın ne derece mümkün olabileceği konusunda çıkarımlar yapmak amacıyla gerçekleştirilmiştir. Çalışmada Ahlaki Temeller Kuramı'ndan hareketle (Graham vd., 2009), İstanbul Sözleşmesi'ni farklı ahlaki çerçevelerle sunmanın politik ideolojiler etkileşiminde ve sözleşme hakkında haberdarlık düzeyi, partizanlık düzeyi ve demografik değişkenlerin kontrolünde sözleşmeye yönelik tutumu nasıl etkileyeceği araştırılmıştır. Çevrimiçi ortamda gerçekleştirilen tamamı denekler arası 4 (bireyselleştirici ahlaki temeller çerçevesi, bağlanım ahlaki temelleri çerçevesi, nötr çerçeve ve kontrol koşulu) × 3 (liberal/seküler (sol-kanat), tarafsız, muhafazakar (sağ-kanat)) faktöriyel dizaynı deneysel araştırmaya kolayda örnekleme ile 263 kadın, 206 erkek ve 2'si cinsiyetini belirtmek istemeyen toplam 471 kişi katılırken, yaş aralığı 18 yıl ve 69 yıl olarak saptanan örneklemin yaş ortalaması 27.9 (SS = 10.6) yıldır. Katılımcılar İstanbul Sözleşmesi hakkında haberdarlık düzeyleri ölçüldükten sonra seçkisiz atama yöntemiyle rastgele 4 koşuldan birine yerleştirilmişlerdir ve deneyin manipülasyon aracı olan İstanbul Sözleşmesi ile ilgili bilgilendirme metni ve görsel içeren vinyeti okumuşlardır. Bilgilendirme metni, bireyselleştirici temeller çerçevesinde bakım verme ve adalet; bağlanım temelleri çerçevesinde sadakat, otoriteye itaat ve kutsallık temelleri ön plana alınarak yazılmış olup nötr çerçevede ahlaki ve politik uyarılardan arındırılmış şekilde veya her iki temele eşit ağırlık verilerek hazırlanmıştır. Kontrol koşulunda ise konuyla alakasız bir metin sunulmuştur. Katılımcılara dikkat kontrol ve manipülasyon kontrol sorularından sonra sözleşmeyi ne kadar destekledikleri sorulmuştur ve politik yönelim, partizanlık ve demografik değişkenlerle ilgili ölçümler alınmıştır. Toplanan veri iki yönlü faktöriyel ANCOVA kullanılarak test edilmiştir. Hipotezleri kısmen doğrular şekilde bulgular elde edilmiştir. Düşük düzeyde partizanlık ve kadın cinsiyetinin, kovaryant olarak sözleşmeyi destekleme eğilimini anlamlı şekilde artırdığı; bu etkiler kontrol edildiğinde, liberal/seküler kişilerin sözleşmeyi muhafazakarlardan daha fazla desteklediği bulunmuştur. Ayrıca, çerçeve kullanımının destek oranını anlamlı şekilde artırdığı, ancak politik görüşle uyumlu çerçeve kullanımının kutuplaşmayı azaltmada etkili olmadığı saptanmıştır. Sonuçlar ideolojik asimetrik hipotezini destekler niteliktedir. Yapılan çıkarımlar tartışılmış ve ilgili politika yapıcı otoritelere ve araştırmacılara sunulmuştur.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kutuplaşma, İstanbul Sözleşmesi, politik ideolojiler, ahlaki temeller, kadına yönelik şiddet

Kaynakça

Graham, J., Haidt, J. ve Nosek, B. A. (2009). Liberals and conservatives rely on different sets of moral foundations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 96(5), 1029-1046.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Türkiye’de Yaşayan Suriyeli Mültecilerin Sağ Kanat Yetkecilik Düzeyleri ile Dönme, Kalma ve Gitme Kararları Arasındaki İlişkide Yer Bağlılığının Aracı Rolü

Muhammed Huzeyfe Gültekin^a, Derya Hasta^b

^aAtatürk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bAnkara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^b

Öz

Genel olarak sağ kanat yetkecilik düzeyi yüksek bireyler öngörülebilir bir dünyada yaşamak isterler. Bu durum onların güvende hissetme gereksinimleri ile yakından ilişkilidir. Dış dünyayı tehdit eden doğal afetler, savaş ve terör gibi toplumsal tehditler bireylerde kontrol kaybı algısına yol açar. Bu türden tehditlerle yüz yüze gelen bireyler ise yetkecilik bir başa çıkma mekanizması olarak benimseyebilmektedirler. Türkiye’de yaşayan Suriyeliler 13 yıl önce ülkelerinde başlayan iç savaş neticesinde Türkiye’ye göç etmişlerdir. Ülkelerine dönmeleri söz konusu olduğunda hayati tehlike oluşturan Suriye’deki iç savaş onlar için önemli bir tehdit kaynağı olarak düşünülebilir. Türkiye’de ise mülteci olarak yaşamının getirdiği ayrımcılığa maruz kalma ya da ekonomik zorluklar gibi başka tehditler yaşadıkları söylenebilir. Amerika ya da Avrupa’da bir ülkeye göç etmeleri durumunda ise kendilerini nelerin beklediğine dair yaşayacakları belirsizlik bir tehdit kaynağı oluşturabilir. Tüm bu ikilemler ve tehditler arasında Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin yaşamayı tercih edecekleri “ideal yer”i belirlemelerinde “insanların mekânlarla kurdukları duygusal ilişkilere işaret eden” yer bağlılığı düzeyleri etkili oluyor olabilir. Gerçekleştirilen bu çalışmada Türkiye’de yaşayan Suriyeli mültecilerin sağ kanat yetkecilik düzeyleri ile Suriye’ye dönme, Türkiye’de kalma veya başka bir ülkeye gitme kararları arasındaki ilişkide yer bağlılığının aracı rolü incelenmektedir. Çalışma kapsamında 268 Suriyeli katılımcıya ulaşılmıştır. Katılımcıların 159’u (%59.3) erkek, 109’u (%40.7) kadındır. Araştırmada veri toplama aracı olarak katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek için Demografik Bilgi Formu, yetkecilik düzeylerini belirlemek için Sağ Kanat Yetkecilik Ölçeği Kısa Formu, Türkiye’ye olan yer bağlılıklarını belirlemek için ise Mekânsal Bağlılık Ölçeği uyarlanmıştır. Katılımcıların Suriye’ye dönme, Türkiye’de kalma ve Amerika ya da Avrupa’da bir ülkeye gitme isteklerini belirlemek için ise her biri için ayrı ayrı olmak üzere 7 dereceli (1 = dönmeyi/kalmayı/gitmeyi hiç istemem, 7 = dönmeyi/kalmayı/gitmeyi çok isterim) Likert tipi bir maddeden yararlanılmıştır (toplamda 3 madde). Hayes’in 4. makrosu kullanılarak dönme, kalma ve gitme kararları için ayrı ayrı yapılan analiz sonuçları şöyle özetlenebilir: Türkiye’de yaşayan Suriyelilerin sağ kanat yetkecilik düzeyleri arttıkça Türkiye’ye olan yer bağlılıkları da artmış ve bunu Türkiye’de kalma isteklerindeki artış takip etmiştir. Sağ kanat yetkecilik düzeyleri arttıkça Türkiye’ye olan yer bağlılıkları azaldığında ise katılımcıların Suriye’ye dönme isteklerinin arttığı bulunmuştur. Sağ kanat yetkecilik puanları azaldığında ise Türkiye’ye olan yer bağlılıklarının da azaldığı ve sonuç olarak Amerika veya Avrupa’da bir ülkeye gitme isteklerinin arttığı görülmüştür. Sonuç olarak Suriyeli mültecilerin yer bağlılığı düzeyleri, yetkecilik düzeyleri ile dönme, kalma ve gitme kararları arasındaki ilişkide aracı rol oynamaktadır. Bulgular ilgili alanyazın doğrultusunda tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sağ kanat yetkecilik, yer bağlılığı, Suriyeli mülteciler, göç, tehdit

---

Bu bildiri sorumlu yazar Muhammed Huzeyfe Gültekin'in, Prof. Dr. Derya Hasta'nın danışmanlığında hazırlanmış olduğu "Suriyeli Mültecilerde Yer Bağlılığı, Yetkecilik ve Dönme-Kalma-Gitme İsteği Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi" isimli yüksek lisans tez çalışması kapsamında elde edilen verilerden yola çıkılarak hazırlanmıştır.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Algılanan Fikir Birliğinin Türkiye'ye Özel İki Komplo İnancı ile İlişkisi

Büşra Elif Yelbuz^a, Kıvanç Konukoğlu^b, Ceyhun Yener^c, Sinan Alper^c^aMax Planck Institute for the Study of Crime, Security and Law, Kriminoloji Bölümü^bAcıbadem Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cYaşar Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bireylerin bir konuda fikir birliğine sahip olduğu algısı, bu konulara dair tutum ve inançları şekillendirmede önemli bir rol oynar. Algılanan bilimsel fikir birliğine dair algının, yanlış bilgiye olan inancı yordadığı bilinmektedir (van der Linden, 2021). Ancak algılanan fikir birliğinin komplo inançları üzerindeki etkisi, özellikle WEIRD olmayan örneklerde ve spesifik komplo teorileri için yeterince çalışılmamıştır. Bu boşluğu doldurmak için, hem uzmanlar hem de halk arasında algılanan fikir birliğinin, Türkiye'de yerel ve spesifik komplo teorilerine olan inancı nasıl öngördüğü bu araştırma kapsamında ilk kez çalışılmıştır.

2023 yılında yapılan çalışmada, katılımcılardan (N = 729) Lozan Antlaşması'nın 2023 yılında geçerliliği sona erecek gizli maddeleri olduğuna ve Türkiye'de çıkarılmasına izin verilmeyen gizli maden rezervleri olduğuna dair iki komplo teorisine ne kadar katıldıklarını belirtmeleri istenmiştir. Ayrıca, bu teorilere uzmanların ve halkın yüzde kaçının katıldığını tahmin etmişlerdir. Gerçek uzman görüş birliği ile algılanan görüş birliğini karşılaştırmak için, Türkiye Cumhuriyeti Tarihi alanında uzman profesörlere (N = 16) Lozan Antlaşması komplo teorileri hakkındaki; madencilik, jeoloji ve jeofizik alanlarında uzman mühendislere (N = 216) de maden rezervleri komplo teorileri hakkındaki görüşleri sorulmuştur. Bu çalışma 221K046 numaralı TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında yapılmıştır.

Tüm katılımcıların, ama özellikle komplo teorilerine kendileri inananların, hem halkın hem de uzmanların bu iki komplo teorisine inanma oranlarını olduğundan yüksek tahmin etme eğiliminde olduğu görülmüştür. Bu ilişki, özellikle algılanan uzman fikir birliğinde, halk fikir birliğine kıyasla, daha güçlüdür. Çalışmamızda sosyoekonomik durum, dünya görüşü, bilişsel gelişmişlik ve kişilik özellikleri gibi çeşitli faktörlerin komplo inançları ve algılanan fikir birliği ile olan ilişkiler de incelenmiştir. Bu bulgular, algılanan fikir birliğinin komplo inançlarını anlamadaki rolünü vurgulamakta ve WEIRD dışı örneklerde yapılan araştırmalara katkıda bulunmaktadır.

Bu çalışma 221K046 numaralı TÜBİTAK 1001 projesi kapsamında yapılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: komplo inançları; Komplo teorileri; Fikir birliği; Uzman görüşü; Geçit İnanç Modeli

Kaynakça

van der Linden, S. (2021). The Gateway Belief Model (GBM): A review and research agenda for communicating the scientific consensus on climate change. *Current Opinion in Psychology*, 42, 7–12.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Türklerin Kürtlere Yönelik Tutumlarının Belirleyicisi Olarak Kolektif Narsisizm ve Tehdit Algısı

Leman Korkmaz^a, Ekin Demirsoy^b

^aOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bBaşkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

İç grupla özdeşleşme, bireylerin kendilerini bir grup üyesi olarak tanımlaması ve bu gruba verdikleri değer olarak tanımlanırken, kolektif narsisizm kişinin kendi grubunu diğer gruplardan üstün görmesiyle ve grubunun yeterince saygı görmediğine dair aşırı hassasiyetle ilişkilendirilmiştir. Literatür, iç grupla özdeşleşmeye kıyasla, kolektif narsisizmin dış gruba yönelik tutumlar üzerinde daha belirleyici olabileceğine ve tehdit algısının kolektif narsisizm ve dış gruba yönelik tutumlar arasındaki aracı rolüne işaret etmiştir. Bu çalışmada da amaç, Türklerin Kürtleri farklı bağlamlarda kabulünde, Türk kimliği ile özdeşleşme puanı kontrol edildiğinde, iç grubun varlığına, refahına veya kaynaklarına yönelik tehdit olarak tanımlanan gerçekçi tehdidin ve iç grubun değerlerine ve dünya görüşüne yönelik tehdit olarak tanımlanan sembolik tehdidin, kolektif narsisizm ve dış grubu kabul değişkenleri arasındaki aracı rolünü incelemektir. Çalışmaya Ankara'da yaşayan 120 kişi katılmıştır. Çalışma kapsamında ayrıca, İngilizceden Türkçeye uyarlanan kolektif narsisizm ölçeğinin Cronbach Alfa güvenilirlik katsayısı .77 olarak bulunmuştur. Aracı değişkenli model SPSS programında, Process Macro kullanılarak analiz edilmiştir. Bulgular, Türk kimliği ile özdeşleşmenin sembolik tehdit ve dış grubu kabul değişkenlerini yordadığını göstermiştir. Ayrıca, kolektif narsisizmin hem sembolik hem de gerçekçi tehdidi artırdığı ve gerçekçi tehdidin, kolektif narsisizm ve dış grubu kabul değişkenleri arasındaki aracı rolünün anlamlı olduğu bulunmuştur. Diğer bir ifadeyle, kolektif narsisizm puanı yükseldikçe Kürtlerden algılanan gerçekçi tehdit artmış ve bu da Kürtlere yönelik kabulü azaltmıştır. Her ne kadar kolektif narsisizm sembolik tehdidi artırsa da sembolik tehdit gerçekçi tehdit modele dahil edildiğinde, dış grubu kabulü yordamamıştır. Bu bağlamda, Kürtlere yönelik tutumda sembolik tehditten ziyade gerçekçi tehdidin daha belirleyici olduğu söylenebilir. Katılımcı sayısının az olması ve sadece Ankara'dan veri toplanması bulguların genellenebilirliği açısından bir sınırlılık olsa da çalışmanın Türkiye'de Kürtlere yönelik tutumlara ilişkin gelecekte yürütülecek müdahale programları ve bilimsel çalışmalar için yol gösterici olması beklenmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kolektif narsisizm, grupla-özdeşleşme, gerçekçi tehdit, sembolik tehdit, dış-grup tutumları

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Günlük Siyasi Olaylara Yönelik Duyguların Bireylerin Fiziksel ve Psikolojik Esenliği ile Siyasi Katılım Motivasyonu Üzerindeki Rolü: Türkiye Genel Seçimleri Üzerine Bir Araştırma

Farah Aleyna Doğan^a, Duygu Taşfiliz^a

^aAltınbaş Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Yaşamımızı her yönüyle derinden etkileyen siyasi gelişmeler bireylerde güçlü olumsuz ve olumlu duygular uyandırabilir ve bu durum hem fiziksel hem de psikolojik sağlık üzerinde etkili olabilir (Warren, 2022). Bu araştırmanın amacı, siyasi kutuplaşmanın son derece derinleştiği ve insanların günlük endişelerinin giderek siyaset etrafında toplandığı Türkiye'deki genel seçimler sırasında siyasete ilişkin duygusal deneyimler ile bireylerin siyasi katılım motivasyonları ve esenlikleri arasındaki ilişkileri incelemektir. Yakın zamanda yapılan araştırmalar, insanların siyasetin duygusal etkilerinden korunmak için duygularını kontrol ettiklerini ve bunu yapmanın hem esenliklerini hem de siyasi eylemde bulunma motivasyonlarını tehlikeye attığını göstermiştir (Ford vd., 2023). Bununla birlikte, siyasetin yarattığı duyguların bireylerin esenliklerindeki rolü üzerine araştırmalar sınırlıdır. Mevcut çalışmanın örneklemini 18 yaşını doldurmuş Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı bireylerden oluşmaktadır. Veriler Mayıs 2023'te iki turda gerçekleşen seçim haftaları boyunca toplanmıştır. Katılımcılar önce demografik bilgilere odaklanan temel anketi doldürmüş ve ardından yedi gün boyunca günlük deneyimlerine ve hislerine odaklanan bir dizi kısa çevrimiçi anket tamamlamışlardır. 190 katılımcı ($Ort_{yaş} = 26.51$ (18-69), $SS = 9.19$, %86 kadın), çalışmanın günlük kısmını tamamlamıştır (toplam gözlem = 851). Analizleri yürütmek için çok seviyeli modelleme kullanılmıştır. Araştırmanın bulguları günlük siyasi olaylara yönelik daha fazla olumsuz duygu deneyimleyen kişilerin günlük psikolojik ve fiziksel esenlik hislerinin daha düşük olduğunu, günlük olumsuz duygu deneyimlerinin fazla olduğu günlerde olumsuz duyguların psikolojik esenlik üzerinde daha güçlü bir olumsuz etki yarattığını göstermektedir. Bununla birlikte, yeniden değerlendirme stratejisi günlük olumsuz duyguların bireylerin psikolojik iyi olma hallerini üzerine olumsuz etkisini azaltma potansiyeline sahiptir. Ayrıca, bastırma stratejisi olumsuz duyguların psikolojik ve fiziksel esenlik üzerindeki etkisini azaltabileceği gözlenmiştir. Dikkat dağıtma ise günlük olumsuz duygular yaşayan bireylerde siyasi katılım motivasyonunu koruyucu bir faktör olarak rol oynamaktadır. Sonuçlar doğrultusunda, günlük siyasetin bireylerin duygusal deneyimleri, fiziksel ve psikolojik esenlikleri ile siyasi katılım motivasyonları arasında karmaşık dinamikler bulunduğundan söz edilebilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: seçim, duygu düzenleme, motivasyon, esenlik, siyasi katılım.

Kaynakça

- Ford, B. Q., Feinberg, M., Lassetter, B., Thai, S., & Gatchpazian, A. (2023). The political is personal: The costs of daily politics. *Journal of Personality and Social Psychology*, 125(1), 1–28. <https://doi.org/10.1037/pspa0000335>
- Warren, C. (2022). *Political Stress and Its Impact on the Physical and Mental Health of Citizens* (Doctoral dissertation, The University of Nebraska-Lincoln).

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Paylaşılan Umudun Kolektif Eylem Üzerindeki Etkisi: İstanbul Sözleşmesi Sonrası Süreçte Üniversite Öğrencisi Kadınların Kolektif Eylem Yönelimlerinin İncelenmesi

Zeynep Dinç^a, Sercan Karlıdağ^b^aBağımsız Araştırmacı^bAltınbaş Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

İstanbul Sözleşmesi'nin feshedilmesi yönünde alınan karar, kadın hareketi başta olmak üzere, toplumsal hareketler açısından önemli sonuçlara işaret etmektedir. Bu araştırmadaki amaç, sosyal/politik psikoloji literatüründe incelenen özdeşleşme ve sistemi meşrulaştırma faktörlerinin yanında, kadın örgütlerine ve merkezi hükümete güven ve algılanan ayrımcılık faktörleri dikkate alınarak İstanbul Sözleşmesi'nden çekilme sonrası süreçte kadınların kolektif eylem yönelimlerini incelemektir. Amaçlı ve kartopu örnekleme tekniği ve çevrimiçi anket yoluyla 235 üniversite öğrencisi kadına ulaşılmıştır (%95 güven düzeyi, %80 istatistiksel güç ve orta düzey etki büyüklüğü ile örneklem büyüklüğü hedefi gözetilmiştir). Yapılan anket manipülasyonunda katılımcılar rastgele İstanbul Sözleşmesi'ne *dönüleceği ve sözleşmenin uygulanacağı* yahut *dönülme olasılığının olmadığı ve sözleşmenin uygulanmayacağı* senaryolarını içeren iki koşula maruz kalmıştır. Manipülasyon dahilinde ilk koşulda (97 katılımcı) kadın cinayetlerinin azaldığı ve failerin tutuklu yargılanma sayısının arttığı, ikinci koşulda (135 katılımcı) ise bunun tam tersi grafik ve yönergelere yer verilmiştir. Bağımsız Örneklem T-Testi sonucuna göre, İstanbul Sözleşmesi'ne geri dönüleceği senaryosuna maruz kalan katılımcıların umut puanı ortalaması, geri dönülme olasılığının olmadığı senaryoya maruz kalanlardan istatistiksel olarak anlamlı biçimde yüksek olduğu için, anket manipülasyonun çalıştığı sonucuna varılmıştır. Kolektif eyleme yönelimle ikili ilişkileri değerlendirildiğinde, korelasyon analizi bulgularına göre, her iki koşulda da grup-içi özdeşleşme, kadın örgütlerine güven ve algılanan ayrımcılık faktörleri pozitif ilişki gösterirken, merkezi hükümete güven ve sistemi meşrulaştırma değişkenleri negatif ilişkilidir. Bütün değerler umutlu koşulda daha yüksekken, anlamlı olmayan tek korelasyon değeri ise umutsuz koşulda merkezi hükümete güven faktörüyledir. Dini yönelim değişkeni kontrol edilerek gerçekleştirilen çoklu regresyon analizi bulgularında ise, grup-içi özdeşleşme düzeyi her iki koşulda ortak biçimde kolektif eyleme yönelimi pozitif yordamıştır. Kadın örgütlerine güven ve algılanan ayrımcılığın, umutsuz koşulun aksine, sadece umutlu koşulda yordayıcı olarak regresyon modelinde yer bulmuş olması dikkat çekicidir. Bu bulgulardan hareketle, 'paylaşılan umudun', kolektif eylemlilik konusunda Türkiye kadın hareketi açısından başat rolü ve önemine dair çıkarımlarda bulunmak mümkündür. Sonuçlar ve araştırmanın sınır(lılık)ları, Sosyal Kimlik Yaklaşımı başta olmak üzere, sosyal/politik psikoloji ve İstanbul Sözleşmesi'ni konu edinen ilgili literatür temelinde tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: paylaşılan umut, kolektif eyleme yönelim, özdeşleşme, İstanbul Sözleşmesi, kadın hareketi

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Aşkın Duygular: Türkiye Bağlamında Huşu (Awe) Deneyimleri

Ayşe Zümra Kendir^a, Damla Nur Kayış^a, Gülten Ünal^a

^aAnkara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Öz

Huşu (awe), psikolojide algılanan büyüklük ve uyum sağlama ihtiyacı olmak üzere iki boyutta ele alınan, anlaşılması zor ve engin deneyimlerle ilgili bir kavramdır. Algılanan büyüklük, deneyimin kişinin benliğini aşmasıyla; uyum sağlama ihtiyacı ise mevcut zihinsel çerçevelere uymayan deneyimlerin yeniden düşünmeyi teşvik etmesiyle ilgilidir. Psikoloji literatüründe huşu, pozitif temelli (merak, hayranlık) ve tehdit temelli (korku, endişe) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Bu araştırma ile özellikle Türkiye bağlamında huşu kavramının nasıl deneyimlendiği ve temsil edildiğini incelemeyi amaçladık. Nitel bir desen benimsediğimiz bu çalışmada yaşları 19-60 arasında değişen, çeşitli meslek gruplarından 20 katılımcı (12 kadın, 8 erkek) ile huşu deneyimleri üzerine yapılandırılmış görüşmeler gerçekleştirdik ve görüşmeleri tematik analiz ile değerlendirdik. Huşu deneyimleri ve temsili üzerine odaklandığımız bu çalışmada, huşu kelimesinin Türkiye bağlamındaki dini çağrışımları sebebiyle katılımcıları yönlendirmemek adına kavramın Türkçe ismi verilmeden, tanımı ve literatürdeki örnekleri üzerinden kendi hayatlarındaki benzer deneyimlerine dair cevaplarını değerlendirdik. Bireylerin huşuyu deneyimlediği bağlamlar ve huşu ile ilişkili ifade ettikleri duyguları da ayrıca analize dahil ettik. Katılımcıların literatürle de paralel şekilde hem pozitif temelli hem de tehdit temelli huşuyu içeren örnekler verdiği; hem doğal hem yapay uyaranlar karşısında huşu hissettiklerini belirttikleri görülmüştür. Huşu ile bağdaştırılan duygular arasında kendini küçük hissetme, acziyet gibi duygular ağır basarken; merak, heyecan, hayret, dehşet gibi çeşitli duygular da katılımcıların yanıtları arasındadır. Bireylerin huşuyu ve ilişkili duyguları tanımlamakta zorluk çektiği, deneyimi “aşkın duygular”, “insanın ruhunda hissettiği bir şey”, “anlatılmaz yaşanır” gibi sözlerle ifade ettiği görülmüştür. Literatürü destekler nitelikteki bulguların yanı sıra, literatürde olmayan ama özellikle Türkiye bağlamında öne çıkan din/maneviyat teması ve katılımcıların verdiği hac, umre, namaz gibi örnekler, kültürel farkların huşu deneyimini nasıl şekillendirdiğini göstermektedir. Ayrıca, ebeveynlerin çocuk sahibi oldukları anı huşu ile ilişkilendirmeleri Türkiye'ye özgü bir diğer temayı oluşturmakta ve Türkiye bağlamında çocuğa ve ebeveyn olmaya yüklenen anlamlar üzerine dikkat çekmektedir. Farklı ideoloji ve dini görüşe sahip olan katılımcıların hepsinin huşuyu deneyimlediği, ancak bu deneyimlerin içeriklerinin farklılaştığı görülmüştür. Bu çalışma Türkiye bağlamında kültürel etmenlerin huşu deneyimini nasıl şekillendirebildiğine dair sınırlı ancak değerli bulgular içermektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: huşu, awe, kültürel bağlam, duygu, nitel çalışma

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Bencillik ve Akademik Kıskançlık Arasındaki İlişkide Schadenfreude'nin Aracı Rolü

Kübra Özdemir^a, Gökçe Özkılıçcı^a

^aFenerbahçe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bencillik, başkalarını düşünmeden ya da önemsemeden, bazen başkalarının zararına olabilecek sonuçları dikkate almadan davranmaktır (Ronald, 2016). Schoeck'in (1969) kişinin sahip olmak istediği ancak başkaları tarafından sahip olunan bir nesne ya da olguya karşı hissettiği güçlü bir duygu olarak tanımladığı kıskançlık, rekabetin yaşandığı akademik çevrelerde de karşımıza çıkmaktadır. Schadenfreude ise "bir hedef kişi veya grubun başına gelen talihsiz, üzücü, sıkıntı verici bir olaya yönelik ortaya çıkan sevinme, haz alma veya keyiflenme duygusu olarak" tanımlanmaktadır (Van Dijk ve Ouwerkerk, 2006). Söz konusu değişkenlerin bir arada alındığı herhangi bir çalışmaya rastlanmadığı dikkati çekmiştir.

Bu çalışma, yükseköğretim öğrencilerinde bencillik ile akademik kıskançlık arasındaki ilişkide schadenfreude'nin aracı rolünü incelemektedir. Bu kapsamda, 18-59 yaşları ($\bar{X} = 22.54$, $SS = 5.15$) arasındaki 352 katılımcıya ($K = 259$, $E = 93$) kolayda örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Araştırmada veri toplama araçları olarak Kişisel Bilgi Formu, Başkasının Üzüntüsüne Sevinme Ölçeği, Akademik Kıskançlık Ölçeği ve Bencillik Ölçeği kullanılmıştır.

Veriler korelasyon analizi ve PROCESS macro (Hayes, 2013; Model 4) eklentisi kullanılarak analiz edilmiştir. Katılımcıların akademik kıskançlık puanları ile bencillik ($r = .41$) ve schadenfreude ($r = .22$) puanları arasında ve bencillik puanları ile schadenfreude ($r = .30$) puanları arasında pozitif yönde anlamlı ilişkiler bulunmuştur ($p < .001$). Bencillik ile akademik kıskançlık arasındaki ilişkide schadenfreude'nin aracı rolü incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre, toplam etki modeli anlamlı bulunmuş ($R^2 = .1642$, $F(1, 349) = 68.56$, $p < .001$). Aracı değişken olarak schadenfreude eklendiğinde doğrudan etkinin de anlamlı olduğu gözlemlenmiştir. Toplam etki modelindeki standardize edilmemiş beta katsayısının ($\beta = .6086$, %95 GA [.4640, .7532], $p < .001$) doğrudan etki modeline ($\beta = .5606$, %95 GA [.4100, .7111], $p < .001$) göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Bootstrapping yöntemi kullanılarak yapılan analizler de dolaylı etki modelinde güven aralığında sıfır bulunmadığı ($\beta = .0481$, %95 BootGA [.0004, .1039], $p < .001$) ve sonuç olarak modelin anlamlı olduğu ortaya çıkmıştır.

Bulgular, özellikle bencillik ve akademik kıskançlık arasında anlamlı bir ilişki olduğunu ve schadenfreude'nin bu ilişkiye aracılık ettiğini göstermiştir. Araştırmada ele alınan değişkenlerin birbirleriyle olan ilişkisi, rekabetin görece az olduğu eğitim kurumlarında ortaya çıkan olumsuz duyguların sosyal ilişkilere yansımaları göstermesi bakımından önemlidir. Bu tür duyguların farkındalığını artırmak ve öğrencilere yapıcı sosyal etkileşim fırsatları sunmak, kıskançlık ve schadenfreude'yi azaltarak daha olumlu bir akademik ortam yaratılmasına katkıda bulunabilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: akademik kıskançlık, bencillik, schadenfreude

Kaynakça

Hayes, A. (2013). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression-based approach*. The Guilford Press.

Ronald, D. (2016). Reflections on selfishness and self-interest. *Journal of Financial Service Professionals*, 70(3), 26-29.

Schoeck, H. E. ve Envy, A. (1969). *A theory of social behaviour*. Seeker & Warburg.

Van Dijk, W. W., Ouwerkerk, J. W., Goslinga, S., Nieweg, M. ve Galluci, M. (2006). When people fall from grace: Reconsidering the role of envy in schadenfreude, *Emotion*, 6(1), 156-160.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Nezaketsiz Davranışın ve Nezaketsiz Davranışın Kaynağının Sosyal Kimliğinin Schadenfreude Üzerindeki Etkisi

Pınar Demir Asma^a, Hamit Coşkun^b^aÜsküdar Üniversitesi, Çocuk Gelişimi Bölümü^bBolu Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Hedefe zarar verme niyetinin belirsiz olduğu düşük yoğunluklu olumsuz davranışları (Andersson ve Pearson, 1999) ifade eden nezaketsiz davranış, negatif sosyal davranışlar (Hughes ve ark., 2023), olumsuz duygular (Han ve ark., 2022) gibi sonuçlara yol açmaktadır. Birçok yıkıcı sonuca yol açtığı bilinmesine rağmen nezaketsiz davranışın neden olduğu çıktıların farklı teorik perspektiflerden açıklanması nezaketsizliğin altında yatan mekanizmaların anlaşılmasına hizmet ettiği için önemlidir. Çalışmada nezaketsiz davranışın sonuçlarının sosyal kimlik perspektifinden ele alınması hedeflenmiş ve bağımlı değişken schadenfreude olarak belirlenmiştir. Araştırma 2X2 Anova deseninde ve bağımsız değişkenleri nezaketsiz davranış (var, yok) ve sosyal kimlik (iç-grup, dış-grup) olacak şekilde tasarlanmıştır. Sosyal kimlik manipülasyonu hedefin milliyetinin Suriyeli veya Türk olduğu; nezaketsiz davranış manipülasyonu ise hedefin sırada önüne geçtiği bilgisi verildiği veya verilmediği bir senaryo metni ile gerçekleştirilmiştir. Bulgulara göre *nezaketsiz davranışın schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlıdır, (F (1,260) = 26.40, p = .001, η^2 = .09). Nezaketsiz davranış koşulundaki katılımcıların schadenfreude puanları, nezaketsiz davranışın olmadığı koşuldaki katılımcılara kıyasla daha yüksektir. Sosyal kimliğin schadenfreude üzerindeki temel etkisi anlamlı değildir (F (1,260) = .024, p = .87, η^2 = .00). Nezaketsiz davranış ve sosyal kimliğin ortak etkisi anlamlıdır (F (1,260) = 18.69, p = .001, η^2 = .067). Nezaketsiz davranışın olduğu koşulda hedefin iç-grup üyesi olduğu bilgisi verilen katılımcıların schadenfreude puanları diğer koşullardaki katılımcılara göre daha yüksektir. Bulgular bireyin sosyal kimliğinin iç-grup üyesinden gelen nezaketsiz davranışla yara almasıyla açıklanmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sosyal kimlik, sosyal sınıflandırma, schadenfreude, nezaketsiz davranış, duygular

Kaynakça

- Andersson, L. ve Pearson, C. (1999). Tit for tat? The spiraling effect of incivility in the workplace. *Academy of Management Review*, 24, 452–471.
- Han, S., Harold, C.M., Oh, I.S., Kim, J.K. ve Agolli, A. (2022). A meta-analysis integrating 20 years of workplace incivility research: Antecedents, consequences, and boundary conditions. *Journal of Organizational Behavior*, 43(3), 497-523. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1002/job.2568>
- Hughes, I.M., Lee, J., Hong, J., Currie, R. ve Jex, S. M. (2023). They were uncivil, and now I am too: A dual process model exploring relations between customer incivility and instigated incivility. *Stress and Health*, 39(4), 766-781. <https://doi.org/10.1002/smi.3221>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Başkasının Kötü Talihten Zevk Alma (Schadenfreude) Duygusunun Sistemi Meşrulaştırma Kuramı Çerçevesinde Ele Alınması

Bağdat Deniz Kaynak^a

^aTED Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

İnsanlığın en etkileyici özelliklerinden biri, talihsizliklerle karşılaşan insanlara yardım etme yeteneğidir. Ancak, başkaları kötü olaylarla karşılaştığında, bazen bireyler onlara empati kurmak bir yana, bu talihsizliklerden zevk bile alabilir. Bu çalışma kapsamında da başkasının kötü talihten zevk alma (schadenfreude) duygusu, sistemi meşrulaştırma kuramı çerçevesinde ele alınmıştır. Bu bağlamda, toplumsal cinsiyet sistemini meşrulaştırma düzeyi yüksek bireylerin yalnızca toplumsal cinsiyet kalıpyargılarına uymayan kadınların başına gelen talihsiz olaylardan keyif duyması beklenmiştir. Çalışma kapsamında, 18-55 yaşları (Ort. = 22.04, SS = 4.82) arasında 439 katılımcı (324 kadın, 112 erkek, 2 genderfluid ve 1 cinsiyetini belirtmek istemeyen) ile, ön kaydı yapılmış, deneysel bir çalışma tasarlanmıştır. Çalışma kapsamında, katılımcılara öncelikle demografik bilgi formu ve toplumsal cinsiyete ilişkin sistemi meşrulaştırma ölçekleri uygulanmıştır. Daha sonra, katılımcılar deneysel desen kapsamında oluşturulan iki koşula (Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarına Uyan Kadın vs. Toplumsal Cinsiyet Kalıpyargılarına Uymayan Kadın) seçkisiz bir biçimde atanmış ve bir kadınla ilgili bilgileri içeren senaryoları okumuştur. Katılımcılara daha sonra ilgili hikayedeki kadının başına gelen talihsiz olayların kısa tanımlarını içeren maddeler sunulmuş ve bu olaylar karşısında deneyimledikleri kötü talihten zevk alma duygusu ölçülmüştür. Araştırma sonucunda; deneysel manipülasyonun toplumsal cinsiyete ilişkin sistemi meşrulaştırma düzeyi ile kötü talihten zevk alma duygusu arasındaki ilişkiyi düzenlediği gösterilmiştir. Buna göre, kalıp yargılara uymayan bir kadının başına gelen talihsiz olaylar sözkonusu olduğunda; toplumsal cinsiyete ilişkin sistemi meşrulaştırma düzeyi bu kadının başına gelen kötü talihten zevk alma duygusunu olumlu yönde yordamıştır. Buna karşın, bu ilişki toplumsal cinsiyet kalıpyargıları ile uyumlu davranan bir kadın söz konusu olduğunda anlamlılığını yitirmektedir. Çalışma bulguları, kötü talihten zevk alma duygusu konusunda sistem düzeyindeki değişkenlerin de göz önünde bulundurulmasının gerekliliği bağlamında tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Schadenfreude, başkasının kötü talihten zevk alma, toplumsal cinsiyete ilişkin sistemi meşrulaştırma

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Kaya Tırmanışı Yapan Bireylerde Psikolojik İyi Oluş, Bilişsel Esneklik ve Yardım Etme Davranışının Emniyetlerini Alan Kişiyeye Karşı Duyulan Güven Bağlamında İncelenmesi

Gizem Dedebaş^a, Elvan Kiremitçi Canıöz^a

^aBalikesir Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Doğa sporları, doğal alanda yapılan sporları kapsar. Dağcılık ve tırmanış sporları aralarında en çok tercih edilenlerdir. Doğa sporları yüksek riskler barındırmakta kaya tırmanışında da son yıllarda ölüm ve yaralanmalarda artış olduğu görülmektedir (Gürer, Ünal ve Arıkan, 2020). Yapılan çalışmanın amacı da kaya tırmanışı yapan bireylerin psikolojik iyi oluş, bilişsel esneklik ve yardım etme davranışlarının emniyetlerini alan kişilere duydukları güvenleri bağlamında incelenmesidir. Araştırmanın örneklemini Türkiye’de kaya tırmanışı yapan 101 kaya tırmanışçısı oluşturmaktadır. Katılımcılara Martin ve Rubin (1995) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlaması Çelikkaleli (2014) tarafından yapılan Bilişsel Esneklik Ölçeği ile Butler ve Kern (2016) tarafından geliştirilen ve Türkçe’ye uyarlaması Demirci, Ekşi, Dinçer ve Kardeş (2017) tarafından yapılan PERMA Ölçeği uygulanmıştır. Elde edilen verilerin analizinde bağımsız gruplar t test ve düzenleyicilik analizi yapılmıştır. Bulgular incelendiğinde gruplar arası koşullarda emniyet alan kişiye güvenin olduğu grubun bilişsel esneklik ölçeği ve psikolojik iyi oluş puanları emniyet alan kişiye güvenin olmadığı grubun puanlarına göre anlamlı olarak daha yüksek bulunmuştur. Katılımcıların kaya tırmanışı yapma süreleri arttıkça psikolojik iyi oluşlarının da anlamlı olarak arttığı görülmüştür. Ayrıca, emniyetçiye güven duyup duymamanın psikolojik iyi oluş ve bilişsel esneklik üzerindeki etkisinde kaya tırmanışı yapma süresinin düzenleyici rolü olduğu bulunmuştur. Bu sonuçlara göre yüksek risk faktörlerini içinde barındıran kaya tırmanışı sporunda emniyet alan kişi ve tırmanışçı arasında güven kavramının tırmanışçı üzerinde önemli bir rolü olduğu görülmüştür.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: bilişsel esneklik, emniyet alan kişiye güven duyma, kaya tırmanışı, psikolojik iyi oluş, yardım etme davranışı

Kaynakça

- Gürer, B., Ünal, S., ve Arıkan, V. B. (2020). Doğa sporları yapan bireylerin genel öz yeterliliklerinin problem çözme becerisine etkisi. *The Journal of Physical Education and Sport Sciences Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 18(2), 13-26.
- Demirci, İ., Ekşi, H., Dinçer, D., ve Kardeş, S. (2017). Beş boyutlu iyi oluş modeli: perma ölçeği türkçe formunun geçerlik ve güvenilirliği. *The Journal of Happiness & Well-Being*, 5(1), 60-77.
- Çelikkaleli, Ö. (2014). Bilişsel esneklik ölçeği’nin geçerlik ve güvenilirliği. *Eğitim ve Bilim*, 39(176), 339-346.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Bilgece Farkındalıkla (Mindful) Sürücülük Tutumlarının Trafik Güvenliğine Yansımaları

Yeşim Yasak^a, Ayşegül Durak Batıgün^b

^aÇankırı Karatekin Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bAnkara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Trafik kazalarının nedenlerine bakıldığında sürücülere bağlı unsurlar başı çekmektedir. Dolayısıyla, trafik güvenliğinin geliştirilmesi adına sürücü faktörünün çok yönlü incelenmesi önem taşımaktadır. İlgili alanyazın incelendiğinde, son yıllarda bilgece farkındalık ile sürücü davranışlarının ilişkisini ele alan çalışmalar dikkat çekmektedir. Örneğin, bir araştırmada, bilgece farkındalığı yüksek olan kişilerde kural ihlalleri, saldırgan sürüş, hatalar, ihmaller ve telefon kullanımı gibi olumsuz sürücü davranışlarının daha az görüldüğü bulunmuştur (Murphy ve Matvienko-Sikarb, 2019). TÜBİTAK desteği ile (Proje No: 121K741) Bilgece Farkındalıkla Sürücülük Tutumları Ölçeği adı verilen bir ölçek geliştirilmiştir (Yasak ve ark., 2022). Mevcut çalışmanın amacı sürücü davranışları ile söz konusu bu ölçekle ölçülen bilgece farkındalık, yürütücü işlevler ve kişilik özelliği olarak bilgece farkındalık arasındaki ilişkileri incelemektir. Son bir yıldır aktif araç kullanan 528 (332 erkek, 195 kadın) sürücü örneklem grubunu oluşturmuştur. Veri toplama aracı olarak; Sosyodemografik Form, Bilgece Farkındalıkla Sürücülük Tutumları Ölçeği, Sürücü Davranışları Ölçeği Kişilerarası Nörobiyoloji Temelli Prefrontal (Yürütücü) İşlevler Ölçeği ve Beş Faktörlü Bilgece Farkındalık Ölçeği-Kısa Form kullanılmıştır. Çalışmada, bilgece farkındalıktan pozitif sürücü davranışları ve negatif sürücü davranışlarına giden yolları belirlemek amacıyla, yol analizi yapılmıştır. Sonuçlar, verinin modele uyumunun oldukça iyi düzeyde olduğunu göstermiştir. Diğer bir deyişle, bilgece farkındalık prefrontal işlevleri, yürütücü işlevler bilgece farkındalıkla sürücü tutumlarını yordamakta; bilgece farkındalıkla sürücü tutumları ise olumlu ve olumsuz sürücü davranışlarını anlamlı olarak yordamaktadır. Ayrıca bilgece farkındalıktan olumlu ve olumsuz sürücü davranışlarına giden diğer değişkenlerin sıralı aracı etkileri de anlamlı bulunmuştur. Sonuç olarak, bilgece farkındalık müdahaleleriyle zenginleştirilmiş bir sürücü eğitiminin daha güvenli sürücüler yetiştirebileceği önerilmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: trafik güvenliği; mindfulness; sürücü davranışları; sürücü eğitimi, trafik psikolojisi

Kaynakça

- Murphy, G. ve Matvienko-Sikarb, K. (2019). Trait mindfulness & self-reported driving behavior. *Personality and Individual Differences, 147*, 250–255.
- Yasak, Y., Durak Batıgün, A. ve Hatipoğlu, S. (2022). Trafik adabı ile yürütücü (prefrontal) işlevler, bilgece farkındalık, sürücü öfke ifadesi ve sürücü davranışları arasındaki ilişkilerin incelenmesi. Basılmamış Rapor. TÜBİTAK 1002 Hızlı Destek Programı, 121K741 No'lu Proje.
- Yasak, Y., Durak Batıgün, A., Hatipoğlu, S. ve Aşçı, B. (2022). Bilgece Farkındalıkla Sürücülük Tutumları Ölçeği (BFSTÖ) geliştirme: Geçerlik ve güvenilirlik çalışması. *Nesne, 10(3)*, 216-229. DOI: 10.7816/nesne-10-24-03

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Pozitif Olay Paylaşımına Yönelik Destekleyici Tepkiler ve İlişkisel İyilik Hali: İlişkide Otantikliğin Düzenleyici Rolü

Hüsniye Ender^a, Gaye Solmazer^a

^a*İzmir Bakırçay Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

Öz

Bu çalışmanın amacı, pozitif olay paylaşımına yönelik destekleyici tepki verme/almaya ilişkin algı ile ilişkisel iyilik hali arasındaki ilişkide, ilişkide kendini/partnerini otantik algılamanın düzenleyici rolünü araştırmaktır. Alanyazında pozitif olay paylaşımına yönelik destekleyici tepki verme/almaya ilişkin algı ile ilişkisel iyilik hali arasındaki ilişki gösterilmiştir (örn., Kashdan ve ark., 2013). Ancak bu ilişkide otantikliğin düzenleyici rolünü inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Çalışmanın örneklemini 407 evli birey oluşturmaktadır. Mevcut çalışmada, pozitif olay paylaşımında partnere verilen/partnerden alınan destekleyici tepkilere ilişkin algıların ilişkisel iyilik haliyle pozitif yönde ilişkili olacağı ve bu ilişkide kendisini/partnerini ilişkide otantik olarak algılamanın düzenleyici rolünün olacağı hipotez edilmiştir. Bu çalışma kapsamında ilişkisel iyilik hali, ilişki doyumu ve bağlanım olarak ele alınmış ve analizler bu iki değişken için ayrı bir şekilde yapılmıştır. Pozitif olay paylaşımında partnerden alınan ve partnere verilen destekleyici tepkilerin hem ilişki doyumu hem de bağlanım ile pozitif yönde ilişkili olduğu görülmektedir. SPSS için PROCESS (Model 1) eklentisi (Hayes, 2018) ile yapılan analizler, kişinin kendini ilişkide otantik algılamasının düzenleyici rolünün paylaşımına verilen destekleyici tepkilerin ilişki doyumu ile olan ilişkisinde anlamlı olduğunu; ancak bağlanım ile olan ilişkisinde anlamlı olmadığını göstermiştir. Paylaşımdan alınan destekleyici tepkiler ve ilişkisel iyilik hali arasındaki ilişkide partnerini ilişkide otantik algılamanın düzenleyici rolünü inceleyen analizler, bağlanım için anlamlı bir düzenleyicilik rolü olduğunu; ancak ilişki doyumu için anlamlı bir düzenleyiciliğin bulunmadığını göstermektedir. Bulgular, pozitif olay paylaşımındaki destekleyici tepkilere ilişkin algıların evlilik ilişkisine olumlu katkıları olduğunu göstermekle birlikte, otantiklik seviyesine bağlı olarak bu katkının farklılaşabileceğine ilişkin fikir sunmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde †düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: pozitif olay paylaşımına yönelik algılanan partner tepkileri, partnerinin yaptığı pozitif olay paylaşımına yönelik verilen tepkiler, ilişkide kendini otantik algılama, ilişkide partnerini otantik algılama, ilişkisel iyilik hali

---

Kaynakça

Hayes, A. F. (2018). *Introduction to mediation, moderation, and conditional process analysis: A regression based approach*. Guilford Press.

Kashdan, T. B., Ferssizidis, P., Farmer, A. S., Adams, L. M. ve McKnight, P. E. (2013). Failure to capitalize on sharing good news with romantic partners: Exploring positivity deficits of socially anxious people with self-reports, partner-reports, and behavioral observations. *Behaviour Research and Therapy*, 51(10), 656-668.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Algılanan Ebeveynlik Stili ile Öz-Şefkat Arasındaki İlişkiler: Beliren Yetişkinlerin Ebeveynleri ile Olumsuz Deneyimler Hakkında Anı-Paylaşımı Özelliklerinin ve Algılanan Ebeveyn Dinleme Özelliklerinin İncelenmesi

Sarah Zaneti^a, İnci Boyacıoğlu^a

^aDokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışma, ebeveynlerle olumsuz kişisel anı paylaşımı çerçevesinde Türk beliren yetişkinlerinde algılanan ebeveynlik stili ile öz-şefkat arasındaki ilişkileri araştırmıştır. Bu ilişki, algılanan ebeveynlerin dinleme özellikleri, beliren yetişkinlerin duygusal değerleri ve anlatı özellikleri aracılığıyla analiz edilmiştir. Çalışmanın temel amaçlarından biri beliren yetişkinler tarafından hangi ebeveynin, annenin veya babanın daha iyi dinleme özellikleriyle algılandığını belirlemıştır.

Türkiye'nin çeşitli şehirlerinden yaşları 19 ile 22 arasında olan 471 kadın ve erkek üniversite öğrencisi, öz şefkat ve ebeveynlik stili ölçekleri ile ek çoktan seçmeli Likert ölçekleri de dahil olmak üzere çevrimiçi anketleri tamamlamıştır. Anket bağlantısı geniş bir sayıya ulaşmak için sosyal medya platformuna dağıtılmıştır. Algılanan ebeveynlerin dinleme özellikleri, anlatıcı olarak beliren yetişkinlerin duygusal değeri ve yazılı anlatım özellikleri aracılığıyla ebeveynlik stili ile öz-şefkat arasındaki doğrudan, dolaylı ve toplam etkileri araştırmak için üç ebeveynlik stiline dayalı üç aracılık analiz modeli gerçekleştirilmiştir. Ayrıca anne ve babaların ayrı ayrı dinleyici olarak çalışmanın değişkenleri üzerindeki etkilerini karşılaştırmak için t testleri yapılmıştır.

Esnek ebeveynlik stili ile beliren yetişkinlerin yüksek öz-şefkat düzeyleri arasındaki ilişkide algılanan ebeveynlerin olumlu dinleme özellikleri, olumlu duygusal değer ve anlatı uzunluğunun anlamlı pozitif aracılık etkisine yer vermiştir. Bunun tersine, otoriter ebeveynlik stili ile öz-şefkat arasındaki ilişkide anlamlı bir negatif aracılık etkisi gözlenmiştir. Ayrıca, sonuçlar babaların anlamlı ölçüde daha iyi dinleyiciler olarak algılandığını gösterse de katılımcılar, anıların en çok anlatıldığı ebeveynlerin anneler olduğunu bildirmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: otobiyografik anı-paylaşımı, anlatıcı-dinleyici, öz-şefkat, ebeveynlik stili

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Ebeveynlik İnanışları ve Aşırı Korumacı Ebeveyn Davranışları

Ezgi Bostancı^a, Nebi Sümer^a, İrem Metin Orta^b^aSabancı Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bAtılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Ebeveynlerin çocuklarına karşı aşırı koruyucu, müdahaleci ve kontrolcü tutum ve davranışları “aşırı korumacı ebeveynlik” ya da “helikopter ebeveynlik” olarak adlandırılmaktadır (Segrin et al., 2012). Aşırı korumacı ebeveynlik içerisinde sıcaklık, ilgi ve iyi niyet barındırır da aynı zamanda çocukların özerkliğini kısıtlamaktadır. Çocukların duygu düzenleme becerilerini geliştirebilmeleri ve motivasyonları açısından, ebeveynlerin çocuklarının özerkliğini desteklemesi büyük önem taşımaktadır. Bu çalışmada aşırı korumacı ebeveynliğin altında olası kültürel ebeveynlik inanışlarının rolünü anlamak amacıyla, Sümer ve arkadaşları (2023) tarafından geliştirilen Ebeveynlik İnanışları Ölçeği'nin üç alt boyutunun (kısıtlayıcı inanışlar, özerkliği destekleyici inanışlar, Çocuğun şekillendirilebilirliğine ilişkin inanışlar), Aşırı Korumacı Ebeveynlik Ölçeği (Lubiewska vd., 2024) alt boyutlarını (hiperaktif bakım verme, duyarlılık, davranışsal kontrol, ve özerklik desteği) yordama düzeyi incelenmektedir.

Bu çalışmada 6 ile 10 yaş aralığında çocuğu olan 194 anneden çevrimiçi veri toplanmıştır. Annelere kartopu örnekleme yöntemiyle ulaşılmış ve çalışmaya katılımları sonucunda ebeveynlik ile ilgili bilgilendirici bir broşür verilmiştir. Yapılan regresyon analizleriyle ebeveynlik inanışlarının aşırı korumacı ebeveynlik alt boyutlarını yordama düzeyi incelenmiştir. Çocuğun şekillendirilebilirliğine ilişkin inanışlar hiperaktif ebeveynlik alt boyutunu olumlu yönde yordamıştır. Özerkliği destekleyici inanışların davranışsal kontrolü ve özerklik davranışlarını yordarken, kısıtlayıcı ebeveynlik inanışlarının olumsuz yönde duyarlılık boyutunu yordadığı bulunmuştur. Bulgular Türkiye’de yaygın olan ebeveynlik inanışları ile aşırı korumacı davranışlar arasında sistematik ilişkiler olduğu göstermiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: aşırı korumacı ebeveynlik, ebeveynlik inanışları, hiperaktif ebeveynlik, davranışsal kontrol, özerklik

Kaynakça

- Lubiewska, Katarzyna & Zeglen, Marta & Lun, Vivian & Park, Joonha & Runge, Ronja & Muller, Jacomien & Visser, Maretha & Adair, Lora & Borualogo, Ihsana Sabriani & Glogowska, Karolina & Abudoush, Ahmad & Baker, Julieta & Russell, Natalie & Al-Ja'afreh, Somaya & Raghad, Yousef. (2024). More Involved But Not Less Supportive: Intensive Parenting of Mothers in 8 Countries Differing in Individualism and Income Inequality. 10.2139/ssrn.4980783.
- Segrin, C., Woszidlo, A., Givertz, M., Bauer, A., & Murphy, M. T. (2012). The Association Between Overparenting, Parent-Child Communication, and Entitlement and Adaptive Traits in Adult Children. *Family Relations*, 61(2), 237-252. <https://doi.org/10.1111/j.1741-3729.2011.00689.x>
- Sümer, N., Çorapçı, F., Çelik, K. ve Cemalcılar, Z. (2023). “Türkiye’de Çocuk Yetiştirme Tutumlarının Sosyo Kültürel ve Psikolojik Öncüllerinin ve Sonuçlarının Kuşaklararası, Kuşak İçi ve Gelişim Dönemleri Temelinde İncelenmesi” Raporu, TÜBİTAK, 1003 project No: 118K050.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

SÖZEL VERİ SUNUMU

Romantik İlişkisi Olan Bireylerin Çocukluk Çağı Olumsuz Yaşantıları ile Duygu Düzenleme Güçlükleri ve Çatışma Çözüm Stilleri Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Aslı Yeşil^a, Aslı Yolcu^b

^aBursa Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Çocukluk çağı olumsuz yaşantıları, genellikle çocuğa bakmakla yükümlü olan ebeveynler ya da bakım verenler tarafından maruz bırakılan bir çocuk için baş etmesi oldukça güç yaşantılardır. Çocukluk dönemi ihmal ve istismar yaşantısı bildiren yetişkinlerle yapılan araştırmalar ihmal ve istismar yaşantılarının, uzun dönem etkileri olarak yetişkinlikte duygu düzenleme güçlüğü (Dereboy ve ark., 2018) romantik ilişkilerde işlevsel olmayan çatışma çözüm yöntemlerine (Fitzgerald, 2021) ve depresyon, anksiyete (Bülbül ve ark., 2013) gibi çeşitli psikolojik belirtilerle ilişkisinin olduğu bulgulanmıştır. Duygu düzenleme, çocukluk döneminde ebeveyn ya da bakım veren ile kurulan ilişki üzerinden gelişir. İhmal, istismar yaşantısı çocuk ile bakım veren arasındaki ilişkiyi bozar dolayısıyla çocuğun duygu düzenleme kapasitesinde ve kişilerarası ilişkileri anlamlandırmasında sorunların oluşmasına yol açar (Cicchetti ve Toth, 1995). Kişilerarası ilişkiler, ihmal ve istismar yaşantısından etkilenir (Colman ve Widom, 2004). Yaşın ilerlemesiyle çocuğun erken dönemde yaşadığı olumsuz deneyim, yetişkin ilişki işlevlerini de olumsuz yönde etkilemeye devam eder (Cicchetti ve Toth, 2015). Literatürde çocukluk çağı travmaları, duygu düzenleme güçlüğü ve romantik ilişkide çatışma çözümü ile ilişkilerin bir arada incelendiği araştırmaya rastlanmamıştır. Bu gerekçelerden yola çıkılarak araştırmanın amacı, çocukluk istismar ve ihmal yaşantıları ile duygu düzenleme güçlüğü ve romantik ilişkide çatışma çözümü arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu bağlamda bu bildiriye TUBİTAK tarafından desteklenen 223K053 numaralı proje kapsamında toplanan verilerden yararlanılmıştır. Araştırma örneklemini romantik ilişkisi olan 814 bireydir. Araştırmada Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği, Duygu Düzenleme Güçlüğü Ölçeği ve Romantik İlişkilerde Çatışma Çözme Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Ölçme araçları katılımcılara çeşitli sosyal medya platformlarından Google Forms arayüzü kullanılarak uygun örnekleme tekniği ve kartopu örnekleme tekniği kullanılarak uygulanmıştır. Elde edilen veriler AMOS programı aracılığıyla ve yol analizi yöntemi ile incelenmiştir. Duygusal istismar, duygu düzenleme güçlüğü ve olumsuz çatışma çözümünü pozitif yönde; duygu düzenleme güçlüğü ise olumsuz çatışma çözümünü pozitif yönde yordamaktadır. Duygusal istismar ve olumsuz çatışma çözümü arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü aracılık ettiği tespit edilmiştir. Duygusal ihmal duygu düzenleme güçlüğü ve olumsuz çatışma çözümünü pozitif yönde; olumlu çatışma çözümünü negatif yönde yordamaktadır. Duygu düzenleme güçlüğü, olumsuz çatışma çözümünü pozitif yönde yordamaktadır. Duygusal ihmal ve olumsuz çatışma çözümü arasındaki ilişkide duygu düzenleme güçlüğü aracılık etmektedir. Elde edilen bulguların literatürle uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Ebeveynlerin aşağılayıcı, küçümseyici, ihmalkar yaklaşımları çocukluk döneminde gelişen duygu düzenleme yeteneklerini zedeler;

bununla birlikte yetişkinlik döneminde de romantik ilişkileri olumsuz etkiler. Ayrıca ihmal ve istismar yaşantısı duygu düzenleme güçlüğü vasıtasıyla olumsuz çatışma çözümü üzerinden dolaylı yönden de etkilemektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde sözel veri sunumu olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: çocukluk çağı travmaları, duygusal istismar, duygusal ihmal, duygu düzenleme güçlüğü, çatışma çözümü.

Kaynakça

- Bülbül, F., Çakır, Ü., Ülkü, C., Üre, I., Karabatak, O. & Alpak, G. (2013). Yineleyen ve ilk atak depresyonda çocukluk çağı ruhsal travmalarının yeri, *Anadolu Psikiyatri Dergisi*, 14(2), 93-9.
- Cicchetti, D. ve Toth, S. L. (1995). A developmental psychopathology perspective on child abuse and neglect. *Journal of the American Academy of Child ve Adolescent Psychiatry*, 34(5), 541–565.
- Cicchetti, D. ve Toth, S. L. (2015). Child maltreatment. M. E. Lamb ve R. M. Lerner (Ed.), *Handbook of child psychology and developmental science: Socioemotional processes içinde* (s. 513–563). John Wiley ve Sons, Inc.
- Colman, R. A. ve Widom, C. S. (2004). Childhood abuse and neglect and adult intimate relationships: A prospective study. *Child Abuse ve Neglect*, 28(11), 1133–1151. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2004.02.005>
- Dereboy, Ç., Şahin Demirkapı, E., Şakiroğlu, M., & Şafak Öztürk, C. 2018. Çocukluk Çağı Travmalarının, Kimlik Gelişimi, Duygu Düzenleme Güçlüğü ve Psikopatoloji ile İlişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 29(4).
- Fitzgerald, M. (2021). Developmental Pathways from Childhood Maltreatment to Young Adult Romantic Relationship. *Functioning. Journal of Trauma & Dissociation*, 1–17.

Posterler

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Tehdit Altındaki Erkeklik: Cinsiyetçi ve Objeleştirici Tutumlara Bir Bakış

Ayşe Şahin^a, Ece Akça-Doğan^a^aEge Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Toplumsal cinsiyet, kişilerin biyolojik cinsiyetinden farklı olarak toplumun uygun gördüğü davranış, pratik ve tutumlarla kadınlığı ve erkekliği tanımlayarak, kadın ve erkekler için uygun olan ve olmayan pratikler üzerinden belirlenir. Kadınlık, daha biyolojik unsurlar üzerinden tasvir edilirken erkeklik, fiziksel olarak güçlü olmak, kendini kanıtlamak gibi kavramlarla ilişkilendirilir. Bu sebeple erkeklik kurgusu, erkekliği zor kazanılan ve her zaman yeniden elde edilmesi gereken bir statü olarak ele almaktadır. Erkekliğin kırılgan yapısı nedeni ile de erkeklik ideolojileri tehdit edildiğinde, kişilerin kurguladıkları erkeklik statüsünü yeniden kazanmak için çeşitli yöntemler ile savunmaya geçtikleri görülmüştür (Vandello & Bosson, 2013; Dahl, Vescio & Weaver, 2015; Caswell ve ark., 2014). Bu çalışma kadınlara yönelik negatif tutumların, cinsel objeleştirmenin ve cinsiyet ayrımcılığının bu yöntemlerden bazıları olup olmadığını araştırmaktadır. Bu amaçla çevrimiçi olarak 96 erkek katılımcıdan veri toplanmıştır. Katılımcıların toplumsal cinsiyet kurgularını manipüle etmek amacıyla literatürde sıklıkla kullanılan geri bildirim yöntemi uygulanmıştır (örn., Glick ve ark., 2007; Wellman ve ark., 2021). Buna göre, ilk olarak katılımcılara görsel algıları üzerinden karakter özelliklerini ölçmeye yönelik olduğu söylenen bir *sözde test* içerisinde çeşitli görseller sunulmuş ve katılımcılardan bu görsellere dair soruları yanıtlamaları istenmiştir. Daha sonra, katılımcılara verdikleri cevaplardan bağımsız olarak seçkisiz biçimde cinsiyete dayalı karakter özelliklerini içeren geri bildirimler verilmiştir. Deneysel manipülasyon koşulundaki katılımcılara daha kadınsı özelliklere sahip oldukları, toplumsal cinsiyet kurgusunu destekleme koşulundaki katılımcılara ise daha erkeksi özelliklere sahip oldukları yönünde geri bildirim verilmiştir. Manipülasyon sonrasında katılımcılara Kadınlara Yönelik Tutumlar Ölçeği, Eril Cinsel Hak Normları Ölçeğinden alınan “Diğerlerini Objeleştirme” alt boyutu ve Cinsiyetçilik Farkındalığı Ölçeği uygulanmıştır. Toplumsal cinsiyet tehdidi ve toplumsal cinsiyet desteklenmesine maruz kalan grupların puanları, tek yönlü MANOVA kullanılarak karşılaştırılmıştır. Analiz sonucunda, erkeklik tehdidinde maruz kalan ve tasdik alan gruplar arasında kadınlara yönelik tutumlar ($F(1,94) = 0.296, p = 0.588$), cinsel objeleştirme ($F(1,94) = 0.101, p = 0.751$) ve cinsiyet ayrımcılığı ($F(1,94) = 0.077, p = 0.782$) açısından anlamlı bir fark olmadığı görülmüştür. Bu bulgular manipülasyonun, katılımcıların bu üç değişken üzerindeki tutumlarını önemli ölçüde etkilemediğini ortaya koymaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: erkeklik, erkeklik tehdidi, cinsel objeleştirme, cinsiyetçilik, kadınlara yönelik tutumlar

Kaynakça

- Caswell, T. A., Bosson, J. K., Vandello, J. A., & Sellers, J. G. (2014). Testosterone and men's stress responses to gender threats. *Psychology of Men & Masculinity*, 15(1), 4.
- Dahl, J., Vescio, T., & Weaver, K. (2015). How threats to masculinity sequentially cause public discomfort, anger, and ideological dominance over women. *Social Psychology*.
- Glick, P., Gangl, C., Gibb, S., Klumpner, S., & Weinberg, E. (2007). Defensive reactions to masculinity threat: More negative affect toward effeminate (but not masculine) gay men. *Sex roles*, 57, 55-59.
- Vandello, J. A., & Bosson, J. K. (2013). Hard won and easily lost: A review and synthesis of theory and research on precarious manhood. *Psychology of men & masculinity*, 14(2), 101.
- Wellman, J. D., Beam, A. J., Wilkins, C. L., Newell, E. E., & Mendez, C. A. (2021). Masculinity threat increases bias and negative emotions toward feminine gay men. *Psychology of Men & Masculinities*, 22(4), 787.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Trafikte Erkeklik: Tehdit, Cinsiyet Rolü Stresi ve Yaşın Sürücü Davranışlarına Etkisi

Seniha Lal İdikut^a, Halime Tuğçe Akdemir^a, Ecem Günaydın^a, Sıla Toptaş^a,

Beril Türkoğlu^a

^aTED Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Araştırmalar, erkeklik tehdidi altında erkeklerin daha riskli davranışlar sergilediğini ortaya koymaktadır. Erkeklik normlarıyla yakından ilişkili bir alan olan sürücü davranışları da bu riskli tutumlar arasında değerlendirilebilir. Deneysel erkeklik çalışmaları, erkeklerin trafikte gösterdikleri davranışların, erkeklik normlarına olan hassasiyetleri ve bu normların tehdit edilmesine verdikleri tepkilerle doğrudan bağlantılı olduğunu öne sürmektedir. Ancak bu, erkeklerin tehlide ne ölçüde duyarlı olduğuna, onların erkeklik normları konusunda genel duyarlılığına, tetikte oluş hallerine ve yaşlarına göre değişebilir. Bu araştırma erkeklik tehdidi ve erkek cinsiyet rolü stresinin erkeklerin sürücü davranışları üzerindeki etkisini birlikte incelemektedir. Deneysel araştırma yöntemiyle planlanan çalışmaya 20-65 yaş arasında, en az iki yıllık ehliyete sahip, aktif olarak araç kullanan 133 erkek kolaylıkla bulunabilen örnekleme yoluyla, çevrimiçi araçlar ile katılmıştır. Katılımcılar demografik bilgilerini verdikten sonra seçkisiz bir şekilde erkeklik tehdidi veya kontrol grubuna atanmış, sonrasında Erkek Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeği (Türkoğlu, 2024) ve Sürücü Davranışları Ölçeğini (Özkan & Lajunen, 2005) doldurmuş ve geri bildirimlerini alarak katılımlarını tamamlamışlardır. Hatalar, ihlaller ve olumsuz davranışlar üzerinden ölçülen sürücü davranışları, erkeklerin yaşlarına ve tehdit durumuna göre farklılık göstermiştir. Bulgulara göre erkeklik tehdidine maruz kalan genç erkekler, orta ve ileri yaş grubundaki erkeklere kıyasla çok daha olumsuz sürücü davranışı sergilemiştir. Ancak bu etki erkek cinsiyet rolü stresine girmemiş; cinsiyet rolü stresi yüksek olan erkeklerin düşük olanlara kıyasla araçlarını daha hatalı sürdükleri görülmüştür. Bulgular, erkekliğin kırılğan sosyal inşasının trafikteki etkileri ışığında tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: erkeklik, cinsiyet rolü stresi, tehdit, sürücü davranışı, yaş

Kaynakça

- Türkoğlu, B. (2024). Erkek Cinsiyet Rolü Stresi Ölçeğinin Türkçeye Uyarlanması: Geçerlik ve Güvenirlik Çalışması. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 11(2), 316-346. <https://doi.org/10.31682/ayna.1337423>
- Özkan, T., & Lajunen, T. (2005). Why are there sex differences in risky driving? the relationship between sex and gender-role on aggressive driving, traffic offences, and accident involvement among young turkish drivers. *Aggressive Behavior*, 31(6), 547-558. <https://doi.org/10.1002/ab.20062>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Sporda Cinsiyetçilik: Sporcuları Nasıl Algılıyoruz?

İrem Aras^a, Sinem Subaşı^b, Leman Korkmaz^c^aBağımsız araştırmacı^bMünih Ludwig Maximilian Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Cinsiyet kalıp yargılarının bir sonucu, sporun daha çok erkeklere ait bir alan olarak görülmesi ve birçok spor dalının kadınlardan ziyade erkeklerle ilişkilendirilmesidir. Hangi spor dalının hangi cinsiyetle ilişkilendirildiğine dair Türkiye’de kapsamlı bir araştırma bulunmamaktadır. Yürüttüğümüz çalışmada, farklı spor dallarının kadınlar ve erkeklere ne derece uygun algılandığı incelenmiştir. Katılımcılara 31 farklı spor dalı sunulmuş ve her bir spor dalını erkeklere ve kadınlara uygunluklarına göre 7’li ölçek üzerinde değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcılar spor dallarını kendi görüşlerine göre ve ardından toplumun algısını dikkate alarak değerlendirmişlerdir. Çalışmaya Türkiye’den 193 kişi katılmıştır. Katılımcıların hangi sporları erkeklere ve/veya kadınlara daha uygun algıladığı ve toplumun algısına yönelik değerlendirmeleri tek örneklem t-testi ile analiz edilmiştir. Ayrıca, katılımcıların kendi değerlendirmeleri ile toplumun görüşlerine yönelik algıları bağımlı örneklem t-testi ile karşılaştırılmıştır. Çalışmada çok sayıda t-testi karşılaştırması yapıldığı için Bonferroni düzeltmesi uygulanmış, bulgular bu doğrultuda yorumlanmıştır. Katılımcılar futbol, basketbol, beyzbol, Amerikan futbolu, buz hokeyi, güreş, halter, boks, kürek, kano, judo, tekvando, atıcılık, triatlon ve yelken sporlarını erkekler için daha uygun algılamıştır. Buna karşılık, voleybol, buz pateni, jimnastik, ve bale gibi az sayıda spor dalı kadınlar için daha uygun olarak değerlendirilmiştir. Su topu, hentbol, golf, badminton, yüzme, tenis, eskrim, modern pentatlon, maraton koşusu, bisiklet, binicilik ve okçuluk sporları, katılımcılar tarafından kadınlara ve erkeklere eşit düzeyde uygun olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların toplumun algısına yönelik değerlendirmeleri için de bulgular paraleldir. Ancak, katılımcıların kadınlara ve erkeklere eşit düzeyde uygun olarak değerlendirdikleri su topu, yüzme, maraton koşusu, bisiklet, binicilik ve okçuluk sporları, toplumun algısı sorulduğunda erkekler için daha uygun olarak değerlendirilmiştir. Katılımcıların kendi değerlendirmeleri ile toplumun görüşlerine yönelik algıları karşılaştırıldığında, badminton, su topu ve tenis dışında tüm spor dalları için anlamlı farklar bulunmuştur. Katılımcıların toplumun görüşlerine yönelik değerlendirmeleri bir spor dalının erkekler veya kadınlar için daha uygun olduğunu belirten uç noktalara daha yakındır. Başka bir deyişle, katılımcılar toplumun kendilerine kıyasla daha cinsiyetçi görüşlere sahip olduğunu düşünmektedir. Araştırmanın, Türkiye’de sporda cinsiyetçilik üzerine yürütülecek müdahale programları ve çalışmalar için yol gösterici olması beklenmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Spor, cinsiyetçilik, kalıpyargı, kadınsılık, erkeksilik

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Erkeklik ve Sağlık: Bir Derleme Çalışması

İlayda Kayım^a, Gülden Sayılan^a^aAnkara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Dünya genelinde, erkeklerin yaşam beklentisi kadınlardan daha düşüktür ve ölüm oranları daha yüksektir. Ayrıca erkekler, genellikle kronik hastalıklar gibi belirli hastalıklara yakalanmaya kadınlardan daha çok yatkındır. Bu derlemenin amacı, erkeklige ilişkin inanışların erkeklerin sağlığı ve sağlık davranışlarını nasıl etkilediğine dair yapılmış çalışmalarını derlemek ve bu konudaki çalışmaların Türkiye’deki yetersizliğine dikkat çekmektir. Araştırma kapsamında, “erkeksilik, erkeklik ve iyi oluş ve sağlık davranışları ve fiziksel sağlık ve psikolojik sağlık ve cinsel sağlık ve risk davranışları ve sağlık iyileştirme ve sağlık müdahale programları veya erkeklerin sağlığı ve bağlam ve farklı gruplar” anahtar sözcükleri Google Scholar, ResearchGate, Scopus, Taylor&Francis, SageJournals ve frontiers veri tabanlarında taranmıştır. Ulaşılan 18.600 çalışma PRISMA (Preferred Reporting Items for Systematic reviews and Meta-Analyses) rehberi çerçevesinde elenmiş ve 53 çalışma araştırma kapsamına alınmıştır. Erkeklerin sağlık çıktılarına ait çalışmalar öncelikle fiziksel, cinsel ve psikolojik olmak üzere üç kategoriye ayrılmıştır. Ardından farklı gruplar ve bağlamlar arasındaki sağlık davranışları ve çıktılarının çeşitliliğine odaklanılmış, bu davranışların altında yatan nedenler ve iyileştirme çalışmaları ele alınmıştır.

Alan yazındaki bulgular erkeklerde madde kullanımı, yeme alışkanlıkları, risk alma davranışları, fiziksel aktivite, psikolojik yardım alma ve cinsel korunma konuları ile erkeklik normlarına uyum sağlama ve erkeklik kimliği arasında bir ilişki olduğunu göstermektedir. Dahası bu bulgular, Türkiye’de yapılmış az sayıdaki çalışmanın bulguları ile de örtüşmektedir. Cinsiyet ve sağlıklı yaşam tarzı arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, kadınların sağlıkları konusunda erkeklerden daha fazla sorumluluk gösterdiği sonucuna ulaşmışlardır. Ancak, Türkiye’de yapılan çalışmalarda erkeklerin yaşadığı sağlık sorunlarının nedenlerini araştıran, bu sorunların farklı erkek gruplarında nasıl değiştiğini inceleyen ve sorunların çözümü için geliştirilmiş uygulamalara nadiren rastlanmıştır. Günümüz Türkiye’sinde cinsiyet rol ve normlarının belirginliği göz önünde bulundurulduğunda bu alandaki eksiklik önem arz etmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: erkeklik, erkeksilik, sosyal kimlik, sağlık davranışları, sağlık çıktıları

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Toplumsal Cinsiyetin Psikolojik bir Kavram Olarak Tarihi bir Değerlendirmesi ve Sömürgesizleştirici Eleştirisi

Doğa Gül^a, Nihan Albayrak-Aydemir^a

^aBoğaziçi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu makale, psikolojide toplumsal cinsiyetin tarihsel bir perspektiften kapsamlı bir incelemesini sunarak, bu kavram üzerindeki sömürgeci etkileri açığa çıkarmaktadır. İlk olarak, toplumsal cinsiyete dair biyolojik (Miles, 1935) ve sosyal inşacı (Deaux, 1984) bakış açılarını içeren geleneksel yaklaşımlar ele alınmış ve bu yaklaşımların, özellikle sömürgeci önyargılar ve farklı deneyimlerin dışlanması açısından sınırlılıkları tartışılmıştır. Daha sonra ise feminist (Belenky ve ark., 1986), kesişimsel (McCall, 2005) ve sömürgesizleştirici (Adams ve ark., 2015) bakış açıları olmak üzere üç eleştirel yaklaşım incelenerek, bu yaklaşımların toplumsal cinsiyetin daha kapsayıcı bir şekilde anlaşılmasına sunduğu katkılar ele alınmıştır. Feminist bakış açısının geleneksel erkek odaklı görüşleri eleştirmesi, kesişimsel bakış açısının birbiriyle kesişen sosyal kimliklerin karmaşıklığını ele alması ve sömürgesizleştirici bakış açısının Batı merkezci bulguların evrenselliğini sorgulayarak yerli ve çoğunluk dünyasını temel alan bakış açılarının gerekliliğini vurgulaması üzerinde durulmuştur. Bu ilerlemelere rağmen, toplumsal cinsiyetle ilgili günümüz psikolojik araştırmalarında sömürgeci etkilerin halen sürdüğü ve bu yüzden, daha fazla gelişmeye ihtiyaç duyulduğu dile getirilmiştir. Sunulan önemli öneriler arasında, araştırmaların çeşitli nüfuslar ve araştırmacıları içerecek şekilde genişletilmesi, epistemolojik önyargıların giderilmesi ve teorik ve metodolojik yaklaşımlara çoğunluk dünyasının bakış açılarının entegre edilmesi bulunmaktadır. Sonuç olarak, psikolojik araştırmalarda toplumsal cinsiyete ilişkin daha nüanslı ve küresel olarak daha geçerli bir anlayışa ulaşmak için sömürgesizleştirilmeye duyulan ihtiyacın devam ettiği vurgulanmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: meta-bilim, kültürel psikoloji, sömürgeleştirme, sömürgesizleştirme, toplumsal cinsiyet.

Kaynakça

- Adams, G., Dobles, I., Gómez, L. H., Kurtiş, T. ve Molina, L. E. (2015). Decolonizing psychological science: introduction to the special thematic section. *Journal of Social and Political Psychology*, 3(1), 213-238. <https://doi.org/10.5964/jspp.v3i1.564>
- Belenky, M. F., Clinchy, B. M., Goldberger, N. R. ve Tarule, J. M. (1986). *Women's ways of knowing: the development of self, voice, and mind*. Basic Books.
- Deaux, K. (1984). From individual differences to social categories: analysis of a decade's research on gender. *American Psychologist*, 39(2), 105-116. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.39.2.105>
- McCall, L. (2005). The complexity of intersectionality. *Signs: Journal of Women in Culture and Society*, 30(3), 1771-1800. <https://doi.org/10.1086/426800>
- Miles, C. C. (1935). Sex in social psychology. C. Murchison (Ed.), *A Handbook of Social Psychology* (ss. 683-797). Clark University Press.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

İş Yerinde Gelişmeleri Kaçırma Korkusunun Yordayıcıları

İrem Akyıldız Kanat^a, G. Tarcan Kumkale^b^aÖzyeğin Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Son yıllarda ortaya atılan popüler kavramlardan "Gelişmeleri Kaçırma Korkusu (FOMO)" farklı disiplinlerde çalışılan bir olgu haline gelmiştir. "Başkalarının, kendisinin bulunmadığı ödüllendirici deneyimler yaşayabileceğine dair yaygın endişe" olarak tanımlanan FOMO, sıklıkla sosyal medya ve internet kullanımıyla ilişkilendirilse de mevcut araştırmalar bu duygunun hayatının başka birçok alanında da yaşanabileceğini gösteriyor. İş hayatında da yaşandığına dair güçlü bulgular bulunmaktadır. İş yerinde yaşanan FOMO, *işyeri bağlamındaki değerli iş fırsatlarını, gelişmeleri ve ilişkileri kaçırma korkusu* olarak tanımlanabilir. Görece yeni bir kavram olduğu için iş yerinde gelişmeleri kaçırma korkusunun öncüllerini ve sonuçlarını belirlemeye yönelik çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu amaçla, farklı sektörlerde çalışan (N = 368) kişiyle yürüttüğümüz anket çalışmasında iş yerinde yaşanan FOMO'nun hangi kişilik, iş ve iş yeri özellikleriyle alakalı olduğunu belirlemeye çalıştık. Çalışma öncesinde yürüttüğümüz meta-analitik derleme ışığında ölçülmesi gereken 12 kişilik özelliği belirledik (ör: benlik belirginliği, sosyal karşılaştırma eğilimi, materyalizm, öz-benlik değerlendirme, arzu edilen ve gerçekleşen aidiyet algısı). Yapılan işin doğası ve iş yeri ile ilgili önem kazanabilecek değişkenleri belirlemek için ise odak-grup görüşmeleri yürüttük. Bu görüşmeler ışığında, yapılan işin doğasına dair karmaşıklık, rol belirsizliği, yenilik beklentisi, prosedürlere dair belirsizlikler gibi durumsal değişkenleri ölçtük. Son olarak, iş yerinde yaşanan FOMO'nun önemli sonuçları olabileceğine dair kanıt göstermek adına ise iş arama davranışlarını ölçtük. Beklentimiz, FOMO yaşayan çalışanların iş yerinde kendilerine sunulan imkanlardan bağımsız olarak iş arama eğilim ve davranışları gösterecekleriydi. Veride bulunması çok muhtemel karmaşık etkileşimler ve linear olmayan ilişkiler nedeniyle geleneksel OLS yöntemleri yerine parametrik olmayan karar ağacı metodolojisini kullandık. Analiz sonucunda kişilerin sosyal karşılaştırma yöneliminin yüksek olduğu ve işyerindeki belirsizlik koşulları algısının yüksek olduğu durumlarda iş yerinde yaşanan FOMO düzeyinin de yüksek olduğu görülmüştür. Ayrıca, beklenildiği üzere, iş yerinde yaşanan FOMO ile iş arama eğilim ve davranışlarının güçlü şekilde ilişkili olduğu gösterilmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: iş yerinde gelişmeleri kaçırma korkusu, iş arama davranışı, kişilik, karar ağaçları.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Kolektif Eyleme Katılımda İkili Süreç Yaklaşımı: Rasyonel Seçim ve Sosyal Kimlik Değişkenleri Farklı Politik Risk Düzeylerinde Nasıl İşler?

Deniz Bilger^a, Leman Pınar Tosun^a^aBursa Uludağ Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Bu çalışmada, bireylerin kolektif eyleme katılım niyetinin rasyonel seçim yaklaşımı (Klandermans, 1984) ile sosyal kimlik yaklaşımının (van Zomeren ve ark., 2008) entegre edildiği bir model ile incelenmesi amaçlanmıştır. Psikoloji bölümü öğrencisi 565 katılımcıdan mağduriyet hissi yaratacak bir senaryoyu okumaları ve sonrasında çeşitli kolektif eylemlere davet edildiklerini hayal edip şu ölçüm araçlarını yanıtlamaları istenmiştir: Kolektif eylemin sosyal kimlik modeli değişkenlerini içeren ölçekler, ön çalışmada geliştirilen Kolektif Eylemin Rasyonel Özendiricileri Ölçeği ve Politik Risk Algısı Envanteri. *Kolektif eylemin rasyonel özendiricileri*, eyleme katılmanın bireysel veya sosyal bir faydalarına ilişkin tutumu (Bäck ve ark., 2013), *politik risk algısı* ise eyleme katılım neticesinde yaptırımlara maruz kalmaya ilişkin öngörüü ifade etmektedir (Ayanian ve Tausch, 2016). Çalışmada öncelikle “kolektif eylemin sosyal kimlik modelinin” eyleme katılım niyetini ne düzeyde açıklayabildiği incelenmiş, ardından modele rasyonel seçim değişkenlerinin eklenmesinin kolektif eyleme katılım niyetini açıklama gücünü ne ölçüde artırdığı, politik risk düzeyleri düşük, orta ve yüksek olan kolektif eylemler için ayrı ayrı incelenmiştir. Bulgulara göre standart sosyal kimlik modelinin açıklayıcılığı, yüksek riskli eylemler için sınırlı düzeydedir. Rasyonel seçim değişkenlerinin eklenmesiyle modelin açıkladığı varyans artmıştır. Sonuç olarak duyguların ve özdeşleşmenin rolüne ağırlık veren kolektif eylem literatüründen farklı olarak, mevcut çalışma rasyonel seçim sürecinin kolektif eylemlere katılım üzerindeki etkisini aydınlatmaya çalışmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kolektif eylem, rasyonel seçim, sosyal kimlik modeli, politik risk algısı, sosyal değişim.

Kaynakça

- Ayanian, A. H. ve Tausch, N. (2016). How risk perception shapes collective action intentions in repressive contexts: A study of Egyptian activists during the 2013 post-coup uprising. *British Journal of Social Psychology*, 55(4), 700-721.
- Bäck, E. A., Bäck, H. ve Garcia-Albacete, G. (2013). Protest activity, social incentives, and rejection sensitivity: Results from a survey experiment about tuition fees. *Contention*, 1(1), 1-15.
- Klandermans, B. (1984). Mobilization and participation: Social-psychological expansions of resource mobilization theory. *American Sociological Review*, 49(5), 583-600.
- Van Zomeren, M., Postmes, T. ve Spears, R. (2008). Toward an integrative social identity model of collective action: A quantitative research synthesis of three socio-psychological perspectives. *Psychological Bulletin*, 134(4), 504-535.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

İş Yerinde Karşılaşılan Cinsel İçerikli ve Cinsel İçerikli Olmayan Cinsiyetçiliğin Etkileri: Psikolojik Mod, Sosyal İlişkiler

Esma Esen Çiftçi^a

^aAnadolu Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

İşyerinde yaşanan cinsiyetçilik çeşitli formlarda kadınların karşısına çıkabilir ve cinsellik içeren olumsuz deneyimlerini de içinde barındırabilir. Cinsellik içeren cinsiyetçilik, bir diğer adıyla cinsel taciz, kişinin gururunu ve onurunu kırmak amacıyla istenilen veya istenilmeyen, her türlü cinsel nitelik içeren sözlü, sözlü olmayan davranışları içermektedir (Glick & Fiske, 1996, 2001). Cinsellik içermeyen cinsiyetçilik ise günlük hayatta özellikle iş hayatında kadınların karşılaşılabileceği ve sadece cinsiyetlerinden dolayı dezavantajlı duruma düşebilecekleri; ancak, içerisinde cinsellik barındırmayan tüm tutumları, davranışları içerir (Swim ve diğ., 2001). Mevcut çalışmanın ana amacı kadınların işyerinde cinsel içerikli cinsiyetçilik ve cinsel içerikli olmayan cinsiyetçilik deneyimlerinin psikolojik modlarını (depresyon, kaygı, öfke) ve kadınların diğer kadınlarla olan sosyal ilişkilerine farklı şekillerde etkileyip etkilemediğini araştırmaktır. Ek olarak kadınların iş yerine dair demografik özelliklerinin etkileri de incelenmiştir. Çalışmanın katılımcılarını herhangi bir iş yerinde son 6 aydır aktif olarak çalışan kadınlar oluşturmaktadır (N=282). Cinsel içerikli cinsiyetçilik deneyimleri hatırlatılan kadınlar (N=147) ve cinsel içerikli olmayan cinsiyetçilik deneyimi hatırlatılan kadınlar (N=135) çeşitli demografik bilgi sorularının yanı sıra depresyon, öfke, kaygı ve sosyal ilişkilerine dair soruları yanıtlamışlardır. Sonuçlar, bu iki cinsiyetçilik türü arasında depresyon, kaygı ve sosyal ilişkiler açısından istatistiksel bir farklılık olmadığını göstermektedir. Ancak, türünden bağımsız bir biçimde cinsiyetçiliğin kadınların depresyon, kaygı ve öfke seviyelerini anlamlı bir biçimde artırdığı görülmüştür. Ek olarak, depresyon ve öfke ile iş yerinde çalışan kadın çalışma arkadaşlarından uzak hissetme arasında anlamlı pozitif bir korelasyon bulunmuştur. Bir diğer deyişle, kadınlar hangi tür cinsiyetçiliğe maruz kalırlarsa kalsınlar depresyon ve öfke seviyeleri artıkça diğer kadınlardan uzaklaşmaktadırlar. Son olarak, iş yerinde çalışan kadın erkek oranı ile kadınların duygu durumları ile ilişkilidir. İş yerinde kadın çalışma arkadaşı sayısı artıkça kadınların daha düşük düzeyde depresyon, kaygı ve öfke bildirdikleri bulunmuştur.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: cinsiyetçilik, cinsel taciz, sosyal ilişkiler, depresyon, kaygı, öfke

Kaynakça

- Batson, C. D. ve Stocks, E. L. (2004). Religion: Its core psychological functions. J. Greenberg, S. L. Koole ve T. Pyszczynski, (Ed.), *Handbook of experimental existential psychology* içinde (s. 141-155). Guilford Press.
- Neimeyer, R. A., Wittkowski, J. ve Moser, R. P. (2004). Psychological research on death attitudes: An overview and evaluation. *Death Studies*, 28, 309-340.
- Yalom, I. (1999). Varoluşçu psikoterapi. (Existential psychotherapy). (Z. İ. Babayiğit, Çeviri). Kabalıcı. (Orijinal çalışma basım tarihi 1980).

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Kişilik Özelliklerinin Romantik İlişkideki Olumlu Çatışma Çözme Stili Üzerindeki Etkisinde Bilişsel Esneklik ve Zihinselleştirmenin Aracı Rolü

Ezgican Meral^a, Selin Tahmazoğlu^a, Necati Enöz^b

^aMaltepe Üniversitesi Psikoloji (İngilizce) Bölümü

^bMaltepe Üniversitesi Psikoloji Bölümü

Öz

Romantik ilişkilerde sürdürme davranışları üzerine gerçekleştirilen çalışmalar kişilik özelliklerinin çatışma çözüm stilleri üzerinde etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Ogolsky ve ark. 2017). Kişilik özellikleri ve ilişki çatışma çözüm stillerini inceleyen çalışmalar bulunmakla birlikte bu iki değişken ile bilişsel süreçleri bir arada inceleyen çalışmalar kısıtlıdır. Bu araştırmada, Beş faktör kişilik özelliklerinin ilişkide olumlu çatışma çözme üzerindeki etkisinde bilişsel esnekliğin ve zihinselleştirmenin seri aracılık rolünün incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmaya 18-29 yaş arasındaki evli olmayan katılımcılar dahil edilmiştir. Sonuç olarak araştırmaya 237 katılımcının (K=178, E=59) verisi dahil edilmiştir. İlişkisel tarama deseni kullanılarak yapılan çalışmada ölçüm araçları olarak Beş Faktör Kişilik Ölçeği, Bilişsel Esneklik Envanteri, Zihinselleştirme Ölçeği ve Romantik İlişkilerde Çatışma Çözüm Stilleri Ölçeği kullanılmıştır. Çalışmamızda her bir kişilik özelliği ile beş farklı model oluşturulmuş ve analizler gerçekleştirilmiştir. Uyumluluğun ($R^2 = .37$, $\beta = .45$, $t = 6.42$, $p < .001$, %95 CI [.00, .05]), özdenetimin ($R^2 = .26$, $\beta = .27$, $t = 4.19$, $p < .01$, %95 CI [.00, .04]), açıklığın ($R^2 = .26$, $\beta = .27$, $t = 4.16$, $p < .01$, %95 CI [.02, .09]) dışadönüklüğün ($R^2 = .15$; $\beta = .14$, $t = 2.34$, $p < .05$, %95 CI [.02, .08]) ve nevrotilikliğin ($R^2 = .19$, $\beta = -.187$, $t = -2.959$, $p < .01$, %95 CI [-.15, -.05]) olumlu çatışma çözme stili üzerindeki yordayıcı etkisinde bilişsel esneklik ve zihinselleştirmenin seri aracılık etkisi anlamlıdır. Kişilik özelliklerinin olumlu çatışma çözme stilleri üzerindeki etkisi alternatif düşünme ve bilişsel kontrol ile kişinin kendi, diğeri ve romantik ilişkisi üzerine yaptığı zihinselleştirme ile güçlenmektedir. Zihinselleştirmenin özellikle; açıklık, uyumluluk, dışadönüklük ve özdenetim gibi kişilik özellikleri için olumlu çatışma çözme süreçlerinde belirleyici rol oynadığı, ancak nevrotilikte bu rolün zayıfladığı gözlenmiştir. Bu sonuçlar, ilişkilerdeki olumlu çatışma çözme becerilerini güçlendirmek için, zihinselleştirme ve bilişsel esneklik gibi süreçleri kapsayan müdahale programlarının önemini ortaya koymaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kişilik Özellikleri, Romantik İlişkide Çatışma Çözme, Bilişsel Esneklik, Zihinselleştirme

Kaynakça

Ogolsky, B. G., Monk, J. K., Rice, T. M., Theisen, J. C., & Maniotes, C. R. (2017). Relationship maintenance: A review of research on romantic relationships. *Journal of Family Theory & Review*, 9(3), 275-306.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Romantik Yalnızlığın ve Yalnızların Genç Yetişkinlerin Gözünden Sosyal Temsili

Sanem Küçükkömürler^a, Gülse Öztemir^a, Manolya Alp^a^aAtılım Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Romantik yalnızlık kavramı kişinin bir partnerinin olmaması durumu olarak tanımlanmaktadır. Yakın zamanda yapılan araştırmalar *romantik yalnızlık korkusunun* (Fear of Being Single, Spielmann ve ark., 2013) kişinin partner seçimi ve içinde bulunduğu ilişkiyi devam ettirme kararında etkili olduğunu göstermektedir. Bu çalışmada, Türkiye'deki gençlerin romantik yalnızlık ve yalnızlara dair sosyal temsillerini incelemek planlanmıştır. Toplam 40 (21 kadın ve 19 erkek) üniversite öğrencisi (Ortalama yaş: 21.43, Standart Sapma: 1.53) ile yüz yüze mülakatlar gerçekleştirilmiştir. Cevaplardan temalar belirlenmiş ve sıklık incelemesi yapılmıştır. Çalışmaya göre, katılımcılar romantik yalnızlığı genel bir sosyal yalnızlık ile ilişkilendirmekte, ilişki kurma ihtiyacı ve zorlu duygusal deneyimler içeren bir kavram olarak tanımlamaktadır. Çoğunlukla tanımlarda kişiliğe atıf yapılmakta ve olumsuz bir deneyim olarak değerlendirilmektedir. Fakat elverişsiz koşullara atıf yapan katılımcılar da bulunmaktadır. Katılımcıların bir kısmı romantik yalnızlığı özgürlük ile ilişkilendirmektedir. Bu kategorideki cevaplar, olumlu tanımlamaları ve bağımsızlık vurgusunu içermektedir. Ayrıca katılımcılardan romantik olarak yalnız olan bir kişiyi tanımlamaları istenmiştir. Cevaplar dört tema etrafında şekillenmektedir. Romantik yalnız kişiler, ilişki kurma açısından olumsuz özellikleri olan (ör. bencil, narsist), kırılabilir (örn., özgüvensiz, yetersiz), bağımsız (ör., yetkin, güçlü) ve ilişki kurma avantajı sağlamayan olumlu özelliklerle (ör., sosyal, heyecanlı) tanımlanmıştır. Çalışma bulgusunun gençler arasında romantik yalnızlık kavramının nasıl temsil edildiğinin anlaşılması adına yol gösterici olacaktır ve genç yetişkinler arasında sağlıklı ilişkiler kurulması adına gelecek çalışmalara yol gösterecektir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Romantik yalnızlık, Yalnız kalma korkusu, Partneri olmayan kişiler, Genç yetişkinler, Sosyal temsil

Kaynakça

Spielmann, S. S., MacDonald, G., Maxwell, J. A., Joel, S., Peragine, D., Muise, A., & Impett, E. A. (2013). Settling for less out of fear of being single. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(6), 1049–1073. doi: 10.1037/a0034628

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Gelecekteki Benlik Özdeşimi Ölçeği: Türkçeye Uyarlama, Geçerlik Ve Güvenirlik Çalışması

Merve Burcu Balçıklı^a, İnci Boyacıoğlu Bal^a

^aDokuz Eylül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Gelecekteki Benlik Özdeşimi Ölçeği (GBÖÖ) kişilerin şimdiki ve gelecekteki benlikleri arasında neden algılanan bir kopukluk olduğunu anlamaya yönelik olarak geliştirilmiş bir ölçüm aracıdır. Mevcut çalışmanın amacı, gelecekteki benlik özdeşimi ölçeğini Türkçeye uyarlamaktır. Çalışma kapsamında gelecekteki benlik özdeşimi ölçeği Türkçeye çevrilmiş ve Türkçe versiyonun psikometrik özellikleri incelenmiştir. 313 kişiden web anket aracılığıyla veri toplanmış, ölçeğin yapı geçerliği açılımlı faktör analizi ile incelenmiştir. Türkçe GBÖÖ'nin ilişkisellik, canlılık ve olumluluk olmak üzere her biri 2 madde içeren 3 alt boyuttan oluştuğu gözlenmiş, böylece orijinal faktör yapısı bu çalışmada da tekrarlanmıştır. Ölçeğin iç tutarlık Cronbach alfa katsayıları sırasıyla ilişkisellik .74, canlılık .72 ve olumluluk alt boyutu için .74 olduğu tespit edilmiştir. Bulgular ölçeğin tatmin edici güvenirlilik ve geçerlik değerlerine sahip olduğunu ve şimdiki ve gelecekteki benlik arasındaki ilişkiyi ele almak amacıyla izleyen araştırmalarda kullanılabileceğini göstermektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Gelecekteki benlik özdeşimi, Benlik sürekliliği, Benlik, Faktör analizi, Ölçek uyarlama

Kaynakça

Bixter MT, McMichael SL, Bunker CJ, et al. (2020) A test of a triadic conceptualization of future self-identification. *PLoS One* 15(11): e0242504.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Aile Müdahaleciliğinin Özerk Benlik ve Kariyer Kararı Verme Öz Yeterliliği ile İlişkisi

Selen Cevizoğlu^a, Neslihan Turnalar-Çetinkaya^b^a*Istanbul Bilgi Üniversitesi, Örgütsel Psikoloji Bölümü*^b*MEF Üniversitesi, Psikoloji Bölümü*

Öz

Bu araştırmanın amacı, aile müdahaleciliğinin özerk benlik ve kariyer kararı verme öz yeterliliği ile ilişkisini üniversite öğrencileri üzerinde incelemektir. Çalışmada, ebeveyn müdahaleciliği ile kariyer kararı verme öz yeterliliği (KKÖY) arasındaki ilişkide özerk ve ilişki benliğinin ters yönlere aracı rol oynayacağı tahmin edilmiştir. Çalışmanın katılımcıları 227 üniversite öğrencisidir. Kolayda örneklem yöntemiyle seçilen katılımcılar, Aile Müdahaleciliği Ölçeği (α : anne = ,85; baba = ,88) (Gavazzi vd., 1998), Özerk-İlişkili Benlik Ölçeği (α : özerk = ,78 [Madde 2 çıkartılmıştır], ilişkili = ,75) (Kagıtcıbası, 2013) ve Kariyer Kararı Verme Yetkinlik Beklentisi Ölçeği-KF (α = ,95) (Işık, 2010) ve demografik soruları içeren formu yanıtlamışlardır. Çalışmanın değişkenleri arasındaki ilişkilerin belirlenmesi için korelasyon analizi yapılmıştır. Anne müdahaleciliği ile özerk benlik arasında ($r(227) = -,17, p = ,01$) ve baba müdahaleciliği ile KKÖY arasında anlamlı ve negatif bir ilişki vardır ($r(227) = -,16, p = ,02$). Anne ve baba müdahaleciliği arasında da kuvvetli bir ilişki vardır ($r(227) = ,69, p < ,001$). Baba için özerk ve hem anne hem baba için ilişkili benlik ile olan ilişki istatistiksel olarak anlamsızdır. Bu sebeple yol analizinde, özerk benliğinin anne müdahaleciliği ile olan ilişkideki aracılık rolü test edilmiştir. Yol analizi model uyumu beklenen düzeydedir ($X^2(1) = 0,93, p > ,05, GFI = 0,99, AGFI = 0,98, CFI = 1,00, RMSEA = 0,000$). Sonuçlar, anne müdahaleciliğinin özerk benlik üzerinde negatif ($\beta = -0,17, p = ,009$) ve özerk benliğinin KKÖY üzerinde pozitif ($\beta = 0,14, p = ,033$) ve anlamlı katkıları olduğunu göstermiştir. Bu bulgular, annenin müdahaleciliğinin özerk benliğinin gelişiminde olumsuz bir rol oynadığını, bunun da dolaylı olarak KKÖY açısından istenmeyen sonuçlara yol açabileceğini göstermektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: aile müdahaleciliği, özerk-ilişkili benlik, kariyer yeterliliği, bağlanma teorisi, öz belirleme teorisi

Kaynakça

- Gavazzi, S. M., Reese, M. J., & Sabatelli, R. M. (1998). Conceptual development and empirical use of the Family Intrusiveness Scale. *Journal of Family Issues, 19*(1), 65-74.
- Işık, E. (2010). *Sosyal Bilişsel Kariyer Teorisi temelli bir grup müdahalesinin üniversite öğrencilerinin kariyer kararı yetkinlik ve mesleki sonuç beklenti düzeylerine etkisi*. [Unpublished Doctoral Dissertation]. Çukurova University, Adana.
- Kagıtcıbası, C. (2013). Autonomous-related self. In *Family, self, and human development across cultures: Theory and applications* (pp. 165-207). Erlbaum.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Parasosyal İlişki Düzeyi ile Benlik Saygısı, Sosyal Destek, Yaşam Doyumu ve Ait Olma İhtiyacı Değişkenleri Arasındaki İlişki

Zeynep Güler^a, Büşra Akçay^a, Fatma Nur Türkyılmaz^a, Başar Demir^a^aAkdeniz Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Parasosyal ilişki ya da etkileşim oyuncularla, haber spikerleriyle, şovmenlerle ve medyadaki diğer karakterlerle kurulabilen karşılıklı olmayan bir ilişki türüdür. Bu ilişki sonucunda kişiler medya karakterleri ile duygusal, davranışsal ve bilişsel bir bağ kurabilmekte ve bu bağı günlük hayatlarında da devam ettirebilmektedirler. Horton ve Wohl (1956; akt. Orhan ve Taştan, 2019) tarafından oluşturulmuş bu kavram, medya karakterleri ile izleyiciler arasındaki etkileşimi de ifade etmektedir. Bu araştırmanın amacı benlik saygısı, yaşam doyumu, sosyal destek ve ait olma ihtiyacı değişkenlerinin bireylerin parasosyal etkileşime girmesiyle ne kadar ilişkili olduğunu ve parasosyal etkileşimi ne kadar yordadığını incelemektir. Aynı zamanda parasosyal etkileşimin yaş ile cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Çalışmanın örneklemini çevrimiçi anket yoluyla toplanan 18-65 yaş aralığındaki 244 kişi (75'i erkek, 169'u kadın) oluşturmaktadır. Araştırma kapsamında parasosyal etkileşim, çok boyutlu algılanan sosyal destek, benlik saygısı, aidiyet ve yaşam doyumu ölçülmüştür. Hipotezleri ve araştırma sorularını derinlemesine incelemek amacıyla korelasyon, bağımsız gruplar t-testi, tek yönlü anova ve çoklu regresyon analizleri SPSS 25 kullanılarak yapılmıştır. İkili korelasyon sonuçlarına göre parasosyal etkileşim ile benlik saygısı ($r = .260$, $p < .01$) arasında pozitif ve anlamlı bir ilişki bulunurken, parasosyal etkileşimin ait olma ihtiyacı ($r = -.183$, $p < .05$) değişkeniyle negatif ve anlamlı bir ilişki gösterdiği, sosyal destek ve yaşam doyumu değişkenlerinin ise anlamlı bir ilişki göstermediği bulunmuştur. Yapılan anova analizi sonucunda parasosyal etkileşim ile yaş değişkeninin anlamlı olarak farklılaştığı bulunmuştur $F(2) = 6,06$, $p < .05$. Buna göre 18-25 yaş grubundaki bireylerin ($Ort = 3.15$, $SS = .86$), 41-65 yaş grubundaki bireylerden ($Ort = 2.55$, $SS = .77$) anlamlı olarak daha yüksek bir parasosyal etkileşim gösterdiği görülmektedir. Yapılan regresyon analizi sonucunda ise benlik saygısının parasosyal etkileşimi anlamlı olarak yordadığı ($\beta = .25$, $p < .01$), ait olma ihtiyacı ($\beta = -.04$, $p > .05$), yaşam doyumu ($\beta = .06$, $p > .05$) ve sosyal desteğin ($\beta = -.02$, $p > .05$) ise anlamlı olarak yordamadığı görülmektedir. Günümüzde teknolojinin hızla gelişiyor olması ile birlikte çalışmada ulaşılan bulgular göz önüne alınmalı ve medyada bireyler arasındaki ilişkiyi inceleyen daha fazla çalışma yapılması önerilmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildirisi olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: parasosyal etkileşim, ait olma ihtiyacı, sosyal destek, yaşam doyumu, benlik saygısı.

Kaynakça

Orhan, S., Taştan, N., (2019). Parasosyal İlişki Kurma Nedeni Ve Nasılı: Psikolojik Sağlamlık Ve Yaşam Doyumu Açısından Bir İnceleme. Pesa Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 5(1),10-20

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Bireylerin Benlik Sunumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi

Esra Kaya^a, Arzu Çalışkan Sarı^a

^a Çankırı Karatekin Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

İnsanlar, toplam yaşam süreleri göz önüne alındığında uzun bir çocukluk dönemi geçirmektedir. Yaşamın başlangıcından itibaren insan beyni, yaşanan deneyimlerden öyküler inşa etmektedir. Bu uzun dönemde çocuk, içinde bulunduğu ortamdaki önem verdiği kişilerin kendisini gördüğü şekilde kendini görmeyi öğrenmekte ve böylece kendine dair benlik görüşü oluşturmaktadır (Morse ve Gergen, 1970). Yapılan araştırmada bireylerin benlik sunum stratejileri çeşitli değişkenler açısından incelenmiştir. Benlik sunum stratejilerinin cinsiyet, yaş, anne-babanın eğitim düzeyi gibi değişkenler açısından farklılaşıp farklılaşmadığı ve aile öngörülemezliğin alt boyutları ile ilişkisine bakılmıştır. Veri toplama araçları olarak, Benlik sunumu stratejileri ölçeği, Geçmişe dönük aile öngörülemezliği ölçeği hazırlanan demografik bilgi formu kullanılmıştır. 18-25 yaş arasındaki beliren yetişkinlik döneminde yer alan, 314 kişinin verisi üzerinden analiz yapılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, benlik sunum stratejilerinde demografik değişkenler açısından katılımcılar arasında fark olup olmadığına bakılmıştır. Farklı benlik sunum stratejileri ile aile öngörülemezliğin alt boyutları arasında bulunan ilişkilere dair bulgular ilgili alan yazın çerçevesinde tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: benlik, benlik sunumu, benlik sunum stratejileri, aile öngörülemezliği, aile öngörülemezliği alt boyutları

Kaynakça

- Morse, S., & Gergen, K. J. (1970). Social comparison, self-consistency, and the concept of self. *Journal of Personality and Social Psychology*, 16(1), 148-156. <https://doi.org/10.1037/h0029862>
- Oktay, F. (2019). Geçmişe Dönük Aile Öngörülemezliği Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama Çalışması. *Social Sciences Studies Journal*, 5(31), 1153-1161. <https://doi.org/10.26449/sss.1307>
- Özkan, Ö. S., Durma, G. ve Araz, A. (2022). Psychometric evaluation of the Turkish version of the self-presentation tactics scale. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 24 (2), 779-800.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

HPV Aşısına Yönelik Tutum ve Niyetlerde
Risk Alımının Rolünün İncelenmesiSelva Öcal^a, Senanur Başkan^a, Barış Sevi^a^a MEF Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Türkiye'de HPV aşısına olan teşvik, belediyelerin ücretsiz aşı uygulamalarıyla artmıştır. HPV aşısının gündemdeki yeri ile aşıya yönelik tutum ve niyetlerin araştırılması önemini arttırmıştır. Planlı Davranış Teorisine göre niyetler ve tutumlar aşı davranışını öngörmeye rol oynamakta, tutumlar niyetleri, niyetler de davranışı öngörebilmektedir. HPV aşısı ile bağlantılı olası bir diğer faktör de risk alımıdır, risk algısı yükseldikçe aşılama yükseliş görülebilmektedir. Bu çalışmada, risk alım yatkınlıklarının HPV aşısına yönelik tutum ve niyetleri öngörüp öngöremeyeceği ve Türkiye örneğinde literatürdeki aşı tutumu ile niyeti ilişkisini replike etme hedeflenmiştir. Çevrimiçi anketle 18-39 yaş arası 158 kadından veri toplanmıştır. Katılımcıların HPV aşısına yönelik tutumları, niyetleri (Gerend ve Shepherd, 2012) ve risk alım yatkınlıkları ölçülmüştür. Risk alım yatkınlığı için Blais ve Weber'in (2006) geliştirdiği ölçek kullanılmış, ancak birçok alt ölçeğin güvenilirliği ($\alpha < .7$) yetersiz bulunmuştur. Bu nedenle tek bir risk alımı değişkeni oluşturulmuş ve analizler bu değişkenle ($\alpha > .7$) yapılmıştır. İki çok değişkenli regresyon modeli test edilmiştir. İlk modelde risk alımının, demografik değişkenler (yaş, eğitim, gelir) kontrol edilerek, HPV aşısına yönelik tutumlarla ilişkisi incelenmiştir; anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > .05$). İkinci modelde ise, risk alma ve HPV aşısına yönelik tutumların, demografik değişkenler kontrol edilerek, HPV aşısına yönelik niyet ile ilişkisi incelenmiştir. Risk alma ile anlamlı bir ilişki bulunmazken ($p > .05$), HPV aşısına yönelik tutumların niyeti anlamlı bir şekilde öngördüğü görülmüştür ($\beta = .48$; $p < .01$). Sonuçlar, tutumlar ve niyetler arasında Planlı Davranışlar Teorisini destekleyen anlamlı bir ilişki olduğunu, ancak risk alımının HPV aşısı ile anlamlı bir ilişki göstermediğini ortaya koymaktadır. DOSPERT ölçeğinin alt ölçeklerinin düşük güvenilirliği, risk alanlarına özgü bulguların önüne geçmiştir. Gelecek çalışmalar, bu ölçeğin alt alanlarının Türkiye örneğindeki güvenilirliğini ve aşı değişkenleri ile bağlantısını araştırmalıdır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: HPV aşısı, Planlı Davranış Teorisi, Risk alımı, Aşı tutumu, Aşı niyeti.

Kaynakça

Blais, A. R., & Weber, E. U. (2006). A Domain-Specific Risk-Taking (DOSPERT) scale for adult populations. *Judgment and Decision making*, 1(1), 33-47.

Gerend, M. A., & Shepherd, J. E. (2012). Predicting human papillomavirus vaccine uptake in young adult women: comparing the health belief model and theory of planned behavior. *Annals of Behavioral Medicine*, 44(2), 171-180.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Birini Öldürmek Kolay Mıdır? Türkiye Örneklemindeki Sosyolojik Olaylar Sonrası İdam İsteğinin Dehşet Yönetimi Kuramı Çerçevesinde İncelenmesi

İkra Çapcı^a, Onurcan Göcen^b, Elif Karakaya^a, Kardelen Özkale^a

^aHacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
^bOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu derleme makalesinde ölümle ilgili kaygıların sosyolojik olaylar bağlamında idam cezasına yönelik talepleri nasıl etkilediğini Dehşet Yönetimi Kuramı (DYK) çerçevesinde incelemek amaçlanmıştır. İdam, ölüm kaygısına karşı genellikle bilinçdışı bir sembolik savunma olarak işlev görmektedir (Judges, 1999). Bireyler, ölüm kaygısıyla başa çıkabilmek için iç gruplarının değerlerine daha fazla bağlanıp bu değerleri tehdit eden dış grup bireyelerine karşı sert tepkiler verebilmektedir (Schmeichel ve Martens, 2005). Özellikle toplum tarafından ağır olarak nitelenen suçlarda idam cezasını destekleyenler, suçlulara karşı toplumsal değerlerin korunması gerektiğine inandığından adaletin sağlanması için eşdeğer bir cezanın verilmesini savunurlar. Cinayet oranlarının yüksek olduğu, politik görüşte muhafazakarlığın yaygın olduğu bölgelerde yaşayanların ise idamı destekleme oranlarının daha yüksek olduğunu bulgulanmaktadır (Baumer ve ark., 2003). Toplulukçu bir kültür olan Türkiye’de son yıllarda şiddet oranları ile muhafazakarlığın arttığı görüldüğünden bu politik ikliminin cezalara ilişkin yeni kültürel dünya görüşü yarattığı ile muhafazakarlığın. Bu görüş, muhafazakar siyasi ideolojiler, medya temsilleri ve adalete dair yanlış anlamalar tarafından güçlendirilir (Bandt-Law ve Krauss, 2017). Türkiye’de geçmişteki örneklerden Millî Mücadele döneminde Hıyaneti Vataniye Kanunu ile idam cezasının uygulanması, bu duruma bir örnektir (Ak, 2019). Deniz Gezmiş, Yusuf Aslan ve Hüseyin İnan’ın idamları, Türkiye’de sağ ve sol arasındaki ideolojik gerilimin yüksek olduğu bir dönemde gerçekleşmiştir. 27 Mayıs 1960 darbesi sonrası Adnan Menderes’in idamı sağ kesimde travma yaratırken Gezmiş ve arkadaşlarının idamları siyasi rövanş tartışmalarına yol açmıştır (Karataş, 2022). Günümüzde ise intikam isteğini gördüğümüz olaylar, Narin Güran vakası, 4 Ekim 2024 tarihinde işlenen kadın cinayetleri ve yenidoğan çetesi. Sonuç olarak idam cezası, ölüm kaygısı ve kültürel dünya görüşlerinin korunması bağlamında bireylerin savunma mekanizmalarını yansıtan karmaşık bir olgudur. Sosyal, psikolojik ve kültürel faktörler, bu savunma mekanizmalarını şekillendirmekte ve toplumsal adalet taleplerini artırmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: idam cezası, Dehşet Yönetimi Kuramı, kültürel dünya görüşü, ölüm kaygısı, benlik saygısı

Kaynakça

- Ak, A. (2019). *Avrupa Birliği'ne uyum sürecinde Türkiye'de idam cezası tartışmaları (1999-2017)* [Yüksek Lisans Tezi]. Afyon Kocatepe Üniversitesi.
- Bandt-Law, B. ve Krauss, D. (2017). The effect of mortality salience on death penalty sentencing decisions when the defendant is severely mentally ill. *Journal of Aggression Conflict and Peace Research*, 9(2), 141-154.
- Baumer, E. P., Messner, S. F. ve Rosenfeld, R. (2003). Explaining spatial variation in support for capital punishment: A multilevel analysis. *American Journal of Sociology*, 108(4), 844-875.
- Judges, D. P. (1999). Scared to death: Capital punishment as authoritarian terror management. *University of California at Davis Law Review*, 33, 155-248.
- Karataş, İ. (2022). 12 Mart Döneminde idam cezası tartışmaları: Tabii senatörlerin tutumu. *Tarih Okulu Dergisi*, 15(56), 226-262.
- Schmeichel, B. ve Martens, A. (2005). Self-affirmation and mortality salience: affirming values reduces worldview defense and death-thought accessibility. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 31(5), 658-667.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

2000 Yılı ve Sonrası Doğumlu Gençlerin Uluslararası Göç Potansiyellerinin Hayalleri Bağlamında İncelenmesi: Nitel Bir Yöntem

Cansu Özden^a, Sena Yeşilot^b, Şule Kaleli^c

^aSabancı Üniversitesi

^bBağımsız Araştırmacı

^cBağımsız Araştırmacı

Öz

Uluslararası Göç Örgütü'nün verilerine göre (IOM, 2024) son yıllarda dünya genelinde uluslararası göçün arttığını söylemek mümkündür. TÜİK (2024) verilerine göre son 7 yıl içerisinde Türkiye'den giden göç miktarının sürekli olarak arttığı ve en çok Z kuşağının tanımlanan yaş aralığının (2000 yılı ve sonrasında doğanlar) hemen üstüne denk düşen 25-29 yaş aralığında olduğu gözlenmektedir. Bu bağlamda TÜBİTAK 2209-A - Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri kapsamında desteklenen bu araştırmanın amacı "potansiyel göçmen" olarak adlandırabileceğimiz Z kuşağının henüz gerçekleşmemiş dış göç eylemlerini Türkiye'ye yönelik anlamlandırmaları ve yurt dışına yönelik hayalleri bağlamında incelemektir.

Katılımcılar; Z kuşağının belirlenen yaş aralığında bulunan, daha önce yurt dışında bulunmamış ve yurt dışında yaşama planı/eğilimi olan, İstanbul'da ve Ankara'da yaşayan bireylerden oluşmaktadır. Katılımcıların belirlenmesi için çevrimiçi ortamda bir ön bilgi formu sunulmuştur. Dahil etme kriterlerini karşılayan 15 katılımcı ile yarı yapılandırılmış çevrimiçi görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler kapsamında araştırmacılar tarafından araştırma amacına yönelik hazırlanan 9 soru ve 4 sondaj soru katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcıların izni dahilinde kayıt altına alınan ve deşifre edilen metinler *MAXQDA 24* (VERBI Software, 2023) programında tematik analiz yöntemiyle (Braun ve Clarke, 2006) çözümlenmiştir. Analiz sonucunda 1) Türkiye'yle Kıyas: Yurt dışı İdealizasyonu, 2) Uyumlanma: İdeale Karşı Gerçek Koşullar, 3) Kendini Gerçekleştirme: Hedefler olmak üzere 3 üst tema ve 2.1) Telafisiyle Yetinme alt teması belirlenmiştir. Bulgular literatür ışığında tartışılmış, önleyici politikalar çerçevesinde öneriler sunulmuştur.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Z kuşağı, potansiyel göç, uluslar arası göç, göç, küreselleşme

Kaynakça

- Braun, V. ve Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. <https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>
- International Organization for Migration. (2024). *World migration report 2024*. International Organization for Migration. <https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024>
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2024, 19 Temmuz). Yaş grubu ve cinsiyete göre Türkiye'ye gelen ve Türkiye'den giden göç, 2022, 2023. <https://data.tuik.gov.tr>
- VERBI Software. (2023). MAXQDA 2024 [Bilgisayar yazılımı]. Berlin, Almanya: VERBI Software. maxqda.com

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Düşmanca ve Korumacı Cinsiyetçi Tepkilerle Yüzleşme: Önyargılı Tepkilerle Yüzleşme Ölçeği Adaptasyon Çalışması

Sıla Kaya^a, Leman Korkmaz^a

^aOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Önyargılı Tepkilerle Yüzleşme Modeli, önyargılı bir tepkiyle karşılaşan bireylerin, bu tepkiyle yüzleşme sürecinde geçtiği yolları beş farklı adımda açıklar; (1) tanık olunan tepkinin önyargılı olduğunun tespit edilmesi, (2) bu önyargılı tepkiyle yüzleşmenin aciliyetinin değerlendirilmesi, (3) önyargıyla yüzleşme konusunda kişisel sorumluluk duyulması, (4) yüzleşme davranışının nasıl gerçekleşeceğine dair karar verilmesi ve (5) aksiyon almak olarak kavramsallaştırılır. Ayrıca çeşitli çalışmalarda yüzleşmenin bedeli, yüzleşme sonrası karşılaşılabilecek ters tepki ve direkt/dolaylı yüzleşme gibi alt boyutlar da ele alınmıştır. Bu çalışmada amaç, orijinal olarak iş ortamlarındaki ırkçı önyargılı tepkiler üzerinden oluşturulan Önyargılı Tepkilerle Yüzleşme Ölçeği'ni cinsiyetçi durumlar çerçevesinde adapte etmek, faktör analizlerini yapmak ve faktörlerin çelişik duygulu cinsiyetçilik ile ilişkisini incelemektir. Biri düşmanca, diğeri korumacı cinsiyetçilik içeren iki senaryoya toplamda 322 kadın katılımcı yanıt vermiştir. Yapılan keşfedici faktör analizinde her iki senaryo için de *Tespit ve Aciliyet*, *Bedel* ve *Sorumluluk ve Aksiyon* olmak üzere 3 boyutlu bir yapı elde edilmiştir. Düşmanca cinsiyetçilik senaryosunda bu 3 faktörün açıkladığı toplam varyans yüzdesi 60,188 olarak, korumacı cinsiyetçilik senaryosunda ise 3 faktörün açıkladığı toplam varyans yüzdesi 66,881 olarak çıkmıştır. Bu 3 faktörlü yapının, her iki senaryodaki yanıtlar ele alınarak düşmanca ve korumacı cinsiyetçilikle ilişkilerine bakıldığında, korumacı cinsiyetçilik senaryosu ve *Bedel* faktörü arasındaki ilişki hariç, iki cinsiyetçilik türüyle de anlamlı derecede negatif ilişkili olduğu bulunmuştur. Buradan yola çıkarak, kişilerdeki cinsiyetçilik seviyesi arttıkça, karşılaştıkları cinsiyetçiliği tanımlama ve yüzleşme için sorumluluk alıp harekete geçme eğilimlerinin azaldığı söylenebilir. Bu yönüyle çalışma, Türkiye'deki sınırlı yüzleşme alan yazınına katkı sağlamayı amaçlamaktadır. Ayrıca çalışmanın cinsiyetçilikle yüzleşme konusunda strateji geliştirilmesinde de yol gösterici olması beklenmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Önyargılı tepkiler, yüzleşme, ölçek adaptasyonu, faktör analizi, cinsiyetçilik.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Gençler ve Yaşlılar Arasındaki Ölüm Kaygısının Sanat İlgisi ve Dini Tutum ile İlişkisi

Zeynep Zehra Güntürk^a, Cemile Müjde Atabey^a

^aAnkara Medipol Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Araştırma, terör yönetim kuramı çerçevesinde ölüm kaygısı, sanat ilgisi ve dindarlık arasındaki ilişkiyi genç ve yaşlı katılımcılar üzerinden incelemektedir. Terör yönetim kuramına göre, ölümün hatırlatılması bireylerde rahatsızlık yaratır ancak benlik saygısı bu rahatsızlığı azaltır. Bu kuram bireylerin ölümsüzlük vaat eden dini inançlar veya sembolik ölümsüzlük sağlayan sanat gibi etkinlikler aracılığıyla ölüm kaygısıyla başa çıkabileceğini öne sürer. Sembolik ölümsüzlük, bireylerin geride bıraktıkları eserler veya etkiler aracılığıyla hatırlanmasını ifade eder ve sanatın bu bağlamda bu kavramlarla ilişkili olacağı düşünülmüştür (Avcı, 2012; Karakuş ve ark., 2012; Pyszczyński ve ark., 2015).

Araştırmanın örneklemini 18-24 yaş aralığındaki 108 genç ve 65 yaş üzeri 105 yaşlıdan oluşmaktadır. Katılımcılara ölüm kaygısı (Abdel-Khalek, 2004), sanat ilgisi (Taşkesen, 2014) ve dini tutum (Ok, 2011) ölçekleri uygulanarak veriler toplanmıştır. Genç katılımcılar ölüm kaygısı ölçeğinden ($M=62.3$, $SD=16.3$) yaşlılara kıyasla ($M=50.02$, $SD=15.0$) daha yüksek puan almışlardır ve bu fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($t(213)=5.62$, $p<.001$, Cohen's $d=0.776$). Sanat ilgisinin ölüm kaygısı üzerinde anlamlı bir etkisi bulunmamıştır ($p=0.953$). Yapılan çoklu regresyon analizine göre iç güdümlü dindarlık bireylerin kendi inançlarına içtenlikle bağlı olmalarıyla tanımlanır (Allport ve Ross, 1967) ve bu çalışmada ölüm kaygısını pozitif yönde etkilemiştir ($\beta=.195$, $p=.008$). Dış güdümlü dindarlık ise bireylerin dini inançlarını sosyal baskılar veya dışsal motivasyonlarla sürdürmeleri olarak tanımlanır (Allport ve Ross, 1967) ve bu çalışmada ölüm kaygısını negatif yönde etkilemiştir ($\beta=-0.257$, $p<.01$).

Sonuç olarak, bu çalışma terör yönetim kuramı bağlamında dindarlık ve ölüm kaygısı arasındaki ilişkiyi incelemekte olup, genç ve yaşlı bireylerin ölüm kaygısıyla başa çıkma yöntemlerine dair önemli bilgiler sunmaktadır. Araştırmanın özgün değeri, sembolik ölümsüzlük kavramı ve sanatın bu bağlamdaki rolüne dair sınırlı literatüre katkı sağlamasıdır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Terör Yönetim Kuramı, Ölüm Kaygısı, Sanat İlgisi, Dindarlık.

Kaynakça

- Abdel-Khalek, A. M. (2004). The Arabic scale of death anxiety (ASDA): Its development, validation, and results in three Arab countries. *Death Studies*, 28(5), 435–457. <https://doi.org/10.1080/07481180490437572>
- Allport, G. W., & Ross, J. M. (1967). Personal religious orientation and prejudice. *Journal of Personality and Social Psychology*, 5(4), 432–443. <https://doi.org/10.1037/h0021212>
- Avcı, N. (2012). Üniversite Öğrencilerinin Mizah Tarzlarının, Psikolojik Belirtiler ve Ölüm Kaygısı ile İlişkisi [Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi], 61.
- Karakuş G, Öztürk Z ve Tamam L. (2012). Ölüm ve Ölüm Kaygısı, *Arşiv Kaynak Tarama Dergisi*, 2(1), 42-79.
- Landau, M. J., Sullivan, D. ve Solomon, S. (2010). On graves and graven images: A terror management analysis of the psychological functions of art, *European Review of Social Psychology*, 21, 114–154. <https://doi.org/10.1080/10463283.2010.513266>
- Ok, Ü. (2011), Dini tutum ölçeği: ölçek geliştirme geçerlik çalışması, *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*, 8(2), 528-549.
- Pyszczynski, T., Solomon, S. ve Greenberg, J. (2015). Thirty years of terror management theory: From genesis to revelation. In *Advances in Experimental Social Psychology*, Academic Press, 52, 1-70. <https://doi.org/10.1016/bs.aesp.2015.03.001>
- Taşkesen, O. (2014). Developing interest in art scale and determining the relation between personality type of teacher candidates and their interest in art. *Educational Research and Reviews*, 9(8), 216–226. <https://doi.org/10.5897/err2014.1741>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Kadın Sürücülere Yönelik Tutumlar Ölçeğinin Geliştirilmesi

Cansu Kaya^a, Yeşim Üzümcüoğlu Zihni^a, Suzan Ceylan-Batur^a^aTOBB Ekonomi ve Teknoloji Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Bu araştırmanın amacı, trafikte kadın sürücülere yönelik tutumların anlaşılabilmesi adına bir ölçek geliştirerek bu ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışmalarının tamamlanmasıdır. Bu amaçla, ilgili alanyazın incelenerek 59 maddeden oluşan bir madde havuzu oluşturulmuştur. Araştırmaya 160'ı erkek ve 173'ü kadın olmak üzere toplam 333 kişi katılmıştır. Yapılan açıklayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçları Kadın Sürücülere Yönelik Tutumlar Ölçeğinin toplam varyansın %57.60'ını açıklayan 15 maddelik tek faktörlü bir yapıda olduğunu göstermiştir. Ölçeğin Cronbach's alpha iç tutarlık katsayısı .94 olarak bulunmuştur. Uyum geçerliğin test edilmesi amacıyla Sürücü Davranışları Ölçeği, Sürüş Becerileri Ölçeği ve Trafikte Öfke İfadesi Ölçeği; benzeme geçerliği için ise BEM Cinsiyet Roller Ölçeği ve Çelişkili Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan korelasyon ve regresyon analizlerinin sonuçları Kadın Sürücülere Yönelik Tutumlar Ölçeğinin ilgili alanyazında ve uygulamalarda kullanılabilecek geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğunu göstermiştir. Araştırma sonuçlarının trafik ortamında kadın sürücülere yönelik tutumlarda değişim meydana getirecek programlarının geliştirilmesine ve trafikte istenmeyen davranışların azaltılmasına aracılık etmesi hedeflenmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kadın sürücüler, sürücü davranışları, sürüş becerileri, trafikte öfke ifadesi, cinsiyetçilik

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Yaşlılara Yönelik Önyargıda Hayali Temasın Rolü

Sema Nur Güner^a, Zeynep Savaş^a, Nezir Sümerkan^a^aBursa Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

TÜBİTAK 2209-A kapsamında yürütülen bu araştırma, hayali temasın yaşlılara yönelik önyargıyı azaltmadaki rolünü değerlendirmek ve yaşlılara yönelik önyargıyı azaltmada standart hayali temastan farklı bir hayali temas yöntemi geliştirmek amacı ile planlanmıştır. Etnik köken, ulus, dini inanış, cinsiyet gibi sosyal kategorilerden farklı olarak yaşlılık, normal yaşam döngüsü içerisinde herkesin üyesi olacağı bir sosyal kategoridir. Bu nedenle bir yaşlı ile hayali temasın yanı sıra kendi yaşlılıkları ile temas ettikleri bir hayali temas senaryosunun da etkililiği test edilmiştir. Mevcut çalışmanın örneklemini 18-24 yaş arası üniversite öğrencilerinden oluşmaktadır. Örneklem büyüklüğü G*Power ile 4x2 deney deseni için 76 kişi olarak belirlenmiş ve koşullarda cinsiyet dengesi gözetilmiştir. Araştırmanın ilk aşamasında Fraboni Yaş Ayrımcılığı Ölçeği ve Kararsız Yaşçılık Ölçeği ile katılımcıların yaşlılara yönelik tutumları ölçülmüş ve ardından önyargı için belirlenen kesme noktasının üstünde kalan katılımcılar 5-8 gün sonra yüz yüze olan ikinci aşamaya alınmışlardır. İkinci aşamada katılımcılar seçkisiz olarak bir yaşlıyla hayali temas, kendi yaşlılığı ile hayali temas, kendi yaşında bir kişi ile hayali temas (kontrol 1) ya da hayali temasın olmadığı (kontrol 2) dört koşuldan birine atanmışlardır. Katılımcılara atandıkları koşula uygun olarak hazırlanmış 2-3 dakikalık hayali temas senaryolarının ses kayıtları dinletilmiştir. Ardından ilk aşamadaki ölçekler aracılığıyla katılımcıların yaşlılara yönelik tutumları, Örtük Çağrışım Testi aracılığıyla yaşlılara yönelik örtük tutumları ölçülmüştür. Karışık Desen ANOVA analizine göre; Fraboni önyargı puanları, öntest ve sontest ölçümleri istatistiksel olarak anlamlı bir şekilde farklılaşmaktadır ancak deney koşullarına göre istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır. Diğer bir deyişle her iki hayali temas koşulu da önyargıyı azaltmamıştır ancak katılımcılar ikinci veri toplama aşamasında daha az önyargı sergilemişlerdir. Katılımcıların sontest aşamasında daha az önyargı göstermesinin nedeninin sosyal istenirlik ve talep özellikleri olabileceği değerlendirilmiştir. Analizlere göre kararsız yaşçılık tutumları zaman ve koşula göre istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır, örtük önyargı tutumları ise koşullara göre istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır. Sonuçlar hayali temasın önyargıyı azaltmadığını göstermektedir. Yapılan deney sonrası anketlerde hayali temas koşuluna atanan katılımcılar hayal kurabildiklerini beyan etmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Hayali Temas, Önyargı, Yaşçılık, Tutum, Örtük Önyargı

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Türkiye’de Üniversite Öğrencilerinin Dindarlığını Etkileyen Faktörler

Zeynep Naz Gezgin^a, Diane Sunar^b, Ryan Macey Wise^b

^a İstinye Üniversitesi, Sinirbilim Bölümü

^b İstanbul Bilgi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Türkiye’de üniversite öğrencilerin dindarlık eğilimlerini, aileleriyle olan ilişkileri ve kültürel ahlak etikleri ile bağlantılarını araştırmak üzere 160 üniversite öğrencisi (128 kadın, 29 erkek, 3 diğer) üç ölçekten oluşan anketi doldürmüştür: (1) Dini Bağlılık Ölçeği (The Centrality of Religiosity Scale - CRS; Huber, 2012); (2) Etik Değerler Ölçeği (Ethical Values Scale - EVA; Padilla-Walker & Jensen, 2016); ve (3) Nesiller Arası Dayanışma Paradigmasının Beş Boyutu (Five Dimensions of the Intergenerational Solidarity Paradigm - Pairfam). Ayrıca, öğrencinin aile ile din konusunda fikir birliği derecesi sorulmuştur. Sonuç olarak dindarlık derecesi aile dayanışması ve aile ile din konusunda fikir birliği içinde olmak arasında pozitif ilişki bulunmuştur. Ayrıca, öğrencinin özerklik ve saflık/ilahiyat etiklerine atfettiği önem ile dindarlığın derecesi arasında pozitif ilişki bulunmuştur ve dindarlığın değişik boyutları ile üç etik arasında farklı derecede ilişkiler bulunmuştur.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: dindarlık, dindarlığın yönleri, kuşaklar arası dayanışma, "üç büyük" kültürel etik, İslam’da kuşak değişimi.

Kaynakça

- Huber, S. (2012). The centrality of religiosity scale. *Religions*, 3(3), 710-724.
- Jensen, L. (2011). The cultural development of three fundamental moral ethics: Autonomy, community, and divinity. *Zygon®*, 46, 150-167.
- Padilla-Walker, L. M., & Jensen, L. A. (2016). Validation of the long- and short-form of the ethical values assessment (EVA): A questionnaire measuring the three ethics approach to moral psychology. *International Journal of Behavioral Development*, 40(2), 181-192.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

2011 Van Depremi: Depreme Hazırlıklı ve Hazırlıksız Bireylerin Sosyal-Psikolojik Nitel Analizi

Berfin Balakan^a, Mehmet Karasu^a

^aVan Yüzyüncü Yıl Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu araştırmada, 2011 Van depremini deneyimlemiş bireylerin depreme hazırlık davranışları ve yaklaşımlarındaki benzerlik ve farklılıkları incelemek amaçlanmıştır. Nitel bir yöntemle gerçekleştirilen bu çalışma, kriter ve kartopu örnekleme teknikleriyle erişilen 14 katılımcının (8 Kadın, 6 Erkek) yanıtlarını temel almıştır. Araştırma, 35 yaş üzeri yetişkinlerle yürütülmüştür. Veri toplama araçları arasında Sosyo-Demografik Bilgi Formu, Deprem Hazırlığına İlişkin Algı ve Deprem Deneyim Bilgi Formu ve Yarı-Yapılandırılmış Görüşme Soruları yer almaktadır. Görüşmelerden elde edilen veriler, MAXQDA 24'te tematik analize tabi tutulmuştur. Betimsel bulgular katılımcıların depreme hazırlık algılarının tutumsal düzeyde yüksek olduğunu ve çoğunluğunun deprem deneyimlerinin fiziksel ve psikolojik kayıplarla sonuçlandığını ortaya koymaktadır. Nitel analiz sonuçları ise depreme hazırlıklı ve hazırlıksız katılımcılar arasında belirgin farklılıklar bulunduğunu göstermektedir. Bu farklar, temel olarak şu temalar etrafında toplanmaktadır: Sosyal normların algılanması, evlerin dayanıklılığı ve hazırlıkların işlevliliğine duyulan güven, psikolojik durumlar (kaygı, unutkanlık), depremin belirsiz ve beklenmedik doğasıyla ilgili algılar, kadercilik ve inanç sistemleri, bireysel ve topluma yönelik engel algıları. Hazırlıklı olanlar, evlerinin dayanıklılığına güven duyarak sosyal normlarla ilişkili bir hazırlık sürecine girmişlerdir. Öte yandan, hazırlıksız olan katılımcılar genellikle kaderci bir bakış açısıyla davranmaktadır. Depreme hazırlık yapma gerekliliğini sorgulamakta ve somut hazırlık adımları atmaktan kaçınmaktadırlar. İki grup da devlet ve inşaat sektörünün sorumluluklarına vurgu yaparak, yapısal güvenlik ve toplumsal bilinçlendirme açısından değişen öneriler geliştirmiştir. Sonuçlar, deprem bilinci ve hazırlık seviyelerine dair farklı anlamlandırmaları ve bu anlamlandırmaların bireylerin tutumları ile eylemleri üzerindeki etkilerini de yansıtmaktadır. Bu çalışma, deprem hazırlığı davranışlarını hazırlıklı ve hazırlıksız bireyler açısından karşılaştırarak, bireysel ve toplumsal faktörlerin bu davranışlar üzerindeki etkilerini nitel bir perspektifle inceleyen az sayıdaki çalışmadan biridir. Dahası çalışma, literatürdeki deprem hazırlığı konusundaki farkındalık ve davranış arasındaki ilişkiye dair sonuçları genişletmekte ve hazırlıklı bireylerin deneyimlerinin daha karmaşık sosyal-psikolojik faktörlerle şekillendiğini ortaya koymaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Van depremi, deprem hazırlığı, hazırlıklı bireyler, hazırlıksız bireyler, tematik analiz

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Uluslararası Öğrencilerde Sıla Özlemi ve Sosyo-Kültürel Uyum Arasındaki İlişkide Yaşam Doyumunun Rolü

Ertuğrul Yavuz^a, Gamze Uykucu Armutcuoğlu^a^aBartın Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışmada, uluslararası öğrencilerde sıla özlemi ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişki ve yaşam doyumunun bu ilişkideki aracı rolü incelenmiştir. Sıla özlemi, kişinin tanıdık çevresinden veya yurdundan beklenen ya da gerçekleşmiş bir ayrılık durumunda ortaya çıkan olumsuz bir durum olarak tanımlanmaktadır (Thorp, 2004). Sosyokültürel uyum ise sosyal olarak yeterli olmayı ve kültürel kavramlardan kaynaklanan davranışsal bir yeterliliği öğrenmeyi ifade eder (Berry & Ataca, 2007). Bireyin yeni katıldığı toplumdaki kişilerle etkin bir iletişimde bulunması, bu uyumun bir göstergesidir (Ward & Searle, 1991). Çalışmada, Baron ve Kenny'nin (1986) aracı değişken analizine göre yaşam doyumunun sıla özlemi ve sosyokültürel uyum arasındaki ilişkide aracı bir rol oynayabileceği düşünülmüştür (Baron & Kenny, 1986). Yaşam doyumunu, sıla özlemi gibi olumsuz duyguların etkisini hafifletebileceği için sosyokültürel uyuma katkı sağlayabilir. Bu amaçla yaşam doyumunun aracı değişken rolü incelenmiştir. Çalışmaya Bartın Üniversitesinde eğitim almakta olan 126 (76 erkek, 50 kadın; yaş ortalaması = 21,75) uluslararası öğrenci katılmıştır ve katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim seviyesi, sosyo-ekonomik düzey, ikamet süresi ve yaşadıkları ülkeye dair demografik bilgileri alınmıştır. Veriler, Utrecht Sıla Özlemi Ölçeği (USÖ), Yaşam Doyumu Ölçeği (YDÖ) ve Sosyo-kültürel Uyum Ölçeği (SKÖ) kullanılarak toplanmıştır. Bu söz konusu ölçeklerin güvenirlik analizleri yapılmış ve Cronbach Alpha değerleri sırasıyla; 0,874, 0,700 ve 0,915 olarak bulunmuştur. Bu sonuçlar, ölçeklerin çalışma için güvenilir olduğunu göstermektedir (Büyüköztürk, 2011). Analizler için "IBM SPSS 27 statistics" programı kullanılmıştır. Aracı değişken analizi için regresyon analizi uygulanmıştır. Ayrıca diğer ilişkileri test etmek amacıyla Spearman Korelasyon Analizi yapılmıştır. Sonuçlar, sıla özlemi ile sosyokültürel uyum arasında anlamlı ve negatif bir ilişki olduğunu göstermiştir ($r = -0,334$, $p < 0,001$). Bu sonuç, sıla özlemi arttıkça sosyokültürel uyumun azaldığına işaret etmektedir. Bunun yanı sıra, sıla özlemi ile sosyokültürel uyum arasındaki ilişkide yaşam doyumunun aracı bir rolü bulunamamıştır ($\beta = -0,069$, $p = 0,403$). Bunlara ek, olarak sıla özleminin ikamet süresi ile anlamlı bir ilişkisi olduğu bulunurken ($r = -0,195$, $p = 0,029$), cinsiyet farklılıkları ile yaşam doyumunu arasında bir anlamlı ilişki bulunamamıştır ($r = -0,082$, $p = 0,362$). Literatürdeki uyum sürecine ilişkin çalışmalarla paralel olarak (Ward & Rana-Deuba, 1999; Poyrazlı & Lopez, 2007), ikamet süresinin sıla özlemini azaltıcı bir etkisi olduğu görülmektedir. Çalışma, uluslararası öğrencilerin uyum süreçlerini daha iyi anlamak ve desteklemek amacıyla, sıla özlemi ile uyum arasındaki ilişkide farklı değişkenlerin de göz önünde bulundurulması gerektiğini önermektedir. Ayrıca bu çalışma, uluslararası öğrencilerde sıla özlemi ve sosyo-kültürel uyum arasındaki ilişkiyi açığa çıkararak, bu alanda daha fazla araştırmanın yapılması gerektiğine işaret etmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sıla özlemi, Sosyokültürel Uyum, Yaşam doyumunu

Kaynakça

- Baron, R. M., & Kenny, D. A. (1986). The moderator–mediator variable distinction in social psychological research: Conceptual, strategic, and statistical considerations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(6), 1173–1182.
- Berry, J., & Ataca, B. (2007). Cultural Factors in Stress. *Cultural factors in stress. In: Encyclopedia of Stress*, 604-610.
- Büyüköztürk, Ş. (2011). *Sosyal Bilimler için İstatistik*. Ankara: Pegem Akademi Yayıncılık.
- Poyrazlı, S., & Lopez, M. D. (2007). An exploratory study of perceived discrimination and homesickness: A comparison of international students and American students. *The Journal of Psychology: Interdisciplinary and Applied*, 141(3), 263–280.
- Thorp, J. V. (2004). *Homesickness: A Literature Review And The Effect Of Narrative Therapy*. University of Canterbury.
- Ward, C., & Searle, W. (1991). The impact of value discrepancies and cultural identity on psychological and sociocultural adjustment of sojourners. *International Journal of Intercultural Relations*, 209-225.
- Ward, C., & Rana-Deuba, A. (1999). Acculturation and adaptation revisited. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 30(4), 422–442.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Öğretmenlerin Çok Kültürlü Eğitime Yönelik Tutumları ve Kültürleşme Beklentileri ile İlişkili Sosyal Psikolojik Faktörler

Selin Ilgız^a, Filiz Künüroğlu-İnal^b

^a Hacettepe Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^b İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Öğretmenler, göçmen öğrencilerin kültürleşme süreçlerinin başında okulda karşılaştıkları ilk yetişkin ve ana akım kültürün temsilcisi olarak hem öğrencilerin uyum sürecinde hem de çok kültürlü eğitim sürecinde önemli bir rol üstlenmektedir. Mevcut çalışmanın amacı, çok kültürlü okullarda görev yapan öğretmenlerin çok kültürlü eğitime yönelik tutumları ve göçmenlere yönelik kültürleşme beklentileri ile ilişkili faktörleri anlamaktır.

Bu çalışmada 318 öğretmene (220 kadın, 98 erkek) çevrimiçi anket uygulaması yapılmıştır. Araştırma sonuçları etnokültürel empatinin önemli bir değişken olduğunu ortaya koymuştur. Öğretmenlerin etnokültürel empatiye sahip olması ile göçmenlere yönelik algılanan sosyal mesafe ($r = -.460, p < .01$), asimilasyon beklentisi ($r = -.366, p < .01$), dışlama beklentisi ($r = -.416, p < .01$) arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu; öğretmenlerin etnokültürel empatiye sahip olması ile göçmenlerle temas kalitesi ($r = .360, p < .01$), bütünleşme beklentisi ($r = .114, p < .05$), bireycilik beklentisi ($r = .263, p < .01$) ve öğretmenlerin çok kültürlü eğitim tutumları ($r = .670, p < .01$) arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu bulunmuştur. Çok kültürlü eğitim tutumlarını etnokültürel empatinin ($\beta = .569, t = 12.375, p < .05$) olumlu yönde ve sosyal mesafenin ($\beta = -.258, t = -5.242, p < .05$) olumsuz yönde anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Öğretmenlerin yaşam doyumunu temas kalitesinin ($\beta = .262, t = 4.029, p = .000$) olumlu yönde; etnokültürel empatinin ($\beta = -.142, t = -2.260, p < .05$) ve temas miktarının ($\beta = -.116, t = -2.054, p < .05$) olumsuz yönde anlamlı bir şekilde yordadığı bulunmuştur. Ek olarak, temas kalitesi ile çok kültürlü eğitim tutumları ilişkisinde etnokültürel empati ve sosyal mesafenin tam aracılık ettiği görülmüştür.

Bu çalışma, etnokültürel empatinin öğretmenlerin çok kültürlü eğitim tutumlarıyla ilişkili önemli bir değişken olduğunu ortaya koymaktadır. Etnokültürel empatinin öğrenilebilen ve geliştirilebilen bir kişilik özelliği olduğu (Wang ve ark., 2003) düşünüldüğünde, çok kültürlü eğitim bağlamında gerçekleştirilecek müdahaleler kapsamında etkili sonuçlar elde etmek için üzerine çalışılabilecek önemli bir kavram olduğu değerlendirilmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: çok kültürlü eğitime yönelik tutumlar, kültürleşme beklentisi, etnokültürel empati, öğretmen, çok kültürlü eğitim.

Kaynakça

Wang, Y. W., Davidson, M. M., Yakushko, O. F., Savoy, H. B., Tan, J. A., ve Bleier, J. K. (2003). The scale of ethnocultural empathy: Development, validation, and reliability. *Journal of counseling psychology, 50*(2), 221.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Kültürel Değerlerin Boşanma Sonrası Kadınların Yeniden Evlilik Haklarına Etkisi

Alper Erdem^a, Ebru Özdemir^a, Yasemin Erol^a, Demet Esra Soysal^a, Beliz Toroslu^a

^aBaşkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışmada, kültürel değerlerin kadınların boşanma sonrası yeniden evlenme hakları üzerindeki etkisini ülkeler düzeyinde analiz edilmiştir. Yeniden evlenme hakkı, boşanma sonrasında kadınların hukuki ve toplumsal olarak yeniden evlenme özgürlüğüne sahip olup olmamalarıyla ilgilidir. Eğer ki bir ülkede kadınlar boşandıktan sonra yeniden evlenemiyor ve erkekler yeniden evlenebiliyorsa bu durumda yeniden evlenmede cinsiyet eşitsizliği ortaya çıkıyor anlamına gelmektedir. Araştırmada, kültürlerarası karşılaştırma için Hofstede'in (2001) 6 kültürel boyutu temel alınarak, Hofstede literatürü ile uyumlu bir şekilde özellikle bireycilik (individualism) ve hoşgörü (indulgence) gibi değişkenlerin bu hak üzerindeki rolü değerlendirilmiştir. Toplamda 117 ülkenin verileri kullanılmış; kadınların yeniden evlenme durumu ve ekonomik gücüne dair veriler *Our World in Data* sitesinden V-DEM (2024) çalışmasında, kişi başına düşen gayri safi milli hasıllar verileri ise *World Bank* (2022) kaynaklarından sağlanmıştır. Hofstede'in kültürel boyutları ise ülkeler arası karşılaştırmaya olanak sağlamıştır. Ülkeler düzeyinde yapılan binary lojistik regresyon analizinde, bireycilik düzeyi yüksek olan ülkelerde kadınların yeniden evlenme hakkına daha fazla sahip olduğu; hoşgörü düzeyi yüksek toplumlarda ise sosyal normlara daha az bağlı kalarak özgürce karar verme yetilerinin arttığı ve bunun kadınların yeniden evlenme hakları üzerinde olumlu bir etki yarattığı tespit edilmiştir. Diğer kültürel boyutlar olan güç mesafesi, belirsizlikten kaçınma, başarıya yönelik motivasyon ve uzun vadeli oryantasyonun bu hak üzerinde anlamlı bir etkisi olmadığı bulunmuştur. Çalışma, kültürel değerlerin hukuki haklar üzerindeki etkisini vurgulayarak toplumların bu konudaki tutumlarının kadınların kişisel özgürlükleriyle ilişkisini göstermektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: yeniden evlenme hakkı, kadın hakları, hofstede'nin kültürel boyutları, bireycilik, hoşgörü

Kaynakça

- Hofstede, G. (2001). *Culture's consequences: Comparing values, behaviors, institutions and organizations across nations* (2nd ed). Sage, Thousand Oaks, CA, 2001. [https://doi.org/10.1016/S0005-7967\(02\)00184-5](https://doi.org/10.1016/S0005-7967(02)00184-5)
- V-Dem. (2024). *Women's political empowerment index – (best estimate, aggregate: average)* [Dataset]. Our World in Data. Orijinal veri: V-Dem, V-Dem Country-Year (Full + Others) v14.
- World Bank (2022). GNI, Atlas Method. 2024 Tarihinde çekildi: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GNP.ATLS.CD>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Narsisizm Kültürünü Besleyen Bir Araç Olarak Reklamlar

A.Sena Sezgin^a^aMarmara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Narsisizm, bir kişilik özelliği olarak kendi merkezinde düşünme biçimini, kendi benliğine yönelik değerlendirmenin aşırı olumlu ve abartılı olmasını ifade etmektedir. Narsisizm ve narsisizm kültürü, yeni çağın epidemisi olarak değerlendirilmektedir. Reklam ise amacı itibarıyla, dikkat çekme, hafızada yer etme, kalıcı olma ve insan davranışını etkileme hedefleri üzerine inşa edilir. Bu hedefleri gerçekleştirmeye yönelik tasarlanan mesajlar kitle iletişim araçları ve yeni medya olarak da isimlendirilen sosyal medya üzerinden de insanlara ulaşmakta ve kültür üretiminin önemli bir unsuru hâline gelmektedir. Reklamların doğası gereği kazanç getirmeye yönelik kapitalist ve neoliberal alt yapısı, zamanın ruhuna paralel mesajlar üretmesine neden olmaktadır. Aynı zamanda bu mesajlar bireylerin ve toplumun istek ve ihtiyaçlarının manipüle edilmesine de aracılık etmektedir. Bu manipülasyonun yapılabilmesinin kuramsal arka planında insan güdülenmesi, sosyal ve psikolojik özellikler dikkate alınmaktadır. Bu kuramsal arka plana dayalı olarak kullanılan araçlardan biri de narsisistik hazdır. Amerikan kültüründen dünyaya yayılan ve günümüzde küresel kültürün başat parçalarından biri hâline gelen narsisizm kültürü, kitleleri yönetmenin ve şekillendirmenin tekniklerinden biri olarak gündeme gelmekte ve kullanılmaktadır. Narsisizm kültürünü kullanmak için işe yarayacak mesaj tasarım yollarını ve bunların yayılmasını sağlayacak araçların belirlenmesi gerekmektedir. Kitle iletişim ve sosyal medya başlıkları altında toplanabilecek bu araçların kapitalizmle ortak hedefleri olması, aralarındaki kâr kazanma amacına yönelik insanları etkileme ve yönlendirme hedeflerinin ortak olması açısından şartırcı değildir. Bu çalışmada, bahsedilen bu ilişkilerin örneklerinin incelenmesine ve tartışılmasına yönelik olarak televizyonda ve sosyal medyada gösterilen video reklamlardaki semiyotik mesajlar ele alınarak, bu mesajlardaki narsisistik çağrışımlar üzerine odaklanılmıştır. Bu çalışmada nitel araştırma yöntemi kullanılmış, içerik analiziyle kodlar ve temalar belirlenmiştir. Küresel ve yerli firmaların anaakım veya yeni medyada yayımladığı reklamlar taranmıştır. Bu reklamlar çeşitli sektörlerden ve dönemlerden, içeriğinde narsisistik çağrışım bulundurma özelliği dikkate alınarak seçilmiştir. Belirlenen temalar, değerli ve özel hissetmek, hak görmek, daha fazlasını istemek/razı olmamak, özseverlik, merkezde olmak, benzersizlik, rekabet, omnipotanslık/tümgüçlülük/kadir-i mutlaklık, her şeyi bilme yanlılığı olarak belirlenmiştir. Belirlenen temaların, narsisistik kişilik yapılanmasının özellikleri arasında bulunan temalar olduğu görülmektedir. Reklamlar aracılığıyla insanlara etkileyici ve davranışları yönlendirici olması hedeflenerek verilen bu narsisistik özellikli mesajların neoliberal arkaplanla örtüştüğü ve böylece satışın yanı sıra bu mesajları tasarlayanların beklentisi içinde olduğu benlik inşasına da hizmet edebileceği düşünülmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Narsisizm, reklam, benlik, neoliberalizm, emperyalizm.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

"Makinalaşmayı İstemiyorum": Robotlardan Kaynaklanan Tehditler ile İnsani Kolektif Eylemler Arasındaki İlişki

Selen Akay^a, İrem Sakarya^a, Junko Kanero^a, Sabahat Çiğdem Bağcı^a

^aSabancı Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Günümüzde giderek artan yaygınlıkları ile beraber insanların sosyal robotlar ile kurdukları etkileşimler, sosyal psikoloji araştırmalarının ilgi çeken konularından biri haline gelmiştir. Yürütülen araştırmalar, her ne kadar gelişen teknolojinin robotları insanlara daha benzer hale getirdiğini gösterse de, bu benzerliklerin insanlarda – tıpkı farklı grup üyelerine olduğu gibi – çeşitli kaygı ve tehdit algıları oluşturabildiğini göstermektedir (örn., Jackson vd., 2020; Zlotowski vd., 2016). Geniş çaplı bir projenin ilk adımı olan bu çalışmada robotların insanlarda yaratabileceği iki temel insani ihtiyaca (güç ve ayırt edicilik) yönelik tehdit algısına odaklanarak, bu tehdit algılarına karşılık bireylerin ortak insani kimliklerinin güçlenebileceğini ve sonuç olarak insani kolektif eylemlere (çevresel sorunlar, toplumsal adaletsizlik, ve yoksulluk gibi konularda) katılma eğilimlerinin artabileceğini öne sürdük. Çevrimiçi bir anket ile 297 katılımcının algıladıkları robot özellikleri (otonomi ve benzerlik), algıladıkları tehdit (güç ve ayırt edilebilirlik), ortak insani kimlik ile ne kadar özdeşleştikleri ve insani kolektif eylem eğilimleri ölçüldü. PROCESS Makrosu ile test edilen modeller, algılanan otonominin güce yönelik tehdit algısı ile olumlu olarak ilişkili olduğunu, güce yönelik tehdit algısının ise insani kolektif eylem eğilimleri ile olumlu olarak ilişkili olduğunu gösterdi, ancak dolaylı etkilerin ancak marjinal seviyede anlamlı olduğu görüldü. Aracı değişken analizlerinde ortak insani kimliğin aracı etkisine rastlanmadı. Yapılan korelasyonel çalışmanın sonuçları, insanların robotlara dair algılarının toplumsal etkileri olabileceğine ve robotların insanlarda temel ihtiyaçlara yönelik çeşitli tehdit algıları oluşturarak insanlığa dair eyleme geçme motivasyonlarını artırabileceğine dikkat çekmektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: gruplararası ilişkiler, teknoloji, insan-robot etkileşimi, kolektif eylem, tehdit algıları

Kaynakça

Jackson, J.C., Castelo, N. ve Gray, K. (2020). Could a rising robot workforce make humans less prejudiced? *American Psychologist*, 75(7), 969–982.

Zlotowski, J., Yogeewaran, K. ve Bartneck, C. (2017). Can we control it? Autonomous robots threaten human identity, uniqueness, safety, and resources. *International Journal of Human-Computer Studies*, 100, 48–54.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Sosyal Medya Kullanım Düzeyi ile Sosyal Beceriler Arasındaki Dolaylı İlişkiler: Sosyal Kaygının Rolü

Elif Buse Söyler^a, Hilal Karkar^a, Fatma Çıracı^a, Ayşe Yıldırım^a, Büşra Karaman^a, Emine Yücel^a

^aSelçuk Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Sosyal medya kullanımı ile sosyal beceriler arasındaki ilişkiler üzerine yapılan çalışmalar hem pozitif hem de negatif yönlü bulgular ortaya koymaktadır. Bu çelişkili sonuçlar, bu ilişkileri açıklayan mekanizmalara odaklanmanın önemine işaret etmektedir. Mevcut çalışmanın amacı sosyal medya kullanım düzeyi ile farklı sosyal beceri alanları arasındaki sosyal kaygıyla bağlantılı dolaylı ilişkileri sınamaktır.

Korelasyonel desene sahip bu araştırmaya, elverişlilik örnekleme yöntemiyle ulaşılan 160 kadın ve 138 erkek olmak üzere toplam 298 üniversite öğrencisi (Yaş Ort. = 21.00) katılmıştır. Katılımcılardan demografik bilgi formu, Sosyal Medya Kullanım Düzeyi Ölçeği, Bergen Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği, Liebowitz Sosyal Kaygı Ölçeği ve Sosyal Beceri Envanteri ile yüz yüze veri toplanmıştır. Çalışma değişkenleri arasındaki doğrudan ve dolaylı ilişkiler, SPSS 23.0'da PROCESS MACRO (Model 4) eklentisi kullanılarak analiz edilmiştir. Duygusal ve sosyal düzeyde dışavurum, duyarlılık ve kontrol olmak üzere altı farklı sosyal beceri alanı bağımlı değişken olarak değerlendirilmiş ve bu doğrultuda altı dolaylı etki modeli sınanmıştır.

Sosyal medya kullanım düzeyi; duygusal dışavurum, duygusal duyarlılık, sosyal dışavurum ve sosyal duyarlılık ile pozitif ilişkili; duygusal ve sosyal kontrol ile ise ilişkisiz bulunmuştur. Ayrıca sosyal medya kullanım düzeyinin sosyal kaygı ile pozitif bir ilişki gösterdiği ve sosyal kaygıyla ilişkisi üzerinden, duygusal kontrol dışındaki tüm sosyal beceri alanlarıyla dolaylı ilişkili olduğu belirlenmiştir.

Mevcut bulgular, sosyal medya kullanımının bireylerin sosyal becerileriyle doğrudan olumsuz ilişkiler göstereceğini iddia etmeyi zorlaştırmaktadır. Sosyal medya kullanım düzeyinin bazı sosyal becerilerle (örneğin dışavurum ve duyarlılık becerileriyle) pozitif ilişkiler sergilemesi, sosyal medya kullanımının sosyal becerilerle karmaşık bir ilişkisi olabileceğini göstermektedir. Buna karşılık daha fazla sosyal medya kullanan bireylerin sosyal kaygı düzeylerinin artmasıyla birlikte sosyal becerilerinde çeşitli güçlüklerle karşılaşabilecekleri göz önünde bulundurulmalıdır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sosyal medya kullanım düzeyi, sosyal kaygı, sosyal beceriler

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Kadın Oyuncuların (Gamer) Olumsuz Oyun Deneyimlerinin Avatarla Özdeşleşme ve Sosyal Kimlik Kuramı Bağlamlarında İncelenmesi

Rana Çevik^a, Kübra Tatlıalma^b

^aAnkara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bBağımsız Araştırmacı

Öz

Oyun sektörü her yıl büyüye de hala "erkek egemen" bir yapıya sahip olduğu görülmektedir. Toplumsal cinsiyet rolleri, örneğin savaş ve strateji oyunlarını "erkeklerle uygun" olarak tanımlamakta, bu da kadın oyuncuların yeteneklerinin sorgulanmasına ve daha fazla eleştiriye maruz kalmalarına yol açmaktadır. Bu durum, kadın oyuncuların oyun deneyimlerini ve bağlılıklarını olumsuz etkilemektedir (Bear, 2019). Sosyal kimlik teorisi, kadın oyuncuların dışlanmışlık hissini anlamada önemli bir çerçeve sunar. Erkek egemen bir kültür içinde kadın oyuncular, oyunda bir aidiyet geliştirmekte zorlanabilirler. Bu noktada, avatarla özdeşleşme önemli bir faktördür; oyuncular, avatarları aracılığıyla oyun dünyasında bir kimlik kazanır. Kadın oyuncuların, avatarlarıyla güçlü bir özdeşleşme kurduklarında oyuna daha bağlı oldukları görülmektedir (Kaye ve Pennington, 2016). Bu çalışmada, kadın oyuncu deneyimleri üzerine yapılan araştırmalar PubMed, Scopus ve Google Scholar veri tabanlarında taranmış ve 32 makale analiz edilmiştir. "Kadın Oyuncu Deneyimleri", "Sosyal Kimlik Kuramı", "Avatarla Özdeşleşme" anahtar kelimeleri kullanılmış, kadın oyuncuların daha fazla ayrımcılığa ve eleştiriye maruz kaldığı ve bu durumun oyun deneyimlerine olumsuz yansıdığı tespit edilmiştir. Çalışmalar, kadın avatarların genellikle hiperseksüalize edilmiş veya zayıf karakterler olarak tasvir edildiğini ve bu temsillerin kadın oyuncular üzerinde olumsuz etki yaratabileceğini öne sürmektedir (Kaye ve Pennington, 2016). Sonuç olarak, kadın oyuncuların daha kapsayıcı ve destekleyici bir oyun kültürüne ihtiyaç duydukları belirlenmiştir. Avatarların daha eşitlikçi tasarımlara sahip olması ve oyun topluluklarında cinsiyetçi tutumların azaltılması, kadınların oyun deneyimlerini olumlu yönde etkileyecektir. Sosyal kimlik teorisine dayalı olarak, kadın oyunculara aidiyet hissetme ve kendi kimliklerini özgürce ifade etme fırsatları sunulması, oyun sektöründeki cinsiyetçi önyarguların kırılmasında önemli bir adım olarak değerlendirilebilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: kadın oyuncu deneyimleri, sosyal kimlik kuramı, avatarla özdeşleşme, female gamers experience, social identity theory, avatar identification

Kaynakça

- Bear, L. (2019). How female video gamers experience being part of a male dominated community. *Journal of Applied Psychology and Social Science*, 5(1), 31-50. <https://insight.cumbria.ac.uk/id/eprint/5324>
- Kaye, L. K., ve Pennington, C. R. (2016). "Girls can't play": The effects of stereotype threat on females' gaming performance. *Computers in Human Behavior*, 59, 202-209. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2016.02.020>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

İletişimde ChatGPT: Yapay Zekaya Nasıl Güveniyoruz?

Kübra Tatlıalma^a, Rana Çevik^b^aBağımsız Araştırmacı^bAnkara Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Sohbet robotları, doğal dil etkileşimi yoluyla kullanıcıyla iletişime geçen sanal sosyal ajanlardır ve doğal dil işleme (NLP), yapay zeka (AI) ve makine öğrenmesi (ML) kombinasyonlarını kullanarak çalışır. Başlıca müşteri hizmetleri alanında kullanılmakla birlikte geniş dil modeli gibi derin öğrenme yöntemleriyle eğitilen araçlar birçok sektörde kullanıcı deneyiminin verimini arttırmak için kullanılmaktadır (Tossell ve ark., 2024). Geniş dil modeliyle eğitilen sohbet robotlarının başında gelen ChatGPT, içerik biçimlerini tanıyarak çevirir, özetler ve çıkarımlarda bulunur. Sağladığı sınırsız bilgi kaynağının faydalarının yanı sıra bazı endişe verici noktalar da gündeme gelmektedir. Sunulan bilgiler bir yapay ağ tarafından edinildiği için kontrol edilmediği sürece nicel olarak gerçeklik veya doğruluktan kopma payı vardır. Mevcut araştırma, bireylerin ChatGPT ile olan etkileşimlerini incelemeyi ve sunduğu bilgiye duyulan güven faktörünü nitel araştırmalar üzerinden irdelemeyi amaçlamaktadır. Çalışma, alanyazındaki araştırmaların sistematik bir incelemesine ve analizine dayanmaktadır. Alanyazın taraması; “Google Akademik”, “PubMed” ve “Scopus” veri tabanları üzerinde, “ChatGPT”, “Trust”, “AI”, “Social Virtual Agent”, “Qualitative Research”, “Güven”, “Yapay Zeka”, “Sanal Sosyal Ajan” ve “Nitel Araştırma” anahtar kelimeleri kullanılarak yapılmıştır. Taramanın sonucunda toplam 683 yayına ulaşılmıştır ve ChatGPT kullanım amaçları ve sunulan bilgiye duyulan güvene ilişkin faktörler sistematik bir biçimde incelenmiştir. Kullanıcıların duydukları güvenin; iletişimi yorumlama kalitesinden, insana benzerliğinden, kendini tanıtmamasından, profesyonel görünümünden ve ayrıca hizmet bağlamına ilişkin faktörlerden özellikle de sohbet robotunda algılanan güvenlik ve gizlilikten ve talep konusuna ilişkin genel risk algılarından etkilendiği bulunmuştur. Çalışmanın bulguları, sohbet robotlarına duyulan eleştirel olmayan güvenin endişe verici düzeyde olduğunu göstermektedir ve daha bilinçli kullanıcılar oluşturmak adına daha fazla farkındalık çalışması yürütülmesi gerektiği sonucunu ortaya çıkarmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sanal sosyal ajan, yapay zekâ, iletişim, ChatGPT

Kaynakça

Tossell, C.C., Tenhundfeld, N.L., Momen, A., Cooley, K. ve Visser, E.J. (2024). Student Perceptions Of ChatGPT Use in a College Essay Assignment: Implications for Learning, Grading, and Trust in Artificial Intelligence. *IEEE Transactions on Learning Technologies*, 17, 1069-1081. <https://doi.org/10.1109/TLT.2024.3355015>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Üniversite Eğitimli Genç Yetişkinlerin Sosyal Medyada Linç Eylemlerine Yönelik Öznel Deneyim ve Bakış Açıları: Nitel Bir Çalışma

Burak Emre Gürsoy^a, Sercan Karlıdağ^a, Farah Aleyna Doğan^b

^aAltınbaş Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

^bPsikolog, Bağımsız araştırmacı

Öz

Çevrimiçi gündelik hayatta ve benlik sunumlarında olağanlaşan bir pratik olarak sosyal medya linçi, yaşam hakkından ifade özgürlüğüne dek farklı boyutlarıyla, insan haklarını doğrudan hedef alan kolektif bir şiddet olgusudur. Bu araştırmanın amacı insan hakları aktivizmi, medya, hukuk vd. ilgilendirebilecek çok-boyutlu bir olgu olarak sosyal medya linçini sosyal psikolojik bir perspektifle incelemektir. Bu amaçla, X platformunda (maruziyet, tanıklık ve katılım açısından) linç eylemleri konusunda ‘deneyim sahipliği’ kriteri benimsendi ve en yoğun sosyal medya kullanıcısı yaş grubu olduğu üzere, üniversite eğitimli genç yetişkinlere amaçlı örnekleme tekniği ile ulaşıldı. Nitel araştırmalara özgü genel geçer ilke ve normlara uygun biçimde veri zenginliği ve doyum gözetilerek 10 katılımcıyla yarı-yapılandırılmış derinlemesine görüşmeler gerçekleştirildi. Sosyal medya linçlerine yönelik deneyim, değerlendirme ve öznel bakış açılarının açığa çıkarılması hedefiyle gerçekleştirilen tematik analizde üç tema ortaya çıktı: (i) *Farklılaşan/akışkan konum alışlarla linç* teması, hegemonik bir temsil olarak ‘haksız’ linç (örn., kutsala-otoriteye tehdit, empati yoksunluğu, karşı-hümanist tutum ve bencillik), polemiksel temsiller olarak ise ‘haklı’ ve ‘değişken meşruiyetiyle’ linç (örn., popüler kültürün sonuçları kritiği ve duyarsızlıklar karşısında gereklilik olduğu argümantasyonunu) içermektedir. (ii) *Vokabüler çeşitlilik içeren geniş söylem hacmi ile linçler ve linççiler* teması, ‘nasıl ve neden sorularıyla linçin doğası’ ve ‘linççilerin özellikleri ve profillerine’ ilişkin paylaşılan görüşlere karşılık gelmektedir. (iii) *Deneyim ve duygularla linçle(n)mek* teması ise ‘yakın ilişkiler’ ve ‘psikolojik sağlık’ gibi konulardaki özgül deneyimler ve ‘çaresizlik’ ve ‘eğlenmek’ gibi kontrastlık barından bir duygusal repertuvara işaret etmektedir. Bu sonuçlar, kalabalık davranışı ve sosyal düşünce açısından sosyal kimlik ve sosyal temsiller yaklaşımına dayalı sosyal psikoloji literatürü ekseninde ve ilgili çalışmalara atıfla tartışılmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sosyal medya linçi, kolektif şiddet, haklı linç, haksız linç, linç deneyimi

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Serbest Zaman Aktiviteleri Bağlamında Bireylerin Sosyal Medya Kullanımı ve Gelişmeleri Kaçırma Korkuları Arasındaki İlişkide Motivasyonun Aracı Rolünün İncelenmesi

Hülviye Ağaoğlu^a, Esra Şengül^a, Nursena Ay^a, Zeynep Aydın^a, Zeynep Temel^b

^aFatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi, Psikoloji Bölümü
^bMedipol Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışmanın temel amacı 20-40 yaş arası sosyal medya kullanan bireylerde, başkalarının yaşadığı farklı deneyimlerden eksik kalma endişesi olarak ifade edilen gelişmeleri kaçırma korkusunun sosyal medya kullanımı ile olan ilişkisinde motivasyonun aracı rolünün serbest zaman aktivitelerine göre farklılaşıp farklılaşmadığının incelenmesidir. Katılımcılara Demografik Bilgi Formu, Gelişmeleri Kaçırma Korkusu Ölçeği, Sosyal Medya Kullanımı Ölçeği, Yetişkin Motivasyon Ölçeği çevrim içi platformlar (Google Forms) aracılığıyla uygulanmıştır. Elde edilen veriler, SPSS programında Sobel Testi (Aracı Etki Analizi) kullanılarak gerekli varsayımların sağlanması sonucu motivasyonun kişilerin sosyal medya kullanımı ve gelişmeleri kaçırma korkuları arasındaki ilişkide aracılık etkisinin anlamlılık düzeyi analiz edilmiştir. Tüm bulgular sonucunda motivasyonun, kişilerin sosyal medya kullanımı ve gelişmeleri kaçırma korkuları arasındaki ilişkide aracı etkisinin istatistiksel olarak anlamlı olduğu gözlenmiştir, ($p<0,05$). Serbest zaman aktivitelerine göre incelendiğinde ise ciddi boş zaman kategorisinde motivasyonun aracı etkisi istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur, ($p<0,05$). Kayıtsız boş zaman kategorisinde ise motivasyonun aracı etkisi gözlenmemiştir, ($p>0,05$).

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sosyal medya linç, kolektif şiddet, haklı linç, haksız linç, linç deneyimi

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Sosyal Kontrol ve Sağlık Davranışları Arasındaki İlişki

Hafize Ceren YILDIZ^a, Rabia Şule İNAL^a, Meltem GÜLER^a^aÇukurova Üniversitesi, Psikoloji Bölümü**Öz**

Sosyal ilişkilerin sağlığı geliştiren ya da olumsuz yönde kısıtlayan sağlık davranışlarını terk etmedeki rolü birçok araştırmada incelenmiş ve yakın ilişkilerin sağlık davranışları gösterme üzerinde etkisi olduğu bulunmuştur. (Holt-Lunstad, Smith ve Layton, 2010; Lewis ve Rook, 1999; Seeman, 2000; Tucker, 2002). Yakın ilişki içinde bireyler, yakınlarının olumlu sağlık davranışı göstermesini etkiler (Arpino, Bordone ve Di Gessaf, 2023; Craddock ve ark., 2015). Yakın ilişkiler olarak bireyin sosyal ağ varlığının sağlık davranışlarını etkilemesi, sosyal kontrol kavramını öne çıkarmaktadır. Yakın ilişkiler, başkalarına destek veya yardım sağlamanın dışında sağlıkla ilgili işlevlere hizmet ederken (House, Umberson ve Landis, 1988; Rook, 1994), sosyal kontrol, kişilerarası ilişkilerde sağlığı geliştirmeye yönelik davranışları etkileme ve düzenleme süreçleri ile öne çıkmaktadır (Lewis ve Rook, 1999; Young ve ark., 2019). Bu çalışmanın amacı, kişilerarası süreçlerde sağlık davranışını olumlu yönde değiştirme üzerinde bireyin sosyal ağında bulunan kişilerden algıladığı sosyal kontrol düzeyinin etkisini incelemektir. Sosyal kontrol deneyimi sağlığı artıran olumlu süreçleri içerdiği gibi birey için bu süreç aşırı müdahaleci ve özerkliğine bir tehdit olarak da algılanabilir (Tucker, 2002) ve birey için psikolojik sıkıntı oluşmasına yol açabilir (Craddock ve ark., 2015; Hughes ve Gove, 1981; Rook ve Pietromonaco, 1987). Bu çalışmanın diğer bir amacı da algılanan sosyal kontrolün bireyin psikolojik sıkıntısı üzerindeki etkisini incelemektir. Çalışma, kadın (N=70) ve erkek (N=65) olmak üzere toplam 135 kişi ile gerçekleştirilmiştir. Veriler öz bildirim dayalı ölçüm araçları kullanılarak toplanmıştır. Bireylerin algıladığı genel sosyal kontrol düzeyi, negatif sosyal kontrol ve pozitif sosyal kontrol stratejileri, psikolojik sıkıntı ve sağlığı geliştiren ve sağlığı tehlikeye sokan sosyal kontrol değişkenlerini ölçmek amacıyla ölçek maddeleri Lewis ve Rook (1999) çalışmasına dayanarak araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Ayrıca davranış değişikliğini ölçmek amacıyla tek bir madde araştırmacılar tarafından hazırlanmıştır. Yapılan çoklu regresyon analizinde pozitif sosyal kontrol stratejisinin bireyde olumlu yönde davranış değişikliğini pozitif yönde ($\beta=.37, p<.05$) ve negatif sosyal kontrol stratejisinin negatif yönde ($\beta= -.27, p<.05$) anlamlı biçimde yordadığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca yine negatif sosyal kontrol stratejisi, bireyin psikolojik sıkıntı düzeyini olumlu yönde ($\beta=.37, p<.05$) anlamlı biçimde yordamaktadır. Çalışmanın bulguları alan yazın ışığında tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sosyal kontrol, sağlık davranışı, davranış değiştirme, pozitif sosyal kontrol, negatif sosyal kontrol

Kaynakça

- Arpino, B., Bordone, V., & Di Gessa, G. (2023). COVID-19 precautionary behaviors and vaccine acceptance among older individuals: The role of close kin. *Proceedings of the National Academy of Sciences*, *120*(13), e2214382120.
- Craddock, E., vanDellen, M. R., Novak, S. A., & Ranby, K. W. (2015). Influence in relationships: A meta-analysis on health-related social control. *Basic and Applied Social Psychology*, *37*(2), 118–130.
- Holt-Lunstad, J., Smith, T. B., & Layton, J. B. (2010). Social relationships and mortality risk: a meta-analytic review. *PLoS medicine*, *7*(7), e1000316.
- House, J. S., Landis, K. R., & Umberson, D. (1988). Social relationships and health. *Science*, *241*(4865), 540-545.
- Hughes, M., & Gove, W. R. (1981). Living alone, social integration, and mental health. *American Journal of Sociology*, *87*(1), 48-74.
- Lewis, M. A., & Rook, K. S. (1999). Social control in personal relationships: Impact on health behaviors and psychological distress. *Health Psychology*, *18*(1), 63–71.
- Lewis, M. A., Butterfield, R. M., Darbes, L. A., & Johnston-Brooks, C. (2004). The conceptualization and assessment of health-related social control. *Journal of Social and Personal Relationships*, *21*(5), 669-687.
- Rook, K. S., & Pietromonaco, P. (1987). Close relationships: Ties that heal or ties that bind. *Advances in Personal Relationships*, *1*, 1-35
- Rook, K. S. (1994). Assessing the health-related dimensions of older adults' social relationships. *Annual Review of Gerontology and geriatrics*, *14*(1), 142-181.
- Seeman, T. E. (2000). Health promoting effects of friends and family on health outcomes in older adults. *American Journal of Health Promotion*, *14*(6), 362-370.
- Tucker, J. S. (2002). Health-related social control within older adults' relationships. *The Journals of Gerontology Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, *57*(5), P387-P395.
- Young, V. J., Burke, T. J., & Curran, M. A. (2019). Interpersonal effects of health-related social control: Positive and negative influence, partner health transformations, and relationship quality. *Journal of Social and Personal Relationships*, *36*(11-12), 3986-4004.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Yaş Temelli Grup Baskınlığını İncelemek: Çocuklara Yönelik Çelişik Yaşçılık Ölçeğinin Geliştirilmesi

Fatih Köseoğlu^a, M. Ersin Kuşdil^b

^aSüriy Üniuersitesi, Psikoloji Bölümü

^bBursa Uludağ Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Çocuklara yönelik yaşçılık, yetişkinlerin çocuklar üzerinde oluşturduğu bir baskınlık türü ve cinsiyetçilik, ırkçılık gibi yaygın görülen bir ayrımcılık biçimi olarak görülebilir. Grup baskınlıklarının doğasına dair açıklamalar getiren sosyal baskınlık kuramcılarına göre dünyadaki tüm sosyal sistemlerde ve toplumlarda yetişkinler çocuklar ve gençler üzerinde orantısız bir güce sahiptir (Sidanius ve Pratto, 1999). Burada tanıtılacak çalışmanın temel amacı Çocuklara Yönelik Çelişik Yaşçılık Ölçeği (ÇYÇYÖ)'ni geliştirmek ve ölçeğin psikometrik özelliklerini belirlemektir. Ölçeğin yetişkinlerin çocuklara yönelik düşmanca ve zarar verici tutumlarının yanı sıra çocuklar lehine gibi gözükten, korumacı nitelik taşıyan çelişik tutumların da ölçülmesi amaçlanmıştır. Veriler çevrimiçi bir anket yardımıyla ve kolayda örnekleme yöntemiyle yetişkinlerden toplanmıştır. İlk örneklem grubunda 346 (*Ort.* = 31.58, *SS* = 11.92), ikinci örneklem grubunda ise 695 (*Ort.* = 28.09, *SS* = 8.72) kişi yer almaktadır. Uzman görüşleri ve literatür taraması yardımıyla yazılan 29 madde, ilk örneklem grubu üzerinde gerçekleştirilen açılımlayıcı faktör analizi (AFA) sonucu 17 maddeye düşürülmüştür. Bu analiz sırasında ölçeğin 4 faktörlü yapıda olduğu tespit edilmiştir: *Peşin hüküm, yetişkin zorbalığı, istenmeyen yardım, yetersizlik*. Yapılan ikinci düzey AFA'da bu faktörlerin, düşmanca yaşçılık ve korumacı yaşçılık isimli 2 ana faktörün altında yer aldıkları tespit edilmiştir. Ölçeğin uyum iyiliği değerleri her iki örneklem üzerinden yürütülen doğrulayıcı faktör analizleri ile incelenmiş ve kabul edilebilir düzeylerde oldukları görülmüştür. İki veri setinden elde edilen Cronbach Alfa değerleri güvenilirlik şartını karşılamıştır. Ölçeğin ölçüt geçerliliği ise beş ayrı ölçek kullanılarak incelenmiştir. Sonuçlara göre ÇYÇYÖ puanları ile yaşlılara yönelik yaşçılık, cinsiyetçilik, mülteci düşmanlığı, türçülük ve sosyal baskınlık yönelimi arasında istatistiksel olarak anlamlı ve pozitif yönde ilişkiler bulunmaktadır. Ayrıca, çocuklara yönelik tutumlarla bazı demografik özellikler (politik yönelim, eğitim düzeyi, cinsiyet, beslenme şekli, çocuk sahibi olma) arasındaki ilişkiler de incelenmiştir. Bilindiği kadarıyla, ÇYÇYÖ literatürde çocuklara yönelik olumsuz tutumları ölçen ve psikometrik özellikleri sınanmış ilk ölçek olma özelliğini taşımaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Yaşçılık, önyargı, çocuklara yönelik çelişik tutumlar, yaşa dayalı hiyerarşi, çocukluk çalışmaları

Kaynakça

Sidanius, J. ve Pratto, F. (1999). *Social dominance: An intergroup theory of social hierarchy and oppression*. Cambridge University Press.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Holistik Bağlantılılık Değişimlemesi Geliştirme Çalışması: Grup Ardışık Desen Uygulamaları ve İlk Bulguların Değerlendirilmesi

Eylem İrem Morkoç^a, S. Adil Sarıbay^a

^aKadir Has Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Kültürün şekillendirdiği düşünme biçimlerinden biri olan holistik düşünce ve alt boyutlarından holistik bağlantılılık, nesnelere ve bağlam arasındaki ilişkilere odaklanmayı içermektedir (Choi vd., 2007). Holistik düşünce senaryo, atasözleri gibi yöntemlerle değişimlenmekte fakat bu değişimlemelerin içeriği yeterince açıklanmamakta, bulguların geçerlik, güvenilirliğiyle ilgili sorular işaretleri bulunmaktadır. Bu nedenle, bu çalışmada holistik bağlantılılığı değiştirmek için yeni bir video geliştirilmiştir. Videoda nesnelere, sistemler arasındaki bağlantılar örneklerle açıklanmış, kontrol koşulunda ise bağlantılılık içeriği çıkarılarak benzer bir video kullanılmıştır. Katılımcılar ($N= 559$) videoyu izledikten sonra Analiz-Holizm Ölçeğinin (Aytürk vd, 2024; Choi vd, 2007) nedensellik, dikkat odağı alt ölçeklerini ve Dahil Etme Görevini (Choi vd., 2003) çözmüşlerdir. Araştırmada iki ara analizli bir grup ardışık desen (Lakens, 2014) kullanılmıştır. İlk ara analizde uygulanan bağımsız gruplar için t-test sonuçlarına göre holistik bağlantılılığı aktive eden video nedensellik anlayışını anlamlı olarak arttırmakta ($t(527.2) = 2.56, p = .01$) fakat dikkat odağı ve dahil etme görevindeki puanları anlamlı olarak değiştirmemektedir. Dikkat odağı için etki büyüklüğünün veri toplamaya devam etmek için çok düşük kaldığı, dahil etme puanları içinse çalışmaya devam etmenin olası olduğu görülmüştür. Fakat araştırma kaynakları da düşünülerek veri toplama sonlandırılmıştır. Sonuçlar değerlendirildiğinde, sonraki çalışmalarda videonun holistik bağlantılılığı aktive etmek için kullanılabileceği düşünülmekte ve video yeni bir değişimleme yöntemi olarak önerilmektedir. Bu araştırma TÜBİTAK 1001 (221K040) projesi kapsamında desteklenmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: holistik düşünce, holistik bağlantılılık, grup ardışık desen, düşünce stilleri

Kaynakça

- Aytürk, E., Göktepe, N., Özman, N., Kayatepe, E., Şencan, R. S., & Sarıbay, S. S. (2024). Analysis-Holistic Thinking; Cognitive Style; Second-order Factor Models; Bifactor Models; Item-Response Theory (IRT). [inceleme aşamasında]
- Choi, I., Dalal, R., Kim-Prieto, C., & Park, H. (2003). Culture and judgement of causal relevance: *Journal of Personality and Social Psychology*, *84*(1), 46-59.
- Choi, I., Koo, M., & Jong An Choi. (2007). Individual Differences in Analytic Versus Holistic Thinking. *Personality and Social Psychology Bulletin*, *33*(5), 691-705.
- Lakens, D. (2014). Performing high-powered studies efficiently with sequential analyses. *European Journal of Social Psychology*, *44*(7), 701-710.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

İki Kültürde Temasin Etkileri: Olumlu ve Olumsuz Duyguların Ayrımcılık ve Kabul Davranışları Üzerindeki Rolü

Duygu Yurt^a, Büşra Kaplan^a, Esra Kamacı^a, Sabahat Çiğdem Bağcı^a^aSabancı Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Gruplararası temasın gruplararası dinamikleri olumlu etkilediği ve ön yargıyı azalttığı bilinmektedir (Pettigrew & Tropp, 2006). Ancak, güncel çalışmalar temasın olumsuz olabildiği noktalarda gruplararası ilişkilere olumsuz bir etkisi de olabileceğini göstermiştir (Árnadóttir vd., 2018). Bu etkiler çeşitli duygusal ve bilişsel değişkenler tarafından açıklanmışsa da (Birtel vd., 2018), hem olumlu hem de olumsuz temasın tutum ve davranışlar ile tam olarak hangi duygular aracılığı ile ilişkilendiği ve bu ilişkilerin çeşitli gruplararası bağlamlara genellenebilirliği daha az çalışılmıştır. Dünya çapında artan göçmen-karşıtı tutumlar göz önünde bulundurulduğunda, gruplararası temasın ve beraberinde getirdiği - olumlu ve olumsuz - duyguların (örn., sempati, saygı, öfke vb.) göçmen ve mülteciler gibi azınlık konumundaki grup üyelerine davranışlar ile ilişkisini incelemek bu grupların adaptasyonlarının sağlanmasında önemlidir. Türkiye’de Suriyeli mültecilere (N= 546), Hollanda’da ise Müslüman göçmenlere (N= 317) karşı olan davranışları incelediğimiz bu iki çalışmada olumlu ve olumsuz temasın ayrımcılık ve kabul etme davranışlarına olan etkisinde olumlu ve olumsuz duyguların aracı rolüne odaklandık. Sonuçlar hem olumlu hem olumsuz duyguların temas ve gruplararası davranışlar arasında aracı değişken rolüne dikkat çekmiştir. Olumsuz temas arttıkça, dış gruba yönelik olumsuz duyguların arttığı ve bunun sonucunda ayrımcılık davranışının yükseldiği gözlemlenirken, olumlu temasın da olumlu duygular ile ilişkilendiği ve bu durumun kabul etme seviyelerini yükselttiği bulunmuştur. Bu bulgular her iki kültürel bağlamda da temasın beraberinde getirdiği duyguların göçmen ve mültecilere yönelik davranış biçimlerini değiştirmedeki önemini vurgulamaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: gruplararası temas, gruplararası duygular, gruplararası davranışlar, ayrımcılık, kabul etme

Kaynakça

- Árnadóttir, K., Lollot, S., Brown, R., & Hewstone, M. (2018). Positive and negative intergroup contact: Interaction not asymmetry. *European Journal of Social Psychology*, 48, 784–800. <https://doi.org/10.1002/ejsp.2365>
- Birtel, M., Vezzali, L., & Stathi, S. (2018). Extended contact and affective factors: A review and suggestions for future research. *TPM-Testing, Psychometrics, Methodology in Applied Psychology*, 25(2), 213–238. <https://doi.org/10.4473/TPM25.2.4>
- Pettigrew, T. F., & Tropp, L. R. (2006). A meta-analytic test of intergroup contact theory. *Journal of Personality and Social Psychology*, 90(5), 751–783. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.90.5.751>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Sahte-Gerçek Haber Ayrımı Yapabilme Becerisi Ölçeği'nin (SGHAYBÖ) Geliştirilmesi

Zübeyir Alkış^a, Fatih Bal^b^a*Yüksek Lisans Mezunu, Psikoloji Bölümü*^b*Sakarya Üniversitesi, Psikoloji Bölümü***Öz**

Tarihi binlerce yıllık geçmişe dayanmakla birlikte, sahte haberler günümüzde de varlığını sürdürmektedir (Bayrak, 2022). Hatta teknolojinin gelişmesiyle birlikte sahte haberlerin hem üretimi hem de tüketimi daha da artmış durumdadır (Akyüz vd., 2020). Bu durum sahte haberlerin önemini ve toplum üzerindeki etkisini arttırmaktadır (Gökkılıç, 2021; Nalbantoğlu, 2022). İnsanların sahte-gerçek haber ayrımını ne düzeyde yapabildiklerinin bilinmesi, bu ayrım düzeyinin farklı değişkenlerle karşılaştırılmasına olanak sağlayacak ve sahte haberlere yönelik alınacak önlemler ile kişisel bilinçlendirmelerin daha isabetli yapılmasına yardımcı olacaktır. Lakin Türkiye'de ilgili alanyazın incelendiğinde insanların sahte-gerçek haber ayrımını ne düzeyde yapabildiklerini ölçen bir ölçek bulunamamıştır. Bu sebeple çalışmanın amacı insanların sahte-gerçek haber ayrımını gündelik pratiklerinde ne düzeyde yapabildiklerini ölçecek, geçerliği ve güvenilirliği sınanmış bir ölçek geliştirmektir.

Ölçeğin geçerliğini belirlemek için görünüş geçerliği, kapsam geçerliği, yapı geçerliği ve ölçüte dayalı geçerlik incelenmiştir. Ölçeğin güvenilirliğini belirlemek için Cronbach Alfa katsayısı, McDonald Omega katsayısı, Guttman güvenilirlik yöntemi, madde toplam puan korelasyonu, alt %27-üst %27 ayırt edicilik testi ve test tekrar test yöntemi ile elde edilen veriler incelenmiştir. Yapılan incelemeler neticesinde Sahte-Gerçek Haber Ayrımı Yapabilme Becerisi Ölçeği'nin 2 alt boyutta toplanan 15 maddelik bir yapıya sahip olduğu tespit edilmiş ve bu yapının geçerli ve güvenilir olduğuna kanaat getirilmiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Sahte haber, gerçek haber, ölçek, ölçek geliştirme, beceri

Kaynakça

- Akyüz, S. S., Gülnar, B., & Kazaz, M. (2020). Yeni medyada haber güvenilirliği sorunu: Üniversite öğrencilerinin sahte/yalan haberlere yönelik doğrulama refleksleri. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 17(36), 2816-2840. <https://doi.org/10.26466/opus.838464>
- Bayrak, F. (2022). Sahte haberlerin sosyal psikolojisi. Ben, diğeri ve biz sosyal psikoloji (M. B. Bulut, Ed.). Nobel.
- Gökkılıç, S. (2021). Yeni medyada popülizm ve yalan haber: Türkiye'deki Suriyeli sığınmacılar örneği [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Nalbantoğlu, E. M. (2022). Dijital ortamda yayınlanan yalan haberin, kişilere ve markalara olan etkisi [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Bilgi Üniversitesi.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

18-24 Yaş Arasındaki Üniversite Öğrencilerinde Duygusal İhmal ile Bağlanma Stilleri ve Duyguları İfade Etme Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi

Fatma HACIOĞLU^a, Aslı YEŞİL^b

^aBursa Teknik Üniversitesi, Sosyoloji Bölümü

^bBursa Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bebeğin doğduğu andan itibaren fiziksel ve duygusal anlamda bakıma ihtiyacı vardır. Fiziksel bakım önemseninirken, ilgiden ve sevgiden mahrum bırakılması duygusal ihmal yaşantısına işaret etmektedir. Erken dönemde ihmale uğrayan birey, ileriki yaşlarında yakın ilişkilerden kaçabilmekte ve güvensiz bağlanma stilleri geliştirebilmektedir (Peker, 2017). Yakın ilişkiler geliştirmenin bir yolu da duygu paylaşımıdır. Fakat duygusal ihmale uğrayan bireyin, duygularını ifade etme noktasında sıkıntı yaşayacağı düşünülmektedir. Aynı zamanda, güvenli bağlanamayan bireyin duygularını ifade noktasında zorluk çekeceği varsayılmaktadır. Tüm bu bileşenlerin birbiri ile ilişkili olduğu düşünülmektedir. Literatürde bu değişkenlerin birlikte incelendiği bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu nedenle, bu çalışmanın amacı, çocukluk çağı yaşantılarından duygusal ihmal ile bağlanma stili ve duyguları ifade etme arasındaki ilişkilerin incelenmesidir. Bu bağlamda, bu bildiride TÜBİTAK 2209-A tarafından desteklenen 1919B012334318 numaralı proje kapsamında toplanan verilerden yararlanılmıştır. Araştırmanın evreni, Bursa'da öğrenimine devam eden 18-24 yaş arası üniversite öğrencileridir. Araştırmanın örnekleminin ise en az 300 bireyden oluşması planlanmıştır. Henüz araştırmaya 144 birey katılmıştır. Araştırmanın veri toplama aşaması devam etmektedir. Araştırma kapsamında, Çocukluk Çağı Ruhsal Travma Ölçeği'nin duygusal ihmal alt boyutu, Yakın İlişkilerde Yaşantılar Envanteri- II ve Duyguları İfade Ölçeği kullanılmıştır. Ölçekler, sosyal medya platformlarından Google Forms arayüzü ile uygun örnekleme tekniği kullanılarak katılımcılara ulaştırılmıştır. Elde edilen verilerin analizi, SPSS.22 paket programı aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırmada ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmaya katılan 144 katılımcının %85,4'ü (n=123) kadın ve %14,6'sı (n=21) erkektir. Pearson Momentler Çarpımı Korelasyon Analizi'ne göre duygusal ihmal ile güvensiz bağlanma stilleri arasında pozitif yönde bir ilişki bulunmuştur. Duygusal ihmal ile duyguları ifade etme arasında negatif yönde bir ilişki bulunurken, güvensiz bağlanma stilleri ve duyguları ifade etme arasındaki ilişkinin de negatif yönde anlamlı olduğu saptanmıştır. Elde edilen bulgular literatür ışığında tartışılacaktır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: duygusal ihmal, çocukluk çağı travmaları, bağlanma, güvensiz bağlanma stilleri, duyguları ifade etme

Kaynakça

Peker, E. (2017). *Çocukluk çağı travmaları, yetişkinlik döneminde bağlanma biçimi ve öz anlayış arasındaki ilişkilerin incelenmesi*. (Tez no: 492088) [Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi].

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Üniversite Öğrencilerinin Çocuklukta Duygusal İhmal Yaşantısı İle Özsaygı Ve Empati Düzeyleri Arasındaki İlişki

Damla Durak^a, Aslı Yeşil^a

^aBursa Teknik Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Çocukluk çağı örselenme yaşantıları, bireyin gelişimini olumsuz etkileyen yüksek stresli erken dönem deneyimleridir. Bu tür yaşantılar, yetişkinlik döneminde empati ve özsaygı üzerinde de uzun vadeli etkiler yaratabilir. Üniversite dönemi kişinin ergenlikten çıkarak yetişkinliğe adım attığı ilk süreçtir. Birey yaşamının bu dönemine gelmeden duygusal istismara yönelik destek sistemleri ile profesyonel yardım sunmak son derece önemlidir. Dökmen empatiyi, kişinin karşısındaki kişiyi doğru bir şekilde anlaması için kendini onun yerine koyması olarak tanımlamaktadır (Dökmen, 2007). Özsaygı ise insan kişiliğinin merkezinde yer alan ve kişinin hayatını çok yönlü etkileyen algı, duygu ve düşüncelerden oluşan önemli bir kavramdır (Çetinkaya ve ark., 2006). Empati ve özsaygı arasındaki ilişki, birbirini besleyen ve güçlendiren bir etkileşimden meydana gelmektedir. Literatürde empati, özsaygı ve ihmal değişkenlerinin bir arada incelendiği herhangi bir çalışmaya rastlanmamıştır. Mevcut araştırmanın amacı, üniversite öğrencilerinin çocuklukta duygusal ihmal yaşantısı ile özsaygı ve empati düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesidir. Bu bağlamda, mevcut çalışmada, araştırmanın hipotezi olan “Üniversite öğrencilerinin çocuklukta duygusal ihmal yaşantısı ile özsaygı ve empati düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki vardır.” önermesi ele alınacaktır. Bu araştırma 2209-A TÜBİTAK proje desteği ile yürütülmekte olup veri toplama aşaması devam etmektedir. Araştırmanın evrenini Bursa’daki üniversitelerde öğrenimine devam eden öğrenciler, örneklemini ise uygun örnekleme yöntemi ile en az 300 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Veri toplama araçları olarak Çocukluk Çağı Travma Ölçeği’nin Duygusal İhmal Alt Boyutu, Rosenberg Benlik Saygısı Envanteri, Empatik Eğilim Ölçeği ve Sosyodemografik Bilgi Formu kullanılmıştır. Araştırma verileri, online yöntemle Google Forms üzerinden toplanmakta olup veriler SPSS 22 paket programı ile analiz edilmektedir. Araştırmaya katılan 201 öğrencinin %81,6’sı (n=164) kadın, %18,4’ü (n=37) erkektir. Yaş aralığı ise 18-50 arası değişmekte olup ortalaması 21,78 dir (ss=3,571). Yapılan korelasyon analizine göre duygusal ihmal ile özsaygı arasında negatif yönde bir ilişki bulunurken, duygusal ihmal ile empati arasında da negatif yönde bir ilişki tespit edilmiştir. Empati ve özsaygı arasında ise pozitif yönde bir ilişki saptanmıştır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Travmatik yaşantılar, Çocukluk çağı travmaları, Duygusal ihmal, Özsaygı, Empati

Kaynakça

- Çetinkaya, S., Arslan, S., Nur, N., Özdemir, D., Demir, O. F. ve Sümer, H. (2006). Sivas il merkezinde sosyo-ekonomik düzeyi farklı üç ilköğretim okulu öğrencilerinin benlik saygısı düzeyi. 7. Uluslararası Aile Hekimliği Kongresi Poster Bildiri, İzmir.
- Dökmen, Ü. (1988). Empatinin yeni bir modele dayanılarak ölçülmesi ve psikodrama ile geliştirilmesi. *Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 21(1-2), 155-190.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Nomofobi Ölçeğinin Psikometrik Özelliklerinin İncelenmesi: Bir Ön Çalışma

Nurda Aslan^a, Asude Korkmaz^a, Bedirhan Gültepe^a

^aBalikesir Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Nomofobi, akıllı telefonlara yönelik bir davranışsal bağımlılıktır (Anshari, Alas ve Sulaiman, 2018). Cep telefonu ya da bilgisayara ulaşılmadığında ortaya çıkan rahatsızlık; kaygı, sinirlilik ve acı çekme ile tanımlanır. Nomofobik bireyler; telefonlarında sıklıkla vakit geçirirler, bir ya da birden fazla cihaza sahiptirler, şarj cihazı taşırlar, telefonlarını bildirim gelmesi ihtimaline karşı sıklıkla kontrol ederler ve onunla uyurlar (Bragazzi ve Puente, 2014). Önemli bir toplumsal sorun olan nomofobiye yönelik ölçüm aracı geliştirmek amacıyla mevcut çalışma gerçekleştirilmiştir. Bu ön çalışmanın örneklemini 34 kişiden oluşmaktadır (%26.5 erkek, %73.5 kadın). Katılımcılar 19 ile 32 yaş aralığındadır ($M = 21.8$, $SS = 2.80$). Veriler çevrimiçi toplanmış ve katılımcıların karşılıklarına bilgilendirilmiş onam formu gelmiş, daha sonra demografik bilgilerini girmeleri istenmiştir. Geliştirilen Nomofobi Ölçeği'nin maddeleri yapılan literatür taraması sonucunda nomofobi belirtileri göz önüne alınarak belirlenmiştir (Jahrami vd. 2022; Wahyuni, 2022). İlk aşamada 51 madde olarak hazırlanan ölçekten madde analizi sonucunda 16 madde çıkartılmıştır. Ölçeğin son hali 35 maddeden oluşmaktadır. 7 adet ters maddesi bulunan ölçek, beşli Likert tipi olarak hazırlanmıştır. Yıldırım ve Correia (2015) tarafından geliştirilen Nomofobi ölçeği de eşzamanlı geçerliği anlamak için kullanılmıştır. İki ölçek arasındaki korelasyon anlamlıdır ($r(34) = .89$, $p < .001$). İç tutarlılığı oldukça yüksek olan ölçek ($\alpha = .96$), üç faktörlü yapı göstermiştir. Nomofobi konusunda Türkiye'de kullanılan ölçekler (Taşkın ve Canlı, 2021; Yıldırım, Sumuer, Adnan ve Yıldırım, 2016) Batı kültürlerinde geliştirilmiş olduğu için bu ölçeğin literatüre, kültüre özgü katkı yapacağı söylenebilir. Bu sebeple geliştirdiğimiz ölçek, teknolojinin kullanımının artmasıyla birlikte araştırmacılar için alternatif olması açısından önem taşımaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Telefon, bilgisayar, ekran, teknolojik cihaz, yoksunluk.

Kaynakça

- Anshari, M., Alas, Y. & Sulaiman, E. (2019). Smartphone addictions and nomophobia among youth. *Vulnerable Children and Youth Studies*, 14(3), 242-247.
- Bragazzi, N. L. & Puente, D. G. (2014). A proposal for including nomophobia in the new DSM-V. *Psychology Research and Behavior Management*, 7, 155-160.
- Jahrami, H., Trabelsi, K., Boukhris, O., Hussain, J. H., Alenezi, A. F., Humood, A., Saif, Z., Pandi-Perumal, S. R., ve Seeman, M.V., (2022). The prevalence of mild, moderate and severe nomophobia symptoms, a system review, meta- analysis, and meta-regression. *Behavioral Science*, 13(35).
- Taşkın, C. ve Canlı, U. (2021). Adaptation of The Nomophobia Scale to The Field of Physical Education and Sports: Alternative Models Strategy Measurement Model Test. *The Journal of Eurasia Sport Sciences and Medicine*, 3(2), 59-69.
- Wahyuni, S. (2022). Nomophobia (No mobile phone phobia) among medical students: A literature review. *International Journal of Engineering ,Science & Information Technology (IJESTY)*, 2(3), 48-51.
- Yıldırım, C. ve Correia, A. P. (2015). Exploring the dimensions of nomophobia: Development and validation of a self-reported questionnaire. *Computers in Human Behavior*, 49, 130- 137.
- Yıldırım, C., Sumuer, E., Adnan, M., ve Yıldırım, S. (2016). A growing fear: Prevalence of nomophobia among Turkish college students. *Information Development*, 32(5), 1322–1331.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Sevimli Saldırganlık Ölçeği: Bir Ölçek Geliştirme Çalışması

Elanur Söylemez^a, Elif Saraç^a, Sude Nur Kurtuluş^b, Emine Yücel^c^a*Psikolog, Herhangi bir kuruma bağlı değildir*^b*Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfı*^c*Selçuk Üniversitesi***Öz**

Sevimli saldırganlık çok tatlı bulduğumuz bir şeyi zarar verme amacı olmadan ısırarak, sıkmak ya da muncıklamak istemektir. Sevimli saldırganlık, alan yazında görece az çalışılan bir konu olmakla birlikte bu konuda araştırma yürütmek isteyen araştırmacıların bireylerin sevimli saldırganlık eğilimini ölçmeye yönelik kullanabileceği, ulusal ya da uluslararası düzeyde psikometrik özellikleri sınanmış bir ölçek de bulunmamaktadır. Mevcut çalışmada bu eksiği kapatmak amacıyla bireylerin sevimli saldırganlık düzeylerini belirlemeye yönelik bir ölçek geliştirilmesi hedeflenmiştir. Çalışma kolay ulaşılabılır örnekleme yöntemi ile ulaşılan, yaşları 18-36 arasında değişen 310 katılımcı ile yürütülmüştür. Katılımcılar bilgilendirilmiş onam formunu, Sevimli Saldırganlık Ölçeği (SSÖ) madde setini, yakınsak geçerlik kanıtı için Buss Pery Saldırganlık Ölçeği'ni, Antisosyal Davranış Ölçeği'ni ve Temel Empati Ölçeği'ni; ıraksak geçerlik kanıtı için Kısaltılmış Karanlık Üçlü Ölçeği'ni ve son olarak demografik formu doldurmuşlardır. Veriler kâğıt-kalem yolu ile toplanmıştır. İlk uygulamadan iki hafta sonra güvenilirlik kanıtı için 24 kişiden tekrar test verisi çevrim içi ortamda elde edilmiştir.

Yürütülen açımlayıcı ve doğrulayıcı faktör analizi sonuçlarına göre SSÖ'nün 27 madde ile temsil edilen sevgi yoğunluğu, rahatsız etme ve tepki kontrolü olmak üzere 3 alt faktöre sahip olduğu tespit edilmiştir. SSÖ'nün alt faktör ve toplam puanlar bazında iç tutarlılığı ve zamana karşı kararlılığı kabul edilebilir düzeyde bulunmuştur. Ölçeğin alt faktörleri arasında orta düzeyde pozitif ilişki vardır. Yakınsak geçerlik beklentileri doğrultusunda SSÖ puanları ile saldırganlık, antisosyal davranışlar ve empati puanları arasındaki pozitif yönlü ilişkiler istatistiki açıdan anlamlıdır. Buna karşılık SSÖ'nün karanlık kişilik özelliklerinden Makyavelizm ve narsisizm ile neredeyse ilişkisiz olması ölçeğin ıraksak geçerliğe sahip olduğunu göstermektedir. SSÖ maddeleri, sevimli saldırganlık düzeyi yüksek ve düşük olan bireyleri başarılı bir şekilde ayırt etmiştir.

Bulgulardan hareketle SSÖ'nün bireylerin sevimli saldırganlık düzeylerini belirlemeye yönelik psikometrik açıdan geçerli ve güvenilir bir ölçek olduğu söylenebilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sevimlilik, saldırganlık, sevimli saldırganlık, çift biçimli ifade

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Nevrotiklik ve Psikolojik Sağlık İlişkisi: Olası bir Düzenleyici Değişken olarak Mahalledeki Sosyal Uyum Algısı

Pakize Altundal^a, Fulya Özcanlı^a, Barış Sevi^a

^a MEF Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Yüksek nevrotilğe sahip bireyler, olumsuz duygular ve duygusal dalgalanmalar yaşamaya daha yatkındır; bu nedenle psikolojik sağlık sorunları bu kişilerde daha sık görülür. Sosyo-ekolojik modele göre, sağlık, bireysel davranışlardan toplumsal politikalara kadar geniş bir çerçevede şekillenir ve mahallelerin sosyal dinamikleri de psikolojik sağlıkla ilişkilidir. Özellikle mahallelerin sosyal olarak uyumlu algılanması, sağlık açısından koruyucu olabilir. Bu çalışmada, nevrotilik ile psikolojik sağlık ilişkisi ve bu ilişkide düzenleyici değişken olarak mahalledeki sosyal uyum incelenmiştir. Yüz-yüze anket ile İstanbul temsili 50 yaş ve üzeri 651 katılımcıdan veri toplanmıştır (Ort. Yaş = 58.62; %50,2 Kadın). Katılımcıların depresyon, anksiyete ve stres seviyeleri (Yılmaz ve ark., 2017), mahalle sosyal uyum algıları (Cagney ve ark., 2019) ve nevrotilik düzeyleri (Cemalçılar ve ark., 2017) ölçülmüştür. Nevrotiklik alt boyutları depresyon, anksiyete ve duygusal değişkenlik seviyeleri de değerlendirilmiştir. Korelasyonlar, nevrotilik ve alt boyutlarının psikolojik sağlık sorunlarıyla pozitif, sosyal uyumla ise negatif ilişkili olduğunu göstermiştir. Regresyon analizleri, nevrotilğin psikolojik sağlık sorunlarını yordadığını ancak sosyal uyum ile bir etkileşim göstermediğini göstermiştir. Nevrotikliğın alt boyutları kullanıldığında da üç alt boyut da psikolojik sağlık sorunlarını yordarken sosyal uyum ile etkileşim bulunmamıştır. Çalışmanın bulguları, yüksek nevrotilik seviyesi ve alt boyutlarının psikolojik sağlık sorunları ile olan güçlü ilişkisini Türkiye'deki orta yaş ve üzeri popülasyonda geçerliliğini göstermiştir. Mahalle algısı ve psikolojik sağlık arasında bir ilişki görülse de mahalle algısı nevrotilğin psikolojik sağlık ile olan güçlü etkisinde düzenleyici bir rol göstermemiştir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kişilik, Nevrotiklik, Psikolojik Sağlık, Sosyal Uyum, Mahalle Algısı.

Kaynakça

- Cagney, K. A., Glass, T. A., Skarupski, K. A., Barnes, L. L., Schwartz, B. S., & Mendes de Leon, C. F. (2009). Neighborhood-level cohesion and disorder: Measurement and validation in two older adult urban populations. *Journals of Gerontology: Series B*, 64(3), 415-424.
- Cemalçılar, Z., Baruh, L., Kezer, M., Soto, C. J., Sumer, N., & John O. P. (2021). Testing the BFI-2 in a non-WEIRD community sample. *Personality and Individual Differences*, 182, 111087.
- Yılmaz, Ö., Boz, H., & Arslan, A. (2017). Depresyon Anksiyete Stres Ölçeğinin (DASS 21) Türkçe kısa formunun geçerlilik-güvenilirlik çalışması. *Finans Ekonomi ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(2), 78-91.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Dehşet Yönetimi Kuramının Nedensel Modellerle İncelenmesi: ESC-DAG Yöntemi

Elif Öykü Başerdem^a, Ebru Özdemir^a, Barbaros Yet^b^aBaşkent Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bOrta Doğu Teknik Üniversitesi, Bilişsel Bilimler Bölümü**Öz**

Dehşet Yönetimi Kuramı (DYK), insanların kendi ölümlülüklerinin bilincine sahip olan tek canlılar olduğunu ve bu farkındalıktan kaynaklanan dehşet duygusundan korunmak için birtakım savunma mekanizmaları geliştirdiklerini öne sürer (Greenberg, Pyszczynski ve Solomon, 1986). Bu argüman, ölüm belirginliği hipotezi olarak isimlendirilir. Ölüm belirginliği, yıllar içerisinde dış grup tutumları, iç grup tutumları, ayrımcılık, radikalleşme ve risk alma gibi pek çok farklı bağımlı değişken kapsamında ele alınmıştır. Alanyazında benlik saygısı gibi bu bağımlı değişkenler ile ölüm belirginliği arasındaki ilişkiyi etkileyen değişkenlere de vurgu yapılmaktadır. Ancak replikasyon krizinin de ortaya koyduğu gibi, ölüm belirginliğinin gerçekten insan davranışları, duyguları ve düşünceleri üzerinde etkisi olup olmadığı konusunda ciddi şüpheler bulunmaktadır. Bunun olası sebeplerinden birinin ölüm belirginliği ile ilgili çalışmalarda değişkenler arasındaki ilişkilerin açık bir şekilde gösterilip incelenmemesi olduğu düşünülmektedir. Değişkenler arasındaki nedensel bağlantıları incelemenin bir yolu da nedensel modeller kullanmaktır. Nedensel modellerde Yönlendirilmiş Döngüsüz Grafiklerin (DAG) kullanılması, değişkenler arasındaki bağlantıların ve bu bağlantıların yönlerinin net bir şekilde gösterilmesini sağlamaktadır. Alanyazındaki bu eksikliğin giderilmesi amacıyla yapılan bu çalışma kapsamında ölüm belirginliği ile risk alma arasındaki ilişki, Yönlendirilmiş Döngüsüz Grafik Oluşturmak Amaçlı Kanıt Sentezi (ESC-DAG) isimli güncel bir yöntem kullanarak incelenmiştir (Ferguson ve ark., 2020). Nedensel modeli oluşturmak için öncelikle PRISMA protokolü uygulanmıştır. Protokol sonucunda elde edilen 27 çalışma, haritalama (mapping), çevirme (translation) ve birleştirme (integration) isimli üç aşamadan geçirilmiştir. Haritalama aşamasında, elde edilen 27 çalışma teker teker incelenmiş, içlerindeki bağımlı, bağımsız, düzenleyici, ve aracı değişkenler tespit edilerek aralarındaki ilişkileri temsil eden DAG'ler çizilmiştir. Çevirme aşamasında bu ilişkiler tek tek incelenmiş ve karşıt olgusal düşünce deneyleri gerçekleştirilmiştir. Birleştirme aşamasında ise çevirme aşamasında elde edilen tüm değişkenler ve ilişkileri tek bir DAG üzerinde birleştirilmiştir. Sonuç olarak 46 değişkene sahip bir nedensel model ağı ortaya konmuştur. Bu modelin ölüm belirginliği ve risk alma arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların eksikliklerini ortaya koymakla kalmayıp, bu iki değişken arasındaki dinamiği de açığa çıkardığı düşünülmektedir. Model, risk almaya yönelik benlik saygısının ölüm belirginliği ve risk alma arasındaki ilişkiyi etkileyebileceğini, genel benlik saygısının genellikle yordayıcı bir özelliği olmadığını, ölüm belirginliği manipülasyonunun tek başına herhangi bir ana etkisi olmadığını ve yalnızca etkileşim etkisi ile anlamlılık kazandığını, çalışmalarda risk alma davranışından ziyade risk alma niyetinin ölçüldüğünü göstermektedir. Elde edilen modelin gelecekte çevrimiçi ulaşılabilen ve güncellenebilen bir uygulamaya dönüştürülmesi planlanmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dehşet Yönetimi Kuramı, ölüm belirginliği, nedensel modeller, ESC-DAG, risk alma

---

Kaynakça

Ferguson, K. D., McCann, M., Katikireddi, S. V., Thomson, H., Green, M. J., Smith, D. J. ve Lewsey, J. D. (2020). Evidence synthesis for constructing directed acyclic graphs (ESC-DAGs): A novel and systematic method for building directed acyclic graphs. *International Journal of Epidemiology*, 49(1), 322–329.

Greenberg, J., Pyszczynski, T. ve Solomon, S. (1986). The causes and consequences of a need for self-esteem: A Terror Management Theory. *Springer series in social psychology* içinde (s. 191–212).

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Z Kuşağının İstihdam Sürecinde Karşılaştığı Zorluklar: Örgütsel Miyopi ve Paylaşılan Zihinsel Modelin Etkileşimi

Fatmanur Topal^a, Sultan Güler^a, Ahmet Çoyrak^a

^aAbdullah Gül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Günümüz modern toplumlarında işgücündeki çeşitlenme ve sosyal hayatın giderek daha karmaşık hale gelmesi ve daha pek çok sosyolojik nedenlerle çeşitli yaş kuşaklarının belirli kalıp yargılar yoluyla daha anlaşılır ve basit hale getirmeye yönelik popüler bir trend ortaya çıkmıştır. Gen Z gibi çeşitli etiketlemeler, yalnızca gençlerin kendilerini anlama süreçlerine olabilecek olası negatif etkilerinin yanında iş dünyasındaki karar vericilerin de bu kalıp yargılardan yola çıkarak gençlerin iş dünyasına kazandırabilecekleri yeniliklere ya da deneyim süreçlerine olumsuz etkide bulunabilirler. Bu nedenle bu araştırmanın amacı, Z kuşağı olarak da adlandırılan 1997 ile 2012 yılları arasında doğmuş bireylerin endüstri yöneticilerindeki sosyal temsillerini ve bu temsillerin iş bağlamındaki psikolojik fonksiyonlarını anlamaktır. Araştırma, Z kuşağının işverenlerdeki sosyal temsilleri ve bu temsillerden yola çıkan olası karar alma fonksiyonlarını bilimsel olarak test ederek işverenlerinin iş dünyasındaki deneyimlerini incelemek üzere biri nitel diğeri deneysel tasarıma sahip olan iki çalışma yürütülmüştür.

İlk çalışmada, yöneticilerin Z kuşağına dair sosyal temsillerini anlamak için Kayseri Organize Sanayi Bölgesi'nde farklı pozisyonlardaki 12 yöneticiyle derinlemesine mülakatlar yapılmıştır. Yarı-yapılandırılmış şekilde gerçekleştirilen mülakatlarda katılımcılara toplam altı soru yöneltilmiş ve alınan yanıtlar metin verisine dönüştürülerek, elde edilen veriye Kategorik İçerik Analizi uygulanmıştır. Bulguların beş ana tema çerçevesinde toplandığı gözlemlenmektedir. Bunlar 1) şirketlerde çeşitlilik, 2) Z, Y ve X kuşakları ile bu kuşakların birbirleriyle ilişkisi, 3) yeni mezunlar ile deneyimli çalışanların karşılaştırılması, 4) Kayseri sanayisi ile bölgedeki üniversiteler arasındaki ilişkiler ve 5) Z kuşağının işyerine olan etkileridir.

İlk çalışma, Z kuşağının mevcut çalışanlardan farklı olmasının şirkete olası olumlu veya olumsuz etkilerini ele almaktadır. “Z kuşağının şirkete katılmasıyla çeşitliliğin artmasının ‘örgütsel körlüğü’ azaltabileceği” veya “çalışanların birbirine benzedikçe uyumun artmasının körlüğü derinleştirebileceği” düşüncesi incelenmiştir. Bu temeller üzerine, ikinci çalışmada bireylerin homojen veya heterojen gruplarda yer almasının performansa etkisi araştırılmaktadır. Endüstriye yön veren yöneticilerin sahip oldukları sosyal temsiller bir işyerindeki çalışanların görev, hedef, süreç ve rolleri uyumlu bir anlayışla kavramalarını ve buna göre hareket etmeleri yönünde kurumsal politikaların inşasını sağlarken, bu politikalar aynı zamanda dışsal değişimlere karşı çalışanların duyarlılıklarını da azaltabilir. Bu bağlamda, araştırmamız çeşitliliğin örgütsel miyopi arasında nedensel bir ilişki olduğu ve homojen grupların miyopiyi artırırken heterojen grupların bu miyopiyinin azalmasına neden olacağını ileri sürmektedir. Bu nedenle araştırmanın ikinci çalışmasında iktisat literatüründeki örgütsel miyopi (Catino, 2013) ve psikoloji literatüründeki paylaşılan zihinsel model [shared mental modelling] (Jonker,

Riemsdijk ve Vermeulen, 2011) yaklaşımları temel alınarak, homojen ve heterojen grupların organizasyonel miyopi eğilimlerini test etmek amacıyla bir deney tasarlanmıştır. *Örgütsel miyopi*, literatürde “örgütsel körlük” olarak da bilinen ve organizasyonların mevcut gerçekleri doğru bir şekilde değerlendirme ve gelecekteki gelişmeleri öngörme yeteneğinde içsel bir sınırlama olduğunu ifade eden bir kavramdır (Catino, 2013). Diğer yandan, *ortak zihinsel model*, belirli bir süre bir arada çalışan grupların, aralarında bir tür ortak zihinsel anlayış geliştirmesi olarak tanımlanır (Jonker ve ark., 2011). Bu iki kavramın birbirine bağlı olabileceğini öne sürmemizin sebebi, örgütsel miyopinin grup çalışmalarında ortaya çıkması ve grupların alternatifleri ve riskleri görmesini engelleyen bir eğilim yaratmasıdır. Ortak zihinsel model, homojen ve heterojen gruplarda farklı şekillerde ortaya çıkar ve grup içindeki uyum, yenilikçilik ve risk farkındalığını etkiler. Literatürdeki bazı çalışmalara göre, homojen gruplar, yenilik ve yaratıcılığı engelleyici bir etki yaratırken, heterojen gruplar, özellikle yaş, cinsiyet ve etnik çeşitlilik gibi faktörlere dayalı olarak, eğer doğru yönetilirse, daha yüksek yaratıcılık, daha güçlü karar alma becerileri ve performans artışları sağlayabilir (Van Knippenberg & Schippers, 2007). Bu bağlamda, araştırma hipotezimiz homojen grupların örgütsel miyopinin iki boyutu olan risk ve faydaları değerlendirme düzeylerinin heterojen gruplara kıyasla daha düşük olacağıdır. Deneysel desen için gerekli katılımcı sayısı, istatistiksel güç analizi ile belirlenmiştir. Buna göre, AGÜ öğrencisi olan ve en az iki sene AGÜ’de öğretim görmüş 18-25 yaş aralığındaki 48 katılımcı *tabakalı örnekleme* olarak gruplara atanmıştır. Her biri üç katılımcıdan oluşan sekiz heterojen ve sekiz homojen grup olmak üzere toplamda 16 deney grubu oluşturulmuştur. Çeşitliliği sağlamak amacıyla cinsiyet değişkeni kullanılmıştır; homojen gruplar yalnızca kadın veya yalnızca erkek katılımcılardan oluşan üç kişilik gruplar, heterojen gruplar cinsiyet açısından karışık bir yapıya sahip olup hem kadın hem de erkek katılımcılardan oluşmaktadır. Her bir gruptan, çalışmanın ana amacı doğrultusunda üniversitelerinin sahip olduğu risk ve fırsatları değerlendirmeleri ve bunları listelemeleri istenmiştir. Bu tasarım, homojen ve heterojen grupların organizasyonel miyopi düzeylerini karşılaştırarak, çeşitlilik içeren grupların algısal sınırlılıklara karşı daha dirençli olup olmadığını test etmeyi amaçlamaktadır. Katılımcılardan üniversitelerinin sahip olduğu risk ve fırsatlar üzerine beyin fırtınası yapmaları istenmiş, ürettikleri fikirlerin sayısı kodlanarak organizasyonel miyopi eğilimi puanları oluşturulmuştur. Deney sürecinde, katılımcılara grup kimliğini pekiştirmek amacıyla bir kulüp adı ve sloganı bulmaları teşvik edilmiştir. Bu adımın, katılımcıların grup dinamiklerine uyum sağlamalarına katkıda bulunması ve paylaşılan zihinsel model etkilerini güçlendirmesi hedeflenmiştir. Ayrıca, manipülasyon kontrolü yapılarak katılımcıların kendilerini bir grubun üyesi olarak gördüğünden emin olunmuştur. Deneysel elde edilen veriler ANOVA analizi ile test edilmiştir. Sonuçlar, organizasyonel miyopi toplam skorlarında gruplar arasında anlamlı bir fark bulunmadığını ancak riskleri ve fırsatları değerlendirme boyutları açısından incelendiğinde, homojen grupların fırsatları değerlendirmede heterojen gruplara göre daha fazla örgütsel miyopi yaşadığını göstermiştir. Ancak, bu ilişki risk değerlendirmesi boyutu için geçerli bulunmamıştır. Bu bağlamda sonuçlar, çeşitliliğin örgütsel miyopinin engellenmesinde önemli bir psikolojik mekanizma olarak rol oynayabileceğini ancak örgütsel miyopinin risk boyutuna ilişkin daha güçlü çıkarımlar yapmak için ileride yapılacak çalışmaların gerekliliğini ortaya koymaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Örgütsel miyopi, paylaşılan zihinsel model, Z kuşağı, istihdam, sosyal temsil

---

Kaynakça

- Catino, M. (2013). *Organizational Myopia_ Problems of Rationality and Foresight in Organizations*. Cambridge University Press. <https://www.cambridge.org/tr/universitypress/subjects/management/organisation-studies/organizational-myopia-problems-rationality-and-foresight-organizations?format=PB>
- Jonker, C. M., Van Riemsdijk, M. B., & Vermeulen, B. (2011). Shared mental models. In *Lecture notes in computer science* (pp. 132– 151). https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-642-21268-0_8
- Van Knippenberg, D., & Schippers, M. C. (2007). Work group diversity. *Annual Review of Psychology*, 58(1), 515– 541. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.58.110405.085546>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Çok Boyutlu Sessiz İstifa Ölçeği'nin (ÇBSİÖ) Türkçe Uyarlama Çalışması

Nazlı Karakoçoğlu^a, Gonca Çiffiliz Durukan^a, Saliha Özkanlı^b, Hafize Öznur Erem^c^aNuh Naci Yazgan Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^bİstanbul Üniversitesi, Psikoloji Bölümü^cAbdullah Gül Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Sessiz İstifa, çalışanların görevlerini yerine getirme konusundaki sınırlı taahhütlerini ve görev tanımlarında açıkça belirtilmemiş olan görevlerden feragat etme eğilimlerini ifade etmektedir (Pearce, 2022). Bu kavrama yönelik ölçek geliştirme çalışmalarına bakıldığında, sessiz istifanın daha çok psikoloji dışındaki alanlarda ele alındığı ve tutumun çok boyutlu yapısının yeterince incelenmediği görülmektedir. Bu çalışma, Patel ve arkadaşları (2023) tarafından geliştirilen Çok Boyutlu Sessiz İstifa Ölçeğinin (ÇBSİÖ) Türkçeye uyarlanmasını amaçlamaktadır. Ölçeğin uyarlanması sürecinde yazarların izninin alınmasının ardından çeviri ve geri çeviri işlemleri uzmanlar tarafından gerçekleştirilmiştir. Çalışmayı tamamlamayan, kontrol sorularını yanlış yanıtlayan, kriterleri karşılamayan ve uç eğilimler gösteren katılımcıların verilerinin çıkarılmasının ardından geçerlik güvenilirlik analizleri, en az 6 aydır aynı iş yerinde ve tam zamanlı olarak çalışan 279 beyaz yakalı katılımcının verisiyle yürütülmüştür. Ölçeğin yapı, kriter, yakınsak ve ayırt edici geçerlik analizleri, orijinal çalışmaya uygun olarak gerçekleştirilmiştir. Orijinal çalışmaya bağlı kalınarak kriter geçerliğinin belirlenmesi amacıyla işten ayrılma niyeti ve örgütsel vatandaşlık davranışları ölçülmüştür. Yakınsak ve ayırt edici geçerliğin belirlenmesi amacıyla ise devam bağlılığı, algılanan sözleşme ihlali, sözleşme ihlal hissi, çalışan sesliliği, duygusal bağlılık ve normatif bağlılık ölçülmüştür. Gerçekleştirilen korelasyon analizleri sonucunda orijinal çalışmayla benzer olarak söz konusu değişkenlerin sessiz istifa ile beklendiği yönde ilişki gösterdiği görülmüştür. Buna göre, sessiz istifanın her iki boyutunun da (davranışsal ve duygusal) yurttaşlık performansı boyutlarıyla (kişilerarası destek, örgüte destek, öz-disiplinli inisiyatif), çalışan sesliliğiyle, duygusal bağlılıkla ve normatif bağlılıkla negatif ilişkili olduğu görülmüştür. Ayrıca işten ayrılma niyeti, psikolojik sözleşme ihlali, ihlal hissi ve devamlılık bağlılığının davranışsal ve duygusal sessiz istifa ile pozitif yönde bir ilişkiye sahip olduğu görülmüştür. Bu doğrultuda, ölçeğin Türkçe uyarlama çalışmasında orijinal çalışma (Patel ve diğerleri, 2023) ve Korece uyarlama çalışmasıyla (Kim ve diğerleri, 2023) oldukça benzer sonuçlara ulaşıldığı söylenebilir. Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ve madde-toplam korelasyon değerleri incelendiğinde, ölçeğin güvenilir bir ölçüm aracı olduğu görülmüştür. Doğrulayıcı faktör analizi sonuçları ise, ölçeğin iki faktörlü yapısının doğrulandığını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, söz konusu ölçek uyarlama çalışmasının, çalışanların "Sessiz İstifa" kapsamındaki davranışsal ve duygusal boyutlarının belirlenmesinde geçerli bir araç olarak kullanılabilceğini göstermektedir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: sessiz istifa, ölçek uyarlama, geçerlik, güvenilirlik, örgütsel davranış

Kaynakça

- Kim, K.T., Lee, H. ve Sohn, Y. W. (2023). A Validation Study of the Multidimensional Quiet Quitting Scale (MQQS). *Korean Journal of Industrial and Organizational Psychology*, 36(4), 557–583.
- Patel, P., Guedes, M. J., Bachrach, D., & Cho, Y. A (2023). Multidimensional Quiet Quitting Scale: Development and Test of a Measure of Quiet Quitting. Working Paper
- Pearce, K. (2022). What is “quiet quitting”? <https://hub.jhu.edu/2022/09/12/what-isquietquitting/>

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Kapsayıcı Liderlik ve Prososyallik Motivasyonu İlişkisinde İşe Dayalı Esenliğin ve İşte Kendini Yetiştirmenin Aracı Rolü

Sümeyye Beylem Arık^a, Neslihan Turnalar-Çetinkaya^a

^aMEF Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Çalışmada, kapsayıcı liderliğin prososyallik motivasyonu ile ilişkisinde işe dayalı esenliğin ve işte kendini yetiştirmenin aracılık rolleri araştırılmıştır. Katılımcılar, İstanbul'da çalışan 111 maaşlı profesyoneldir. Tesadüfi örneklem yöntemiyle seçilen katılımcılar, Kapsayıcı Liderlik Ölçeği ($\alpha = ,97$) (Carmeli vd., 2010), İşe Dayalı Duygulanımsal Esenlik Ölçeği ($\alpha = ,92$) (Duyan vd., 2013), İşte Kendini Yetiştirme Ölçeği ($\alpha = ,97$) (Koçak, 2016) ve prososyallik motivasyonu maddeleri ($\alpha = ,91$) (Grant & Sumanth, 2009) ile demografik soruları içeren formu yanıtlamışlardır. Değişkenler arasındaki ilişkiler korelasyon analiziyle belirlenmiştir. Kapsayıcı liderlik ile işe dayalı esenlik ($r(111) = ,51, p = ,01$), işte kendini yetiştirme ($r(111) = ,58, p = ,01$) ve prososyallik motivasyonu ($r(111) = ,39, p = ,01$) arasında pozitif ve istatistiksel olarak anlamlı ilişkiler vardır. Diğer değişkenler arasındaki ilişkiler ,01 p-değerinde anlamlı ve pozitiftir. Aracılık hipotezini test etmek için uygulanan yol analizinin model uyumu beklenen düzeydedir ($X^2(2) = 2,22, p > ,05$, GFI = 0,99, AGFI = 0,95, CFI = 0,99, RMSEA = 0,03). Sonuçlar, kapsayıcı liderliğin işe dayalı esenlik ve işte kendini yetiştirme üzerinde pozitif ve anlamlı katkısı olduğunu göstermiştir. İşe dayalı esenliğin ve işte kendini yetiştirmenin prososyallik motivasyonuna pozitif ve anlamlı bir katkısı vardır. Bu değişkenlerin modele dahil edilmesi ile kapsayıcı liderlik ile prososyallik motivasyonu arasındaki ilişki istatistiksel anlamlılığını kaybetmiştir. Bu bulgular, kapsayıcı liderliğin prososyallik motivasyonu üzerindeki katkısının farklı değişkenler üzerinden ve olumlu olacağını ortaya koymaktadır. Araştırmanın kısıtlılığı olarak katılımcı sayısının az olması gösterilebilir.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kapsayıcı liderlik, işe dayalı esenlik, işte kendini yetiştirme, prososyallik motivasyonu, pozitif liderlik

Kaynakça

- Carmeli, A., Reiter-Palmon, R., & Ziv, E. (2010). Inclusive leadership and employee involvement in creative tasks in the workplace: The mediating role of psychological safety. *Creativity Research Journal*, 22, 250–260.
- Duyan, E. C., Aytaç, S., Akyıldız, N., & Laar, D. V. (2013). Measuring work-related quality of life and affective well-being in Turkey. *Mediterranean Journal of Sciences*, 4(1), 105–116.
- Grant, A. M. & Sumanth, J. J. (2009). Mission possible? The performance of prosocially motivated employees depends on manager trustworthiness. *Journal of Applied Psychology*, 94(4), 927–944.
- Koçak, Ö. E. (2016). How to enable thriving at work through organizational trust. *International Journal of Research in Business and Social Science*, 5(4), 40–52.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Türkiye’de 2023 Depremleri Sonrasında Bireylerin Yardım Niyetleri İle Yardım Edilen Depremzedelerin Demografik Özellikleri Arasında Bir İlişki Var Mıdır?

Nedret Şen Çavuş^a, Eda Nur Toklu^b, Enes Yalçın^b

^aUniversity Of Massachusetts Amherst, Psikoloji Bölümü

^bAkdeniz Üniversitesi, Psikoloji Bölümü

Öz

Bu çalışma, 2023 Türkiye depremleri sonrasında bireylerin yardım niyetleri ile yardım edilen depremzedelerin demografik özellikleri arasındaki ilişkiyi araştırmayı amaçlamaktadır. Çalışmanın özgün yanı Türkiye gibi sosyal, etnik ve dini olarak oldukça büyük bir çeşitliliğe sahip olan bir ülkede afet sonrası gözlemlenen prososyal davranışların farklı yardım türleri üzerinden incelenmiş olmasıdır. Araştırmanın örneklemini, Türkiye’de yaşayan 18 yaş üzerindeki 329 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcılara kartopu örnekleme yöntemi ile ulaşılmıştır. Veriler çevrimiçi toplanmıştır. Veri toplama aracı olarak, katılımcıların yardım niyetlerini ve depremzedelerin demografik özelliklerine yönelik tutumlarını ölçmek için yazarlar tarafından hazırlanmış Likert tipi ölçekler kullanılmıştır. Bu ölçekler Levine ve Thompson'ın (2004) çalışmasında veri toplamak için kullandıkları anketin sorularından esinlenilerek hazırlanmıştır. “Kadın bir depremzedeyle aynı evi paylaşma niyetinizi nasıl derecelendirirsiniz?” sorusu anketteki sorulara örnektir. Yardım türleri para yardımı, ev paylaşma, eşya yardımı, sosyal medya üzerinden yardım çağrısı, arama kurtarma çalışmalarına katılmak ve ev kiralama depremzedelere yönelik prososyal davranış biçimlerini içermektedir. Veri analizi, tekrarlı ölçümler ANOVA testi ile yapılmıştır ve sonuçlar depremzedelerin demografik özellikleri arasında anlamlı farklılıklar olduğunu göstermiştir. Bulgular, yaş, etnik kimlik, din, cinsiyet, engellilik ve cinsel yönelim gruplarının yardım etme niyetlerinde belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymuştur. Örneğin, genç ve yaşlı depremzedelere yönelik yardım etme isteği orta yaş grubuna kıyasla daha fazla bulunmuştur. Katılımcılar Türk depremzedelere daha fazla yardım etmeye eğilimliyken, Suriyelilere yardım isteği daha düşük bulunmuştur. Din açısından Müslümanlara, cinsiyet bakımından ise kadınlara yardım etme eğiliminin daha fazla olduğu gözlemlenmiştir. Engelli bireylere yönelik yardım etme istekliliği sağlıklı bireylere kıyasla daha düşük bulunurken, heteroseksüellere yardım isteğinin homoseksüellere kıyasla daha fazla olduğu görülmüştür. Çalışma, afet sonrası yardım davranışlarının depremzedelerin demografik özellikleri tarafından nasıl şekillendiğine dair önemli bulgular sunmakta ve afet yönetimi süreçlerinde sosyal kimlikler arası eşitsizliklerin dikkate alınması gerektiğini önermektedir. Bulgular, özellikle sivil toplum kuruluşları ve hükümetlerin afet sonrası yardımları daha kapsayıcı hale getirebileceği stratejiler geliştirmesine yol açmaktadır.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi’nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: afet, yardım, demografik özellikler, dezavantajlı gruplar, sosyal kimlik.

Kaynakça

Levine, M., & Thompson, K. (2004). Identity, place, and bystander intervention: Social categories and helping after natural disasters. *The Journal of Social Psychology, 144*(3), 229-245.

V. Sosyal Psikoloji Kongresi

POSTER

Çevre Yanlısı Tutumların Yordayıcıları: Dindarlık, Ekolojik Üstünlük Yönelimi ve Doğaya Bağlılık

Ezgişan Özdemir^a, Nazan Avcı^b

^aOrta Doğu Teknik Üniversitesi Kuzey Kıbrıs Kampüsü

^bBağımsız Araştırmacı

Öz

Tek tanrılı dinlerin hem insanın doğa üzerindeki hakimiyeti fikrini hem de insanın doğanın koruyucusu olduğu fikrini sunmaları sebebiyle çevre yanlısı değerler ve tutumlarla karmaşık ilişkileri olmuştur (Preston & Baimel, 2021). Benzer şekilde, çevre yanlısı tutumların dindarlıkla ilişkisinin araştırıldığı çalışmalarda İslam dinini benimseyenler için çelişkili bulgular ortaya konmuştur (Arli & Tjiptono, 2017; Felix et al., 2018). Bu sebeple mevcut çalışmada çevre yanlısı tutumların Müslümanlıkta dindarlığın 4 farklı boyutuyla (içsel güdümlü dini yönelim, dışsal güdümlü dini yönelim, sorgulayıcı dini yönelim ve köktendinci dini yönelim) olan ilişkilerinde, ekolojik üstünlük yönelimi ve doğaya bağlılık (doğanın parçası olarak ve doğayla bir hissetme) değişkenlerinin olası aracı değişken rolü incelenmiştir. Bu amaçla Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde 223 lisans öğrencisi (145 kadın ve 75 erkek; yaş ortalaması 22.53) ve 54 öğrenci olmayan yetişkinin (33 kadın ve 19 erkek; yaş ortalaması 35.78) katıldığı bir çevrimiçi anket çalışması yapılmıştır. Ankette Müslüman Dini Yönelim Ölçeği (Ercan, 2009), Ekolojik Üstünlük Yönelimi Ölçeği (Uenal et al., 2022), Doğaya Bağlılık Ölçeği (Mayer & Frantz, 2004) ve Çevre Yanlısı Tutumlar Ölçeği (Félonneau & Becker, 2008) kullanılmıştır. JASP'da yapılan aracı değişken analizinin bulguları, sadece doğanın parçası olarak hissetmenin içsel güdümlü dini yönelim ve çevre yanlısı tutumlar arasındaki ilişkide aracılık ettiğini ortaya koymuştur. Bu aracı değişken modelinde, içsel güdümlü dini yönelimin çevre yanlısı tutumlar üzerindeki direkt pozitif etkisi devam ederken, dışsal güdümlü dini yönelimin çevre yanlısı tutumlar üzerinde sadece negatif direkt etkisi bulunmuştur.

© 2024 Bu özet metin, 6-7 Aralık 2024 tarihlerinde, Başkent Üniversitesi Psikoloji Bölümü ev sahipliğinde düzenlenen V. Sosyal Psikoloji Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Çevre Yanlısı Tutumlar, Dindarlık, Ekolojik Üstünlük Yönelimi, Doğaya Bağlılık.

Kaynakça

- Arlı, D., & Tjiptono, F. (2017). God and green: Investigating the impact of religiousness on green marketing. *International Journal of Nonprofit and Voluntary Sector Marketing*.
- Ercan, N. (2009). The predictors of attitudes toward physical wife abuse: Ambivalent sexism, system justification and religious orientation. *Unpublished Master Thesis*.
- Felix, R., Hinsch, C., Rauschnabel, P.A., & Schlegelmilch, B. B. (2018). Religiousness and environmental concern: A multilevel and multi-country analysis of the role of life satisfaction and indulgence. *Journal of Business Research*. 304-312.
- Félonneau*, M. L., & Becker**, M. (2008). Pro-environmental attitudes and behavior: Revealing perceived social desirability. *Revue internationale de psychologie sociale*, 25-53.
- Mayer, F. S., & Frantz, C. M. (2004). The connectedness to nature scale: A measure of individuals' feeling in community with nature. *Journal of environmental psychology*, 503-515.
- Preston, J. L. & Baimel, A. (2021). Towards a psychology of religion and the environment. *Current Opinion in Psychology*. 40: 145-149.
- Uenal, F., Sidanius, J., Maertens, R., Hudson, S. K., Davis, G., & Ghani, A. (2022). The roots of ecological dominance orientation: Assessing individual preferences for an anthropocentric and hierarchically organized world. *Journal of Environmental Psychology*.

**V. SOSYAL
PSİKOLOJİ
KONGRESİ**

Psikoloji Sosyaldır!